

TÜRK
İDARE DERGİSİ
İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 41

EYLÜL - EKİM 1970

Sayı:326

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TETKİKLER

5 Türkiye'de Elektrik Kurumu (TEK Kanunu ve Mahalli İdareler).....	Mustafa ARIKAN
16 Para Cezalarının Yerine Getirilmesinde Zorla Çalıştırma	Ali BAYKAL
20 İdarî Davalarda Süre.....	Neşet ERSOY
28 Yurdumuzda Yaş Sebze ve Meyve Toptancı Halleri Sorunu.....	Fikri GÖKCEER
50 Japon Mucizesi	Hüseyin İŞİK
88 Köy ve Köy Mâlîyesi	Cemalettin KÖSEOĞLU
106 Cemiyetler	Tacettin PAKELGİL
110 Konutların Yenilenmesi ve Şehir Ekonomisi.....	Firuz Demir YAŞAMIŞ

TERCÜMELER :

124 Fransada Komünlere Devlet Yardımları.....	Ahmet ÖZER
Yardımları.....	
138 Laender ve Komün Seviyesinde İdare	Mehmet TARCAN
143 İdarî Yerinden Yönetim Anlayışı	Mehmet TARCAN
150 Büro ve Fabrika İşbenzerliğine Doğru	Recai TOSYALI
160 İngilterede Mahallî İdare Reformu	Temel TÜRKAY
204 Genel Meclisler Hakkında 10 Ağustos 1871 Tarihli Kanun.....	Sabri YAŞAYAN
232 Amerika Birleşik Devletlerinde Metropoliten Alanlardaki Mahallî İdareler	Orhan ZAIM

İDARİ COĞRAFYA :

256 Kargı İlçesi İdarî Coğrafyası	Avni AKSU
273 BİBLİYOGRAFYA	Dr. Jur A. Şerif ONARAN
292 HABERLER	Yiğit KIZILCAN

ÖZET

Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) Kanunu ile elektrik üretim, iletim ve dağıtım işlerini tek elde toplayan bir İktisadî devlet teşekkülü kurulmaktadır.

Kanunun gerekçesi, özet olarak : amaç elektrik üretim, iletim ve tüketimini tek elde toplamak; böylece elektrik üretimini artırmak, bu günkü bir kaç katma, çıkarmak, ucuza mal etmek, Türkiyenin her yakasına enterkonnekte şebeke ile yaymak, köyleri hızla elektriğe kavuşturmak, tarımda elektrik kullanmayı sağlamak, sanayide ve madencilikte de ucuz elektrik kullanmayı mümkün kılmak, bütün 'Türkiyede tarife birliğini sağlamaktır.

Kanunun getirdiği yenilikler: Enerji ve T. K. Bakanlığına bağlı, sermayesi 20 milyon lira, İktisadî devlet teşekkülü statüsüne tabi, elektrik tarifesi özel esaslara bağlanmış.

Kanunun Mahallî İdarelerle ilgili hükümleri : I — Belediyelerle ilgili olanlar: üretim ve iletim. tesisleri alınmakta, bazı şartlarla belediyeler bu tesisleri ruhsatla kurabilmekte, dağıtım tesisleri belediyelerde kalmakta, imtiyaz ve ruhsat işleri TEK'e geçmektedir.

Köylerle ilgili hükümleri: Belediyeler gibi olan hükümlerinden başka köy elektrikleştirilmesi için merkezde TEK nezdinde özel bir birim ve özel bir fon kurulmakta bu fena devlet bütçesinden başka elektrikten alınan kilovat başına 1 kuruluş eklenmekte, tesisler bu fondan TEK'çe yapılıp köylerce işletilmektedir. Köy elektrikleştirilmesi için bir tüzük ve fonun yönetimi için bir yönetmelik yapılacak, bunların yapımına İçişleri Bakanlığı da katılacaktır.

İl Özel İdareleriyle ilgili olarak baraj ve elektrik direklerinin bina vergisinden bağışıklığından başka önemli hüküm yoktur.

Sonuç...

TETKİKLER

TÜRKİYE ELEKTRİK KURUMU (T E K) KANUNU VE MAHALLİ İDARELER

Hazırlayan :
Mustafa ARIKAN

Türkiye Elektrik Kurumu, kısa adı ile TEK Kanunu nihayet BMM.ce 15.7.1970 tarihinde kabul edilerek 1312 sayı ile ve 25.7.1970 gün ve 13559 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdi.

Kanun mahallî idareleri, bilhassa belediyeleri ve köyleri ilgilendiren bir çok önemli hükümleri kapsamaktadır. Bu sebeple incelenmesinde fayda vardır. Önce Kanunun gerekçesinden ve getirdiği yeniliklerden, sonra da mahallî idarelerle ilgili hükümlerinden bahsedeceğiz.

KANUNUN GEREKÇESİ:

Kanun, yirmi yıllık bir çalışma ve çabadan sonra ancak kanunlaşabilmiştir. Bu sebeple, tabiatıyla getireceği yenilikler oldukça geniş olacaktır. Böyle bir Kanunun çıkarılma gerekçesi de o derece kuvvetli olmak gerekir.

Gerekçeden öğrendiğimize göre Kanunun çıkarılmasının başlıca sebepleri şöyle özetlenebilir :

Elektrik üretim, iletim ve dağıtımını tek bir elde toplamak; böylece:

- a) Elektrik üretimini Türkiyenin bütün imkânlarını değerlendirmek suretiyle artırmak, bu günkü üretimin bir kaç katma çıkarmak,
- b) Enerjiyi ucuza maletmek, böylece ülkede aydınlatmanın ve özellikle sanayiin ucuza malolmasını sağlamak,
- c) Büyük barajlarla büyük elektrik üretimi yapmak ve enterkonnekte denilen şebeke ile elektriği Türkiyenin her tarafına yaymak ve bu şekilde şehirde, köyde, kırdan, her yerde her an yararlanılabilir hale getirmek,

- ç) Köyleri hızla elektriğe kavuşturmak,
- d) Köylere ve kırlara da ucuz elektrik götürmek suretiyle tarımda elektrik kullanmayı ve dolayısıyla reform sağlamak ve köyde küçük sanayi ve el sanatlarının gelişmesini sağlayarak köylünün boş zamanlarını değerlendirmek ve gelirini artırmak,
- e) Bütün ülkede elektrik enerji tarifesinde birliği ve enerji politikasında ahengi sağlamak (1966 Tasarısının gerekçesi s. 13).
- f) Maden üretimini de elektrikle ucuza maledip maden ihracatını ve böylece döviz sağlamak.

KANUNUN GETİRDİĞİ YENİLİKLER:

Kanunun 1. maddesiyle Türkiye Elektrik Kurumu (kısaltılmış adı TEK) adında, tüzel kişiliğe sahip, faaliyetlerinde özerk ve sorumluluğu sermayesi ile sınırlı bir İktisadi devlet teşekkülü kurulmaktadır.

Teşekkül esas itibarıyla bu Kanuna ve 440 Sayılı Kanuna, bunlarda hüküm bulunmadığı hallerde özel hukuk hükümlerine tâbidir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bağlıdır.

TEK'in faaliyet konuları : Yurt ihtiyacı için elektriğin üretim, iletim, dağıtım ve ticaretini yapmaktır. Bu maksatla bütün Türkiye'nin elektrikleştirilmesi için planlar, projeler ve tesisler yapmak, işletmek, gerekirse elektrik makine, cihaz ve malzeme imal etmek ve yine gerektiğinde iştiraklerde bulunmaktır.

Kuruluş sermayesi 20 milyon liradır. Sermayenin tamamı Devlete aittir. Bu sermaye Devlet genel bütçesinden ayrılacak miktarla,

30. ve geçici 1. ve 2. maddeler gereğince Etibank, DSİ, Belediyelerden ve İller Bankasından TEK'e devredilecek tesislerden ve yıllık kârlardan sermayeye ayrılacak miktarlardan teşekkül edecektir.

TEK'in hesap dönemi takvim yılıdır. 440 sayılı Kanuna bağlı diğer İktisadi devlet teşekküllerinde olduğu gibi genel Müdür ve yönetim kurulunca yönetilir.

Elektrik fiyat ve tarifeleri, bütün işletme ve idare giderleri ile her türlü vergileri karşılandıktan sonra net sabit kıymetler üzerinden % 8 den az olmamak üzere bir gelir gözetmek suretiyle hesaplanır.

Tarife tesbitinde TEK serbesttir; yani 6973 sayılı Kanunun 7347 sayılı Kanunla değişik 3. maddesinin 2./a, 2/b ve 3 üncü bendine tabi değildir.

TEK'in tesisleri haczolunamaz.

TEK tesisleri için ihdas edilecek özel bekçiler genel kolluğa tanınmış olan hak ve yetkileri bunlar gelinceye kadar kullanacaklardır.

TEK'in personel rejimi İktisadî devlet teşekkülleri personel rejiminin aynıdır.,

Geçici hükümlerle Etibank'ın elektrikle ilgili tesis ve her türlü aktif ve passifleri, DSİ'ye ait elektrik üretim, iletim ve dağıtım tesisleri ve bunlarla ilgili diğer taşınır ve taşınmaz mallar, belediyelere ait üretim ve iletim tesisleri (özel izinle belediyelerde bırakılanlar hariç), İller Bankasına ait üretim ve iletim tesisleri devir sırasındaki değerleri üzerinden hak ve vebibeleri ile birlikte Enerji ve T. K. Bakanlığınca yapılacak program dahilinde iki yıl içinde TEK'e devredileceklerdir. Yine Etibank'ın elektrik işlerinde çalışan bütün personeli yeni bir tayin işlemine lüzum kalmaksızın TEK'e devrolunacaktır. Diğer kuruluşlardan devrolunacak personel ilgili kuruluşlarla TEK arasında tesbit olunacak ve bunlar da yeni bir tayin işlemine lüzum olmaksızın TEK'e devrolunacaklardır. Aynı suretle Tek'e devrolunan tesislerle ilgili her türlü dosya ve evrak ta ilgili kuruluşlarca aynı süreler içinde TEK'e devredileceklerdir.

Kanunun, yönetim kurulu üyeleri, genel müdür ve yardımcılarının atanmalarıyla ilgili hükümleri yayımı (yani 25.7.1970) tarihinde, öteki hükümleri yayımından itibaren 3 ay sonra (25.10.1970 tarihinde) yürürlüğe girer.

KANUNUN MAHALLİ İDARELERLE İLGİLİ HÜKÜMLERİ

I — BELEDİYELERLE İLGİLİ HÜKÜMLER:

Kanun, tasarı halinde iken İktisadî işleri Yeniden Düzenleme Komisyonunda ve Parlamento komisyonlarında uzun uzun tartışılmıştır. Bir hayli çekişmeli safhalar geçirmiş ; nihayet yayımlanan şekilde karar kılınmıştır.

Kanunun belediyelerle ilgili hükümleri özellikle 26, 27, 28, 29, 33. maddeler, 37. maddenin b) 3, 4 7, 8. bendleri ve geçici 2, 3, 4, 5, 6, 10. maddelerdeki hükümlerdir. Bu hükümleri şöyle özetleyebiliriz:

a) Üretim ve iletim tesisleri:

26. madde gereğince enterkonnekte sisteme bağlanan belediyeler (köy ve diğer kamu tüzelkişileri) yeniden üretim ve iletim tesisleri kuramazlar.

Tesisleri enterkonnekte sisteme bağlı bulunmayan belediyelere (köy ve diğer kamu tüzelkişilerine) TEK'in mütalâası alınmak şartıyla Enerji ve T. K. Bakanlığı tarafından elektrik üretimi ve iletimi tesisleri kurmak ve işletmek ruhsatı verilir.

Geçici 2. maddenin (a) fıkrasına göre hali hazırda üretim ve iletim tesisleri olan belediyeler de enterkonnekte sisteme bağlı değilseler bu ruhsatı almaya mecburdurlar. Aksi takdirde enterkonnekte sisteme bağlı belediyelerin tesisleri gibi bunların tesisleri de TEK'e devrolunur. Bu fıkradan anlaşıldığına göre belediye işletmesi mefhumuna, belediye bütçesi içinde yönetilen işletmeler dahil olduğu gibi, katma bütçe ile veya birlikler aracılığı ile veya şirket şeklinde veya özel bir kanunla kurulup işletilmesi belediyelere bırakılan veya belediyelere bağlanan elektrik işletmeleri dahil bulunmaktadır.

b) Dağıtım tesisleri:

Kanunun 27. maddesine göre belediyeler prensip olarak elektrik dağıtım tesislerini ve şebekelerini, belediye sınırları içinde kalmak şartıyla kendileri kurup işleteceklerdir. Bunun için ayrıca ruhsat almaya lüzum yoktur. 15.4.1970 tarih ve E. 1/154 K. 2 sayılı MM. Enerji Geçici Komisyonu raporunda bu madde ile ilgili olarak : «Madde 27 nin müzakeresinde, belediyelerin kendi sınırları içine mücavir bölgelerin de girebileceği, ayrıca metropoliten belediyeler kavramının doğması halinde bu sınır ifadesinin bütün metropolitene giren belediyeleri kapsayacağı kanaatinde birleşildiği» belirtildiği gibi, geçici komisyonda bir soru üzerine bizzat Enerji ve T. K. Bakanı tarafından da belediye civar alanında olan gecekondular v.s. ye de belediyelerce cereyan verilebileceği cevaben bildirilmiştir.

Bununla birlikte belediyeler istedikleri takdirde dağıtım tesis ve işletmelerini devir zamanındaki değerleri üzerinden TEK'e devredebileceklerdir. Bunun için kendi yetkili organlarının (belediye meclis-

lerinin) kararı ve ayrıca TEK'in yönetim kurulunun kabulü şarttır. Ancak bir defa TEK'e devredildi mi artık tesisler her ne şekilde olursa olsun geri alınamaz ve bu belediyeler artık yeniden, dağıtım tesisleri kuramazlar. Bu gibi yerlerde elektrik dağıtımını artık TEK tarafından yapılır. Buraların sokak, park, meydan gibi umumî yerlerinin aydınlatılması, bunlara ait proje ve tesisler, TEK'le belediyeler arasında düzenlenecek bir anlaşmaya göre TEK tarafından yapılır. Bu işlerin bedelsiz olarak yapılacağı geçici komisyonda bir soru üzerine Enerji ve T. K. Bakanlığı temsilcisi tarafından «tabii bedelsiz» şeklinde verilen karşılıkla belirtildi.

Dağıtım tesislerini kendileri kurup işleten belediyeler için Kanunun 28. ve 29. maddelerinde bazı şartlara riayet mecburiyeti konulmuştur. Bu şartlar şunlardır : 1) Enerji ve T. K. Bakanlığı, TEK ve ilgililerle birlikte tesbit ve Bakanlıkça tasdik edilecek programlara uygun olarak, elektrik dağıtım tesislerini ihtiyaçlara göre ıslah, takviye ve tevsi etmeye devam etmek.. Bu şartı yerine getirmek amacıyla belediyeler elektrik satışından elde edecekleri tahmini gelirin % 5 inden az olmayan bir meblâğı her yıl bütçelerine ayrı bir fon olarak koymaya mecburdurlar. Adı geçen fon bütçede (belediye veya elektrik işletmesi bütçesinde) ayrı bir tertipte gösterilir ve başka hiçbir yere harcanamaz; 2) İkinci şart TEK'ten satın aldığı elektrik bedellerini TEK ile yapacağı sözleşmeye uygun olarak zamanında ödemek ve sözleşme şartlarına uymaktır. Belediyeler satın aldıkları enerji bedellerini TEK tarafından yapılacak bildiriye rağmen ödeme' dikleri takdirde TEK'çe düzenlenen ve alıcının tükettiği enerji miktarlarını ve bedellerini gösteren belgeler, İcra ve İflas Kanununun 68. maddesindeki belgelerden sayılır. Yani bu vesikalar imzası ikrar veya noterlikçe tasdikli veya resmî dairelerin veya yetkili makamların tasdikinden geçmiş belgelerden sayılırlar ve borçlu belediyelerin icra dairelerine vaki itirazları bu dairelerce reddolunur. Gerekçeden anlaşıldığına göre buna benzer hükümler 3202 (T. C. Ziraat Bankası Kanunu md. 44) ve 4604 (Türkiye Ziraî Donatım Kurumu Kanunu) sayılı Kanunlarda da mevcut bulunmaktadır.

Yukarıdaki şartlara uymayan belediyelerin satış (dağıtım) hakları Enerji ve T. K. Bakanlığı kararı ile kaldırılır ve tesisleri rayiç değeri üzerinden TEK'e devredilir. Bu son hüküm Kanuna Enerji Geçici Komisyonu tarafından ilave edilmiştir. Gerekçesinde yapılan değişikliğin «Türkiyede sanayileşmeyi yaymak, sanayiın istemiş olduğu enerjinin sağlanması hususunda formalite güçlüklerini ve anlayış

farklarını giderme gayesine matuf olduğu ve bilhassa belediyelerce şu veya bu sebeple sanayiciye enerji vermekte müşkülât gösterilmesini önleyici müeyyideyi' ifade etmekte olduğu» belirtilmiştir.

c) İmtiyazlar:

Kanunun 37. maddesinin (b) fıkrasının 4. bendine göre 1580 sayılı Kanunun 19. maddesinin 4/A bendi ile aynı maddenin 5. fıkrası bu Kanuna muhalif hallerde uygulanmayacaktır. Bilindiği gibi 1580 sayılı Belediye Kanununun 19. maddesinin 4/A bendi belediyelere elektrik tesisatı kurmak ve işletmek ve gerekirse süresi 40 yılı geçmemek şartıyla imtiyaz vermek, aynı maddenin 5. fıkrası da hususî mahiyette elektrik tesisatı yapılmasına ruhsat vermek hakkı tanımakta idi.

Kanunun geçici 6. maddesine göre, bu Kanunun yayımlanmasından önce belediye elektrik işletmelerine intikal etmiş bulunan imtiyaz hakları, vecibeleri ve tesisleri bu işletmelerin devri ile TEK'e geçecektir.

Kanunun geçici 7. maddesine göre, elektrik imtiyazı mevcut bölgelerde, imtiyaz hukuku mahfuz kalmak kaydıyla, imtiyaz sahibi tarafından karşılanmayan elektrik ihtiyacı, yapılan masraflar imtiyazlı şirketten tahsil edilmek kayıt ve şartı ile Devlet adına TEK tarafından doğrudan doğruya karşılanır. Elektrik ihtiyacı imtiyaz sahibi tarafından karşılandığı sürece bu madde işlemeyecek demektir.

ç) Geçici dönemde yapılacak işler:

1 Dağıtım tesisleri — Esas olarak belediyelerde kalacaktır. Bunun için ayrıca bir yere müracaata ve ruhsat almaya lüzum yoktur.

Ancak dağıtımı kendi yapmak istemiyen belediye mevcut olursa Kanunun 27. maddesi gereğince belediye meclisinden karar almak şartıyla TEK'e müracaat etmesi gerekir. Bu devir sırasında. Kanunun 33. maddesini de gözönünde tutmalı ve artık ileride hiç bir şekilde dağıtımın geri alınamayacağı hesaba katılmalıdır.

2 Üretim ve iletim tesisleri — Kanunun geçici 2. maddesi gereğince, belediyelere, belediyelerce kurulan kurum, birlik ve ortaklıklara ve özel bir kanunla kurularak işletilmesi belediyelere bırakılan veya belediyelere bağlanan elektrik işletmelerine ait üretim ve iletim tesisleri (26. maddenin b fıkrasına göre ruhsat alınanlar hariç) devir

sırasındaki değerleri üzerinden bütün hak ve vecibeleri ile birlikte TEK'e devrolunacaktır.

1968 de yapılan yarı - resmî bir istatistiğe göre yurdumuzda belediyelere ait 350 dolayında elektrik işletmesi mevcut bulunmaktadır. Bunların bir kısmı belediye bütçesi içinde, bir kısmı katma bütçe ile, bir kısmı özel kanunlarla (3645, 3481, 4762, 3689, 4325, 7004, 4483, illi.) bir kısmı imtiyazla (kalmamıştır), bir kısmı birlik şeklinde, bir kısmı şirket şeklinde kurulmuş ve işletilmektedir. Bu maddeye göre bunların hepsinin de Kanunun bu hükmü, kapsamına girdiği anlaşılmaktadır.

Bu devirler Enerji ve T. K. Bakanlığınca onaylanacak program gereğince Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıl içinde (25.10.1972 tarihine kadar) tamamlanacaktır. Ancak henüz inşası bitmemiş tesisler bu süre geçse dahi, tamamlanıp kesin kabullerinin yapılmasından sonra devrolunacaktır.

Devredilecek tesislerin bedellerinin ödenme şekilleri Kanunun geçici 3. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre devredilecek tesislerin sahibi bulunan belediyelerin 691 sayılı Kanuna göre Hâzineye borçları varsa TEK'ten alacakları, bu Hazine borçlarına mahsup edilecektir. Hâzineye değil de her hangi bir suretle Hâzinenin alacaklı bulunduğu genel ve katma bütçeli idarelere, İktisadî devlet teşekküllerine veya diğer kamu teşebbüslerine borçlu iseler yine TEK'ten alacakları, bu borçlara mahsup edilerek kapatılacaktır. Eğer Hâzineye veya yukarıda. yazılı dairelere borçlu değillerse bu takdirde alacakları Devlet Bütçesi ile belli edilecek yıllık taksitler halinde ilgili belediyelere ödenecektir. Bu mahsup veya ödemeler sırasında, evvelce tesisler yapılırken Devlet tarafından yapılmış bağışlar varsa bu bağışlar alacaktan düşülecektir.

Tesisleri TEK'e devredilen belediyeler bu tesisleri yaparken İller Bankasına borçlanmışlarsa, (691 sayılı Kanun dışında) bu borçları da Hazine tarafından İller Bankasına ödenecek ve belediyelerin alacaklarına mahsup edilecektir.

Geçici 4. maddeye göre TEK'e devredilecek varlıkların tesbiti ve devir bilançosunun düzenlenmesine ait işler, her defasında Enerji ve T. K. Bakanlığı, ilgili Kurum ve belediye ile TEK tarafından seçilecek birer üyeden kurulu bir kurul tarafından yapılır. Bu kurul, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç 6 ay içinde yapılacak devir yönetmeliğine göre çalışacaktır. Bu Yönetmelik, Enerji ve

T. K., Maliye, İçişleri ve İmar ve İskân Bakanlıkları tarafından müştereken hazırlanacaktır.

3 TEK'e geçecek personel — Kanunun geçici 5. maddesine göre, belediyelerden TEK'e devrolunacak personel, TEK ile belediyelerin her biri tarafından müştereken tesbit olunur. Tesbit olunan bu personel, listeleri TEK'in yönetim kurulunca onanmakla ayrıca bir tayin işlemine lüzum olmadan ücret, emeklilik gibi özlük hakları saklı kalmak üzere TEK'e geçer. Şüphesiz, TEK'e geçmek üzere tesbit olunan bu personel, mensup oldukları kuruluşta elektrik enerjisi ile ilgili hizmetlerde çalışan personel olacaktır.

4 Devrolunacak dosya, evrak ve demirbaşlar — Geçici 10. madde gereğince, TEK'e devrolunacak idare, kuruluş, kurum ve işletmemelerin Kanunun 3. maddesinde belirtilen ve TEK'in faaliyet konuları ile ilgili olan her türlü dosya ve evrakı işletmelerin devri süresi içerisinde TEK'e devrolunur.

II — KÖYLERLE İLGİLİ HÜKÜMLER:

Kanunun köylerle ilgili hükümleri 3/e, 4, 5, 6, 7, 8 ve geçici 11. maddelerde ve ayrıca belediyeleri de ilgilendiren ve yukarıda sıralanan 26, 27, 28 ve 29. maddelerde gösterilmiştir.

A. Belediyeleri ilgilendiren hükümlere benzer hükümler — Bunlar daha ziyade kendi gelir ve teşebbüsüne güvenen köyler bakımından nazara alınması gereken hükümlerdir.

Kanunun 26. maddesinin (a) fıkrasına göre enterkonnekte sisteme bağlı olan köyler yeniden üretim ve iletim tesisi kuramazlar, (b) fıkrasına göre, enterkonnekteye bağlı bulunmayan köylere TEK'in mütalâası alınmak şartıyla Enerji ve T. K. Bakanlığı tarafından elektrik üretimi ve iletimi tesisleri kurmak ve işletmek ruhsatı verilir.

27. maddeye göre, köyler isterlerse dağıtım şebekelerini kendi sınırları içinde kendileri kurabilir ve işletebilirler. Bunun için ayrıca ruhsat alınmasına lüzum yoktur. Ancak bu tesislerini yetkili organlarının (köy derneklerinin) kararı ve TEK'in yönetim kurulunun kabulü ile TEK'e devretmeleri mümkündür. Ancak bu devirden sonra artık bu tesisleri geri alamıyacakları gibi yeniden tesis te kuramazlar. Yine, dağıtım tesislerini kendiler! kurup işleten köyler 28. maddedeki şartlara uymaya, yani TEK ve ilgililerle birlikte tesbit ve Enerji ve T.

K. Bakanlığınca onaylanacak programlara uygun olarak elektrik dağıtım tesislerini ihtiyaçlara göre ıslah, takviye ve tevsi etmeye; ve TEK'ten satın alacakları elektrik bedelini TEK'le yapacakları sözleşmeye göre zamanında ödemeye ve sözleşme şartlarına uymaya ve bunun için de elektrik satışından elde edeceği tahmini gelirin % 5 inden az olmayan bir ödeneği bütçesinin özel bir tertibine koymaya ve bu parayı başka hiç bir yere harcamamaya mecburdur. Bu şartlara uymayan köylerin dağıtım hakları Enerji ve T. K. Bakanlığınca kaldırılır ve tesisleri TEK'e devredilir. 29. maddenin başlığında «belediyelerce» ödenmeyen enerjiye ait belgelerdi resmi belge sayılacağı belirtilmiş ise de bu maddenin köylere de uygulanması mümkündür.

B — Doğrudan doğruya köy elektriklenmesi ile ilgili hükümler —

Baş tarafta açıklandığı üzere Kanunun amaçlarından birisi de köylerin ve kırsal bölgelerin kısa zamanda ve bol elektriğe kavuşturulması ; böylece köyde, tarımda sanayileşmeyi ve boş emeği değerlendirmeyi sağlamaktır. Bu maksatla köy elektrikleştirilmesine özel bir önem verilmiş ve bunun için de Kanuna özel hükümler konmuştur.

Bu özel hükümler şöyle sıralanabilir:

a) Merkezde özel teşkilât kurulması —

Kanunun 3. maddesinin (e) bendine göre, TEK, köy elektrikleştirilmesini merkezde özel bir teşkilât kurmak suretiyle yönetecektir. Bu teşkilât, Meclis Komisyonlarında ilgili Bakanlıkça ifade edildiğine göre, genel müdür yardımcılığı veya daire başkanlığı seviyesinde olacaktır.

b) Finansman —

Kanunun 4. maddesine göre köy elektrikleştirilmesi için TEK nezdinde bir (Köy elektrikleştirme fonu) kurulacaktır. Bu fon ayrı bir hesapla yürütülecektir.

Fonun gelirleri şunlar olacaktır; 1) Devletçe her yıl köy elektrikleştirilmesi için bütçeden ayrılıp TEK'e verilecek ödenekler, 2) Türkiyede sarf ve istihlak edilen elektriğin beher Kws. inden alınacak 1 er kuruşluk köy elektrikleştirme payı (resmi) (Ton başına ortalama 2.000 Kws. ten fazla elektrik enerjisi kullanan mal üreten, imal eden veya işleyen yerlerle genel ve katma bütçeden tahsisat alan resmi dairelerin sarf ve istihlak ettikleri enerji ile elektrik üreten ve da-

ğitan yerlerin doğrudan doğruya bu üretim ve iletim için sarfettikleri enerji başışık olmak üzere) (Geçici madde 11), 3) Köy elektrikleştirilmesi amacı ile sağlanan krediler ve alınan başışıklar... Bunlar sürekli kaynaklardır. Bunlara ek olarak muayyen köylere elektrik iletmek için başvuru kaynakları : 4) Elektrik iletilcek köylerin bu elektrik tesislerine ait ilk keşif bedeli tutarının en az % 25 i oranında peşinen ödeyecekleri paralar, 5) Tesis maliyetlerinin bakiyeleri için tarife yolu ile köylerden 30 yılda faizsiz geri alınacak miktarlar.

Fon, köy veya köyler grubuna elektrik verebilmek için kurulmuş veya kurulacak iletim şebekesi üzerindeki ayırım noktasından sonraki tesislerde kullanılacaktır (Ayırım noktasına kadar olan tesis masrafları TEK'in kendi bütçesinden ödenecektir).

Köy elektrikleştirilmesi işlerine ait etüt, plan ve projeler hususunda yapılacak bütün masraflar, münhasıran fonun yukarıda (1) sayılı bendde zikredilen Devlet bütçesinden ayrılan kısmının (d 7 si oranında bu maksada tahsis edilecek bir bölümünden yapılır ve bu masraflar köy elektrik tesislerinin maliyetine intikal ettirilmez (Yani köy fonunun diğer gelirlerinden bu işlere para ayrılmayıp bunlar yalnız köy tesislerine harcanır).

Fondan yapılacak tahsisler, fonun yürütülmesi, muhasebesi ve kontrolü, Enerji ve T. K. Bakanlığı, Maliye, İçişleri, Köyişleri Bakanlıklarınca birlikte hazırlanacak bir yönetmelikle tesbit edilir.

c) TEK'in doğrudan doğruya yapacağı köy elektrikleştirilmesi —

Kanunun 5. maddesine göre, TEK ekonomik gelişmesi bakımından kârlılık gördüğü, köylerde elektrikleştirmeyi kendi mali imkânları ile yapar. Bu gibi köylerde köy elektrikleştirilmesine ait fondan hiç bir ayırım yapılmaz.

ç) Tesislerin projesi, inşası ve işletilmesi — Kanunun 8. maddesine göre, köy elektrik tesislerinin proje ve inşaatı TEK tarafından yapılır.

4. madde uyarınca, yani köy elektrikleştirme fonundan yararlanmak suretiyle finanse edilen köy elektrik tesisleri köy idaresi tarafından işletilir, yalnız teknik kontrolü TEK tarafından yapılır. 5. maddeye göre doğrudan doğruya TEK'çe kendi bütçesinden ayrılan ödenekle elektrikleştirilen köylerde ise bu tesislerin işletilmesi yine doğrudan doğruya TEK'çe yapılacaktır. Belediyeler gibi kendi dağıtım

tesislerini kuran köyler de tabiatıyla bunların işletmesini kendileri yapacaklardır.

d) Köy elektrikleştirilmesi işleri tüzüğü — Kanunun 7. maddesine göre, köy elektrikleştirilmesi işlerinde, Bakanlıklar arası ilişkiler ve koordinasyon, mevcut tesislerin genişletilmesi, köylerde abonelere uygulanacak tarife esasları ve köy elektrikleştirilmesini ilgilendiren diğer hususlar ve öncelikler, Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en çok 1 yıl içinde İçişleri, Maliye, Enerji ve T. K- ve Köy İşleri Bakanlıklarınca ortaklaşa hazırlanacak bir tüzükle düzenlenecektir.

III — İL ÖZEL İDARELERİ İLE İLGİLİ HÜKÜMLER:

Kanunun 26. ve 27. maddelerine göre, İl Özel İdareleri «diğer âmmе hüviyetindeki tüzelkişiler» meyanına dahil iseler de yapılan yarı-resmî incelemelere göre hali hazırda İl Özel İdarelerine ait hiç bir elektrik işletmesinin mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan bu konuda Özel İdarelerce yapılacak bir işlem görülmemektedir.

Kanunun 36. maddesine göre, barajlar ve enerji nakil hattı direkleri bina vergisinden bağıştıktır.

SONUÇ:

TEK Kanunu köylerimiz için şüphesiz yararlı olacaktır. Köy elektrikleştirilmesi için merkezde TEK nezdinde özel bir birim kurulması; Devlet bütçesinden ve ayrıca tüketilen elektrikten kilovat başına 1 kuruşluk bir vergi kaynağı, ilh. sağlayan özel bir fon teşkili, ayrıca kârlı göreeceği köylerde TEK'in kendi imkânlarıyla elektrik kurması ve işletmesi, Kanunun köyler lehine olan hükümlerindendir.

Kanun belediyelerden üretim ve iletim tesisleri kurma ve işletme, imtiyaz ve ruhsat verme gibi bazı imkânları almakta; kendilerinde kalan dağıtım tesis ve işletmelerini de bazı şartlara bağlamakta ise de; bütün Türkiyenin enterkonnekte şebekesi ile donatılması ve böylece bütün belediyelere bol ve ucuz toptan enerji sağlanması ve özellikle belediyelere yük olan üretim ve iletim tesis külfetlerinin kaldırılması, belediyeler bakımından Kanunun sakıncalarını telâfi edici hükümler olarak kabul edilmek gerekir.

Kanunun gerekçesindeki amaçlarına ulaşmasını ve Mahallî İdarelerimize ve bütün Türkiye'ye hayırlar getirmesini dileyelim.

PAKA CEZALARININ YERİNE GETİRİLMESİNDE ZORLA ÇALIŞTIRMA

Ali BAYKAL

İhsaniye C. Savcısı

Uygulamalarda [hükümlüye uygulanan Yasa maddesi veya 647 Sayılı Yasa'nın 4/1. maddesi uyarınca para cezası verildiği takdirde-, para cezası 647 Sayılı Yasa'nın 5 ve T.C.K. nun 19. maddesi ve Ceza infaz kanunları ile, Tevkif Evleri'nin yönetimine ve cezaların infazına dair tüzük 'ün 90, 91, 92, 93 maddeleri gereğince yerine getirilir. Bunun için:

A — Para cezası hükmünü belirten ilam kesinleşince Cumhuriyet Savcılığına verilir.

B — C. Savcısı, bildirimden itibaren bir ay içinde para cezasını ödemesi için hükümlüye ödeme emri çıkarır.

C — Hükümlü bildirilen süre içinde para cezasını ödemediği takdirde mali gücünün bu cezayı ödemeye yeterli olup olmadığı bulunduğu yerden ve muhtarlığından zabıta eliyle, çalıştığı iş yerinden ve maliye, özel idare, tapu idaresi gibi resmi kumrularan C. Savcılığı marifetiyle araştırılır.

D — Araştırma sonunda, mali gücü yettiği halde kasıt veya ihmali sonucu para cezasını ödemeyen hükümlüler hakkında, usulen sorgusu yapılarak 647 sayılı Yasa'nın 5/son maddesi gereğince Asliye ceza mahkemelerine kamu davası açılır ve ilamda tedbir kararı olsun veya olmasın, ilam mahallin en büyük mal memurluğuna gönderilir. Mal memurluğu ilamı, hapsen tazyik hükümleri ayırık olmak üzere amme alacaklarının tahsili usulü hakkında kanun hükümlerine göre infaz eder.

E — Hükümlünün mali gücünün yüklenen para cezasını ödemeye yetmediğinin yapılan soruşturma ile anlaşılması halinde :

a — Para cezası, 647 Sayılı Yasa'nın 5. maddesinin 6. bendine göre ve tüzüğün 93. maddesine göre hürriyeti bağlayıcı cezaya çevrilemez.

b — Bunun için hükümlü, Devlet, İktisadî Devlet teşekkülleri, Belediye ve diğer kamu hizmetlerinde bir yılı geçmemek üzere çalıştırılır.

Çalıştırma için, C. Savcısı bulunduğu mahaldeki ve çevredeki iş yerleri ile irtibat kurarak veya, civar il ve ilçe C. Savcılıkları ile haberleşerek hükümlüye iş bulur. Bulunan işin ilamda yazılan işe uygun olması, hükümlünün sağlık, sanat, meslek ve bedeni kabiliyetine uygun olması ve mümkün olduğu kadar çalışma yerinin hükümlünün ikâmetgâhına, iş ve devamlı çalışma yerine uzak olmamasına dikkat eder.

c — İş bulunduktan sonra hükümlüye bir çalışma emri tebliğ olunur. Hükümlünün çalışacağı kurum yöneticiliğine de : Hükümlünün çalışacağı gün adedi (Bir yılı geçmiyecek), para cezasının miktarı, hükümlünün günlük yedirilmesine ait kısım çıktıktan sonra artan paranın mal memurluğuna yatırılması ve makbuzunun gönderilmesi gereklerini ve hükümlünün adı ile ilamın sayısını bildiren bir müzakere gönderilir.

d — Hükümlü çalışma emrinin tebliğine rağmen iş yerine gitmez veya gidipde çalışmazsa hükümlüye uygulanacak hukuki işlem nedir ?

1 — 647 Sayılı Yasanın 5. maddesinin 7. fıkrası ve Tüzüğün 93. maddesi : «Bir yılı geçmemek üzere çalıştırılır» ifadesini kullanmaktadır. Yasa ve Tüzük «Çalıştırılır» sözcüğünü kullanmakla beraber bunun kanuni biçimini düzenlemiş değildir.

2 — Yüksek Adalet Bakanlığı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, Afyon C. Savcılığı'na gönderdiği 30/11/1967 gün ve 42119 sayılı düşünce örneğinde aynen «647 Sayılı Kanu'nun 5. ve Tüzüğün 93. maddelerine göre mali durumu para cezasını ödemeye müsait olmadığıнын usulen tesbit edilmesi dolayısıyla, Devlet, İktisadî Devlet Teşekkülleri, Belediye vesair kamu hizmetlerinde çalıştırılacak hükümlü, işine özürsüz olarak devam eylemediği, yahut iş yerine geldiği halde çalışmadığı takdirde maddenin son fıkrasında öngörülen para cezasını kasden veya ihmal neticesi ödememek suçunun unsurları gerçekleşeceği cihetle hakkında kovuşturmaya geçilmesi gerekeceği «buyurulmakta ve;

Ayrıca, Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü ifadeli 5/11/1968 gün ve 29/69 sayılı tamimleri ile gönderilen «647 Sayılı Kanunun tatbikatı hakkında mütelaalar»ın iki numaralı mütalaasında da aynen : «C. Savcısının çalıştırma tedbirinin infazı için ge-

reken tedbiri alacağı, icabında zabıta marifetiyle onu çalıştırmaya da zorlayacağı bu sırada herhangi bir suç işlendiğinde derhal kovuşturmaya geçmesi gerekeceği» bildirilmektedir.

3 — Açıklanan düşünce örneği ve mütalaalarda bildirilen şekilde hükümlü zabıta marifetiyle zorla çalıştırılmaya gönderilebilecek veya zorla çalıştırılabilecek midir? Herşeyden önce:

aa — Zabıta rejimi buna elverişli midir? Nitekim, jandarma teşkilat ve vazife nizamnamesinin 6. maddesi, jandarma suçların önlenmesi ve işlenen suçlar dışında bulunan hükümlü ve tutuklulara. karşı görevlerini ve münasebetlerini : «Tevkifhane ve hapishanelerin haricen muhafazası, mevkıfların sorgu hakimi nezdine ve mahkemeye götürülüp getirilmesi ve icabında mahkemelerin intizamını temin için tedbir alınması, mahpus ve mevkıfların bir mahalden diğer bir mahalle sevk ve nakli, ihzar, tevkif ve yakalama müzekkerelerinin infazı jandarmanın ödevlerindendir» diyerek belirtmiştir.

2559 Sayılı Polis vazife ve sâlâhiyet kanunu ise polisin cezaların infazına ait görevleri ile ilgili fazla hükümler getirmemektedir.

Hal böyle iken C. Savcısı hangi hükümlere dayanarak zorla çalıştırma enirini zabıtaya verebilecektir. Bu durumu C.M.U.K. nun 154 üncü maddesinde yer alan, suç işlenmesi halinde C. Savcısının zabıta amir ve memurlarına emir verebilmesi yetkisine dayandırmaya veya zor emrini bu maddenin getirdiği kavramın içerisine sokmaya olanak yoktur.

Nitekim, 2559 Sayılı Yasanın 4. maddesi : «Polis, hiç bir suretle vazifesinden başka bir işte kullanılamaz» demektedir. Böyle bir hükmü jandarma teşkilâtı için de geçerli saymak pek ala mümkündür.

Ceza ve Tevkifevi içerisinde hükümlüye çalışmayı zorunlu kılan, tüzüğün 198 ve devamı maddelerini böyle bir konuda uygulayamayız. Zira sözü edilen maddeler çalıştırma işlemini cezaevi personeline yüklemiş bulunmaktadır.

bb — Biyolojik olarak bir kişi ne oranda zorla çalıştırılabilir. Bu suretle işin verimi ne olur? Verilen her işe bir hükümlü ve bir de zorlayıcı muhafız görevlisi sistemi ne oranda yararlı olur, şimdiden kestirilemez.

cc — Zorla çalıştırma cezası «İyi ceza» düşüncesine ve insanlık duygularına yaraşır bir ceza sistemine aykırı düşer.

dd — Zorla alıştırma ile para cezasının hapse çevrilememesi gibi adil bir düşünceden de uzaklaşılın aktadır. Ve belki de bir odada kapatılmak şeklinde infaz olunan hapis cezası yerine, zorla alıştırma gibi insan hürriyetini daha da kısıtlayan ya da insanı rencide eden bir ceza kavramı tercih edilmiş olacaktır.

SONUÇ:

Biz, yukarıdaki açıklamaların ışığında zorla alıştırma konusunda getirilen düşünce örneklerine katılamıyoruz.

Bir defa, 647 Sayılı Yasanın 5. maddesinin son fıkrası para cezasının kasıt veya ihmal ile denmemesin in müeyyidesini getirmiştir. Yasa ve Tzkteki «alıştırılır» sözcüğüne dayanarak infaz makamlarının zorla alıştırma gibi bir yetkileri bulunmamak lzımgelir. Hiç değilse böyle hürriyeti kısıtlayan bir meselede yargıç kararına dayanmak zorunluğ olmalıdır. Aksi tutum yasanın amacı dışına çıkan bir davranış; olur. Böyle bir hak infaz görevlilerine verilmiş olsa dahi zorla alıştırma tedbirini uygulayacak zabıtaya C. Savcısının emir verebilmesini sağlıyan hukuki kurallar getirilmelidir.

İDARİ DAVALARDA SÜRE

Neşet ERSOY
Yozgat Maiyet Memuru

PLAN

- A — Giriş
- B — Genel Olarak Süre
- C — Sürenin Hesaplanması, Çeşitli İdarî Davalarda Süre
 - a) İptal davasında süre
 - b) Tam Yargı davasında süre
 - c) Temyiz davasında süre
- D — Süreyi Durduran haller
 - 1 — Üst Mercie müracaat
 - 2 — Aynı mercie müracaat
- E — Süreyi kesen haller
- F — Süreyi uzatan haller, Munzam süreler
 - a) Görevsiz mercie müracaat
 - b) Husumetten Red hali
 - c) Usûl Eksiklikleri
 - d) Danıştay Tatili

A — **Giriş**, Demokratik bir toplumda idarenin kendini hukuk kaideleriyle bağlı sayması, bu kaidelerin dışına çıktığı zaman kendini bir müeyyide karşısında bulması, hukuk devleti fikrinin zaruri bir unsuru ve aynı zamanda tabîi bir sonucudur. (1) İdarenin hukuk kaideleri ile sınırlandırılması ve İdarenin kazaî murakabesinin bir «Hukuk Devleti

(1) A. Şeref Gözübüyük, Amerika Birleşik Devletlerinde ve Türkiyede İdarenin Kazaî Denetlenmesi : SBF Yayınları, Sevinç Mat. 1961, Ank. Sh: 20

Normu» olarak kabulü, idareyi bazan gerçek bazan da tüzel kişilerle beraber yargı mercileri önüne çıkarmaktadır. İster davalı ister davacı olsun, bir ihtilâfta idarenin bir taraf olarak iştirak ettiği davalar genel olarak idari davalardır.

İdarî Dava Türk Doktrinde iki şekilde tarif edilir : (2)

1) Maddî anlamda İdarî Dava ; İdarenin İdare Hukuku alanındaki faaliyetlerinden doğan ihtilâflardır.

2) Uzvî anlamda İdarî Dava; İdarî Yargı Mercileri önünde halledilen ihtilâflardır.

Hangi tarif kabul edilirse edilsin İdarî davalar, doğurdukları neticeler itibariyle birkaç grupta toplanırlar. Bunlar; İptal davaları, Tam kaza davaları, Temyiz davaları, Yorum davaları, Hukukiliğin Müteberiyetinin tesbiti davalarıdır. Yalnız İdarî Yargıda değil adli ve askerî yargı mercileri önüne gelen davaların belirli süreler içinde açılabilceği Kanun Koyucu tarafından çeşitli kanunlarda hükmü bağlanmıştır.

B — Genel olarak süre, İdare; âmme hizmetlerinin ifası için kararlar alır, faaliyetlere girişir. Bu karar ve faaliyetler Hukuk prensiplerine bağlı, idare edilenlerin hak ve menfaatlerini zedelemeyecek mahiyette olmalıdır. Ancak kabul etmek gerekir ki idare, ve eylemlerinde teker teker bütün vatandaşların menfaatlerini dikkate alamaz. Bazı işlemi ve eylemlerin bazı kişilerin haklarını veya menfaatlerini zedeleyeceğini normal telâkki etmek gerekir. İşte bu gibi durumlarda kişilerin ve menfaatlerini koruyacak yargı mercileri kurulmuş, ve bu mercilere başvurmamak, belli ilke ve usullere bağlanmıştır. Bu ilkelerden biri, belki de en mühimi süredir. Gerek İdarî gerekse adli davada davacı, ancak belli bir süre içinde yargı merciler inden hak ve menfaatlerinin korunmasını talep edebilir. Fakat sonuçları itibariyle adli yargıdaki süreyle İdarî yargıdaki süre aynı değildir. Adli yargıda sürenin bitmesi her zaman bir sukutu hak anlamına gelmediği halde, İdarî yargıda sürenin bitmesi bir sukutu hak anlamını taşır. Başka bir ifadeyle; kanunla belirtilen süre içinde davasını açmayan davacı bir daha o davasını açamaz. İdarî davalarda davalı — eğer varitse — sürenin dolduğunu, davanın süre bakımından reddi gerektiğini def'i olarak ileri sürebileceği gibi, yargı merciinin de sürenin dolduğunu re'sen dikkate alması gere-

kir. Nitekim Danıştayımız 16 Ekim 1939 da, Esas No : 39/9236, Karar No. 39/3591 sayılı kararında bu hususu belirtmiştir. (3)

Aslında İdarî Kazada sürenin bu önemi, idarenin faaliyetlerinin gaye olarak âmme menfaatine yönelmiş olmasından ileri gelmektedir. İdarenin bir işlem veya eylemine karşı dava açma müddetinin uzun tutulması, İdarî istikran zedeler. Bu konuda Sayın Prof. Dr. Lütü Duran şunları söylüyor:

«İdarî Makamları, gördükleri hizmet icabı muayyen bir müddetle takyit edilmeden, devamlı olarak kazaî murakabe ve kontrol altında bulundurmak, İdarî faaliyetler için çok gerekli olan istikrar ve istimrara ayları düşer. İdarî otoriteyi sarsar.» (4)

Bir İdarî işlem icra safhasına girdikten sonra gerek işlemin icrası gerekse bu işleme dayanılarak yapılan başka işlemlerin icrası sonunda ortaya bir yığın yeni durumlar çıkacaktır. Tatbikat safhasına girdikten uzun bir müddet sonra, iptali istenilen bir İdarî işlemin yarattığı yeni durumların eski haline iadesi imkânsız olabilir. Bu sebeple idari bir işlemi iptal için açılan davalarda süre, kısa tesbit edilmiştir. Eğer bu süre uzun tutulsaydı o zaman, yukarda Sayın Prof. Dr. Duran'ın belirttiği gibi ihtilâfların ardı arkası kesilmez, idare fonksiyonlarını yerine getiremez, buda İdarî otoriteyi sarsardı.

Yukarda önemini belirtmeye çalıştığımız İdarî yargıda dava açma süresi, kanunlarla hüküm altına alınmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkarılan 669 sayılı Şûrayı Devlet Kanunu 25. maddesiyle idarenin işlem ve eylemlerine karşı dava açma müddetini 60 gün olarak tesbit etmiş, daha sonra çıkarılan 3546 sayılı Devlet Şûrası Kanunu bu süreyi 90 güne çıkarmış (md, 32), ve en son yapılan Danıştay Kanununda bu süre yine 90 gün olarak kabul edilmiştir, (md. 67). Bu bükümler geneldir. Ayrıca, özel kanunlarda çeşitli süreler vazedilmiştir. Örneğin 5442 sayılı II İdaresi Kanununda bu süre 91 gün olarak tesbit edilmiştir.

(3) Danıştay Kararlar Mecmuası. Sayı: 10, Sh: 81

(4) Doç. Dr. Lütü Duran. İdarî Kazada Dava Açma Müddeti. İHFM Cilt: 11, Sa. 102, Sh: 237

C — Sürenin Hesaplanması,

Çeşitli İdarî Davalarda Süreler

İdarî Davalarda sürenin 90 gün olduğu hükmünü koyan Danıştay Kanununun 67. maddesi, bu sürenin, işlemin ilgiliye yazılı bildirim tarihinden itibaren hesaplanacağını da açıkça belirtmiştir. Süre aşımının yazalı bildirim tarihinden itibaren başlayacağı hükmü Anayasanın 114. maddesinde de yer almıştır. Bu maddenin ikinci cümlesinde:

«... İdarenin işlemlerinden dolayı açılacak davalarda süre aşımı yazılı bildirim tarihinden başlar.» şeklindeki ifade, bu konudaki bütün tereddütleri ortadan kaldırmaktadır.

Yazılı bildirim gününün süreye katılıp katılmayacağı Danıştay Kanununda açıkça belirtilmemiştir. Bu itibarla bu konuda diğer kanunların koydukları hükümleri benimsemek gerekir. H.U.M.K. da bu hususta 161. maddeyle hüküm koyulmuştur. Bu maddede: «...Müddet gün olarak tayin edilirse tefhim veya tebliğ edildiği gün hesaba katılmaz...» denilmektedir. Kanaatimizce bu hükmü yukarda belirttiğimiz 80 günlük sürenin hesaplanmasında da uygulamak mümkündür.

İdarenin genel ve düzenleyici işlemlerine karşı dava açarken sürenin hesaplanmasında o genel işlemin yayınlandığı tarih esas alınır. Yani idarenin genel ve düzenleyici bir işlemine karşı dava açarken 90 günlük sürenin hesabı, genel işlemin yayın tarihinden itibaren başlar. Ancak genel işlemin yayını tarihinden itibaren 90 günlük süre geçmiş olsa bile bu genel işleme dayanılarak yapılan bir sübjektif işlemin tebliğinden itibaren sübjektif işlem aleyhine açılacak iptal davasında genel (objektif) işlemin iptalini de talebetmek mümkündür. (5)

a) İptal Davasında Süre, Bilindiği gibi İptal Davası, İdarenin icraî bir işleminden şahsî, meşru ve aktüel bir menfaati haleldar olan kişilerin açtıkları ve bu işlemin iptalini amaç edinen davalardır. Türk Doktrininde iptal davası tarif edilirken menfaatin haleldar olması tabiri kullanılır. Buradan, hakkın haleldar olması halinde evleviyetle dava açılabileceği aşikârdır.

(5) Danıştay Kanunu, Md. 67

İdarî bir işlemin iptalini, ilgili şahıs ancak işlemin kendisine tebliğinden itibaren 90 gün içinde dava açarak isteyebilir. Danıştay Kanununun 07. maddesinde belirtilen bu süre hak düşüren bir süredir. Yani bu sürenin bitiminden sonra iptal davası ikame etmek imkânsızdır.

İptali istenilen işlemin iptal edilebilmesi için, davacının menfaatinin ihlâli yetmez. İşlemin; yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönünden sakat olması gerekir.

b) Tam Yargı Davasında Süre, Tam yargı davaları Hususi Hukuktaki Haksız fiilden doğan davalara benzerler. İptal davaları gibi bir idari işlemin kaldırılmasını değil, bir işlemin icrasından veya bir eylemden doğan zararın tanzimini hedef tutarlar.

Danıştay Kanunumuz Tam Yargı davasının açılması şeklini iki maddede düzenlemiştir.

i — İdarî işlemler aleyhine açılacak Tam Yargı Davaları : Bir kimse İdarî bir işlem aleyhine iptal davasıyla beraber Tam Yargı davası da açabileceği gibi, iptal davası neticelenip dava konusu işlem ortadan kalktıktan sonra ilgili kararın kendisine tebliğ veya tefhiminden itibaren 90 gün içinde Tam Yargı davası açabilir. (6) Demek ki Tam Yargı davası bir İdarî işlem aleyhine ve iptal davasıyla birlikte açılıyorsa — Veya iptal davasının neticesini aldıktan sonra açılıyorsa — bu durumda Tam Yargı davası için dava açma süresi 9i) gündür.

ii İdarî eylemler aleyhine açılan Tam Yargı davaları : İdarenin bir eylemi' sonunda zarara uğrayan kişi bu zararın ortadan kaldırılması için tıpkı Adli Yargıdaki Haksız Fiilden doğan zararlar aleyhine açılan davalar gibi, Tam Yargı davası açabilir. Bu durumda dava açma süresi yukardakinden farklı olarak; zararı doğuran eylemi ilgilinin öğrenmesinden itibaren bir yıl ve her halde beş yıldır. (7) Yani ilgili şahıs, idarenin kendisini zarara sokan eylemini öğrendiğinden itibaren bir yıl içinde dava açabilir. Fakat eylemin zararı doğurmasından itibaren beş yıl geçtikten sonra zarara uğrayan kişinin dava açma hakkı düşer.

(6) Danıştay Kanunu : Md. 71

(7) Danıştay Kanunu : Md. 72

c) **Temyiz Davasında Süre**, Evvelce, bir İdarî kaza merciince niyet edilip karara bağlanan bir davanın Danıştayda tekrar rüyet olunarak karara bağlandığı davalara Temyiz Davası denir. (8). Örnek olarak Vergi İtiraz Komisyonlarının kararları aleyhine Danıştaya müracaatı göstermek mümkündür.

Temyiz Davalarının açılması için gereken süre hakkında Danıştay Kanunumuz 73/1 maddesinde 67. maddeye atıfla bu sürenin de 90 gün olduğu hükmünü koymuştur. Bu süre geçtikten sonra bir kararın temyizi mümkün değildir, Danıştay Kanununun 73/2 maddesinde : «Ancak taraflardan biri süresi içinde temyiz yoluna başvurduğu takdirde, diğer taraf cevap verme süresi içinde dava açabilir.» hükmünü de koymuştur.

D — **Süreyi durduran haller**, İdarenin bir işlem veya eyleminden hakları veya menfaatleri haleldar olan bir vatandaşın derhal dava açması gerekmez. Zira dava açmak birçok güçlüklerle ve risklere katlanmayı gerektirir. Kaldı ki davanın mutlaka davacı lehine sonuçlanacağı da şüphelidir. Bu sebeple ilgili, hemen dava açmak yerine hak ve menfaatlerini' başka yollarla korumaya çalışır. İgili, kendisi aleyhine alınan değiştirilmesi veya kaldırılması için İdarî yollara başvurduktan sonra kazaî yola başvurur. Ancak bu işlerle uğraşırken 90 günlük süre geçebilir. Vatandaşın hakkının zayı olmaması için kanun bazı müracaatların dava açma süresini durduracağını kabul etmiştir. Dava açma süresini durduran haller şunlardır :

1) **Üst Mercie Müracaat**, Hak ve menfaatlerini haleldar eden bir İdarî işlem aleyhine ilgili' şahıs, kararı alan makamın hiyerarşik üstüne müracaatla mezkûr kararın değiştirilmesi veya kaldırılması talebinde bulunabilir. Dava açmaya yetkili olan şahsın üst İdarî merci nezdindeki müracaatı, müracaat tarihinden itibaren süreyi durdurur. Meselâ dava açma süresinin 75 inci gününde üst mercie müracaat eden davacı için üst merciin cevap vermesine kadar geçen zaman içinde süre durur. Üst Merciiin cevabının ilgiliye tebliğinden itibaren süre 75 günün üzerine işlemeye devam eder.

2) **İsti'taf Aynı mercie müracaat**, İdarî Yargıda prensip olarak bir kararın değiştirilmesi veya kaldırılması için kararı alan makama müracaat, dava açma süresini durdurmaz. Ancak eğer kararı alan merciin hiyerarşik üstü yoksa, başka bir ifadeyle kararı alan makam hiyerarşinin en üst basamağında ise, bu takdirde aynı mercie müracaat

dava açma süresini durdurur. 3546 sayılı eski Danıştay kanununda; hiyerarşinin en üst basamağı bile olsa aynı mercie müracaatın dava açma süresini durduracağına dair hüküm yoktu. Bunun için yeni kanundaki hüküm bir yeniliktir. (9)

İster aynı mercie olsun ister hiyerarşik üste olsun müracaat süreyi ancak üç ay durdurur. Müracaat edilen makam üç ay içinde cevap vermezse bu sükût eski karan tasdik anlamında yorumlanarak sürenin tekrar işleyeceği görüşü kabul edilir.

Akla şöyle bir soru gelebilir,

Kararın değiştirilmesi için müracaat edilen makam üç ay geçtikten sonra cevap verirse ne olacak?

Sayın Prof. Dr. Turan Güneş; Üç ay geçtikten sonra, hattâ dava açma süresi bitmiş bile olsa müracaat edilen makam cevap verdiği anda süre yeniden işlemeye başlar. (Sayın Prof. Dr. Turan Güneş'in bu görüşü derste tuttuğumuz notlardan alındığı için dipnotu veremiyorum.)

E — **Süreyi kesen haller**, Hukukta sürenin kesilmesi demek : aleyhine dava açılacak kararlar ilgili yeni bir durumun ortaya çıkmasıyla. daha evvel işlemiş olan sürenin ortadan kalkarak yeni bir sürenin işlemeye başlaması demektir.

Bir İdarî makam tarafından alınan icraî bir karar aleyhine dava açma yoluna gitmeden evvel, ilgili şahıs, kararı alan makamın hiyerarşik üstüne veya, eğer hiyerarşik üstü yoksa — yani kararı alan makam hiyerarşik basamakların sonuncusu ise — aynı makama müracaatla kendini ilgilendiren kararın değiştirilmesini veya kaldırılmasını isteyebileceğini yukarıda belirtmiştik, Eğer böyle bir müracaat sonunda ilgili makam kararı yeniden incelemiş ve bu hususu cevabında belirtmişse, cevabın tebliğinden itibaren 90 günlük yeni bir süre başlar. Daha evvel geçen süre hesaba katılmaz, Üst makam cevabında «...kararın incelenmesi için ilgili makama talimat verildiği » şeklinde bit ibare kullanılmışsa yine sürenin kesilmesi gerekir. Zira böyle bir cevap ta kararın yeniden incelenmesi anlamına gelir.

p — **Süreyi uzatan Haller**, (Munzam Süreler) Bazı hallerde dava süresini geçirmiş olabilir. Yahut sürenin son günleri adli tatille

(9) Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta, idare Hukuku Ders Notları. 1965-65, Sh: 262

çakışarak davacının dava açma süresini kısaltabilir. Böyle hallerde kanun davacıya munzam süreler tanımıştır. Sürenin böyle uzatılması özel durumlara mahsustur. Süreyi uzatan halleri Prof. T. B. Balta şöyle sıralıyor : (10)

a) Görevsiz Yargı merciiine müracaat, (11)

Normal dava açma süresi içinde davacı görevsiz bir yargı, mercii nezdinde davasını açar ve o yargı mercii de davayı görevsizlikten reddederse iki durum ortaya çıkar,

aa) Henüz dava açma süresi dolmamıştır. Bu takdirde davacı görevli mercie müracaatla davasını yeniden açar.

bb) Dava açma süresi' dolmuştur. Bu durumda davacıya yargı merciiinin görevsizlik kararının tebliğ veya tefhiminden itibaren 30 günlük bir müddet tanınmıştır. Bu müddet içinde davacı davasını yeniden ikame eder. (12)

b) Husumetten red hali : (13)

Bir dava dilekçesi Danıştayda yanlış husumet tevcihinden dolayı reddedildiği takdirde, eğer dava açma süresi henüz dolmamışsa davacı dilekçeyi düzelterek tekrar dava açabilir, fakat eğer dava husumet noktasından reddedildiği zaman dava açma süresi dolmuşsa davacıya 30 günlük bir munzam müddet tanınır,

c) Usûl Eksiklikleri', (14)

Husumet noktasından redde olduğu gibi, eğer dava dilekçesindeki bir şekil veya usûl hatası dilekçenin reddine sebep olmuşsa, bu durumda Husumet noktasından Redde uygulanan usûl uygulanır. Yani yine davacıya 30 günlük bir munzam müddet tanınır. Eğer süre dolmamışsa davacıya dilekçesini düzelterek yeniden müracaat etmek düşer. Fakat süre dolmuşsa 30 günlük bir süre verilir.

d) Danıştay tatili, (15)

Prensip olarak Danıştay Tatili dava açma süresini durdurmaz. Ancak dava açma süresi Danıştayın tatilde olduğu bir zamanda sona ererse davacıya 6 Eylülden itibaren yedi günlük bir süre tanınır.

(10)Prof. Dr. T. B. Balta, İdare Hukuku Ders Notları, 1964 - 65, Sh: 262

(11)Danıştay Kanunu, md : 68

(12)Danıştay Kanunu, md : 68

(13)Danıştay Kanunu, md : 75/B

(14)Danıştay Kanunu, md : 75/b

(15)Danıştay Kanunu, md : 163

YURDUMUZDA YAŞ SEBZE VE MEYVE TOPTANCI HALLERİ SORUNU

Fikri GÖKÇEER

GİRİŞ:

«Yurt gerçeklerine uymayan, köklü bir inceleme yapılmadan yürürlüğe konulan yasa ve yönetmelikler kendilerinden beklenen yararı sağlayamazlar. Ve yine beklenen kararlılık yerine eski düzeni de aratacak durumlar yaratır ve sonuç olarak ilgilileri şikâyetçi ve huzursuz bırakırlar.»

Yukarıdaki görüş bir gerçeği yansıtmaktadır. Ve Ankara Ticaret ve Sanayi Odası tarafından «1580 sayılı Belediye Kanununun 150. maddesinin 58. bendine tevfikân belediyelerce kurulan toptancı hallerinin suret-i idaresi hakkındaki 80 sayılı kanunla ilgili görüş olarak ileri sürülmüştür.

Üretici ve tüketici çıkarlarını korumayı amaç edinen bu kanun yürürlüğe girmesinden hemen sonra neden bu kadar sert ve ağır bir dille yerilmiştir? Bu sorunun cevabını verebilmek ve bu kanunun yaş sebze ve meyve fiyatlarının belirmesinde ne gibi bir etkisi olduğunu tesbit edebilmek bu incelemenin ana gayesi olmuştur.

9 yıldır İçişleri ve Ticaret Bakanlıklarınca bu konuda yapılan çalışmalar bir sonuca ulaşmak üzeredir. Bütün ilgili kuruluşların görüşleri alındıktan sonra hazırlanan kanun tasarısı Parlamento'ya sevkedilmek üzeredir. Yine bazı milletvekilleri aynı konuda kanun teklifleri hazırlamışlardır.

Bu incelemede yaş sebze ve meyve toptancı halleri bütün yönleri ile eleştirilecek, yalnız sebze ve meyvenin toptancı haline girmeden evvel ve girdikten sonra geçirdiği safhalar, fiyat dalgalanmaları ele alınmayacaktır. Çünkü bu konu teknik olduğu kadar geniş bir araştırmayı da gerektirmektedir. Üreticilerin emeklerinin karşılığını

almalarında, tüketicilerin daha ucuz, daha kaliteli sebze ve meyveye sahip olabilmelerinde Toptancı Halleri'nin de büyük bir rolü olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Anadolu yarımadasında tarihin eski zamanlarından beri sebzecilik ve meyvecilik yapılagelmektedir. Yurdumuzun iklimi çeşitli ve lezzetli sebze ve meyvenin yetişip olgunlaşmasına müsaittir. Büyük şehirlere yakın yerlerde kurulan sebze ve meyve bahçeleri ilk anlarda toptancı hallerinin yapılmasını gerektirmemiştir. Ulaşım olanaklarının artması, soğuk hava düzenli vagon ve gemilerin kullanılması ile mümbit yerlerde mesafeye bakılmaksızın sebze ve meyve bahçeleri tesis edilmeye başlandı. Uzak üretim merkezlerinden gönderilen sebze ve meyvenin pazarlanabilmesi ve toptan satışların düzen altına alınması Toptancı Halleri'nin kurulmasını zorunlu hale getirdi. Toptancı hallerinin kurulmasından sonra bir hayli sorun ortaya çıktı. Basında bu konuda gözümüze çarpan vatandaş şikâyetleri, yorumlar ve makaleler, radyo'ya hatta televizyona sızmıştır.

Toptancı Hallerini Düzenleyen

Yasa

1580 sayılı Belediye Kanununun 15. maddesinin 58. fıkrasına göre kurulan toptancı hallerinin yönetimi 80 sayılı kanunla düzen altına alınmıştır. Burada bir noktayı açıklamak gerekmektedir. BELEDİYE KANUNU ve 80 sayılı kanun toptancı halleri ifadesini kullanmakta, özellikle yaş sebze ve meyve toptancı halleri belirtilmemektedir. Bütün toptancı hallerini kapsamına alan bir yasa ile karşı karşıya bulunuyoruz. Uygulamada bu kanuna göre kurulan toptancı hallerinin hemen hemen tamamı yaş meyve ve sebzeyi kendisine konu edinmiştir. 9 yıldır yapılan çalışmalar sonucu hazırlanan tasarı metninde yeni kanunun sadece yaş sebze ve meyve toptancı hallerini kapsamına, aldığını görmekteyiz.

Şehir halkına ucuz, kaliteli sebze ve meyveyi temin edebilme yanında, üreticinin emeğini de kıymetlendirmeyi amaç edinen bu kanunun aksayan yönlerini ele alarak gayesini tahakkuk ettirememiş olarak göstermek isteyenler daha ilk günlerde eleştirilere başlamışlardır. Fakat BELEDİYELER çeşitli olanaksızlıklarla bu kanunu uygulama çabası içinde olmuşlar ve bu çabaya bugünde devam etmektedirler.

Akla şu sual gelebilir. Acaba bu kanun tedvin edilmese durum ne olurdu. Cevabını tereddüt etmeden söyleyebiliriz. Aracılar, kabzımallar, madrabazlar meydanı boş bulurlar, fiyatlar alabildiğine yükselirken üreticinin eline bugünkü miktardan daha azı geçerdi. 10 maddelik 80 sayılı kanunun eleştirilen yönleri, ilgili kanun maddeleriyle karşılaştırılarak ana başlıklar altında incelenecektir. Bu inceleme anında bazı noktalarda şikâyetlere hak verecek bazı noktalarda kanunu ve bu kanunun uygulayıcısı olan BELEDİYE leri savunacağız. Bütün ilgililerin şikâyetleri yanında en çok ezilen üretici ve tüketici menfaatlerinin birlikte korunabilmesi için neler yapılması gerektiği kişisel görüş olarak her kısımda ayrı ayrı belirtilecektir.

Şikâyetleri aşağıdaki başlıklar altında toplayabiliriz.

- Belediye Resmi,
- Komisyon Ücreti,
- İşgaliye Ücreti,
- Satış Fiyatlarının Tesbiti,
- Hallerin Açılış ve Kapanış Saatleri,
- Defter tutma,
- Hallerin Âmm Emlâki Sayılması,
- Toptan Satışlar,
- Yer Tahsisleri,
- Yükleme ve Boşaltma İşleri,
- Üretici Alacaklarının İzlenmesi,
- Ambalaj İşleri,
- Hal Yönetmelikleri,

Belediye Resmi

80 sayılı kanun Md. 6 ile «... Bundan başka halde satılan malların satış bedelinden % 3 ünü tecavüz etmemek üzere belediye meclislerince düzenlenecek tarifeye gör resim alınır...» hükmü getirilmiştir. % 3 azami haddir. Her BELEDİYE kendi bünyesine göre tesbit etmektedir. Üretimin fazla olduğu bölgelerin toptancı hallerinde

resim yüzde üçün altında alınmakta, ve bu bölgelerdeki BELEDİYELELER % 3 azami haddin düşürülmesi görüşüne katılmaktadırlar. Bu resime Üreticiden gelen şikâyetler haklı görülse bile komisyoncu şikâyetlerinin nedeni anlaşılamamaktadır. Çünkü resim satış bedelinden tahsil edilmekte ve doğrudan doğruya üreticiyi etkilemektedir. Komisyoncularla akçalı yönden bir ilişkisi yoktur.

Haller Kanunu BELEDİYE'lere bazı görevler vermiş ve bu görevlerin yapılabilmesi için bazı hizmetlerin hal içinde BELEDİYELERCE yapılmasını istemiştir. Belediyelerin Toptancı Halleri yapma görevi İçişleri Bakanlığı Proje! Müdürlüğü tarafından müstakil bir araştırmanın konusu bulunduğundan bu makalede bu konuda teferruata inilmiyecektir? Yalnız % 3 resmin düşürülmesi halinde bazı BELEDİYELER hal ve personel giderlerini karşılamayacak duruma düşeceklerinden aynen muhafaza edilmesi BELEDİYE'lerimizin çoğunluğunca benimsenmektedir. Hal gelirlerinin (Belediye Resmi dahil) hal giderlerine sarfedilmesi icabeder kanısındayım.

Komisyon Ücreti

80 sayılı kanun md. 7 : «Halde icrayı faaliyet edecek komisyoncuların satış bedeli üzerinden alacakları komisyon miktarı, kabın komisyoncu tarafından verilmesi hali dahil % 8'i tecavüz etmemek» şartı ile BELEDİYE ENCÜMENİ'nce tayin olunur.». Belediye resmi BELEDİYE MECLİSLERİ'nce komisyon ücretleri BELEDİYE ENCÜMENLERİ'nce saptanmaktadır.

Milli Korunma Kanunu yürürlükte bulunduğu süre içinde itti haz olunan 1051 sayılı Kararnameye göre komisyoncu hakkı, kabın müstahsil tarafından sağlanması halinde •% 7, komisyonu tarafından sağlanması halinde "% 10 olarak tesbit edilmiş olduğundan bugün bu % 2 kârdan mahrumiyet komisyoncuların şikâyetine mesnet olmaktadır. % 8 komisyon ücreti bazı hallerde tüketiciye % 20-30 olarak intikâl ettirilmektedir. % 8 in artırılması tüketici aleyhine durum yaratacağından aynen muhafaza edilmelidir.

Komisyoncularla - Üreticilerin anlaşmaları halinde komisyon ücretinin % 10'a çıkarılması görüşü ile komisyon hakkının mahallî BELEDİYE'lerin, Ticaret Bakanlığının görüşleri alındıktan sonra Bakanlar Kurulu Kararı ile teshirinin yerinde olacağı görüşü komis-

yoncular ve Ticaret Odalarınca savunulmaktadır. Üreticiden mükerrer komisyon alındığı iddiası yersizdir. Zira yaş sebze ve meyve toptancı hallerine üretici tarafından gönderilmekte ve komisyon ücreti yalnız satış anında alınmaktadır. Kontrol edememe sonucu bazı hallerden mal toplayan araçlar ikinci kez diğer toptancı hallerine mal gönderirlerse o zaman mükerrer komisyondan bahsedilebilirki kanun bu gibi satışları zaten yasaklamıştır.

İşgaliye Ücreti

80 sayılı kanun Md. 6 : «BELEDİYE’ce halde kendilerine muayyen yer tahsis edilenler işgal ettikleri yerler için 1580 sayılı kanunun 70. maddesinin 8. bendine göre BELEDİYE’ye ücret öderler.»

Bu ücreti 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda gösterilen işgaliye resmi ile karıştırmamak lâzımdır. Bu bir ücrettir ve BELEDİYE’lerin gördükleri hizmet karşılığı alınmaktadır. Ekseriya işgal edilen yerin metre karesine göre hesabedilerek alınır. Günlük tesbit edildiği gibi aylık olarakda saptanabilir. Azami haddin sınırlı olmaması sakıncalıdır. Anayasa Mahkemesinin içtihatları üst tavanı belli olmayan öresim ve ücretlerin Anayasaya uymıyacağı görüşünde birleşmektedir. (Örneğin : Levha ve İlân resmi ile ilgili iptal kararları)

Uygulamada bazı BELEDİYE’ler işgaliye almamaktadırlar. Alınan ücretler metre karesi günlük 10 kuruştan başlayarak 100 kuruşa kadar değişmektedir. 80 sayılı kanun toptancı hallerini amme emlakinden sayarak kiraya verilemeyeceğini belirtmişse de, işgaliye olarak alınan ücretlerin, tahsis edilen aynı büyüklükteki bir işyeri kirasını geçmemesi gerekir.

Satış Fiyatının Tesbiti

2.12.1960 gün ve 150 sayılı kanunla değiştirilen 1580 sayılı Belediye Kanununun 15. maddesinin 43. fıkrası BELEDİYE’1 ere yaş sebze ve meyveye azamî satış fiyatı tesbit edebilme yetkisi vermektedir. Toptancı Hallerinde kullanılan yetki budur. Bu yetkinin kullanılmadığı toptancı halleri de bulunmaktadır.

NARH adını verdiğimiz bu uygulamayla tüketicinin korunmak istendiği bir gerçektir. Toptancı hallerinde azami satış fiyatının ne şekilde tesbit edileceği 80 sayılı Kanunun uygulanmasına ilişkin olarak çıkarılacak YÖNETMELİKLERE bırakılmıştır. Bu yönetmeliklerde uygulamanın ne şekilde olacağı detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

Komisyoncular, satış fiyatının tesbitinin hiçbir ekonomik nedene dayanmadığını, mal getirme olanaklarını kısıtladığını, ve komisyoncu - üretici ve BELEDİYE arasında devamlı bir anlaşmazlık yarattığını iddia etmektedirler.

150 sayılı kanun yürürlükte olduğu müddet içinde BELEDİYELER azami satış fiyatı tesbit etmeye devam edeceklerdir. Bu tesbit en iyi biçimde nasıl yapılmalıdır. Tesbitin yapılmasında nelere dikkat edilmelidir. Bunları sıralayalım :

Fiyat tesbitinde :

- Malın Niteliği,
- Malin Cinsi,
- Malın Turfanda Durumu,
- Alınan Komisyon Ücreti,
- Belediye Resmi,
- Ambalaj Masrafları,
- Üreticinin Durumu,
- Üretim Yılıının Özellikleri,
- Üretim Mikdarı,
- Malın Hal'e Geliş Durumu,
- Ulaşım Masrafları,
- Üretim Bölgelerindeki Fiyatlar,
- Kredi Durumu,
- Alıcı Sayısı,
- Arz ve Talep, gözönünde tutulmalıdır.

Fiyat tesbitlerinde mutlaka üretici ve komisyoncu görüşlerine de yer verilmesi gereklidir. Beliren fiyatlar özel ilân levhalarına asılarak, tüketiciler uyarılmalıdır.

Komisyoncular, üreticiler, üretici kooperatifleri arasında azamî satış fiyatının tesbiti sonucu tüketicinin yaş sebze ve meyveyi daha ucuza yiyebilmesinin mümkün olmadığı görüşü yaygındır. Bu fikre sahip olanlar «Malın üreticiden tüketiciye ulaşana kadar her kesimde ilgi beklediğini» söylemekte ve «Yöneticiler bu yol yorucu olduğundan NARH'ı tercih etmekte, bilerek veya bilmiyerek üreticiyi baltalamaktadırlar.» diye eklemektedirler. Bu görüş sahiplerince NARH:

- Turfandacılığın ortadan kalkmasına,
- Üretimin azalmasına,
- Meyve ağaçlarının sökülmesine,
- Geniş tüketici piyasalarının en zarurî gereksinme maddelerinden yoksun kalmasına,
- Geçimini bu yolda sağlayan geniş bir üretici kitlesinin işsiz kalmasına,
- İhracat olanaklarının kısıtlanmasına ve bunun sonucu olarak döviz kaybına,

Sebep olmaktadır.

Biz bu konuda bu kadar kötümser değiliz. Ve bu görüşlere aynen katılmıyoruz. Yalnız üretimden tüketime kadar her safhada etkili bir kontrol yapılmaz ise Narh'tan olumlu bir sonuç beklemek hayal olur.

Fiyatların oluşumu arz ve talebe dayalı Ekonomik ortamlarda «Narh» olmadanda üretici ve tüketici lehine kararlar alınabilir. Yalnız serbest yarışmayı kısıtlayıcı araçların bulunduğu yerlerde» «NARH» zorunludur.

Hallerin Açılış ve Kapanış Saatleri

Toptancı hallerinin 24 saat açık bulundurulması mümkün değildir. Üretimin çok olduğu Adana toptancı hali istisna olarak günün hem saatinde açık tutulmaktadır. Hallerin açılış ve kapanış saatleri en çok tartışılan konular arasındadır. Hallerin açılış 've kapanış saatlerindeki isabetsizliklerin, büyük bir kısmı malın hale uğramadan

pazar yerlerine gitmesine sebep olduğu ve yaş sebze ve meyve fiyatlarının suni olarak artması sonucunu doğurduğu ileri sürülmektedir.

Çoğunlukla şehirlerimizin yerleşme alanları içinde bulunan toptancı hallerinin açılış ve kapanış saatlerinin tesbiti yapılırken BELEDİYE ZABITA TALİMATNAMELERİ'ni de göz önünden çıkarmamak lâzımdır. Gece yarısından sonra gürültüye mani olmak için hükümler taşıyan bu talimatnamelerin yasakladığı saatler içinde halleri açık tutmak mümkün olamaz. Hallerin açılış ve kapanış saatleri mevsimlere ve üretim bölgelerinden gönderilen yaş sebze ve meyvenin hale ulaşma zamanına göre tesbit edilmekte ve zaman zaman değişmektedir. Hallerin açılış ve kapanış saatlerindeki isabetsizlik sonucu malların çürüdüğü, bozulduğu yolunda yoğun bir şikâyet ve sızlanmaya rastlanmamaktadır. Yalnız komisyoncular daha rahat çalışabilecek zamana sahip olabilmek için tesbit edilen saatlere itiraz etmektedirler. Mahallerin özellikleri gözönünde tutularak komisyoncu, üretici ve manavlarında, görüşleri alındıktan sonra tesbit edilen açılış ve kapanış saatleri şikâyetleri asgariye indirir. Yönetmeliklerde bu husus sağlayacak hükümler açık olarak yer alırsa daha da olumlu sonuçlar elde edilebilir. Bazı toptancı hallerinde satışlar halin kapılarının açılmasından sonra bir müddet geçmesini takiben yapılmaktadır. Bu süre en fazla yarım saat olmalıdır.

Büyük şehirlerimizde toptancı hallerinin çok erken açılması uzak semt ve mahallerden gelen esnafın kalitesiz mal almasına sebep olmaktadır. Onun için açılış saatlerinin tesbitinde bu noktayı da gözönünde bulundurmak gereklidir.

Defter Tutma

80 sayılı Kanuna göre çıkarılan yönetmelikler toptancı hallerinde tutulması mecburi olan defterleri göstermektedir. Tutulan defterlerin bir kısmı Gelir Vergisi Kanunu'na göre tutulması zaten zorunlu olan defterlerdir. Üreticilerle halden mal alanların menfaatlerinin korunması ve BELEDİYE'lere verilecek satış bildirimlerinin kontrolü, halde kendilerine yer tahsis edilenlerin bu defterleri tutmalarını gerekli kılmaktadır. Toptan satışların denetimi, suistimallerin önlenmesi, BELEDİYE gelirlerinin kayba uğramaması ve aynı zamanda ilerde çıkması muhtemel anlaşmazlıkların çözümü bakımından da defter tutmanın faydaları izahtan varestedir. Defter tutulmasında ha-

zinenin de faydası vardır. Bu yön ile defterlerin BELEDİYE'nin onayından geçmesi ve ilgililerin mâliyyeye verecekleri beyannamelerde de BELEDİYE vizesinin aranması isabetli olur.

Tutulan Defterler:

Toptancı hallerinde tutulan defterler çeşitlidir. Ortak yönleri bulunan bu defterleri aşağıdaki şekilde sıralayabilir iz.

- 1 — Gelen malların kaydedildiği GİRİŞ DEFTERİ.
- 2 — Faturaların kaydedildiği FATURA DEFTERİ
- 3 — Satış yapılan malın cins, miktar ve fiyatının kaydedildiği SATIŞ BORDRO DEFTERİ.
- 4 — Mal gönderen üreticiler adına müstakilen açılan giriş - çıkış hesaplarının kaydedildiği MÜSTAHSİL HESABI CARİ DEFTERİ
- 5 — Gelen, satılan ve ertesi güne devreden bir günlük mal beyanının gösterildiği BEYANNAME DEFTERİ.

Komisyoncular defterl tutma işini becerememeleri sonucu kendilerine hal idaresi tarafından verilecek cezaların ağırlığından korkarak bu yasal görevden kurtulmak istemektedirler.

80 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce de bu defterlerden bazıları tutulmakta idi.

Toptancı Hallerinin Âmme Emlâkinden Sayılması

80 sayılı Kanuna göre toptancı halleri âmme emlâkinden sayılmakta ve kiraya verilememektedir. (Md. 1) Bu hüküm de tartışmalara ve tepkilere sebep olmaktadır. Bu maddenin komisyoncuları teminattan yoksun bıraktığı iddia edilmektedir. 80 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden sonra kabzımalların kira mukaveleleri feshedilerek, bu yerler kanunun aradığı şartlara sahip kooperatif, kooperatif birlikleri, üretici ve komisyonculara verilmiştir. Komisyoncular güven altında ve kanunların himayesinde işyerlerine kavuşmak ve (kendi ifadelerine göre) şağil durumundan kurtulmak istemektedirler. Kira usulünün ihdası bir kanun mevzuudur. Tahsis sahipleri teminatlarının olmaması nedeni ile işyerlerine yatırım yapmadıklarını belirtmektedirler. Ticaret Odaları Toptancı Hallerinin BELEDİYE-

LER'in hususi emlakinden sayılmasını istemektedirler. Kazanılmış hakları ortadan kaldıran hukuk prensipleri ile bağdaşmayan, senelerdir BELEDİYE emirlerine uyan, ticari saygı kazanmış kişileri pazarcı durumuna sokan ve bu görüşte direnen bir zihniyeti temsil eden kanunun bu hükmünü n kaldırılması bu görüşün esası olmaktadır.

Hizmetin karakteri ve özelliği icabı Toptancı Hallerinin amme emlakinden sayılması yerindedir. Yalnız yer tahsislerinde belirli bir sürenin teminat olarak tayini düşünülebilir (Örneğin 3 yıl) 80 sayılı kanunun birinci' maddesinde ayrıca «Hal olarak kullanılmak üzere tahsis edilmiş yerlerinde bu kanun hükümlerine tabi olacağı» hizmet icabı belirtilmiş, yani amme emlakinden sayılmıştır.

Toptan Satışlar

Suret-i idaresi 80 sayılı kanunla düzen altına alınan Toptancı Hallerini diğer toptancı halleri ile karıştırmamak lâzımdır. Kanunun birinci maddesinde «Belediye hudutları dahilindeki satışların (toptan) hallerde yapılacağı» belirtilmiştir. Uygulamada hallerde yaş sebze ve meyvenin toptan satışları yapılmaktadır.

Kanunun 2. maddesi hallerde toptan satışların kimler tarafından yapılacağını göstermiş, ayrıca bunların birbirlerinden mal almasını da men etmiştir. Toptan satışların mutlaka hallerde yapılmasını öngören hüküm gereği gibi uygulanmamaktadır. Belediyeler Toptancı hallerine uğramadan mal gönderen veya götüren satıcılardan resim alarak gelirinin kaybına mani olmakta fakat komisyoncuların cirosu düşmektedir. İkinci ellerin bu suretle semt pazarlarına mal götürmeleri engellenmelidir, Toptan satışlarda üreticinin kendi mallarının başında bulunmasını sağlamak mümkün olmamaktadır. Toptancı tüccarlar hallerden mal alamamaktadırlar. Yine civar illerin toptancılarının mal alışlarına müsamaha edilmemektedir.

Avrupa'da benimsenen açık artırma ile toptan satış yapılması ve borsa statüsünün ihdası fikri Ticaret Odalarının benimsenmektedir.

Yer Tahsisleri

80 sayılı kanunun 3. maddesinde haldeki yerlerinin tahsisinde gözetilecek sıra belirtilmiş, yönetmeliklerle de tahsisin esasları açık-

lanmıştır. Bu konuda üreticiler, komisyoncular, Ticaret Odaları kooperatifler ve BELEDİYELER ayrı görüşlere sahiptirler.

Hallerdeki tahsis işlemlerinde keyfiliğe son vermek, haksızlıkları önlemek için tek tip yönetmeliklerin yapılması yerinde olur. Hallerde komisyoncu adedinin azalmasının yer tahsislerinde izlenen tutumla bir ilgisi olmaması gerekir. Artan nüfus, büyük şehirlerimizdeki Toptancı hallerinin ihtiyacı karşılıyamıyacak hale gelmesine sebep olmaktadır. Yer darlığı ise daha fazla kişiye yer tahsisini kısıtlamaktadır. Toptan satış hakkına sahip kişiler fazla olduğundan bazı yerlerde ad çekme yöntemine başvurulmakta ve bunun sonucu olarak bir kısım kooperatif, kooperatif birlikleri, üreticiler ve komisyonculara satış izni verilip diğerleri bu haktan mahrum bırakılmaktadır. Bu da çalışanlar lehine bir tekel ve bir GEDİK kurma mahiyetini almaktadır. Yer tahsislerinde ana şikâyet bu konuda düğümlenmektedir. Bu hususun serbest yarışma ve çalışma özgürlüğüne karşı olduğu, ekonomik yönden ise tüketici zararına fiyat dalgalanmalarına müncer bulunduğu ileri sürülen görüşler arasındadır.

Bu hususun giderilmesi için «Hallerin genişletilmesi, semt hallerinin kurulması ve hal şubelerinin ihtiyacı karşılayacak hale getirilmesi lâzımdır.

Mevsimlik mal satan kooperatiflere devamlı yer tahsisi bu yerlerin uzun zaman boş kalmasına sebep olmakta, dolayısıyla hallerin kullanma alanları ve tahsis edilecek yerler azalmaktadır.

17 Ekim 1960 gün ve 10631 sayılı resmî gazetede yayınlanan Ankara Belediyesi Yaş Meyve ve Sebze Toptancı Hal Yönetmeliğinin 41. maddesi yer tahsisleri ile ilgilidir. Ve çok ağır eleştirilere hedef olmaktadır. Bu maddeye göre yer tahsis sahipleri yıllık enaz 1000 ton sebze sebze ve meyve satmağa mecburdurlar. Kavun karpuz satanlar için bu miktar 250 tondur. Aksi halde tahsisler iptal edilmektedir. Komisyoncular bu maddeyi yersiz bulunmaktadır. Bu hükmün «80 sayılı kanunun ruhuna ve metnine aykırı olduğu objektif kıstaslara, talimat ve ekonomik kaidelere uymadığı» iddia edilmektedir. Komisyoncu normal olarak çok satmak fazla ciro yapmak ve bunun doğal sonucu olarak daha çok kazanmak isteyeceğinden bu sınırlamaya lüzum olmadığı söylenebilir. Üreticisi ve tüketicisi çok olan toptancı hallerinde bu miktar rahatlıkla aşılmaktadır. (Örneğin - Adana, İstanbul) Yer tahsislerinin bu nedenle iptalini komisyoncular adaletsizlik olarak kıymetlendirmektedirler.

Yer tahsis sahiplerinin ölümü halinde bu yerlerin aynı işi yapmaları şartı ile mirasçılara devri yönetmeliklerde adil esaslara bağlanmıştır. Yine yer tahsis sahiplerinin üçüncü şahıslarla ortak olmaları engellenmek isteniyorsa bu yönetmelikle değil kanunla sağlanmalıdır.

Yükleme ve Boşaltma

Yükleme ve boşaltmanın birinci şartı hal içinde ve dışında geniş ve düzgün yolların bulunmasıdır. Bu ise yurdumuzda maalesef ihtiyacı karşılayacak şekilde halledilememiştir.

Hal içindeki taşıyıcılar üretimin fazla olduğu anlarda yükleme ve boşaltmayı tanı olarak yapamadıklarından, komisyoncular ve anbarlar dışardan taşıyıcı ve nakil aracı tutmak zorunda kalmakta ve bu giderler üretici faturalarına eklenmektedir Hal idareleri de ayrıca yükleme ve boşaltma ücreti aldığından üretici bir iş için iki defa para ödemek zorunda kalmaktadır. Hallerde çoğunlukla sırt hamallığı yapılmaktadır. 30 - 40 senedir sırt hamallığının yapılmaması ve sırt hamallığına mani olunması için İçişleri Bakanlığı müteaddit genelgeler yayınlamıştır. Belediyelerin yönettiği haller içinde günün her saatinde çalışan bu hamallardan belki Bakanlık haber sahibi kılınmamaktadır.

Hal içindeki taşıyıcılar düzenli çalışmamaktadırlar. Üreticilerin veya komisyoncuların ambalaj sandıkları gelişigüzel atılmakta ve kırılmaktadır. Bu durum karşısında çıkar yol olarak hal idarelerinin denetimi altında komisyoncu ve anbarların bu işi kendilerinin yaptırması düşünebilir. Bu tür uygulamaya geçilmeden önce de işin rizikosunu hesaplanmalıdır.

Üretici Alacaklarının Takibi

80 sayılı Kanunun 3. maddesine göre hazırlanan yönetmelikler, üretici alacaklarının sürüncemede kalmaması ve güvence altına alınmasını sağlayacak hükümler taşımaktadırlar. (Örneğin Ankara Toptancı Hal Yönetmeliği Md. 20)

Satış yerlerinden uzakta, çeşitli güçlükler altında çalışan emeklerinin karşılığını genellikle alamıyan, doğal şartların ve beşerî en-

gellerin baskısı altındaki üreticilerin alacaklarının izlenmesi yerindedir. Komisyoncular kendi avans verdikleri üreticilerin başkalarına mal verdikleri, bu nedenle alacaklarını tahsil etmekte güçlük çektiklerini ileri sürerek hal idarelerinin kendi alacaklarını da teminat altına almasını istemektedirler. BELEDİYELER ise bunun imkânsız olduğu görüşünde birleşmektedirler. Bu imkânsızlığı aşağıdaki nedenlere bağlamaktadırlar.

— Üreticiye avans veren komisyoncu hiçbir zaman hal idaresinden öneri ve direktif almaz.

— Komisyoncular dilediğine avans verir.

— Hal idaresi komisyoncuya avans vermesi hususunda zorlamada bulunamaz.

— Üreticiler yalnız halin bulunduğu çevrede bulunmaz,

Bu nedenlerle komisyoncular alacaklarını Yasal yoldan ve icra organları kanalı ile sağlamalıdır.

Yalnız komisyoncuların üreticiye bankalar aracılığı ile yaptıkları masrafın üreticiden alınması daha doğru olur.

Üreticinin alacağının teminat altına alınmasını sağlayan başka bir hükümde tahsis yerlerinin üçüncü şahıslara devrine mani olan hükümdür. Bu da yönetmeliklerle sağlanmıştır.

Ambalaj İşleri

Bir kap içerisinde irili - ufaklı, olgun ham sebze ve meyvelerin bulunması ve alt ve üst tarafın ayrı kalitede olması toptancı hallerinde alıcı ve satıcılar arasında nahoş olayların çıkmasına sebep olmaktadır.

Ambalajlamada, malın özelliği', büyüklük derecesi, sağlamlık ve dayanıklılık rol oynar. Ambalaj yapmadan önce tasnifin çok iyi yapılması gerekir. Avrupa Toptancı Hallerinde ambalajsız mal satılamaz.

Ambalaj sandıklarının tipi malın cinsine göre değişir. Boş kapların muhafazası, da toptancı hallerinde başlıbaşına bir sorun olmaktadır. Zaten dar olan hallerimizde, fazla yer işgal eden boş kaplar için yer bulmak güçtür. Komisyoncular kendilerine ait boş kapları

BELEDİYE'nin dışarda gösterdiği bir yere istiflemektedirler. Bu yerler ekseri pis olmakta ve temizliğine dikkat gösterilmemektedir.

Manipülasyon işleri hallerimizde gereği gibi yapılmadığı için ambalajlanmanın da layıkıyla yapıldığı söylenemez.

Toptancı Hal Yönetmelikleri

80 sayılı Kanunun 3 ve 4 üncü maddeleri çıkarılacak Toptancı Hal Yönetmeliklerinin düzenleyecekleri hususları belirtmiş ve bu yönetmeliklerin ne zaman yürürlüğe gireceği Geçici 2. madde ile gösterilmiştir. BELEDİYE MECLİSLERİNCE hazırlanan hal yönetmelikleri sert eleştirilere hedef olmaktadır. Yönetmeliklerin uygulanmasına karşı tepkiler olmaktadır.. Bu eleştiri ve tepkileri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

— Yönetmelikler 80 sayılı kanunun hükümlerini aşan ağır müeyyideler tanımaktadırlar.

— Uygulanma olanakları yoktur.

— Yalnız ceza almayı gaye edinen hükümlerle teçhiz edilmişlerdir.

— Yönetmelikler üretici ve komisyoncuları ezmektedir.

80 sayılı kanunun 4. maddesi bu yönetmeliklere aykırı hareket edenlere verilecek cezaları göstermektedir. Yukarıda 4 maddede özetlediğimiz eleştiri sahipleri kanunun 4. maddesi ile yönetmelikler kanun seciyesine çıkarılmaktadır, demektedirler. Ve yine BELEDİYE MECLİSLERİ'nin takdiri ile hazırlanan bu yönetmeliklere aykırı hareket edenlere verilen cezaların kesin olmasını, kınamaktadırlar. Anayasamız «İdarenin hiçbir eylemi yargı denetimi dışında tutulamaz» hükmünü bünyesinde taşımaktadır. Öyle ise verilen cezalara itirazı kısıtlayan kanun hükmü anayasaya aykırı düşmektedir. Yalnız Anayasanın geçici 4. maddesi bu kanun hakkında ANAYASA mahkemesinde dava açılamiyacağı hükmünü de vazetmiştir. Öyle ise bu aykırılık ancak yeni bir kanunla ortadan kaldırılabilir.

Yönetmeliklerle BELEDİYE'lere geniş yetkiler verilmektedir. Bu geniş yetkilerin suistimal edilmemesi için tek tip yönetmelikler çıkarılması düşünülebilir.

Hal yönetmeliklerinde herhangi bir değişiklik gerektiğinde komisyoncularında fikirlerinden mutlaka yararlanılmalıdır. Yönetmeliklerle BELEDİYELER kendi görevlerini diğer ilgililere devretmemelidirler. Yönetmeliklerle komisyoncuların sosyal garanti altına nasıl alınabilecekleri ayrı bir inceleme konusu olabilir.

Tip Yönetmelikler

Halen uygulanmakta olan yönetmeliklerin ağır tenkitlere uğradığını yukarıda detaylı olarak açıklamış ve tip yönetmeliklerin düzenlenmesinin yararlı olacağını belirtmiştik. İlgili bakanlıkların çalışmaları sonucu tip yönetmelikler hazırlanabilir. Hazırlanan yeni kanun tasarısı ile yönetmeliklerde hangi hususların yer alacağı madde, madde gösterilmiştir. Biz tasarıya inikas eden görüşleride göz önünde tutarak tip yönetmeliklerde nelerin bulması gerektiğini sıralı ya hm.

YÖNETMELİKLERDE:

- Halin tanımı yapılmalıdır.
- Halin Adı, Adresi, Eklenti ve Bağlantıları belirtilmelidir.
- Halde yapılan toptan alış-verişlerin asgarî birim hadleri gösterilmelidir.
- Hali kuran müessese (80 sayılı kanunla BELEDİYE) açıklanmalıdır.
- Hali işleten kuruluş gösterilmelidir.
- Hal Komisyonunun ne şekilde kurulacağı,
- Hal Komisyonunun görev süresi tesbit edilmelidir.
- Hal müdürünün atanması, terfi şekli ve özlük haklarının no şekilde olacağı belirtilmelidir.
- Halde çalışan personelin özlük hakları düzenlenmelidir.
- Hal Komisyonunun çalışma şekli ve görevleri tesbit edilmelidir.
- Hal Müdürünün görevleri gösterilmelidir.

- Fiyatların tesbiti ile kayıtların ne şekilde tutulacağı,
- Halde düzen ve güvenin ne şekilde sağlanacağı,
- Özel ve tüzel kişilerin al içinde hangi hizmetleri yapabileceği
- Sağlık hizmetlerinin ne şekilde yürütüleceği,
- Yük taşıma işlerinin ne şekilde yapılacağı,
- Ürünlerin tartı işlerinin nasıl düzenleneceği,
- Halde yapılan hizmet tarifelerinin esasları ve miktarları açıkça gösterilmelidir.

Ayrıca :

- Hal Sandığı,
- Halde sorumluluklar ,
- Satıcıların ve alıcıların kimler olduğu,
- Komisyoncular, hal vekilleri ve hal içinde mal alacakların uyacakları hususların ne olduğu,
- Alım ve satımların kabul şartları,
- Satıcıların düzen altına alınması, hususları da yönetmeliklerde belirtilmelidir.

Bunlara ilâveten :

- Mevsimlik yer ayrılma şekli,
- Devamlı yer tahsislerindeki usul,
- Yer tahsisinin mahiyeti,
- Yerlerin idaresi,
- Yerlerin işaretlenmesi,
- Yerlerin kullanılması,
- Tahsislerin düşmesi,
- Yerlerin yeniden ne şekilde ve nasıl tahsis edileceği,
- Satış günleri ve saatleri,
- Alışverişlerin başlama ve bitmesi,

- Hale giriş,
- Halde yasak olan fiiller,
- Yerlerin temizliğinin nasıl sağlanacağı,
- Halde cereyan eden alış verişin yöntemi,
- Artırma ile satış şartları,
- Satışa arzedilen malların cinsi,
- Kapların ve malların hazırlanma şekli,
- Tartı aletlerinin temizliği ve bakımı,
- Daralı ve darasız satışlar,
- Üretici hesabına yapılan satışlar,
- Komisyon ücretleri,
- Satışa kabul edilmeyen ve çürüyen malların ne şekilde işlem göreceklrinin tesbiti,
- Hangi malların hal müdürüne emanet edileceği,
- Disiplin ve yönetimin sağlanması ile ilgili hükümler,
- Sağlık cüzdanlarının ne şekilde ve kimlere verileceği, de, Bütün ayrıntıları ile yönetmelikte yer almalıdır.

Yönetmeliğin son kısmında geçici hükümler ve yürürlük hükümlerinin bulunması lâzımdır.

Büyük Şehirlerimizdeki Toptancı Hallerin Durumu (1)

Büyük şehirlerimizde kurulan toptancı hallerinin büyük bir kısmı yaş sebze ve meyve toptancı halleridir. Fakat 1580 sayılı BELEDİYE KANUNU'na göre «Muhafazası ve tartılması sıhhi ve baytari şeraite tabi müzayedeli ve müzayedesiz olarak toptan alım ve satımların muayyen yerlerde ve BELEDİYE nezareti altında yapılmasını temin için kurulduklarından 'yaş sebze ve meyveden gayri malların alım ve satımı da yapılabilir.

Hallerimizin bugün yeterli olduğu söylenemez. Yeni yapılan hallerle ilkel şartlar yerlerini modern ve günün icaplarına uygun şartlara terketmektedirler. Genellikle bakımsızdırlar. İdare kadroları yetersizdir. Bunun sonucu ürünlerin pazarlanması tam yapılamamaktadır. Genellikle toptancı hallerimiz eski han veya sundurmaların onarımı ve tadili sonucu gelişigüzel ve araştırmaya istinat ettirilmeksizin meydana getirilmişlerdir. Toptancı halleri şehirlerimizin yerleşme yerlerinin içindedir. Üretim ve tüketim bölgeleri ile sıcak ve soğuk bölgeleri halleri hemen hemen aynı tiptedir. Ulaşım olanakları kısıtlıdır. Şehirleşmenin hızlanması artan nüfus hallerinin genişlemesini zorunlu kılmakta isede meskûn yerlerin halleri çepeçevre sarması bunun yapılmasını engellemektedir. Hal içindeki yol, otopark gibi en lüzumlu yerler ihtiyacı karşılamaktan uzaktır. Yükleme ve boşaltma yerleri sıkışıktır. Sırt hamallığı yapılmaktadır.

Hallerde her çeşit ulaşım aracı kullanılmaktadır. Giriş ve çıkışlar düzen altına alınmadığından, sürat ve emniyetten bahsedilemez. Hallerimizde her nevi depo, antrepo sıhhi tesisler, yoketme İstasyonları, genel hizmet tesisleri yoktur. Yazımızın baş kısımlarında değişik başlıklar altında değindiğimiz, hallerin aksayan yönleri burada yeniden tekrar edilmemek için, belirtilmemiştir.

Bütün bu «YOKLAR»'ın «VAR», düzensizliklerin düzen altına alınması biranda istenemez. Merkezi idarenin kontrolü altında, plân içinde Toptancı Hallerinin İslahı mutlaka düşünülmelidir.

Modern bir Toptancı Halinin :

— Altında soğuk hava, havalandırma, ısıtma tertibatı bulunan üreticilere, kooperatiflere ve komisyonculara yetecek kadar geniş bir alan üzerine kurulması,

Ve;

- Bankası ve P.T.T. merkezi,
- Sıhhi Banyosu,
- Şoför ve üreticilerin istirahatının sağlandığı motel veya oteli,
- Yıkama, yağlama, benzin ve yedek parça satış yerleri,
- Lokantası,
- Yönetim Binası,
- Belediye Zabıta Karakolu,

- Mescidi,
- Tazyikli suya sahip W. C. si bulunması gereklidir.

Halin dışında perakende satışların yapılmasına müsait bir alanın bulunması gereklidir. Soğuk hava deposu halin hemen yakınında olmalıdır.

Avrupada Haller (2)

Haller, Avrupada yaş sebze ve meyve satışlarının düzenlendiği büyük pazarlardır. Tüketici ihtiyacını burada düzen içinde karşılar. Üreticinin mahsulü burada değerini bulur. Bunun için hal kurmak ve yönetmek bir kamu görevidir. Avrupa'da (Birkaç devlet müstesna) toptancı halleri kurma görevini kamu adına BELEDİYELER ifa eder.

BELEDİYELER toptancı hallerini tesis etmek, yönetmek, kiralamak ve hal içinde güven ve düzeni sağlamakla beraber ticarî işlemlere müdahale etmezler. Bilhassa hallerin BELEDİYE'lere gelir getiren birer kurum addedilmesi mümkün değildir. Hallerinin kuruluşunun bir etüd ve plan işi olduğu ve ihtisası gerektirdiği kabul edilmiştir. Memleketlerin doğal, ekonomik ve ticarî şartlarındaki değişiklikler sonucu toptancı hallerinde bazı farkların bulunması tabiidir. Bu farklılıklara rağmen Avrupadaki toptancı hallerinde birçok ortak yönler bulunmaktadır.

Bu ortak özellik ve nitelikler şunlardır:

- Haller, demir, deniz ve karayolları ile en iyi şekilde bağlantısı olan yerlere kurulmuşlardır.
- Haller, şehir içi trafiğini bozmıyan tarzda şehir dışında, fakat sevkياتın yapılabileceği yakın yerlerde tesis edilmişlerdir.
- Yükleme ve boşaltmanın süratle yapılabilmesi amacıyla hal içi trafiğine azamî derecede dikkat edilmiş, geniş yollardır, otoparklar ve boşaltma yerleri yapılmıştır?
- Hal içindeki nakliyat elektrikle işliyen araç ve taşıtlarla yapılmakta ve sırt hamallığı hemen hemen yapılmamaktadır.
- Haller sebze ve meyvenin depo edilmesini sağlayacak niteliktedirler.

— Az miktarda ve günlük satışların yapıldığı hallerde depolar küçüktür. İthalâtçı, toptancı ve sevkiyatçıların faaliyetinde bulundukları hallerde ise birkaç katlı yer altı depoları, boş ambalaj malzemesi için ayrı depolar, meyvaların olgunlaşma yerleri ve manipölasyon merkezleri bulunmaktadır.

— Bozulan malların yok edilmesi için imha istasyonları kurulmuştur.

Avrupa hallerinde satışa arz edilen malın cinsi mahallin görenek ve geleneklerine bağlıdır. Bazı şehir toptancı hallerinde yalnız sebze, meyve ile birlikte et, yağ kümes hayvanları gibi diğer gıda maddeleri de satılmaktadır. Satışa arz edilen mal tamamen ambalajlıdır. Satışlarda azamî satış fiyatı tesbit edilmemektedir. Fiyatlar alıcı ile satıcının pazarlığı sonucu hemen belirlemekte ve satışlar peşin ve teslim edilmek sureti ile yapılmaktadır. Alıcı ile satıcıyı aynı anda birbirleri ile karşılaştırmak için piyasa belirli saatlerde açılır ve kapanır Bu hallerde üretici, ithalatçı toptancı ve komisyoncular satış yaparlar. Alıcılar ise perakendeci, toptancı, sevkiyatçı, ihracatçı ve bazı hallerde de tüketicilerdir. İhracat ve ithalat işlemleri hallerde cereyan eder. İhraç edilecek sebze ve meyve genellikle hallerde satın alınmakta, ithal edilenlerde hallerde satılmaktadır.

Yeniden Düzenleme Çalışmalarını Gerektiren Sebepler ve Tasarı

Buraya kadar değişik başlıklar altında belirttiğimiz sorunların çözümü için ilgili bakanlıklar konuyu tekrar ele almışlardır, önce İçişleri daha sonra Ticaret Bakanlığı kesif bir çalışma içine girmişler, ilgililerin görüşlerini de alarak 1967 yılında bir tasan taslağı hazırlamışlardır. Taslak hazırlanmadan önce 80 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve kanuna bazı maddeler eklenmesi görüşü de revaç bulmuş ve çalışmalar bir müddet bu istikamette yürütülmüştür. Fakat 10 maddelik bir kanunun bu şekilde değiştirilmesi kanun tekniği bakımından sakıncalı görülmüştür.

1580 sayılı BELEDİYE KANUNU'nun 15. maddesinin 58. bendine göre toptancı halleri tesisi hususu; aynı kanunun 16. maddesi gereğince yıllık geliri 50.000 liradan fazla olan BELEDİYELER'in görevlerinden bulunmaktadır. Bütün toptancı halleri 80 sayılı kanunla düzen altına alınmak istenmiştir. Bu kanunun kapsamı geniştir ve

yalnız yaş sebze ve meyveyi kapsamına almamaktadır. İncelememizde açıkladığımız gibi değişik menfaat grupları bu kanunu boy hedefi haline getirmişlerdir.

Görülen aksaklıkların günün ihtiyaç ve zorunlukları da gözönünde tutularak yeni bir hal kanunu tasarısının hazırlanması zaruret haline gelmiştir.

Görülen aksaklıklar ile gösterilmek istenilen durum arasında büyük farkların bulunduğu da bir gerçektir.

Yaş sebze ve meyvenin özelliği, üretici ve tüketici yararı göz önünde tutularak yeniden düzenlemeyi gerektirmektedir. 80 sayılı kanun eksik yönleri bulunan bir kanundur. Tarım ürünlerinin kıymetlendirilmesi için beş yıllık plânların öngördüğü hedeflere bu kanunla ve bugünkü toptancı halleri ile ulaşmak mümkün değildir.

3614 sayılı Ticaret Vekâleti Teşkilât ve Vazifelerine dair Kanun iç piyasaları düzenleme görevini Ticaret Bakanlığına vermiştir. Adı geçen Bakanlık bu yetkiye istinaden İtalyan mevzuatından yararlanarak önce 1967, sonra 1969 yılında iki tasarı taslağı hazırlamıştır. İçişleri Bakanlığına da gönderilen ve inceleme imkânını bulduğumuz bu tasarıların birçok yeni hükümleri bulunmaktadır.

Son tasarının neler getirdiklerini tahlil etmeden önce bir endişeyi açıklamadan geçemiyeceğim. İtalya'nın ekonomik yapısı,, hinterlandı, ticarî yöntem ve karakteri, üreticisinin ve tüketicisinin durumu ülkemize benzememektedir. Mehaz İtalyan Toptancı Haller Kanunu olduğuna göre uygulama nasıl olacaktır. Temennimiz yasalaşacak olan bu kanunun şikâyetlere son vermesidir.

Son tasan 32 maddeliktir.

Tasarının Yenilikleri:

— Toptancı halleri tanımlanmış ve sadece yaş sebze ve meyvenin toptan satışlarının yapılacağı yerler kastedilmiştir.

Tanımı aynen alıyorum.

«Toptancı Halleri : Yaş sebze ve meyvelerin bu kanuna göre ve genel sağlık kurallarına uygun olarak üretici ve tüketici yararlarını bağdaştıracak şekilde BELEDİYE sınırı içindeki toplan alım ve satımlarının ve bunlarla ilgili hizmetlerin yapıldığı yerlerdir.

— Halleri kimlerin kuracağı belirtilmiş, özel haller, ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve ziraat odalarının hallere iştiraklerini sağlayıcı hükümler getirilmiştir.

— BELEDİYE'lerin hazırlıyacakları yönetmeliklerin İçişleri - Sağlık ve Sosyal Yardım ve Ticaret Bakanlığınca tesbit edecekleri esaslara uygun olması ve meslekî teşekküllerin görüşlerine başvurulması şart koşulmuştur.

— Hal yönetmeliklerinde yer alacak hususlar ayrıntıları ile kanunda gösterilmiştir.

— Sınıflandırma, ambalaj ve kaplara yerleştirme yönetmeliklerinin Ticaret Bakanlığınca hazırlanması öngörülmüştür.

— Halde üreticiler için geçici yerler ayrılmıştır.

— Halde yer tahsis edilenler için Ticaret Siciline kayıtlı olma mecburiyeti konmuştur.

— Tahsis edilen yerin geri alınmasını gerektiren sebepler daha adil bir şekilde ve detaylı olarak belirtilmiştir.

— Hal müdürünün görevleri açıklığa kavuşturulmuştur.

— Hal Hakem Kurulu ihdas edilmiş ve görevleri kanunla düzenlenmiştir.

— Hallerden alınacak tahsis ücretlerinin miktarları kanunla tesbit edilmiş ve BELEDİYE MECLİSLERİ'nce hazırlanacak yönetmeliklere bırakılmamıştır.

— Komisyoncu ücretleri % 10'a yükseltilmektedir.

— Cezalar hafifletilmektedir.

Disiplinli bir çalışmanın ürünü olan bu tasarının kanunlaşması en büyük arzumuzdur. Ve bu tasarı yasalaştığı anda şikâyetlerin büyük bir kısmının önü alınacaktır.

İncelememiz burada bitmektedir.

Yalnız bir devrim kanunu niteliğinde hazırlanan ve süratle çıkarılan 80 sayılı kanuna yöneltilen hücumların lüzumundan daha ağır olduğu gözden kaçmamaktadır. Menfaat grubu olarak kendi lehlerine bir sonuç almak isteyen baskı gruplarının ve bazı kuruluşların bu kampanyayı yürüttüklerini söylemek de yerinde olur kanısındayım. Ayrıca sınırlı olanakları ile bu kanunu uygulama çabası içinde olan BELEDİYELER'in çalışmalarını takdirle yadtmeyi zevkli bir görev sayıyorum.

(1) Avrupa'da-Türkiye'de Yaş Meyva ve Sebze Halleri ve Enformasyon Sistemi

(2) Avrupa'da-Türkiye'de Yaş Meyva ve Sebze Halleri ve Enformasyon Sistemi

JAPON MUCİZESİ

Hüseyin IŞIK

Tümgeneral

Ankara Merkez J. Bölge

Müfettişi

Asyanın kuzey doğusunda 2400 Km. uzunluğunda dört büyük ve yüzlerce küçük adadan kurulu 369662 Km. karelik bir arazi üzerinde yaşayan 100 milyon nüfuslu bir millet vardır. Arazinin % 80 i dağlık olup ancak % 16 sı tarıma elverişli olan bu ülkede zengin devletlerdeki gibi büyük toprak altı servetleri yoktur. Demir, iyi kalite kömür, bakır, kurşun, çinko, aliminyum ve petrolden adeta mahrum olan bu millet, bu gün dünyanın en zengin devletleri arasındadır.

Bir çok alanlarda dünya birinciliğini elde tutan bu millet, 19 ncü asrın ortalarına kadar dünya ile ilgisini kesmiş, kendi topraklarına kapanmış 25 milyonluk, fakir insanlardan kurulu orta çağın karanlıklarında yaşayan bir ülke idi.

Bu millet 1945 senesinde büyük bir savaştan yenik çıkmış, bütün toprakları düşmanlar tarafından işgal edilmiş, fabrikaları yıkılmış, ordusu terhis edilmiş olduğu halde, kısa zamanda bütün yaralarını sarmış ve dev adımlarıyla ilerlemeye başlamıştır. Sizlere bu harikulâde olayın hikâyesini ve sebeplerini kısaca anlatmaya çalışacağım.

TARİHTE JAPONYA:

Uzmanlar Japon ırkının menşei hakkında çeşitli fikirler ileri sürmektedirler. Arkeologlar Japon adalarının ilk sahiplerinin Doğu Asya ve Güney Pasifik adalarından gelen muhacirleri içine aldığını tesbit etmişlerdir.

Japonların ecdadının şimdi Yamato ırkı diye bilinen ve milâttan sonra 3 ncü, 4 ncü asırlarda adalardaki diğer kavimler ve Klanlar üzerinde tedricen hakimiyet kuran bir etnik grup olduğuna inanılmaktadır. Yamato liderleri Japon İmparatorluk ailesinin ecdadı olarak kabul edilmektedir. Japonlar kendilerini Güneş Tanrıçasının çocukları sayar ve dünyayı idare etmek için gönderildiklerine inanırlar.

JAPON FEYLESOFU HİROTA BU HUSUSTA ŞÖYLE YAZMAKTADIR :

TANRILARIN BİRİCİK MİRASÇISI VE GÜNEŞ TANRIÇASININ BÜYÜK YURDU VE YALNIZ BUNUN ÇOCUKLARI TARAFINDAN İDARE EDİLEN MEMLEKETİMİZ HER ZAMAN BAŞKA ÜLKELERDEN VE ONLARIN BAŞKANLARINDAN HÜKÜMDARLARINDAN ÜSTÜN OLACAKTIR.

(ABEG. Sayfa : 313)

4 ncü asrın sonlarında Japonlar Kore ile ve Kore yoluyla Çin ile temas sağladılar. Çin medeniyeti ve kültürü Japonya'ya girdi ve Japonları etkisi altına aldı. Çin yazısı da bu zamanlarda kabul edildi. Bu günkü Japon alfabesinin aslı Çin yazısı olup harfler değil heceler ve imajlar tersim edilmektedir. Japon alfabesi 9000 : 15000 harfle yazılır. Aslında 30000 den fazla harf vardır.

Japonlar Çinle temasları sırasında Konfüçyüzmün sırlarını öğrenmişler ve bunu kabul etmişlerdir. Milâdi 538 senesinde BUDA dini Çin ve Kore yoluyla Japonyaya girmiştir ve Japon dininin esasını meydana getirmiştir.

Bu gün Japonlar milli dinleri olan ve ecdada büyük ölçüde saygı göstermek esasına dayanan Şintoizm dinine, Budizm ve Konfüzyüz'm'e inanmaktadırlar. 1935 istatistiklerine göre 110731 Şintoist Mabedi, 70986 Budist mabedi ve 1938 Kilise vardır.

Japonların ilk hükümet merkezi 710 yılında NARA'da kurulmuş ve İmparatorluk ailesi 784 senesine kadar burada kalmıştır.

794 senesinde KYOTO şehri Çin Başkenti model alınarak kurulmuş ve 1000 sene müddetle imparatorlar burada ikamet etmişlerdir

9 ucu asırdan itibaren Çin'le olan temas kesilmiştir. Bunun üzerine Japonlar taklit ettikleri Çin ve Kore kültürünü masetmeye çalışmışlar, bunlara kendi özelliklerinin ve zevklerini katarak Japon Kültürünü meydana getirmişlerdir.

İmparatorluk sarayı sanat, sosyal zevkler ve inceliğin sembolü haline gelmiştir. Bunun neticesinde zevk ve safaya dalan imparatorluk ailesi memleketteki savaşı aileler ve feodal beyler üzerindeki nüfuzunu kaybetmiştir.

Minameta ve Taira aileleri memleketi paylaşmışlardır. Bunların emrinde bir çok derebeyler Japonyayı nüfuz bölgelerine ayırmışlar-

dır. Japonya asırlarca feodal nizamın tipik bir örneğini teşkil etmiştir.

Minameta ve Taira aileleri arasındaki mücadeleler sonunda 1185 yılında DANNOURA savaşını kazanan Minameta ailesi rakip Taira ailesini yok ederek Japonya'nın idaresini imparator namına eline almıştır.

Minameta ailesi imparatorun Başbakanı sıfatıyla (ŞOGUN) bütün yetkileri eline almıştır. Bundan sonra imparatorun hükümdarlığı nazarı kalmış ve 19 ncü asrın ortasına kadar bu hal devam etmiştir.

Minameta ailesinin reisi YORİTOMO askeri hükümetin Başkentini Tokyo yakınındaki KAMAKURA'da kurmuştur. Bu tarihten itibaren (Derebeyleri — Day Miyo) ile emrindeki (Şövalyeler m Samur aylar) arasında karşılıklı sevgi, saygı ve itimada dayanan ve orta çağdaki Avrupa şövalyelerine benzeyen bir askeri sınıf kurulmuş ve bunların riayet etmesi gereken kaidelere Buşido kaideleri denmiştir. Konfüçyüs, Buda ve Şinto akidelerinden alınan reise sadakat, verilen söze saygı, namus hissine büyük önem veren bu kaideler zamanla bütün Japon milletine yayılmış ve bu günkü Japon ahlâkının ve milliyetçiliğinin esasını teşkil etmiştir.

1333' ten itibaren (Şogunluk — Başbakanlık) Kiyotodaki Muromachilerin eline geçmiş ve 1573 e kadar devam etmiştir. Bu devrede Komakura devrinin sert disiplini, dini ve sanat faaliyetleriyle geliştirilmiş ve memleket sanatı üzerinde bu gün bile hissedilen derin izler meydana getirmiştir. 1573 ten itibaren bir çok aileler arasında çetin savaşlar vuku bulmuştur. Nihayet 1590 da general Hideyoşi TOYOTOMİ iç harbe son vererek sükûneti sağlamıştır.

İYEYASU TOKUGAVA bütün rakiplerini yenerek 1603 senesinde imraparator tarafından (Şogun — Başbakan) ilân edilmiştir. Aynı sene Şogunluk merkezi Tokyonun o zamanki ismi olan EDO'da kurulmuştur. Tokugava Şogunatı 1639 yılında Japonya'nın bütün kapılarını dünyaya kapamış Hollandalılar müstesna Japonların Avrupalılarla temasını ve Avrupalıların Japonyaya. gelmelerini yasak etmişlerdir. Bu hal tam 260 sene devam etmiştir.

BUŞİDO — MUHABİRİN YOLU :

Japonya'nın Meji restorasyonunu ve bugünkü durumunu kavrayabilmek için Feodal devirdeki nizamdan Daymiyolarla Samuraylar arasındaki münasebetten kısaca bahsetmek gerekmektedir,

Daymiyo derebeyi demektir. Bunun emrindeki şövalyelere de Samuray denirdi. Daymiyolarla Samuraylar arasında yazılı olmamakla beraber çok sıkı ve kuvvetli kaideler mevcuttur. Bunlara (BUŞİDO — MUHABİRİN YOLU) denirdi. Buşido Samuraydan daima ciddiyet, sağlamlık ve doğruluk isterdi. Hileli yollar, yalancılık, şüphe büyük bir namussuzluk sayılırdı. Bir Samuray'ın verdiği söz çok kuvvetli olduğundan bir de yazı ile vaitte bulunması şerefsizlik addolunurdu.

Samuray genç yaştan itibaren CESARETE, YORGUNLUĞA, ACILARA ve MAHRUMİYETE alıştıırılırdı.

SAVAŞ MEYDANLARINDA CANINI VERMEK, BAHTİYARLIK VE EN BÜYÜK ŞEREF SAYILIRDI.

Samuray çehresinde sevinç, keder, üzüntü gibi her çeşit ruhi teessüratı göstermemek zorunda idi. Göz yaşı dökmek ayıp sayılırdı.

Samurayın en mukaddes görevlerinden biri ebeveynini sevmek ve saymaktı. Samuray daima âdil olmalı ve silâhım adalet uğruna kullanmalıydı.

Samuray zayıflara ve mağluplara merhamet etmekle mükellefti.

SAMURAYIN EN BÜYÜK VAZİFESİ, KENDİ REİSİNE SADIK OLMAK VE ONUN İÇİN HER AN HAYATINI FEDA ETMEĞE HAZIR BULUMAKTI. İCABEDERSE ONUN İÇİN AİLESİNİN VE ÇOCUKLARININ DA HAYATLARINI FEDA ETMEK ZORUNDA İDİ.

DAYMİYÖRLER DA KENDİ SAMURAYLARINA KARŞI BİR BABA DURUMUNDA İDİLER.

Samurayların reislerine itaatları zorla değil gönül rızası ile idi. Bütün bu faziletlerin dayanağı, Samurayın şahsî vekar ve kıymeti, bir kelime ile namusu idi Samuray namusu uğruna canım vererek feda etmekten çekinmezdi.

Büyük Şogun, İYETAZO TOKUGAVA vasiyetnamesinde şöyle demiştir :

UZUN SÜREN HAYATIMDA 90 SAVAŞTA BİZZAT VURUŞTUM. ON SEKİZ KERE ÖLÜM BANA MUHAKKAK GİBİ GÖRÜNDÜ. ÖYLEYKEN TEHLİKEDEN GENE KURTULDUM. BEN BUNU, HAYATIN BİR ÖNEMİ OLMADIĞINA, ÖLÜMÜN BİZİ DÜNYANIN SIKINTILARINDAN KURTARIP AHRETİN RAHAT VE HUZURUNA SEVKETMESİ İTİBARÎDE ARZU EDİLİR BİR

ŞEY OLDUĞUNA DAİR BUDA RAHİPLERİNİN VERDİKLERİ DERSLERE BORÇLUYUM. KİM BU DERSLERE RİAYET EDER VE HAYATIN HIÇ BİR ÖNEMİ OLMADIĞI İTİKADINI TAŞIRSA, O HER TEHLİKEDEN BAŞARIYLA KURTULUR,

Âmirleri için hayatını vermek Konfüçyüs' mezhebinin, hayatım istihkar etmek Budizmin icaplarından ve tekinlerindendir.

1543 senesinde Portekiz tüccarları Tanegaşına adasına gelerek Japonlarla temasa geçiyorlar. Japonlar burada kendilerine hediye edilen bir ateşli tüfeği iki sene sonra aynen taklit edip yapıyorlar.

Hollandalılar ve İngilizler 1600 senesinde ilk defa olarak Japonlarla temasa geçiyorlar. 1609 da EDO şehrinde Hollanda Elçiliği kuruluyor.

Francois Xavier liderliğinde Jesuit misyonerleri Japonyada. hristiyanlığı yaymışlardır. Sonraları bir çok hristiyan mezhepleri yayılmıştır. Hristiyanlığı kabul eden bazı Daymiyolar, hristiyanlığı kabul etmeyenlere işkence yapmaya başlayınca kanlı isyanlar olmuş, bir çok hristiyanlar öldürülmüştür.

Bunun üzerine Avrupalıların Japonyaya girmeleri, Japonların ana vatandan ayrılmaları, büyük gemiler yapmaları yasaklanıyor. Japonyanın dünya ile ilgisini kestiği bu devre tam 265 sene sürüyor. Bu müddet içinde Japonlar, yalnız Hollandalıların muayyen zamanlarda Nagazaki limanına gelmelerine müsaade ediyorlar.

1808 senesinde İngilizler Nagazaki yakınında bir Japon köyünü yakıyorlar. 1825 te; bütün Avrupalıların çıkarılması emrediliyor. Bunun üzerine Hollanda kültürünü benimseyen Japon öğrencileri ayaklanıyorlar, karışıklıklar çıkıyor.

19 ncu asırda sanayi çok ilerlemiştir. Büyük devletler mamul maddelerini satacak yeni pazarlar aramaktadırlar. Çin ve Hindicininiden sonra Japonya da Avrupalıların ve Amerikanın iştihasını artırmaktadır. Asırlardan beri dünyaya kapalı olan bu pazarı silâh zoruyla ve kuvvet kullanarak açmaya karar verirler.

1853 senesi Temmuz ayında Amerikalı Komodor PERRY dört harp gemisiyle YOKOHAMA şehri önüne gelerek topların tehdidi ile karaya çıkmıştır.

Buharla işleyen ve kendilerinininkinden çok büyük ve kudretli olan bu gemi Japonlar korku ve hayretle, teessufle izlediler. Ame-

rikan Amiralı Japonlarla bir ticaret anlaşması yapmak istedi. Bundan iki ay sonra da bir Rus Savaş gemisi Japonya'ya geldi. Onların da isteği bir ticaret anlaşması yapmaktır.

Amiral PERRY 1854 senesi başında 7 adet savaş gemisiyle tekrar Japonya'ya gelir. O zamanki Japon hükümeti bunlarla başa çıkamayacağını anlamışlar. Mukavemet etmek memleketin felâketine, yakılıp yıkılmasına sebep olacaktır. Bunun üzerine 2.5 asırdan beri devam eden siyasetini değiştirerek Bütün Dünya devletleriyle ticarî anlaşmalar yapmaya karar verdiler.

1854 senesinde Amerikalılarla, bundan sonra da 1855 te Rusya, İngiltere, Hollanda, 1858 de Fransa ve Prusya ile ticaret anlaşmaları yapıldı.

İmparator, o zamanki Başbakanı Kyotoya çağırırsa da Şogun bu isteği kabul etmedi'. Japon halkı iki zıt kampa ayrılmıştır. Bir kısım ecnebilerin memlekettten derhal çıkarılmasını istemektedirler. Diğerleri ise ecnebilerle temasların devam etmesi, onların kültürlerinin, sanatlarının ve ordularının benimsenerek kısa zamanda Japon ilerlemesinin tahakkukunu istemektedirler.

İmparator 1862 senesinde Bütün Daymiyolara ve Samuraylara, ecnebilerin memlekette n çıkarılmasını emretti. Amerika ve İngiltere elçilikleri yakıldı.

1864 te İngiliz, Fransız, Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri donanmaları ŞİMONEZEKÎ kıyı bataryalarını tahrip ettiler. Bir İngilizin öldürülmesi üzerine İngiliz donanması KAGAŞİMA limanını tahrip etti.

Japon milli gururu büyük bir darbe yemişti. Yüz yıllardan beri ecnebi devletlerin ayak basmadığı ülkeleri ve bağımsızlıkları tehlikede idi. Her Japonun en büyük arzusu bu tehlikeyi uzaklaştırmaktı. Memlekette iki fikir şiddetle çarpışıyordu. Bir kısım halk ve ileri gelenler memleketin kapılarının eskisi gibi ecnebilere kapatılmasını istiyorlardı. Diğer bir grup ise memleket kapılarının bütün dünyaya açılmasını istiyorlardı. Kendilerinden kudretli olduğu ilk nazarda meydana çıkmış olan batı kültürünü ve sanatını en kısa zamanda alıp, onların sırlarını öğrendikten sonra, batıyı silahlarıyla yenmek istiyorlardı.

Milli birlik kurulmadan, asırlardan beri sürüp gelen Feodal nizam içinde kısa zamanda milli hedefe ulaşmanın imkânsızlığı da anlaşılıyordu. Yüzlerce Daymiyo ve Onbinlerce Samurayın egemen olduğu

bir ülkede, tek bir vücut gibi bir tek hedefe yönelmek imkânsızdı. Feodal nizamın icabı olarak iç çekişmeler, rekabetler, mücadeleler sürüp gidecekti. O halde tek bir Başkanın etrafında toplanmak gerekiyordu. İmparatorun veya Şogunun etrafında toplanmak fikrini kuvvetle savunanlar vardı.

Satsuma ve Chashu Klanları imparatorun etrafında toplanılmasını istiyorlardı. Bunlarla Şogun taraftarları arasında çetin savaşlar oldu. Fransızlar Şogunu İngilizler ise karşı tarafı destekliyorlardı.

İmparator ailesinin memlekette büyük bir nüfuzu vardı. Güneş Tanrıçasının evlatları olduğuna inanılan hükümdar sülâlesi etrafında toplanmak yeni bir ümit kaynağı idi. Başbakan da yurt işlerine ecnebilerin müdahale etmesindenense yenilmeyi tercih etti.

19 KASIM 1867 de ŞOGUN (Başbakan YOŞİNOBU bir mektup yazarak imparatora istifasını bildirdi.

7 ŞUBAT 1868 de imparator MUSTOHİTO ecnebi elçilere imparatorluk hükümetinin görevi devraldığını bildirerek bir islahat beyannamesi neşretti.

6 KASIM 1868 de yeni devre (MEİJİ = PARLAK DEVİR) adı verildi ve İmparatorluk Başşehri Kyoto şehrinden EDO (TOKYO) ya nakledildi.

Daymiyo ve Samurayların büyük kısmı nüfuzlarını ve haklarını memleket yararına kendi arzularıyla terkettiler. İmparator 17 HAZİRAN 1869 da Feodal sisteme resmen son verdi.

MEİJİ DEVRİ : (1867 - 1912)

İmparator Meiji orta çağın feodal nizamını yaşamakta olan bir ülkenin idaresini ele almıştı. Bu ülke halkı Savaşçılar, Çiftçiler, Esnaf ve Sanatkârlar diye dört sınıfa ayrılmıştı. Sınıflar arasında çok sert ve katı çizgiler, sınırlar vardı. Birinden diğerine geçmek adeta imkânsızdı. İmparator hemen bu sınıfları ortadan kaldırdı. Japonya halkının % 80 i tarımla uğraşan fert başına yıllık geliri 65 dolar olan fakir bir tarım memleketi idi. Fakat bir barajın arkasında yüz yıllarca birikip kalan sular gibi, Japon halkını da muazzam bir enerji, şiddetli bir yükselme arzusu, muazzam bir milli gurur vardı. Meiji bunlardan faydalanarak 25 yıl içinde bu fakir ülkeyi orta çağın karanlıklarından Modem çağa ulaştırdı. İmparator memleketin en seç-

kin insanlarını etrafına topladı. Dünyanın dört tarafına heyetler göndererek milletlerin iyi ve fena taraflarını inceletti. Memlekete alınması lüzumlu olan iyi şeyleri ve sokulmaması gereken hususları tesbit ettirdi. 1870 Alman-Fransız savaşını, her iki memleket nezdindeki Japon heyetleri cephenin en ileri safhalarında incelemişlerdir. Keza İngiliz donanması, Amerikan Demokrasisi de Japonlar tarafından incelenmiş bu arada bir heyette Osmanlı İmparatorluğuna gelmiştir.

Milli şuura ve gurura sahip, iyi seçilmiş ve liyakatlı Japon gençleri ileri devletlerin okullarında bitip tükenmeyen bir enerji ile çalışıp buralarda gördüklerini ve öğrendiklerini memleketlerine taşımışlardır. Bu devre Japonya için hırslı ve hummalı bir taklit devresidir. Peşpeşe bir çok inkılaplar yapılmıştır.

1872 de Tokyo - Yokohama demir yolu yapılıyor. 1873 te Avrupa takvimi kabul ediliyor.

1875 te Ayan Meclisi kuruluyor. 1880 de yeni ceza sistemi kabul ediliyor.

Uzun incelemelerden sonra 11 ŞUBAT 1889 da Meşrutiyet ilân edildi ve 29 KASIM 1890 da her iki meclis imparator tarafından resmen açıldı.

Japonyanın kalkınması büyük fedakârlıklar, ıstıraplı gayretler sonunda mümkün olmuştur. Memleketi maceralara sürüklemek isteyenlerle çetin mücadeleler yapılmıştır. 1873 senesinde kuvvetli bir grup memleket içindeki çekişmeleri gidermek ve milli birliği sağlamak için nazarları dış düşmanlara çekmek maksadıyla Korenin istilâsını teklif etmiştir. Uzun müzakerelerden sonra içerde iyice hazırlanıp kuvvetlenmeden savaş yapmanın mahzurları belirtilerek bu maceradan vaz geçilmiştir.

1876 - 1880 seneleri arasında memleketi kasıp kavuran fiyat yükselmelerine karşı hükümet aldığı isabetli tedbirlerle bu krizi güçlüklerle atlattır. Hükümetin aldığı deflasyonist siyaset halk arasında büyük ölçüde memnuniyetsizlik yaratmışsa da Meiji liderleri sebat etmişlerdir. Neticede enflasyonist gidiş durdurulmuş ve 1868 yılında tesbit edilmiş olan hedeflere 1885 yılında ulaşılmıştır.

Japonyanın tarımdan sanayiye geçmesi de kolay olmamıştır. Sanayi için gerekli sermaye ve fonların sağlanması da önemli bir problem olarak kendini göstermiştir. Dışardan sağlanacak yardımın mey-

dana getireceği tehlikeler düşünülerek arazi vergisi ihdas edilerek sanayileşme için sermaye sağlamak yoluna gidilmiştir.

Ancak iki defa dış borçlanma yoluna gidilmiştir. Bunların tutan 3.25 milyon İngiliz lirasıdır.

Japonya iç meselelerini düzelterek, sanayileşme yoluna girdikten sonra kalabalık nüfusunu beslemek için komşu ülkelere göz dikti.

1 AĞUSTOS 1894 te Kore yüzünden Japonlarla Çinliler arasında savaş başladı. Japonlar Çinlileri karada ve denizde yendiler. Koreyi, Mançuryayı ve Çin topraklarının bir kısmını işgal ettiler. 17 NİSAN 1895 te barış anlaşması imzalandı. Kore istiklâl kazandı. FORMOZA adası, PESKADOR adaları Japonyaya verildi. PORT ARTHOR 99 sene müddetle Japonyaya kiralandı. Çin savaş tazminatı olarak 200 milyon Tael ödemeyi kabul etti.

Rus, Alman ve Fransızların birleşerek kendi aleyhinde hareket etmesi üzerine Japonlar 30 milyon tazminat mukabilinde PORT ARTTI TJR limanını terketmek zorunda kaldı.

1898 senesinde Ruslar Cinlerle anlaşarak PORT ARTHUR limanını işgal ettiler.

Rusların uzak doğuda yayılmaları, Mançuryayı işgal etmeleri Japon menfaatları aleyhine olduğundan 10 ŞUBAT 1904 te Japonlar Ruslara savaş ilan ettiler.

Japonlarla Ruslar arasında denizde ve karada çok çetin, kanlı ve büyük savaşlar oldu.

LİYOYANG yarımadasını mükemmel surette tahkim eden Ruslarla Japonlar arasında 30 AĞUSTOS 1904 ten 7 EYLÜL 1904 tarihine kadar çok şiddetli çarpışmalar vuku buldu. Ruslar inatla çarpışmalarına rağmen, Japonların hayatlarını hiçe sayarak, ölümden korkmadan yaptıkları taarruzlara dayanamayarak tahkimli bölgelerini terk ettiler. Rus Generali KURUPATKİVN'in aldığı ustaca tedbirler sayesinde Rus ordusu dağılmaktan kurtuldu. Ve MUKDEN istikametine çekildi. 9 : 18 EYLÜL tarihleri arasında yapılan ŞAPI O Meydan muharebesini kaybeden Ruslar MUKDEN'e çekildiler. 1 OCAK 1905 te PORT ARTHOR Japonların eline geçti.

4 Japon ordusu 26 ŞUBAT'ta MUKDEN'deki Rus mevzilerine taarruz ettiler. 10 MART'a kadar devam eden savaşlar sonunda Japonlar kesin bir zafer kazanarak Rus ordusunu esir ettiler.

29 AĞUSTOS 1905 te PORTSMUTH'da barış anlaşması imzalandı. Bu anlaşmaya göre Japonların Koredeki menfaatini Ruslar kabul ettiler. Mançurya Çine geri verildi. PORT ARTHUR limanı Japonlara verildi. Mançurya demiryolunun kuzeyi Ruslarda, güneyi Japonlarda kaldı. Sahalin Takımadalarının 50 nci arz dairesi güneyinde kalan kısmı Japonlara verildi. 10 TEMMUZ 1910 da Rusların muvafakatiyle Japonlar Mançuryayı işgal ettiler.

Japonların zaferi bütün dünyada büyük yankılar uyandırdı. Batı devletleri bu olaya hayret ettiler ve Japon başarısının sırlarını araştırmaya başladılar. Büyük düşmanımız Rusların yenilgisi memleketimizde büyük sevinç ve heyecan yarattı. Japon başarısını memleketimizde de tekrarlamak için gençlerimiz üzerinde büyük bir heyecan fırtınası esti.

Bu savaşta Japon başarısı, ırkının üstünlüğüne inanan, vatanını ve İmparatorunu canından çok seven, mutlaka galip gelmek isteyen, birbirlerine tutkun, çalışkan soğuk kanlı insanların eseridir.

MEİJİ DEVRİNİ AÇAN İMPARATOR MUTSOHİTO, JAPON ORDUSUNA HİTABEN YAYINLADIĞI BİR EMİRNAMEDE ŞÖYLE DEMİŞTİR :

BEN SİZİN BAŞKOTANINIZIM. SİZ BENİM SAVAŞÇILARISINIZ. BEN BİR VÜCUDUN BAŞI GİBİYİM. SİZ O VÜCUDUN ORGANLARISINIZ. ONUN İÇİN DAİMA BİR OLMALI VE BİRBİRİMİZE BAĞLI KALMALIYIZ. DEVLETİMİZİ KORUMAK VE ALLAHIN YARDIMINA MAZHAR OLMAK İSTERSEK BU, SİZİN ELİNİZDEDİR. DEVLETİMİZİN ŞEREFİNE HALEL GELİRSE KEDERİMİZDE NAMUS VE HAYSİYETİMİZ PARLAK KALIRSA ŞAN VE ŞEREFİMİZDE MÜŞTEREKSİNİZ.

SAVAŞÇININ BİRİNCİ VAZİFESİ HÜKÜMDARINA VE VATANINA FEDAKÂRLIKTIR. HAK DAĞLARDAN AĞIR, FAKAT ÖLÜM BİR TÜY KADAR HAFİTTİR. CESARET MUHARİBİN SÜSÜDÜR.

SAVAŞÇI ALÇAK GÖNÜLLÜ VE SADE OLMALIDIR. BU NASİHATLARINI TUTMAZSANIZ AZ ZAMANDA AHLAKINIZ BOZULUR, TABİATINIZ O KADAR DEĞİŞİR VE LEKELENİR Kİ SİZ ARTIK ESKİ CESARET VE SADAKATİ KENDİNİZDE BULAMAZSINIZ. ASKERLER ARASINA ZEVLİK VE SEFAHAT BİR KERE YERLEŞTİ Mİ ARTIK BULAŞICI BİR HASTALIK GİBİ YAYILIR VE HEM ASKERİ NAMUSU, HEM DE ŞEREFİ İHLÂL EDER.

Japonlar imparatorlarının bu emirlerine erden Başkomutana, en basit köylüden en büyük memura kadar hepsi candan ve isteyerek itaat etmişlerdir. Japon ordusunda karşılıklı saygı ve sevgiye dayanan bir disiplin vardır ki talimnamelerimizin istediği, karşılıklı anlayış ve inanca dayanan ideal bir disiplindir.

Konfüçyüs her şeyden evvel baştaki reise, genel olarak büyüklere daima en müşkül şartlar altında bile hiç mırıldanmaksızın ve hiç şikâyet etmeksizin mutlak bir saygıyı emrettiğinden, Japon askerleri, imparator namına üstlerinin verdikleri emirleri mukaddes sayarlar. Her yerde tereddütsüz ateşe, en büyük tehlikelere atılırlar.

Konfüçyüs büyüklerin de küçüklere sevgi göstermesini tavsiye ettiğinden Japon Subayları da eratı kendi kardeşleri veya çocukları imiş gibi severler. General Demirhan şöyle der :

MANÇURYA HAKAKAT ALANINDA BULUNDUĞUM BİR SENE ZARFINDA BİR KERE BİLE BİR SUBAYIN BİR ERE BAĞIRDIĞINI, ONU HİDDETLE AZARLADIĞINI İŞİTMEĞİM. HER ŞEY YUMUŞAKLIKLA. TATLILIKLA YAPILIRDI. JAPON SUBAYLARI SİRF DİSİPLİN YÖNÜNDEN KENDİLERİNİ ERLERDEN ÜSTÜN TUTARLAR. YOKSA SUBAYLARLA ERLER ARASINDAKİ MUAMELE SAMİMİ BİR AİLE ARASINDAKİ GİBİ İDİ. ÇÜNKÜ JAPON YADA SUBAYLAR KENDİLERİNİ ERATIN BÜYÜK KARDEŞİ SAYARLAR. BÖYLECE SUBAYLARLA PİRLER ARASINDA DİĞER HİÇ BİR ECNEBİ ORDUSUNDA GÖRMEDİĞİM FEVKALADE BİR BAĞ, EMSALSİZ BİR İTTİHAT HÜKÜM SÜRERDİ. ÂMİRE İTAAT, ERDE VEFA VE SADAKAT, BUNUN NETİCESİ OLARAK FEDAKÂRLIK, İŞTE BÜTÜN SİR BURDADIR.

ÇİN — JAPON SAVAŞI VE RUS — JAPON SAVAŞINDAKİ ÇEŞİTLİ FEDAKÂRLIK VE KAHRAMANLIKLARDAN BAZI ÖRNEKLER VERECEĞİM.

1896 senesinde MUSUİ MARU adındaki bir Japon taşıt gemisi, fırtına ve sis yüzünden Çin kıyılarında karaya oturmuştur. Tayfaları sandalla karaya gönderen 7 subay, düşman eline esir düşmemek için harakiri yaparak intihar ettiler.

Çuşima savaşında Rus donanmasını mağlup eden Amiral TOGO donanmasıyla SASABO limanından çıkarken ailesine yazdığı mektup-

ta; bu andan itibaren artık kendisinden haber beklememelerini, kendisi de vazife sırasında meşgul edilmemek için ailesinden hiç bir haber almak istemediğini yazmıştı.

3 ncü Japon Ordusu Komutanı General NOGÎ, Portarthur savaşına giderken büyük oğlunun NANZAN savaşında kalbinden vurulup öldüğünü duyunca eşine yazdığı mektupta; oğlumun külleri Tokyoya getirildiğinde hemen defnetmeyin, pek yakında ben ve küçük oğlumda bu uğurda canımızı feda edeceğimizden üçümüzü birden gömersiniz demiştir. Generalin küçük oğluda PORTARTHUR'da 203 tepesi savaşlarında ölmüştür. General metanetinden bir şey kaybetmemiş, gerek bu savaşta gerekse MUKDEN savaşında dimağının bütün gücüyle savaşarak zaferi kazanmıştır.

1904 senesinde 9 ncu Japon Tümeni Portarthur'daki BANLİYOZAN tabyasına yapılan bütün hücumlara rağmen başarı kazanamadı. Bunun üzerine Tümen Komutanı General BARON OŞİMA tekmil tümen karargâhı ile düşman üzerine atılmak ve bu şekilde şanlı bir ölümle hayatını sona erdirmek istedi. Tümen Komutanı bu kararını duyan erat büyük bir kahramanlıkla tabyaya hücum ederek burasını ele geçirmişlerdir.

Savaşın başında 250 şer mevcutla Japonyadan ayrılan bölüklerden MUKDEN savaşından sonra ancak bir veya iki kişi hayatta kalmıştır.

9 ncu Tümenin teğmenlerinden savaş sonunda ancak bir kişi hayatta kalmıştır. Onun da kulakları sağırdır.

Rus Japon harbinde Portarthur limanının ağzında gemiler batırarak Rus donanmasını limanda hapsedmek için 77 gönüllüye ihtiyaç vardı. Bu iş için 2000 SUBAY VE ER GÖNÜLLÜ ÇIKMIŞTIR.

Her biri 2000 - 3000 tonluk gemilere 15 er gönüllü binecek ve gemileri süratle limana götürdükten sonra gemiyi batıracaklar ve bu sırada sandallarla gemiden uzaklaşıp kurtulmaya çalışacaklardı. Böyle bir hareketten sağ oarak kurtulmak hemen hemen imkânsızdı. Buna rağmen bir çok Japon soğuk kanlılıkları sayesinde bu işten sağ salim kurtulmuşlardır.

O zaman AZAMA zırhlısının Komutanı olan YAŞÎRO, kendi gemisinden bu iş için ayrılan gönüllülere şöyle demişti :

BEN ŞİMDİ PORTARTHUR LİMANINI KAPATMAK ÜZERE SİZLERİ GÖNDERİRKEN BELKİDE SİZLERİ BİR DAHA GÖRE-

CEĞİMİ BİNDE BİR BİLE ÜMİT ETMEZKEN — KENDİMİ ASIL KENDİ ÖZ EVLATLARIMI GÖNDERİYORUM SANIYORUM. ÇÜNKÜ BENİM YÜZ ÇOCUĞUM OLSAYDI, BU İŞ İÇİN HEPSİNİ BİRDEN GÖNDERİRDİM. TEKBİR ÇOCUĞUM OLSAYDI ONUDA GÖNDERİRDİM... BEN SİZİ ÖLÜME GÖNDERİYORUM. SİZİN CANINIZI FEDAYA HAZIR OLDUĞUNUZU BİLİRİM. FAKAT SİZ HAYATINIZI BÜYÜK BİR ŞÖHRET KAZANACAĞIM DİYE TEHLİKEYE ATMAYINIZ. BENİM SİZDEN BEKLEDİĞİM ŞEY HAYATINIZI DİKKAT NAZARA ALMIYARAK VAZİFENİZİ BAŞARMANIZDIR. EĞER İÇİNİZDEN BAŞARI İLE DÖNEN OLURSA TEKRAR SEVİNÇLE GÖRÜŞÜRÜZ. ŞİMDİ ARTIK HAYATINIZI ALLAHA TEVDİ EDİNİZ, SÜKUNETLE MÜŞKÜL VAZİFENİZİ BAŞARMAK İÇİN KOŞUNUZ.

Bu savaş sonunda Japonlar 100 bin Rus askerini esir almışlardır. Rusların elinde Japon esirlerinin miktarı ise bir kaç bin kişi idi. Bir kaç esir subay ise savaş meydanında baygın olarak ele geçirilmişlerdir.

Japon ordusunda ve donanmasında çok kuvvetli Uhuveti askeriye vardır.

Komutanlar arasında, subaylar arasında ihtiras, çekememezlik şöyle dursun soğukluk bile yoktur. Senelerce Japon Milli Savunma Bakanlığı yapan ve Japon ordusunun modern ordular seviyesine yükselmesinde büyük rolü olan general (TARAUÇI) kendisinden daha kıdemliler bulunduğundan bahsederek Mareşallik rütbesini kabul etmemiştir.

Japon fedakârlığı, vatanseverliği bundan sonraki savaşlarda da devam etmiştir. Japon halkı ve ordusu milli hedefin tahakkuku için hiç bir fedakârlıktan çekinmemiştir.

1930 senesi ARALIK ayında 37 nci Piyade Alayı ile birlikte Mançuryaya hareket edecek olan Teğmen İNUYE eve geldiğinde karısını gelinlik elbiselerini giymiş, en güzel makyajını yapmış olduğu halde kanlar içinde ölü bulur. Kadın kocasına şu mektubu bırakmıştır.

Sevgili kocam, kalbim saadetle dolu. Sizi tebrik edecek kelime bulamıyorum. Siz yarın cepheye hareket etmeden evvel ben bu gün bu dünyayı terk ediyorum. Rica ederim aklınız geride kalmasın, çünkü artık geride düşüneceğiniz yoktur. Elimden başka bir şey gelmediği için, sizin erlerinizle birlikte vatan için kalbinizle, ruhunuzla vuruş-

manızı bu hareketimle teşvik etmiş oluyorum. Sizden yalnız bunu isterim, başka bir şey değil. Bana gösterdiğimiz lutuflara teşekkür ederim. Hayatım sizinle pek mesut geçti....

Mançuryada çok soğuk olduğunu söylüyorlar. Kendinizi sıcak tutunuz. Mektubuma 40 Yen ekliyorum. Cepheye varınca bu parayı erlerinize dağıtınız. Başarınıza dua ederim... Eşiniz.

Bu felâket üzerine teğmen İNUYE'nin cepheye gitmesi geri bırakılırsa da, teğmen eşinin arzusuna uyarak hemen cepheye hareket eder.

Oğulları kendilerine bakmak için geride bırakılmasın diye intihar eden analar çoktur.

10 OCAK 1932 de Mançuryada mecburî iniş yapan Japon bombardıman uçağının iki personeli, kendilerini teslim almaya gelen Çinlilerle çetin bir mücadele yaptıktan sonra uçağı yakıp ormana dalıyorlar ve günlerce aç susuz dolaştıktan sonra karargâhlarına dönüyorlar.

1932 senesinde Şanghay yakınlarındaki Çinlilerin tahkimli mevzilerini ve tel örgülerle çevrilmiş savunma hatlarını tahrip için 20 gönüllü istihkâm eri çıktı. Bunlardan 8 nin vücutlarına patlayıcı maddeler bağlandı. Bu erler hiç tereddüt etmeden tel örgülerin üstüne atıldılar ve tel örgülerle beraber havaya uçtular.

II NCİ DÜNYA SAVAŞINDA JAPONYA:

Japonlar ikinci dünya savaşında mihver devletler safında savaşa girdiler.

Japonlar mahdut mali kaynaklarına rağmen çok kudretli bir ordu meydana getirdiler.

Japonlar Amerikada barış müzakereleri yapılırken 7 ARALIK 1941 de HAVAİ adalarından OAHU adasındaki Perl Harbura baskın yaptılar. İlk taarruz dalgası 0750 de yapıldı. İkinci taarruz biraz sonra oldu. Üçüncü taarruz dalgası 0915 te oldu, karadan ve havadan kuvvetli bir ateşle karşılaştı. Amerikalıların 8 harb gemisinden 3 ü battı. Birisi yakalandı, biriside devrildi. 19 gemiye isabet vaki oldu.

2795 Subay ve er öldü. 879 kişi yaralandı, 25 kişi kayboldu. Japonlar bu iş için 6 uçak gemisinden 360 uçak havalandırmalardı. Bunlardan 60'ı üslerine dönmediler.

Perl Harbur baskınından sonra Japonlar Pasifikte her istediklerini yapabilecek hale geldiler. Avrupada Almanların tatbik ettiğinden daha hızlı bir yıldırım harbi tatbik ettiler.

19 ARALIK 1941 de kuzeyden taaruz ederek Honkongu işgal ettiler. Japonlar Kaulun şehri ile Honkong arasındaki 1000 metre genişliğinde içi su altı engelleriyle dolu sahayı yüzerek geçtiler ve elektrik kablolarını engellere bağhıyarak patlattılar. Honkonkta 20.000 İngiliz esir aldılar.

Uzak doğuda en stratejik bir mevki olan Singapur da kısa zamanda Japonların eline geçti. Singapur adasının çevresi 100 Km. idi. İngilizler burasını 60 milyon İngiliz lirası harcayarak tahkim etmişlerdi. O da denizden yapılacak taarruzlara karşı savunma tertibi almıştı. Japonlar Malezyanın balta girmemiş ormanları içinden, yırtıcı hayvanlar, yılanlar ve bataklıklar arasından akıl almaz bir hızla ilerlediler. Japon erleri iyi eğitilmiş idi. Bir gömlek, kısa pantolon giyiyorlardı. Lastik ayakkabı giyiyorlar ve yiyecekleri pirinci kendileri taşıyorlardı. Başlıca silâhları piyade tüfeği ve hafif havandı. Bisikletten azamî şekilde faydalanıyorlardı.

Bütün dünyanın hayret nazarları arasında, İngilizlerin hiç ummadıkları istikametten Malezya Cengelleri içinde 400 Km. ilerliyerek Singapur'a saldırdılar. Ada 19 ŞUBAT 1942 de teslim oldu. Japon Komutanı General YAMAŞİTAYA 70 bin İngiliz esir oldu. 1781 de York Tavn'da Cormalisin teslim oluşundan beri İngilizlerin vermiş oldukları en talihsiz savaş böyle sona erdi. Japonların kaybı ise 8123 ölü, 610 yaralı, 8'i canlı torpil olarak kullanılan 36 uçaktır.

Uzak doğudaki savaşın ilk altı ayında Japonlar 15000 ölü ve 381 uçak kaybına karşılık Amerika Birleşik Devletlerinin yarısı kadar araziye ele geçirdiler.

Japonların 9 NİSAN 1942 tarihli tebliğlerine göre müttefiklerin Cavadaki kayıpları şöyledir : 66219 Hollandalı, 8490 Avusturalyalı, 10626 İngiliz, 883 Kuzey Amerikalı olmak üzere 82618 ESİR.

Ayrıca şu malzeme ele geçmiştir. 177 uçak, 940 top, 4228 ağır ve hafif makinalı tüfek, 80778 tüfek ve tabanca, 1059 zırhlı araba, 9500 kamyon, 710 vagon.

Amerikalıların tahkimli mevzileri olan Filipin Takım adalarından LUZON adasına Japonlar 10 ARALIK 1941 de taarruza başlayarak 25 ARALIĞA kadar 100 bin Japon çıkardılar.

Amerikan Kuvvetleri Komutanı General Macartur cüretli ve dirayetli hareketleriyle üstün Japon kuvvetlerine karşı taktik alanda büyük başarılar kazandı. Kuvvetlerim Bataan yarımadasına çekti. Burada bir çok karşı taarruzlar yaparak Japonları bazan denize döktü. Luzon adası kuzeyinde Amerikalılar gerilla savaşlarına başladılar.

Bataan yarımadasında Amerikalılar başarıyla savunma yaptılar. Japon Generali Matsuhurunun yerine Singapur fatihi Yamaşıta getirildi. Bataan yarımadası ancak 12 NİSAN 1942 de Japonların eline geçti'. Bu tarihe kadar 6700 Amerikalı olmak üzere 40.000 esir alındı. Bunların arasında 4 Amerikan generali vardı.

Japonların eline 106 top, 320 ağır makinalı tüfek, 700 hafif makinalı tüfek , 10.000 tüfek, 104 tank geçti. General Macartur komutanlığı general Wain Wirghte bırakarak 17 Martta Avusturalyanın savunmasını deruhte etti.

Savaşlar bir müddette çok kuvvetli tahkim edilmiş olan Korrejidor adasında devam etti. Amerikalılar 7 Mayıs'ta teslim oldular. Amerikalılar 15 Nisandan 7 Mayıs'a kadar 2275 denizci, 1570 deniz piyade eri, 3734 Filipinli asker kaybettiler.

Japonlar üslerinden uzaklaştıkça Amerikan mukavemeti arttı ve neticede Amerikalılar inisiyatif ele aldılar.

Haziran 1942 de Japon donanması MİDVAY adasına taarruz etti. Amrikalılar Japonların 3 uçak gemisini, 100 bin ton taşıt gemisi ni batırdılar, 750 uçaklarını tahrir ettiler. Üç Japon harp gemisini, 4 hafif kruvazörü hasara uğrattılar, iki hafif kruvazörü batırdılar.

Amerikalılar 19900 tonluk Yorktavn uçak gemisi ile Hamman muhribini kaybettiler.

Japonların Salamon Takım adalarından Guadalkanalda hava meydanları yapmalarına mani olmak için Amerikalılar taarruz ettiler. 6 ay müddetle şiddetli deniz savaşları vuku buldu.

7 Ağustosta Amerikalılar Guadalkanala çıkarma yaptılar.

9 Ağustosta Sava adası civarında deniz savaşı oldu. 23 - 25 Ağustosta Doğu Salamon adaları deniz savaşı, 11 -12 Ekimde Cape

Espanya deniz savaşı, 26 Ekimde Santa Cruz adaları deniz savaşı, 13, -14 Kasımında Guadalkanal deniz savaşı vuku buldu.

Yavaş yavaş üstünlük Amerikalılara geçti. Amerikalılar Japonları işgal ettikleri yerlerden atarak Japon adalarına doğru ilerlediler. Bu sıralarda çok şiddetli, kanlı ve çetin savaşlar oldu. Bunların en önemlilerinden kısaca bahsedeceğim.

Saipan adaları savaşı 25 gün sürdü. Japon mukavemeti 9 Temmuz 1944 te sona erdi 23.000 kişilik Japon garnizonundan 21.306 ölü Amerikalılar tarafından gömüldü. Amerikan kayıpları ise 2359 ölü, 11481 yaralı ve 1213 kayıptan ibarettir.

Filipin adalarının geri alınmasında Japonlar 317000 ölü, 7236 ESİR VERDİLER. 9000 uçak ve donanmalarının yarısını kaybettiler

Amerikan kayıpları ise; ölü, yaralı ve kayıp olarak 60628 kişidir.

Dünya tarihinin en kanlı savaşları İVO JİMA ve OKİNAVA adalarında vuku bulmuştur.

İVO JİMA 5 mil uzunluğunda ve 3 mil genişliğinde bir adadır. Japonlar burayı çok mükemmel surette tahkim etmişlerdir. Amerikalılar bu adayı 7 ay müddetle aralıksız olarak havadan ve denizden bombaladıktan sonra 19 ŞUBAT 1945 te çıkarma yaptılar. Savaş ancak 16 Martta sona erdi.

Japon zayıtı : 21.000 ölü, 100 den az esir.

Amerikan zayıtı : 4189 ölü, 15305 yaralı, 441 kayıp.

Okinava adasının boyu 65, eni 7 - 8 mildir. Adayı takriben 60.000 kişilik bir Japon kuvveti savunuyordu. 1400 gemiye bindirilmiş iki Amerikan kolordusu 1 NİSAN 1945 te adaya çıktılar. Karada, denizde ve havada akim almayacağı kadar şiddetli savaşlar vuku buldu. Japonlar Kamikaze uçaklarının bir başka çeşidini burada kullandılar. Bunlara BAKA uçağı deniyordu. Baka uçakları bir bombardıman uçağına bağlı olarak belirli bir yere kadar getiriliyordu. İçinde 1 ton patlayıcı madde vardı. Buradan itibaren fedai pilot tarafından pike yapılarak hedefe götürülüyordu. Bunlar Almanların V-l uçan bombalarının pilotla sevk edilen bir tipi idi. Eğer bu çaklara ve Kamikaze uçaklarına daha fazla patlayıcı madde koysalardı Amerikalıları yenmeleri mümkündü.

1944 Ekiminden Okinava savaşı sonuna kadar Japonlar 2550 Kamikaze uçuşu yapmışlardır. Bunlardan 475 tanesi hedefe isabet et-

miş veya ağır hasar meydana getirmiştir. 12 uçak gemisi, 15 muharebe gemisi, 16 muhtelif tip gemi bu tip taarruzlarla hasara uğratılmış, 45 gemi batırılmıştır. Eğer Japonlar daha kuvvetli ve daha teksif olunmuş bir taarruzu devam ettirebilselerdi. Amerikalıları geri çekilmeye ve stratejik planlarında değişiklik yapmaya mecbur edebilirdi.

2 MAYIS 1945 TE İKİ FEDAÎ UÇAĞI BUNKER HİL ADINDAKİ 23.000 TONLUK GEMİYİ BİR ENKAZ YIĞINI HALİNE GETİRDİLER. GEMİ MÜRETTABATINDAN 392 KİŞİ ÖLDÜ VE 264 KİŞİ YARALANDI.

TESLİM OLDUKLARI SIRADA JAPONLARIN ELİNDE 9000 KAMİKAZE UÇAĞI VARDI.

Okinava savaşı 21 HAZİRAN 1945 te sona erdi. Haziran ortasında Japonların Ryuku ve Kyusku adaları üzerinde 3400 uçağı düşürüldü ve 800 uçak yerde tahrip edildi. Amerikalılarda 1000 uçak kaybettiler.

Okinava savaşları sonunda iki tarafın zayıyatı şöyle idi :

Amerikalılar : Ölü ve yaralı 39.000 kişi.

Japonlar : 109269 ölü ve 7871 esir.

Amerikalılar Japon adalarına şiddetli hava taarruzları yaptılar. Bu bombardımanlardan 260.000 kişi ölmüş ve 412.000 kişi yaralanmıştır. 2.221.000 ev yanmıştır. Savaşın devamı müddetince Amerikalıların günlük 3400 kalorisine mukabil Japonlar 1680 kalori almışlardır.

Ne hava taarruzları, ne de bitip tükenmeyen savaşlardaki müthiş kayıplar Japonların azmini kırmamıştı. Amerikalıların ana vatanlarına yapacakları taarruzu karşılamaya hazırlanıyorlardı. Korkunç bir savaş olacağı muhakkaktı. Japonlar 25 asırdır yabancı ayağı basmamış vatanlarını muhakkak ki mazilerine yakışır bir şekilde savunacaklardı.

Almanların dünyayı Allaha insansız teslim edeceklerini iddia ettikleri ATOM bombasını Amerikalılar tahakkuk ettirmişlerdi. İnsanlık tarihini bu en korkunç silâhının ilk tecrübeleri Japonyada yaşıldı.

6 AĞUSTOS 1945 saat 0815 te B-29 tipi bir uçakla HİROŞİMA üzerine ilk atom bombası atıldı. TESİR KORKUNÇTU. ÇOK KISA ZAMANDA 78150 KİŞİ ÖLMÜŞ, 13893 KİŞİ KAYBOLMUŞTU. 90.000 KİŞİDE YARALANMIŞTI.

Dünya milletlerinin şaşkınlığı henüz sona ermemişti ki 8 AĞUSTOSTA NAGAZAKİ şehri üzerine ikinci atom bombası atıldı. Bu seferki kurbanların sayısı 40.000 ölü ve 40.000 yaralı idi.

14 AĞUSTOS 1945 te Japon İmparatoru radyodan halka hitap ederek kayıtsız şartsız teslim olduklarını bildirdi.

1868 senesinde olduğu gibi Japon tarihinde yeni bir devir başlıyordu. General Mac Arthur'un mahirane idaresi sayesinde Japonlar kısa zamanda batı dünyasının güvenilir ve kudretli bir dostu oldular. Askerî yolla genişleme siyasetinden vaz geçtiler.

Bu gün Japon dış siyasetinin esas gayesi : Memlekette barış, refah ve hürriyeti sağlamak ve dünya barışına ve insanlığın refahına katkıda bulunmaktır.

Japon ana yasasının ön sözünde şöyle denmektedir :

BİZ, JAPON HALKI, HER ZAMAN İÇİN SULHU ARZULAMAKTAYIZ. BİZ SULHÜN KORUNMASI VE YER YÜZÜNDEN HER ZAMAN İÇİN ZULÜM VE ESARETİN, BASKI VE MPSAMAHASIZLIĞIN KALDIRILMASI İÇİN GAYRET SARFEDEN ENTERNASYONAL BİR CEMİYET İÇİNDE ŞEREFLİ BİR YER İŞGAL ETMEK ARZUSUNDAYIZ.

BUGÜNKÜ JAPONYA:

Japonya binlerce küçük ve dört büyük adadan müteşekkildir. Bu büyük adalar HOKKAİDO, HONSU, ŞİKOKU ve KYUSU adalarıdır.

Japonya'nın kuzeyden güneye uzunluğu 2400 Km. dır. 2 nci dünya savaşı sonunda o zamanki topraklarının % 45.5 nu teşkil eden deniz aşırı ülkelerini kaybetmiştir. Bu gün elinde 369622 Km. karelik bir arazi vardır. Yüz ölçümü itibariyle dünyada 52 ncidir.

JAPON TOPRAKLARININ DİĞER DEVLETLERE MUKAYESESİ:

DEVLET	YÜZ ÖLÇÜMÜ	Dünyada Kaçınıcı Olduğu	Japon Topraklarına Göre Nisbeti
A. B. DEVLETLERİ	9 363 389 Km ²	4	25
SOVYET RUSYA	22 402 00 »	1	60
KIZIL ÇİN	9 561 000 »	3	24,5
KANADA	9 976 137 »	2	26
HİNDİSTAN	3 131 018 »	7	8
PAKİSTAN	946 718 »	28	3
BREZİLYA	8 511 965 »	5	25,5
BATI ALMANYA	248 062 »	65	0,8
FRANSA	543 998 »	42	1,5
İNGİLTERE	244 030 »	67	0,8
İTALYA	301 230 »	59	0,9
TÜRKİYE	772 091 »	32	2

Japonya'nın iklimi mütedildir. Yıllık yağış 1000 - 2500 milimetre arasındadır. Kuzey bölgedeki dağlara bol kar yağar. Tokyo'ya nadiren kar yağar. Yazlar ılık ve rutubetli olup genel olarak 4 hafta süren yağışı mevsiminden sonra Haziran ortalarında başlar. İlkbaharla sonbahar mutedil ve parlak güneşli olup senenin en güzel mevsimleridir. Kışlar, kuzey kısımlar hariç mutedil ve güneşli geçer.

Japonya çok bakımlı bir bahçe gibidir. Dünyanın en güzel manzaralarına sahiptir. Japonyada göze ilk çarpan şey dağlar ve yeşilliktir. Arazinin % 85'i dağlıktır. 2000 metreden yüksek 250 dağ vardır. Japonlarca kutsal sayılan FUJI YAMA dağı 3376 metredir. Japonya'nın en yüksek dağıdır. 58 i halâ faal 92 volkan vardır.

Japonya son bir asırda nüfusu en çok artan millettir. 1853 te 25 milyon olan nüfus 1872 de 34.8 milyona yükselmiştir. Bu gün 102 milyon civarındadır. Nüfus itibariyle dünyada 7 ncidir.

Japonlar genişleme siyasetinden kesin olarak vaz geçtiklerinden, sıkı bir doğum plânlaması tatbik ederek nüfus artışını önlemeye ça-

lısmaktadırlar. 1947 de 34.3 olan doğum nisbeti bu gün binde 17.3 olup dünyanın en düşük doğum nisbetidir. Ölüm nisbeti de binde 6.5 a düşmüştür. Japonyada hayat seviyesi yükseldiğinden ortalama ömürde artmıştır. 1964 senesinde Japon erkeklerinin ortalama ömrü 67.4, kadınlarınki 72.5 tur.

1966 da yapılan hesaba göre her Japon ailesinin ortalama 1822 dolar tasarrufu vardır.

Tabii kaynakları kısıtlı olan Japonya, nüfusunu güçlükle geçindirmektedir. Dünyanın nüfusu toprağına nisbetle en sık olan milletlerindendir.

Dünyada Kaçınıcı Km² ye Düşen			
Memleket	Nüfusu	Olduğı	Nüfus
HOLLANDA	12 000 000	38	369
BELÇİKA	9 464 000	45	306.4
JAPONYA	98 275 000	7	267.1
KIZIL ÇİN	786 000 000	1	82
HİNDİSTAN	450 000 0000	2	137
SOVYET RUSYA	235 500000	3	10.5
A. B. DEVLETLERİ	196.842 000	4	21
ENDONEZYA	97 500000	8	65
PAKİSTAN	96500 000	9	102
TÜRKİYE	32 901 000	21	40.6
KANADA	19 919 000	27	2
AVUSTRALYA	11041 000	40	1.4
GÜNEY KORE	12 000 000	37	100
İNGİLTERE	54965 000	11	225.2

EKİM 1965 KAYITLARINA GÖRE NÜFUSU EN FAZLA 7 JAPON ŞEHİRİ ŞUNLARDIR :

TOKYO	: 10 869 000
OSAKA	: 3 156 000
NAGOYA	: 1935 000
YOKOHAMA	: 1 789 000
KYOTO	: 1365 000
KOBE	: 1217 000
KİTAK YUSHU	: 1 042 000

HÜKÜMET:

Yeni Anayasa 3 MAYIS 1947 de yürürlüğe girmiştir. Hakimiyet halkındır. İmparator devletin ve halkın birliğinin sembolüdür. İmparatorun hükümetle ilgili hiç bir yetkisi yoktur. Simdik imparator HİROHİTA, 29 NİSAN 1901 de doğmuştur. 1926 senesinde tahta çıkmıştır. 124 ncü imparatordur. Japon halkı İmparatora sonsuz bir saygı hissi ile bağlıdır.

ABEG, YAMOTO isimli kitabında şöyle der : Japonyada hayatın temeli şiledir. Aile olmazsa imparator sülâlesi olmaz. İmparator sülâlesi olmazsa ŞINTO mezhebi olmaz. Şinto mezhebi olmayınca ahlâk olmaz. Ahlâk olmayınca da Japon ruhu ve Japonya olmazdı.

ZİBURG, ÇELİK ÇİÇEK isimli kitabında şöyle der : Japonya bahtiyar bir millettir. Kalkınmasının biricik âmili olan İmparator MEJİ ve etrafındaki devlet adamları, gayet akıllı, tedbirli, düşünceli ve vatanseverdirler. Şimdikilerde öyledir. Bunun sebebi şudur. Onlar dejenere olmamışlardır.

Japon devleti çok kısa bir zamanda hâlâ orta çağda yaşayan fakir bir çiftçi milleti dünyanın en ileri bir sanayi memleketi haline getirdi. Japonyada yeni ekonomiyi kuran onu idare eden ve onu bu günkü oynadığı role kadar yükselten, Japonyanın başıdır.

Japon Diet Meclisi, 486 üyeli temsilciler meclisi ile 250 üyeli âyan meclisinden teşekkül eder. Temsilciler meclisi üyeleri 4, âyan meclis üyeleri 6 sene için seçilirler.

Japonyada Yasama, İCRA ve YARGI kuvvetleri birbirinden ayrı ve müstakildirler. 27 ARALIK 1969 da yapılan seçimlerden sonra

DİET MECLİSİNİN TERKİBİ:

Parti	Temsilciler Meclisi	Ayan Meclisi
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	288	140
SOSYALİST PARTİ	90	73
DEMOKRATİK SOSYALİST PARTİ	31	6
KOMÜNİST PARTİ	14	4
DÜRÜST HÜKÜMET PARTİSİ	47	20
BAĞIMSIZLAR	16	6
MÜNHAL	—	2
Toplam	473	250

Amerikan dostluğuna büyük önem veren Liberal Demokrat Parti 1948 den beri iktidardadır. Son seçimlerden daha da kuvvetlenerek çıkmıştır.

Başbakan Diet Meclisi tarafından seçilir. Japonya 46 vilâyete ayrılmıştır. Vilâyet, Şehir, Kasaba ve Köy mahallî idareleri vardır. Valiler ve belediye başkanları seçimle iş başına gelirler.

ORMANCILIK:

Japonyanın 2/3 ü ormanlıktır. Tabu ormanların dörtte biri kadar da suni orman yetiştirilmiştir. Ormanlar memleketin başlıca inşaat malzemesini, kâğıt hamurunun çoğunu ve yakıtın bir kısmını sağlayan ana kaynaktır.

Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere ile beraber dünyanın en büyük kereste satın alan devletidir. 1964 senesinde 466.6 milyon dolarlık kereste satın almışlardır. Tahta, Japonyada hâlâ ana inşaat malzemesidir.

TARIM:

Japonyanın arazisinin ancak % 16.2 si tarıma elverişlidir. Tarım, milli ekonominin önemli bir kısmını teşkil eder.

Bu gün Japonyada ekilebilir toprak çok küçük parçalara ayrılmıştır. Ortalama bir çiftliğin büyüklüğü 2.5 akr (1 Hektar : 10 dönümdür) dır.

Taylandda bu miktar 4 hektar, Batı Almanyada 6 hektar, Birleşik Amerikada 90 hektardır.

Japonlar ekilmesi mümkün her yerde tarım yapmaktadırlar. Tepelerde ve dağlarda dev taraşlar yapılarak ekime elverişli hale getirilmektedir.

Japon ekonomisi tarım ürünleri ve tarım gelirleri ile gelişmiştir. Japon tarımının gelişmesinin incelenmesi bize bir çok faydalı dersler verebilir.

Meji devri başlangıcında Japonya fakir bir tarım devleti idi. Halkın % 80 inden fazlası tarımla uğraşıyordu. Feodal nizamın icabı

toprak asillerin elinde idi. Halk mensup olduğu sosyal sınıftan ayrılamazdı. Çiftçinin oğlu çiftçi, esnafın oğlu esnaf olmak zorunda idi. Çiftçi kendine emredilenden başkasını yetiştiremezdi.

Meji devrinde başlıca şu reformlar yapıldı:

1. 1868 senesinde Limited hissedarlık sistemi ilga edildi. Böylece Feodal Loncalardan doğan tahdit kaldırıldı.
2. 1871 - 72 yıllarında halkı dört sınıfa ayıran KAST sistemi kaldırıldı. Böylece herkesin çalışma hürriyeti tanınmış oldu.
3. Halka arazi satma ve satın alma hürriyeti verildi.
4. Çiftçiye istediği ürünü yetiştirme hakkı verildi.

Bu reformlar toprak sahiplerini gayrete getirdi, tarımda oldukça hızlı bir gelişime başladı.

İlk iş olarak memleketin ana gıdasını teşkil eden pirinç türleri ıslah edildi. Sulama tesisleri ve metotları geliştirildi. Her tarafta gübre kullanmaya başladı. Feodal devirde yalnız HOKKAİDE adasında kullanılan Ringa balığı gübresi daha sonra Çinden getirilip gübre olarak kullanılan Soya fasulyası küspesi verimi artırdı.

Hükümet gezici öğretmenler göndererek halkın bilgisini artırdı ve modern usulle tarım yapılmasını teşvik etti. 1882 de Fukuoha ilinde özel bir enstitü kuruldu. Tarım aletleri geliştirildi.

1893 te hükümet tarafından milli tarım deneme istasyonu kuruldu.

Sanayileşmek için gerekli sermayeyi dış memleketlerden sağlamak istemiyen hükümet arazi üzerine vergi koyarak bunu sağladı.

Araziden alınan vergi 1873 - 1878 yılları arasında devlet gelirinin % 72 sini, 1879 - 1884 yılları arasında % 64 ünü teşkil etti.

Sanayi geliştikçe devletin geliri arttı. Meji devrinin sonlarına doğru arazi vergisi devletin gelirinin % 20 sinden daha az bir kısmını sağlıyordu.

Nüfusun sıklığı, ekilecek toprağın azlığı, toprak fiyatlarını yükseltmiş maliyeti artırmıştır.

Japonyayı işgal eden Amerikalılar yeni reformlar yaparak Japon tarımının gelişmesinde büyük rol oynadılar. Bunların başlıcalarını şöyle sıralıyabiliriz :

1. Japonyada hâlâ feodal sistemin artıkları vardı. Büyük arazi sahipleri köylüyü sömürüyorlardı. Köylü arazi sahibine yetiştirdiği mahsulün en az yarışım veriyordu. 1946 senesinde General Mac Arthur arazilerinin başına gelip tarımla uğraşmayanların topraklarını yarıcılığa vermelerini menetti. Bunun neticesinde 2.5 milyon küçük çiftlik yarıcı olarak işletenlere 20 sene vade ile satıldı. Böylece 4 750 000 kişi yeniden toprak sahibi oldular. Bunlar büyük bir şevkle çalışarak mahsulü artırdılar. Böylece geliri arttı.

2. Çiftçinin geliri artınca modem aletler kullanma imkânı bulundu. Böylece daha az emekle daha fazla mahsul elde edildi. Japon Çiftlikleri küçük olduğundan Amerikadaki otomatik makinalar yerine, kendi memleketlerinde kullanılabilecek yarı mekanik makinalar kullandılar.

3. Tarım uzmanları erken yetişen pirinci buldular. Böylece pirinç mahsulünü eylül ayındaki tayfunlardan evvel toplamak mümkün oldu.

4. Bol miktarda kimyevî gübre kullanılarak Verim artırıldı.

5. Zararlı otlarla, haşerelerle havadan ilaçlama suretiyle müessir bir mücadele yapılmaktadır.

Halen Japonya hektar başına dünyada en fazla pirinç yetiştiren memleketdir. Bu nisbet Japonyada 3, Cinde 2, Doğu Asya memleketlerinde birdir.

6. Bulaşıcı hastalıkları önlemek için Japonyadaki işgal makamları insan gübresinin tarımda kullanılmasını yasak etti. Bu kararda Japon tarımının gelişmesinde çok faydalı oldu. Bunun neticesinde kimyevî gübre kullanılması genel bir hal aldı ve topraksız yerde tarım yapmak usulü doğdu. Bu gün Japonyada bir çok kumluk ve çakıllı yerde suya karıştırılan gübre ile ürün elde edilmektedir. Kumda zararlı ot ve haşere bulunamayacağından bu usu] el emeğinden % 50 ekonomi sağlamaktadır. Japonlar Hollandalılar gibi denizi kurutarak toprak kazanmaya çalışmaktadırlar.

7. Kooperatifler tarımın ilerlemesinde çok etkili olmuşlardır. Halen 6 milyon çiftçiyi toplayan 12 000 grup kooperatif vardır.

Son on senede binden fazla seçme öğrenci Amer ikada eğitim görmüştür.

13 000 kadın ve erkek müşavir en ıssız yerlere bile giderek halka teknik tarım bilgileri vermektedirler.

6 000 kulüp 180 000 genç üyesine teknik projelerin tatbikinde yardım ediyor.

Japonyada eti ve sütü için beslenen sığır miktarı süratle artmaktadır. 2 nci dünya savaşından evvel bir kaç bin süt ineği mevcutken bu miktar 1965 te 1 300 000 olmuştur. Her sene % 6 artmaktadır. Ayrıca eti için beslenen bir milyon 897 000 sığır ve 4 milyon domuz vardır. 138 milyon kümes hayvanı mevcuttur. Evvelce yalnız pirinç ve balıkla beslenen Japonlar bu gün Avrupalılar ve Amerikalılar gibi et, süt ve yumurta yemektirler. Bir Japon senede 24.8 Kgr. balık 7.6 Kgr. et yemektir.

Tarımla uğraşanlar nüfusun % 45 ini, 1965 te % 33 nü teşkil ediyorlardı. 1967 de % 19 a düşmüştür. Bu nisbet Fransada % 18.2, İtalyada % 25.1 dir.

Japonyada fert başına ortalama gelir 1965 te 690 dolar iken 1968 de 830 dolara yükselmiştir. Tarımla uğraşan ailelerde fert başına ortalama gelir üretimi ;% 58, meyve üretimi % 83, et, yumurta ve süt üretimi % 300 artmıştır.

1967 de 14.5 milyon ton pirinç yetiştirilmiştir. 1955 senesinde dış memleketlerden 1.255.000 ton pirinç satın alan Japonya 1966 da bu miktarı 318.000 tona düşürmüştür. Fert başına senede 128 kilo pirinç harcanmaktadır.

BALIKÇILIK:

Japonlar çok eskiden beri balıkçılıkla uğraşırlar 1964 senesinde Japonlar bütün dünyadaki balık avının % 12.3 nü yapmışlarki

6.350.000 tondur. Dünyada en çok balık avlayan milletlerin ikincisidir. Balık ve pirinç hâlâ Japonların iki ana gıdasıdır. Et ihtiyaçlarının % 57 sini balıktan sağlarlar. Japonlar denizlerden 500 çeşit balık ve deniz hayvanı avlarlar.

Japon balıkçılığı üç katagoriye ayrılır :

1. Yakın kıyı ve kara suları avcılığı : Sabit dalyanlar, kıyıya yakın sığ yerlerde kurulan suni çiftliklerde, çeltik tarlalarında yetiş-

tirilen balıklar ve deniz mahsulleri elde edilir. Ekseriya 10 tondan küçük tekneler kullanılır.

1964 senesinde 439.000 Japon bu tip balıkçılıkla uğraşıyordu. Bu tip balıkçılıkla genel mahsulün % 40.6 sı elde edilmiştir. Karides, deniz mercanı, sarı kuyruk sığ deniz kültürü ile yetiştirilip süratle satılmaktadır.

2. Kıyı Balıkçılığı : 10 -100 ton arasındaki tekneler tarafından yapılır. Bu şekilde elde edilen balık, genel avlanan mahsulün % 25.3 ünü balığ olur.

3. Açık deniz balıkçılığı : Toplam balık avının % 24.3 üne balığ olur. 2000 - 3000 tonluk gemilerle yapılır. Açık denizlerde dondurma ve depolama için modern tesisler vardır. Ayrıca konserve yapan ana gemiler vardır. Japon gemileri dünyanın her yerinde balık avlarlar. Her köy ve kasabada balıkçılık kooperatifleri vardır. Japon balıkçılık filosu 390 000 tekneden müteşekkildir. Japon balıkçı filosu 2 078 846 tondur. (1963)

Japonlar suni inci yetiştirme tekniğinde ve balıkçılık tekniğinde çok ileridirler.

MADENCİLİK:

Japonyanın maden kaynakları çok fakir olup büyük sanayiini destekleyecek kapasitede değildir. Bu sebeple petrol, demir cevheri, kok kömürü ve boksit gibi maddeleri dışardan almak zorundadır. Japonya ihtiyacı olan kömürün % 96 sı, ham petrolün % 98.5 unu demir cevherinin % 95.3 ünü, bakırın % 48.9 unu dışardan sağlamaktadır.

1966 yılında Japonya 47.700.000 ton ham çelik istihsal ederek Birleşik Devletler ve Sovyetlerden sonra dünyada üçüncülüğü almıştır. Aynı sene ham demir istihsalı 32 milyon tona, sıcak haddelenmiş çelik istihsalı 38 milyon tona yükselmiştir.

Japonya 1965 yılında dışardan 39 milyon ton demir cevheri, 5-4 milyon ton hurda demir, 14.3 milyon ton kok kömürü satın almıştır.

1965 yılında Japonya 365 682 ton balık, 292 068 ton alimünyum, 367 803 ton çinko ve 108 542 ton kurşun istihsal etmiştir. Japonyada düşük kaliteli maden kömürü boldur.

Dahili ihtiyacı asgari derecede karşılayacak çinko, arsenik, bizmut, pirit, kükürt, kireç taşı, alçı taşı gibi madenler vardır.

Japonyanın memleket içinden elde ettiği petrol senede ancak bir haftalık ihtiyacına yeter.

ELEKTRİK ENERJİSİ:

Bol yağmurlu ve yemyeşil dağlardan sayısız gümüş şelaleler akan Japonya büyük bir hidroelektrik enerji potansiyeline sahiptir.

Halen Japonyada bin evden ancak 23 ünde elektrik yoktur. Memleketin bir çok yerinde büyük barajlar bulunmaktadır. Japonyanın elektrik ihtiyacı gittikçe arttığundan hidroelektrik enerjisi ihtiyaca cevap vermemektedir. Termik santraller yapılmaktadır.

Bu ihtiyacı sağlama nisbeti şöyledir:

SENE	HİDROELEKTRİK	TERMİK
1955	% 70	% 30
1960	% 50	% 50
1962	% 50 den az	% 50 den fazla

MART 1963 te 1554 hidroelektrik, 577 termal santral vardı. 67.180 milyon Kw. hidroelektrik santrallerinden 87.022 milyon KWH. da termik santrallerden istihsal edilmiştir. 1980 yılına kadar atom enerjisinden 7 - 9.5 milyon kilovat elektrik enerjisi sağlanacaktır.

SANAYİ:

Japonyanın modern sanayii ekonominin geleneksel sektörünün geliştirilmesi yoluyla meydana getirilen bir temel üzerinde kurulmuştur. Hükümet bu gelişmede en önemli rolü oynamıştır.

Hükümet en ümit verici anlarda sanayilere yardım sağlamış, kendisi de devlet teşebbüslerini sevk ve idare etmiştir.

Japon sanayiinin serbest teşebbüs tarafından geliştirilmesi ve Avrupadaki gibi ferdi teşebbüsün ön plâna geçmesi istenmişse de türlü sebeplerle buna imkân bulunamamıştır.

Japon halkı teşkilâtı, teknik ve sermaye bakımından Avrupadan daha geri idi. Halkın kendiliğinden modern sektörlerine yatırım yapması beklenemezdi. Japon halkı uzun süren feodal nizam icabı serbest teşebbüse alışık değildi. Bu yüzden Hükümet Japon sanayiinin gelişmesinde ana rolü oynamaktan başka alternatif bulamadı.

Hükümet, özel imtiyazlar sağlayarak, iş adamlarının ticaret şirketleri, ulaştırma şirketleri, deniz firmaları kurmalarını teşvik etti. Böylece büyük anonim şirketler kuruldu. Hükümet yeni faaliyete başlayan teşebbüslere geniş malî yardımlar sağladı.

Deniz nakliyatının geliştirilmesine çaba harcadı. Dokuma sanayiine, demiryolu yapımına yardımlarda bulundu.

Hükümet çelik, çimento, cam levha, ateş tuğlası ve yünlü dokuma, iplik fabrikaları kurup işletti. Hükümetin bu şekil harekette üç maksadı vardı.

1. Avrupa tipi fabrikaların üretim metotlarını ve tekniğini halka göstermek.
2. Dışardan getirilmekte olan mamul maddeleri memleket içinde imal etmek.
3. Kâr sağlamak.

Sanayiın teşvik edilmesi siyaseti esas alarak Maliye Bakanlığınca yürütülmüş diğ r hükümet daireleri de bunda rol oynamamışlardır. Bunlar bağımsızlığın korunabilmesi için memlekette ekonomik refahın sağlanmasının gerekli olduğuna candan inanan insanlardı.

Meji restorasyonunu takip eden senelerde bu çaptaki insanların liderlik mevkiine yükselmiş olmaları Japonya, için çok büyük bir talihtir.

Olayların tam bir değerlendirilmesiyle beraber, Japonyanın batıya yetişmesi gerektiği hususundaki derin inançları onları ve halkı sevked n muazzam bir kuvvet haline gelmiştir.

Sermaye daha çok arazi vergisinden sağlanmışsa da zamanla diğ r sektörlerden alınan vergiler devlet gelirini geliştirmiştir.

Meji devrinin ilk zamanlarında arazi vergisi devlet gelirinin % 12 sini teşkil ederken, Meji devrinin sonlarında bu nisbet % 20 nin altına düşmüştür.

Japonlar çay ve ipek ihraç ederek sanayileşmeleri için gerekli döviz sağlamışlardır.

Meji restorasyonu devrinde Japon sanayii evvelâ batıyı taklitte işe başlamıştır. Hafif sanayi geliştikten sonra 1930 dan itibaren savaş ihtiyaçlarını karşılamak üzere ağır sanayi hızla gelişmiştir. Savaş ihtiyaçlarına yönelen Japon ağır sanayii optik aletler ve elektronik aletler yapımında çok gelişmiştir.

2 nci dünya savaşından sonra teknik bilgilerini sivil ihtiyaçlar alanına yönelten Japonya bu alanda dünyanın en ileri memleketleri arasına girmiştir.

1945 -1952 sınai kapasitenin süratle yeniden kurulduğu, yeniden inşa devresi.

1953 -1959 Konsolidasyon devresi.

Japonya 1956 senesinden beri gemi yapımında dünyada birincidir.

1965 yılında bütün dünyada inşa edilen gemilerin % 43.9 u 5.363.000 ton gemi Japonyada yapılmıştır. Bunun 2.831.000 tonu dış memleketlere satılmıştır.

1968 de gemi yapımı şöyledir. (10 MART 1969 tarihli Cumhuriyet gazetesinden)

DEVLET	İNŞA ETTİĞİ GEMİ MİKTARI	
JAPONYA	8.500.000	Ton
BATI ALMANYA	1.350.000	»
İSVEÇ	1.110.000	»
İNGİLTERE	898.000	»
İSPANYA	506.387	»
İTALYA	506.144	»
NORVEÇ	495.221	»
FRANSA	490.371	»
DANİMARKA	482.582	»
BİRLEŞİK AMERİKA	441.225	»

1965 te 150.000 tonluk TOKYO MARU, 1966 da 210.000 tonluk İDEMİTSU MARU tankerleri yapılmış olup dünyanın en büyük gemileridirler.

1906 senesinde 2.28 milyonluk araba, kamyon ve otobüs istihsal etmişlerdir. Birleşik Amerika ye Batı Almanyadan sonra dünyada üçüncüdür.

Japonya dünyada en çok motosiklet yapan devlettir.

Japon sanayii son senelerde kalitenin geliştirilmesine ve üstün evsafılı mal imalile büyük önem vermektedir. Japon mamulleri teknik üstünlüğün, kalitenin sembolü haline gelmektedir.

Japonya 1962 senesinde 4 milyondan fazla sabit kamera ve 700.000 sinema kamerası imal ederek Batı Almanyayı da geride bırakarak dünya birinciliğini ele geçirmiştir.

1965 yılında 1.612.000 Kamera dış memleketlere satılmıştır.

Bu gün sanayiinin beş yüz binde birindeki hareketin fotoğrafını çekebilmektedirler. Japon mikroskopları, dürbünleri ve diğer optik eşyaları dünyanın en iyi mamulleri arasındadırlar. 1965 te bu tipte 4.279.000 alet satılmıştır. Japonya bunları Birleşik Amerika, Kanada ve Batı Almanyaya satmaktadır.

Japonyada saat sanayide çok gelişmiştir. 1964 de Olimpiyat komitesi Japon saatlarını seçmiştir. 1964 te İsviçrede NÜCHATEL’de yapılan yıllık Kronometre yarışmasında 7 birincilikten 6 sını Japonlar kazanmışlardır.

1965 te 4.354.000 kol saati ve 3.210.000 duvar saati ihraç edilmiştir.

Japonyada 1955 ten beri beşer yıllık programlar hazırlanarak kalkınma hamlesi ayarlanmaktadır. Halen 9 petro kimya kompleksi faaliyet halindedir. 1965 te kimya sanayi ihracatı 547 milyon dolara yükselmiştir.

Japonya Amerikadan pamuk, Avutralyadan yün satın almasına, rağmen dünyanın en önde gelen mensucat müstahsiller indendir.

Mensucat Japonyanın harpten evvelki ihracatının yarısından fazlasını teşkil ederken 1963 te % 22.9 a düşmüştür.

Sentetik elyaf yapımında Birleşik Amerikadan sonra ikinci olup, dünya istihsalatının % 21.5 unu meydana getirmektedir.

DIŞ TİCARET:

Tabii kaynakları zayıf olan Japonya diyardan ham madde alıp mamul madde satmak ve böylece kalabalık nüfusunu beslemek mecburiyetindedir.

Japon ekonomisi, dış ticaretine büyük ölçüde bağlıdır.

Ham maddeler, yakıt ve gıda maddeleri Japonyanın başlıca ithalatını teşkil etmektedir. Japonya hemen hemen bütün ham petrol, ham pamuk, kauçuğu, demir cevherinin % 90 nını deniz aşırı kaynaklardan getirmek zorundadır.

Başlıca ithal maddelerinin genel ihtiyaca nisbeti yüzdesi.

MADDELER	YILLAR		
	1962	1963	1964
Pirinç	1.3	1.7	3.2
Buğday	61.1	81.6	71.3
Tuz	75.1	79.	80.4
Şeker	76.5	—	—
Ham Pamuk	100	100	100
Ham Yün	100	100	100
Demir Cevheri	95.1	95.3	96.4
Boksit	100	100	100
Bakır Cevheri	84.4	84.8	85.4
Kök	50.9	48.9	48.4
Ham Kauçuk	100	101'	100

Japonyanın harpten evvelki en büyük müşterileri Kıta Çin, Hindistan ve Endonezya olup Japon ihracatının % 40 ını teşkil ederdi. Bu gün Japonyanın en büyük ticaret ortağı Birleşik Devletlerdir. 1965 te Japonyaya ihracatının % 29.5 unu Amerika Birleşik Devletlerine satmıştır. İthalatının % 33.5 unu Batı Almanyadan yapmıştır.

Dış ticaret Japonya için hayati önemi haizdir. Başka bir deyimle Japonya için varolmak veya yok olmak meselesidir. Ham madde-

lerinin çok büyük kısmını dışardan satın almak zorunda olan Japonya, bunların bedelini ödeyebilmek ve 102 milyon insanın geçimini sağlayabilmek için fabrikalarında imal ettiği mallarını da dış pazarlarda satmak zorundadır.

Büyük devletlerin rekabetiyle başa çıkabilmek için Japonya kaliteli mal yapmak ve bunu diğerlerinden daha ucuza satmak mecburiyetindedir. Bu sebeple Japon sanayicileri kalite kontrolüne çok önem vermektedirler. Bu gün bir çok alanlarda Japon malı artık kalitenin ve inceliğin sembolüdür.

Maddi refah işçileri daha pahalı hale getirmiştir. Haftalık çalışma saatleri azalmakta, ücret artmakta, sosyal yardımlar işçiyi daha pahalı hale getirmektedir. Japonya için bu gün en büyük tehlike budur.

Japonyada işçi patron münasebetleri karşılıklı sevgi ve saygıya istinat etmektedir. Grev nadiren vuku bulmaktadır.

ULAŞTIRMA:

Japonyanın kara ulaştırmasının en önemli kısmını demir yolları teşkil etmektedir. Japonya Milli Demir Yolları (J.N.R.) 21180 Km. demir yolu işletmekte ve genel yolcu miktarının % 48.6 sim ve eşya miktarının % 59 nu karşılamaktadır. Tokyo ile OSAKA arasında 515 Km. lik mesafe üzerinde 210 Km. sür'atle işleyen ekspresler vardır.

Ayrıca 160 özel demir yolu şirketi 7400 Km. demir yolu işletmektedirler. Kara yolu şebekesinde gittikçe gelişmektedir. Bütün yolcuların % 27.7 si ve eşyanın % 33.9 u otobüs ve kamyonlarla taşınmaktadır.

Tokyo ile hava alanı arasında 13 Km. lik MONORAY mevcuttur. Bunun diğer milletlerde örneğin yoktur.

2 nci Dünya savaşından evvel Japon deniz ticaret filosu dünyada ikinci idi. İkinci dünya savaşından sonra ticaret filosu hemen hemen mahvolmuştu. 1963 te 9.980.000 tonla dünyada beşinciliğe yükselmiştir.

SOSYAL GÜVENLİK:

Japon hükümeti sosyal güvenliğe ve sosyal refaha büyük önem vermektedir. 1966 yılında sosyal maksatlar için genel bütçenin % 41.1'i

ayrılmış olup 621.747.000 yen tahsis edilmiştir. 645.000 aileye kamu yardım programınca yardım edilmektedir. ARALIK 1964 tarihinde tekml Japon nüfusunun % 98.5 u tıbbi sigorta sisteminin kapsamına girmiş bulunuyordu. Aynı sene halkın tıbbi masraflarının % 60'ı tıbbi sigortalar tarafından ödenmiştir.

2 nci Dünya Savaşındaki ağır hava borbandımanları Japonyada büyük ölçüde mesken sıkıntısına sebep olmuştur. 1963 yılı başında ev miktarı normal ihtiyaca nazaran 2.600.000 adet noksan idi. 1964 yılında 843.000 ev yapılmıştır.

EĞİTİM:

Meiji devri liderleri eğitimin memleket kalkınmasında temel faktör olduğuna inanarak bütün memlekette okullar açmışlar ve eğitimin yayılması için büyük çabalar harcamışlardır. Japon halkı hükümetin bu gayretini büyük bir hevesle desteklemiştir. Hükümetin parası yetmediği zamanlar halk ve zenginler büyük bağışlar yaparak ilkokullar yaptırmışlardır.

Meiji devri başlangıcında Japon erkeklerinin c/c 50 si, kadınların % 15 i okuyup yazmak biliyordu. Savaşçı sınıfın hepsi, esnaf ve çiftçilerin büyük bir kısmı okuyup yazma biliyordu.

Meiji devrinin sonlarına doğru ilk okula devam nisbeti % 95'i aşmıştır. Eğitim sadece seçkin bir sınıfa imtiyaz olarak verilmemiş herkese eşit fırsat verilmiştir. Fakir ailelerden parlak öğrencileri çekmek için bedava eğitim müesseseler kurulmuştur. Japonların okumağa karşı müthiş bir ihtirasları vardır.

Abeg, YAMOTO adlı kitabında şöyle der :

Japonlar kütüphane fareleridirler, yani pek çok okurlar. 60-70 seneden beri Japonyada büyük bir beyin yorgunluğu vardır. Fakat itiraf edelim ki Japonya başka şekilde hareket edemezdi. Eğer Japon gençliği daha az hırslı, bilgiye daha az susamış, fedakârlığa daha az az hazır olsaydı, batı kültürü gibi kendisine tamamen yabancı bir kültürü nasıl alıpta sindirebilirdi.

1878 yılında Tokyo Üniversitesindeki öğrencilerin % 74 ü aristokrat veya savaşçı sınıftan, % 25'i halk tabakasından idi. 1885 te bu nisbet % 52 ve % 42 olmuştur.

1872 de kabul edilen bir kanunla bütün Japon çocuklarının bedava olarak 6 senelik ilk okulu bitirmeleri şart koşulmuştur.

1947 senesinde (Temel Eğitim Kanunu), (Okul Eğitim Kanunu) adıyla, iki temel kanun çıkarılmış olup bu günkü Japon eğitimi bunlara istinat etmektedir.

Bu kanunlardaki temel prensip, kabiliyetlerine göre herkes için eğitimde eşit fırsat sağlanmasıdır. Kanun ırk, inanç, cinsiyet, sosyal, ekonomik ve ailevi durum gözönüne alınarak ayırım yapılmasını menetmektedir.

Resmi eğitim dört devreye bölünmüştür:

1. İlk okul (6 yıl)
2. Orta okul (3 yıl)
3. Lise (3 yıl)
4. Üniversite (Normal olarak 4 yıl)

6 -15 yaşları arasındaki çocuklar için 9 senelik ilk ve Orta eğitim mecburi ve, parasızdır.

Eğitim sistemi ademi merkeziyet esasına dayanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı genel olarak koordinatörlük yapmaktadır.

1 MAYIS 1965 tarihinde Japonyada okul, öğretmen ve öğrenci durumu:

Okullar	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
Ana Okulları	8.551	45.193	1.132.434
İlk Okullar	25.997	345.093	9.775.531
Orta Okullar	12.079	237.743	5.956.641
Liseler	4.849	193.566	5.974.059
Yüksek Okullar	369	9.321	145.563
Fakülte ve Üniversiteler	317	57.445	937.556
Körler için okullar	77	2.344	9.933
Sağırılar için okullar	107	3.871	19.685
Kusurlular için okullar	151	2.322	14.701

Japonyada son senelerde teknik eğitime büyük önem verilmektedir. Artan teknik ihtiyaçlar için teknik işçi, tekniker ve Yüksek Mühendis yetiştirmeye büyük önem vermektedirler. 1966 senesinde Japon Üniversitelerinde Koreli, Çinli, Amerikalı olmak üzere 6.990 yabancı talebe vardır.

1964 NİSAN ayında Japonyada 123 günlük gazete çıkıyordu. Bunların tirajı milyondur. Her Japon ailesi günde iki gazete okumaktadır.

Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre günlük gazete tirajları :

Birleşik Amerika 55Milyon

Japonya 42 »

Sovyet Rusya 39 »

İngiltere 27 »

Batı Almanya 17 »

Fransa 11 »

1965 Yılı ARALIK ayında Japonya'da kayıtlı radyo sayısı

38.613.000 ve televizyon sayısı 10.089.000 dir.

Birleşik Amerikadan sonra renkli televizyon yayını yapan ikinci devlet Japonya olmuştur. Halen beş büyük televizyon istasyonu renkli yayın yapmaktadır.

Dr. Hideki YÜKAVA 1949 yılında, Dr. Shinichira TOMONAYA 1965 yılında NOBEL mükâfatı kazanmışlardır.

JAPON POLİSİ:

İkinci Dünya Savaşından sonra dış güvenliğini Amerika Birleşik Devletlerine bağlayan Japonya Kara, Hava ve Deniz kuvvetlerine mahdut ölçüde sahiptir. Buna mukabil iyi yetiştirilmiş ve eğitilmiş, kuvvetli vazife şuuruna sahip, modern araç ve gereçlerle donatılmış bir Polis Kuvveti vardır.

Eski devirlerin ceza veren, korkutan, disiplini temsil eden polisi yerine halkın yardımcısı, halkının koruyucusu, demokrasinin müdafii olan güler yüzlü bir örgüte bırakmıştır.

Bu gün Japonya'da 165.000 polis mevcut olup, memleketin bütün emniyet ve asayiş bunlar tarafından sağlanmaktadır. Takriben 618 kişiye bir polis düşmektedir.

Japonya 46 eyaletten kurulu olup her eyaletin ayrı bir polisi vardır. 4 büyük, binlerce küçük adadan kurulu olan Japonya'da adalar arasında her türlü kaçakçılık gayet kolay yapılabilmektedir. Son senelerde bilhassa uyuşturucu madde kaçakçılığı çok artmıştır. 1967 senesinde bu suçlardan 1.487 kişi tevkif edilmiştir. Bu sebeple Japonya'da kuvvetli bir deniz polisi vardır. Büyük kıyı şehirler halkın mal, can ve ırzını korumak, tehlikedeki şahısları kurtarmak için 10 büyük deniz karakolu kurulmuştur. Bu karakollarda telsizle donatılmış her biri 5 - 25 ton ağırlığında 80 deniz motoru vardır. Bunlardan başka bütün memlekette görev yapan her biri 15 - 90 ton ağırlığında telsizle donatılmış 90 adet deniz motoru daha polisin hizmetindedir.

Japonyadaki motorlu araç miktarı 11.280.000 idi. Buna göre aşağı yukarı her 9 Japondan birinin arabası vardır. Bu rakam Amerika ve Batı Avrupa ölçülerine göre düşük sayılırsa da Japonya gibi yüz ölçümü çok küçük olan ve halkının % 50 si yüz ölçümünün % 1 inde oturan bir ülkede trafik kontrolü çok büyük bir problem teşkil etmektedir. Japon polisinin elinde 10 helikopter vardır.

1968 senesi MART ayında yapılan sayıma göre Japon polisinin elinde 13.024 adet çeşitli tipte araç mevcut olup bunların tipleri şöyledir;

Devriye arabası	2238	Adet
Trafik devriye arabası	750	»
Motosiklet	2999	»
Tahkikat arabaları	2495	»
Taşıt arabaları	1793	»
Muhtelif tip arabalar	2749	»
Muhtelif tip arabalar	2749	»
TOPLAM	13024	

FAYDALANILAN ESERLER:

1. Japonya ve Japonlar
2. Krizantem ve Kılıç
3. Japonların asıl kuvveti
4. Rus - Japon harbinden alınan maddî ve manevî dersler ve Japonların esbabı muzafferiyeti
5. Pasifik faciası
6. Büyük dünya olayı
7. 2 nci dünya harbi olayları
9. Japon mucizesi ve bundan bizim için alınacak dersler
10. Japon Büyük Elçiliği yayınları
11. Bütün Dünya Dergisi muhtelif sayıları
12. Fransızca Selection dergisi

KÖY ve KÖY MÂLİYESİ

Cemalettin KÖSEOÖLU

Kurşunlu Kaymakamı

Köy :

I — Tarihçesi

II — Köyün tarifi ve Mülkî taksimattaki yeri

III — Köyün unsurları

Köyün sahası ve sınırı

Köyün nüfusu

Köyün malları

Köyün vazife ve hizmetleri

IV — Köy idarelerinin uzuvları

Köy demeği

Köy ihtiyar meclisi

Muhtar

KÖY MÂLİYESİ:

I — Köyün gelir ve kaynakları

Salma

İmece

Resim, harc ve hasılat

Muhtaç asker ailelerine yardım.

- II — Köyün giderleri
 İdare işleri gideri
 Ziraat ve ekonomi gideri
 Kültür işleri gideri
 Sağlık ve sosyal yardım gideri
 Bayındırlık işleri gideri
 Türlü işler gideri
 Asker ailelerine yardım gideri.
- III — Köyün Bütçesi IV — Köy Sandığı

KÖY

I — TARİHÇESİ:

Millî varlığın temeli ve kudret kaynağı olan KÖY, insan hayatında aile denilen sosyal hayat nüvesinin doğuşunu takiben vücut bulmuştur. Tabiat düzenini idare eden Tabîî Kanunlar olduğu gibi sosyal düzeni de idare Beşerî Kanunlar vardır. Sosyal bünye daimi bir gelişme halinde olduğu için bu bünyenin gelişmesini sağlayacak beşerî kanunların da ona ayak uydurması, onunla birlikte değişmesi, tekemmül etmesi zaruridir. Sosyal varlığı çok eski olan köyün İdarî varlığı çeşitli safhalar geçirmiştir.

1281 tarihli Vilâyet Kanunu ile köy idarelerinin muhtarlara tevdi ve köylere 3 -12 âzâdan kurulacak bir ihtiyar meclisinin teşkili kabul ve bilâhare 1288 (1872) tarihinde neşredilen İdare-i umumiye-i Vilâyet Nizamnamesi' ile bir esas tasrih ve teyit edilmek sureti ile köye İdarî hayatımızda ilk defa yer verilmiş bulunuyordu. Sözü geçen kanun ve nizamnamede muhtar ve ihtiyar meclisine icraî sâlâhiyet tanınmamış ve vazifeleri, nahiye müdürleri tarafından tebliğ edilen kanun nizam ve emirleri köy halkına bildirmek gibi hususlara inhisar ettirilmişti. Böylece köye, merkezle köy arasında İdarî bir irtibat ve temas etmek vazifesi veriliyordu.

Asıl köy idaresinin mahallî ihtiyaçlara göre kuruluşuna ilk defa 1292 (1876) İdare-i nevahî nizamnamesi ile teşebbüs edilmiştir. Bu

nizamname ile her kazaya nahiye namı ile daireler ayrılacak ve her nahiyede seçilmiş bir müdür ile 4-8 azadan müteşekkıl bir meclis kurulacak ve bir de ihtiyar meclisi bulunacaktır. Bu nizamname köy muhtar ve ihtiyar meclislerini ilga etmemiştir.

1336 (1920) senesinde Dahiliye Vekâletinin İdareî kura ve nevahi namı ile hazırladığı lâyiha'nın B.M.M. de müzâkeresi ikmal olunamamıştır.

Cumhuriyetin ilânını takiben 18 Mart 1340 (1920) tarih ve 442 sayılı KÖY KANUNU ile köyün, hükmi şahsiyeti haiz olduğu kabul edilmiştir.

442 sayılı Köy Kanununun, gelişen cemiyet gerçeklerine ve yeni telâkkilere uymayan tarafları çoğalmıştır. Bugün için bu kanunda değişiklikler yapmak zarureti belirmiştir. Bu maksatla hazırlanan yeni KÖY KANUNU TASARISI, Büyük Millet Meclisine sevk edilmiş ise de bugüne kadar kanunlaşması mümkün olmamıştır.

II — KÖYÜN TARİFİ ve MÜLKÎ TAKSİMATTA Kİ YERİ:

442 sayılı Köy Kanununun bazı maddelerinden köy hukukî varlığının, saha, nüfus, menkul ve gayrimenkul mal ve vazife gibi unsurlardan terettüp ettiğini anlıyoruz.

Yeni Köy Kanunu Tasarısı : (Köy muayyen bir sınır içinde yaşayan insanların mahallî mahiyette müşterek ve medenî ihtiyaçlarını sağlayan, 2000 veya 2000 den az nüfuslu menkul ve gayrimenkul mallara sahip ve kanunların kendisine verdiği vazifeleri yapmakla mükellef bulunan hükmi şahsiyeti haiz bir topluluktur.) diye tarif etmiştik.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 115. nci maddesine (5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 1' nci maddesi) göre : Türkiye, merkezî .idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, İktisadî şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere, iller de kademeli bölümlere ayrılır.

III— KÖYÜN UNSURLARI:

Tarifinden de anlaşıldığı veçhile köyün hukukî varlığı, saha, nüfus, menkul gayrimenkul mal, ve vazife unsurlarından terettüp etmiştir.

a) Köyün safrası ve sınırı :

Köy bir saha içinde bulunur ve bu sahanın sınırları muayyendir. Köye ait vazife ve salahiyetler bu sınırla mahduttur. Köy sınırı, 442 sayılı Köy Kanununun 3-6 ncı ile 1580 sayılı Belediye Kanununun 4-6 ncı ve 5442 sayılı 11 İdaresi Kanununun 2 nci maddelerinde ifade edilmiştir.

Yeni Köy Kanunu Tasarısı birtakım aksaklıkları gidermiştir. Şöyleki ; Dağınık hükümler bir araya toplanmış ve sınırların çizilme şekil şartlarının tesbiti nizamnameye bırakılmıştır. Vilâyet idare heyeti zaruret varit görürse sınır yeniden çizilecektir. Vilâyet idare heyetinin red kararı taraflara tebliğinden 5 sene geçmedikçe, sınır tashihi talepleri dinlenmeyecektir.

b) Köy nüfusu:

442 sayılı Köy Kanununun 1 nci maddesine göre : nüfusu 150 ile 2000 arasında bulunan köyler, hükmi şahsiyeti haizdirler. Nufusu 150 den aşağı olan yerlerde Köy Kanununun uygulanması mecburi değildir. Vali ve kaymakam nüfusu 150 den aşağı olan köyde Köy Kanununun hangi maddelerinin uygulanacağını ayrıca emreder.

c) Köyün malları;

442 sayılı Köy Kanununun 7 nci maddesine göre : köyün malları, iki çeşittir; köyün hususi malları fertlerin mülkiyetine dahil olan malların ayındır, köyün orta malları ise umumun istifade ve istimaline tahsis edilen mallardır.

Yeni' Köy Kanunu Tasarısında ilâveten şu hususlar da hükme bağlanmıştır : umuma ait köy orta mallarının tahsis cihetinin değiştirilmesine; ihtiyar meclisinin teklifi üzerine, ilçe ve il idare heyeti karar verecek ve bu karar valinin tastiki ile tekemmül edecektir. Köy vazifelileri, köy mallarını korumakla mükellef tutulmuşlardır. Vali ve kaymakama, köy mallarını tapuya tesçil muamelesini resen yaptırmak salahiyeti verilmiştir.

d) Köyün vazife ve hizmetleri:

442 sayılı Köy Kanununda, köy işleri; mecburî ve ihtiyari işler olmak üzere iki kısma ayrılmış ve her kısma taalluk edenler ise birer birer sayılmıştır. Halbuki Yeni Köy Kanunu Tasarısında, köy işleri;

Sağlık ve sosyal yardımlaşma işleri,	
Bayındırlık	»
Tarım ve ekonomi	»
Millî eğitim	»

olmak üzere 4 gruba ayrılmıştır.

IV — KÖY İDARELERİNİN UZUVLARI:

442 sayılı Köy Kanunu, köy idarelerinin uzuvlarını;
Köy derneği,
Köy ihtiyar meclisi,
Köy muhtarı,
olmak üzere 3 e ayırmaktadır.

Yeni Köy Kanunu Tasarısı; ihtiyar meclisini karar ve murakabe, muhtarı ise temsil ve icra uzvu olarak kabul etmiş; fakat köy derneğini uzuvlar arasından çıkarmıştır.

1 — Köy Derneği:

Köyde, köy muhtarını ve ihtiyar meclisi âzalarını seçmeğe hakkı olan kadın ve erkek köylülerin bir araya toplanmasına köy derneği denir.

Demek âzası ve seçmen olabilme şartları, Köy Kanunu ve bunu tadil eden kanunlarda sıralanmıştır.

Köy derneği, mahdud vazifeleri bulunan bir uzuvuzdur:

Köyün ihtiyarî işlerini mecburî işe tahvil eder,

Muhtarın ücretini tayin ve tesbit eyler,

Köy imamını seçer,

Köyün diğer bir köyle birleşmesine ve belediye sınırı içerisine girmesine karar verir,

Kanunlarla verilen sair işleri yapar.

Yeni Köy Kanunu Tasarısı, disiplinsiz ve az vazifeli bir müessese olduğundan Köy Derneğini uzuvlar arasından çıkarmıştır. Ta-

sarı bu uzvun yaptığı vazifelerin bir çoğunu ihtiyar meclisine tevdi etmiştir. Köye ait pek önemli birtakım işler hususunda ihtiyar meclisinin zayıf kaldığı gibi; bunlardan, muhtarla ihtiyar meclisi arasındaki ihtilaf ve ihtiyar meclisi kararlarına karşı şikâyet gibi haller mahiyetleri icabı idare meclisine verilemez.

Köy derneğine mahdud vazifeler verildiği ve kuruluş, işleyiş tarzının kanunla tanzim edilmemiş olduğu; bu sebeplerle derneğin çalışamaz ve yalnız bir durumda bulunduğu doğrudur. Fakat, köy tüzel kişiliğine ait bukadar önemli işleri kendi içinden çıkarılmış bir uzva götürmek mecburiyeti vardır. Bu uzuv halen mevcut olduğu şekilde köy derneği olamaz; ya köy derneğini başkaca vazife ve salahiyetlerle şekillendirmen veya bunun yerine başka uzuv koymalıdır.

2 — Köy İhtiyar Meclisi:

442 sayılı Köy Kanununun 22 nci maddesine göre, nüfusu bin kişiden az olan köylerde bir muhtar ve dört âzâdan, binden iki bine kadar olan köylerde bir muhtar ve altı âzâdan terekkep eder ve âzâlıklarda inhilâl vukuunda yedeklerden en çok rey almış olanın âzâlığa getirilmesi icabeder. Köy Kanununda meclisin toplanma ve karar nisabı hakkında hüküm yoktur.

Yeni Köy Kanunu Tasarısında, nüfusu ne olursa olsun bütün köylerde dört âzâ ve bir muhtardan mürekkep ihtiyar meclislerinin teşekkülü derpiş olunmuştur. Toplantının, mürettep âzânın ekseriyeti ile açılacağına, çoğunlukla karar verileceğine, reylerin eşitliği halinde muhtarın bulunduğu tarafın çokluk sayılacağına, kararların buna mahsus deftere yazılmasına dair hükümler de tasarıda mevcuttur.

Köy İhtiyar Meclisinin, idari ve kazaî olmak üzere vazifeleri vardır.

İdarî vazifeleri;

- a) Köy işlerinin bir sıraya konulmasını ve bunları köylüye yaptırılmasını sağlar,
- b) Para ve imece sureti ile yapılacak işleri tayin ve tespit ederek karara bağlar,
- c) İstimlâk kararı alır,
- d) Köyün sınır içinde sahipsiz araziden yer verir ve köy namına arazi satın alır,

e) Köylünün senede haç gün ve hangi mevsimlerde imece ile çalıştırılacağını kararlaştırır,

f) Salma parasını tayin ve tesbit eder,

g) Muhtarın her ay başı vereceği hesabı inceler.

Kazaî vazifeleri:

a) On liraya kadar ödünç para davalarına bakar,

c) Para cezası hükmeder,

d) Diğer kanunlarla verilen kazaî işleri görür,

Şehirlilerin köylülerden ve köylülerin şehirlilerden olan davalarını ihtiyar meclisi rüyet edemez, bu gibi davalarda salahiyetli mahkemelere baş vurulur.

İhtiyar meclisi kararlarına itiraz:

İhtiyar meclisinin İdarî kararları icraî mahiyettedir. Meclisin bu kararları aleyhine iptal davası açılabilir. Davayı 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 62 nci maddesi hükmüne göre Vilâyet İdare Heyeti rüyet eder.

İhtiyar meclisinin İstimlak kararlarına karşı kaza idare heyeti nezdinde itiraz edilir (Köy K. 44 md.,/2 bend).

Salmaya tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde köyün bağlı bulunduğu mülkiye amir (merkez köylerinde Vali diğerlerinde Kaymakam) e müracaat edilir. Bunların vereceği karar kesindir. (Köy Kanun 3664 sayılı K. la değişik 16 ncı maddesi).

Kanunlar bazı karar için itiraz mercileri göstermiştir.

442 sayılı Köy Kanununda, vazife ve sâlâhiyet dışında veya kanun ve nizamnamelere aykırı olarak verilen ihtiyar meclisi kararları hakkında ne muamele yapılacağına dair bir sarahat yoktur.

Yeni Köy Kanunu tasarısında bu kabil kararların ilgili idare heyetince tetkik olunarak tastik, iptal veya tadil gibi kesin bir karara bağlanacağı açıklanmıştır.

İdarî vesayet murakabesi:

İhtiyar meclisi vesayet makamının daimi murakabesi altındadır. İhtiyar meclisi evvel yapılması lâzım gelen sağlık, yol, okul işlerini

geri bıraktığı takdirde; merkez kazalarında Vali, diğer kazalarda Kaymakam tarafından gösterilen yolda hareket etmek mecburiyetindedir.

3 — Muhtar:

Muhtar, köy ihtiyar meclisinin başkanı, aynı zamanda köy hükmî şahsiyetinin bir mümessili ve icra uzvudur.

Vazife ve salahiyeti:

Muhtarın göreceği işler, devlet işleri ve köy işleri olmak üzere ikiye ayrılır.

Muhtar köyde hükümetin bir icra memurudur. Devlet işleri ile uğraşmak mecburiyetindedir. Muhtar, köyün mecburi işlerini görmek ve ihtiyarî işlerin yapılabilmesi için köylüyü aydınlatmakla vazifelidir.

442 sayılı Köy Kanununda bulunmayan; muhtar vekilliği meselesi, muhtarın izni, yolsuz ve hizmet dışı masrafların hangi merci tarafından yapılacağı gibi konular yeni Köy Kanunu Tasarısında yer almıştır.

Muhtarın kararlarına itiraz:

Muhtarın almış olduğu icraî kararlar aleyhine, köyün bağlı bulunduğu il idare heyeti nezdinde iptal davası açılabilir.

İdarî vesayet murakabesi:

Muhtar da İdarî vesayet makamının daimî kontrolü altındadır. 442 sayılı Köy Kanununun 46. ncı maddesi gereğince, kaymakam; köylünün faydasına olmayan köy muhtarının kararlarını her zaman bozabilir. Fakat onun yerine karar veremez, karar yine köylü tarafından verilir. 442 sayılı Köy Kanununun 5672 sayılı kanunla değişik 41. nci maddesi gereğince, kaymakam; köy muhtarının köy işlerini yapmadığını görürse ihtar gönderir, iş görmemekle devam ederse muhtarın vazifesine son verir.

Yeni Köy Kanunu Tasarısında; muhtarın muamelelerinin, mahallin en büyük mülki amirinin talebi üzerine, ilgili idare heyetince tetkik olunarak karara bağlanacağı kabul edilmiştir.

Muhtarın masrafları kendisinin yapması muhasebe usulü prensiplerine aykırıdır. Muhtarın işinden ayrılmasının uzaması halinde birinci azanın muhtar vekilliği yapmaya devam etmesi hukukî ve pratik değildir. Köy bütçesine giren ödenekleri yerlerine harcayacak muhtar olduğu halde yolsuz veya hizmet dışı masrafların muhtarla birlikte ihtiyar meclisi azasına da ödettirilmesi yersizdir.

KÖY MÂLİYESİ

Her amme hükmi şahsı gibi köyün de kendi bünyesine has gelir kaynakları, masrafları ve bütçesi vardır. Köy idaresi köy işleri için köylüden para toplar ve köylüyü ücretsiz vazifeye davet yani imeceye çağırır. Gelirlerin toplanması ve köye ait işlere, hizmetlere sarfedilmesi KÖY BÜTÇESİ ile düzene konur. Bütçe, nüfusu 150 den fazla olan muhtarlıklarca tanzim olunur.

I — KÖYÜN GELİR KAYNAKLARI:

Köyün gelir kaynakları esas itibarile, 442 sayılı Köy Kanununun 15 -19. ncu maddelerinde gösterilmiştir. Diğer kanunlarla da bazı gelir kaynakları temin olunmuştur.

Köy gelir bütçesi 5 fasıldan ibarettir:

- 1 — Salma;
- 2 — İmece;
- 3 — Resim harç ve hasılat; (bu faslın maddeleri:
 - Hasılat,
 - Resim ve harçlar,
 - Para, cezaları,
 - Yardımlar, hediyeler ve bağışlamalar,
 - Köy vakıf ve avarız geliri,
 - İstikrazlar,
 - Türlü gelirler,
 - Geçen seneden devredilen sandık mevcudu.)

4 — Muhtaç asker ailelerine yardım;

5 — Bakaya.

Köyün başlıca ve hakiki geliri SALMA ile İMECE'dir. Tatbikatta RESİM, HARÇ ve HASILAT kaynağına hemen hemen baş vurulmadığı görülmektedir.

Halbuki KOMÜNLER de hakiki gelir kaynağı; resim, harç ve hasılattır.

1 — Salma :

Köyün amme hukukuna dayanan en önemli geliri olan salma, köyün genel giderlerine köy halkının iştirakidir.

Salma, eskiden alınan (Tekâlifî örfiye) ve (Tevzii vergilere) benzemektedir. Fakat aralarında fark vardır. Şöyleki: Salma, köy hudutları içinde oturan halkın mahallî ihtiyaçları için alınır. Tekâlifî örfiye ve tevzii vergiler de ise toplanan paralar köyün kamu hizmetleri ile ilgisi olmayan maksatlara sarfedilirdi.

Köy gelirleri, köy işlerini gören köyün aylıklı adamlarının ücretleri ile köy sınırları içinde yapılacak mecburî köy işlerine yetmez ise; en yüksek haddi 20 lirayı aşmamak üzere, herkesin hal ve durumuna göre KÖY İHTİYAR MECLİSİ kararı ile köyde oturanlara ve köyde maddî alâkası bulunanlara Salma salınır. Köy gelirleri, köyün mecburî işlerinin görülmesine ve köy adamlarının ücretlerine yetmekte ise, köylüye salma salınmaz.

Salma, nakdî veya aynî olur. Salma; daha ziyade buğday, arpa, mısır gibi mahsullere taalluk eder. Salma, köyde oturanlar için hane başına, tevzi olunur. Bir hanede oturanların kendilerine ait gelirleri bulunduğu taktirde, bunlar ayrı hane sayılarak salma ile yükümlü tutulur. Köy haricinde oturupda köyle maddî ilgisi bulunanların salma miktarı o köydeki alâka ve istifadelerinin derecesi nisbeti ile ölçülür ve ona göre tayin olunur.

Köy ihtiyar meclisi; salınacak salmanın nisbet, cins ve miktarım Ocak ayı içinde tayin ve tesbit etmek, tevzi cetvellerini 15 gün müddetle herkesin görebileceği yerlere asmak mecburiyetindedir. Ayrıca ihtiyar meclisi hariçte bulunanlara, salma tevziyatını tebliğ etmekle de ödevlidir.

Salmaya, ilân ve tebliğ müddetinin sona ermesinden itibaren 10 gün içinde sözlü olarak veya yazı ile köy muhtarına itiraz edilebilir. Köy muhtarı bu itirazı derhal ihtiyar meclisine getirmek mecburiyetindedir. Köy ihtiyar meclisi ise bu itirazı, bir hafta içinde incelemek ve neticeyi itiraz edene tebliğ etmek mecburiyetindedir. İhtiyar meclisinin bu kararı aleyhine tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde mahallin en büyük mülkî amirine müracaat edilebilir, bunların verecekleri kararlar kesindir.

Salma kararlarının köy karar defterine geçirilmesi ve tadilâtının işaret olunması mecburidir.

Salma tahsilâtı:

Mükellef salma borcunu ödemez ise; 442 sayılı Köy Kanununun 58. ncı maddesinin son fıkrası ile 66. ncı maddesine göre: İki katı haczen tahsil edilir. Kanunda, ayniyata taalluk eden salma borcunun ödenmemesi halinde iki mislinin haczen tahsil edileceğine dair bir hüküm yoktur. Salma borcunu aynen veya nakden ifa edemeyenler, bedenlen çalıştırılabilirler. Danıştay ve İçişleri Bakanlığının 25/8/1942 tarih ve 632/14224 sayılı tamimine göre; vergi mahiyetini haiz olan salma, ölen mükellefin terekesine borç olarak geçer.

Eskiden salma parası, 6183 sayılı amme alacaklarının tahsili usulü hakkındaki kanunun 116. ncı maddesi ile yürürlükten kaldırılmış bulunan, tahsili emval kanununa ek 2656 sayılı kanun hükümlerine kıyasen zaman aşımına tabi tutulmakta idi. Salma paralarının, 442 sayılı Köy Kanununun 66. ncı maddesinde yazılı usullere göre tahsil edilmesinde zaman aşımının umumî hükümler dairesinde olması lâzım gelir.

Yargıtay İ.B.U.H. nin 15/3/1940 tarih ve 21/36 sayılı kararına göre: Köyün menkul malında, paranın da dahil bulunduğu; 442 sayılı Köy Kanununun 8. incinin, devlet malları nasıl bir himayeye mazhar iseler köy orta mallarının da aynı himayeden müstefit olacakları hükmü gerekçesi ile, köy salmasına haciz konulamaz.

Yeni köy kanunu tasarısında salma kaldırılmıştır. Matrah ölçüsü olarak kabul edilen - hal ve vakit - in adaletli olarak tesbiti zor ve tartışmalara yol açmaktadır. Aynı zamanda en yüksek haddinin 20 lir olması verimliliği baltalıyor. Bunun için salmanın kaldırılmasında isabet olmuştur. Tasarıda kaldırılacak salma yerine, devlet ve özel idare vergilerinin bir misli fazlasıyla elde edilecek köy kalkın-

m a payı konacaktır denilebilir. Buna göre, bazı köylerin gelirleri artacak, fakat bazı köylerin gelirleri de bugünkü salma gelirinin aşağısına düşecektir. Bu gibi mahzurları ortadan kaldırmak için; nisbet, köylerin durumlarına göre değişik olmalıdır. Devlet yardımı ile imecenin bir araya getirilmesi ile pek çok işler yapılmakta, eserler meydana getirilmektedir. Fakat, köy kalkınma ve imarına köy bütçesiyle de katılırsa köy kalkınması daha kolay ve kısa zamanda inkişafı ileleyecektir.

2 — İmece:

Köylünün köy işlerinde beden kuvveti ile çalışmasıdır. Köy işlerinin bir çoğu bütün köylü birleşerek imece ile yapılır. 442 sayılı Köy Kanununun 15, 56 ve 44. ncü maddelerinde imece ifade edilmiştir. İhtiyar meclisi; bir yıl içerisinde yapacağı işleri göz önünde tutar. Bir güne tesadüf eden işçi yöğmüyesini de karara bağlaması gereklidir. Köy Kanununda köylünün bir yıl içinde çalışacağı müddete dair bir hüküm yoktur; çalışma müddeti İhtiyar Meclisinin takdirine bırakılmıştır. İmece ile kimlerin yükümlü olacağı ve bu yükümün hangi yaşta başlayacağı ve hangi yaşta biteceğine dair de Köy Kanununda gerekli bilgi yoktur. Bu hususlarda 4871 sayılı Sıtma Savaş Kanunu, 858 sayılı çekirge kanunu vs. gibi diğer bazı kanunlarda açıklamalar vardır.

İmece mecburi bir iş olduğundan bu işle yükümlü olan kimse görevini yerine getirmemezse, İhtiyar Meclisince Köy Kanununun 56 ve 5435 sayılı kanunun 2. nci maddeleri hükümlerine göre para cezası alınır. Cezaya mahkûm olan şahıs işten yine kaçarsa önceki ceza iki kat olarak alınır. Devlet Şurası Genel Kurulunun 19/9/1949 tarihli ve E: 49/222, K: 204 sayılı kararına göre; cezanın ödenmiş olması imece yükümünün ortadan kalkmasını gerektirmez.

Yeni Köy Kanunu Tasarısı bazı boşlukları dolmuştur. Şöyleki: İmece müddeti senede en çok 8 gün olarak tespit olunmuştur. 18 - 55 yaşlar arasındaki şahıslar imece ile yükümlü tutulacaklardır. Özürsüz olarak imeceye gelmeyenlerin yerine ırgat çalıştırılacak ve ırgatın yevmiyeleri kendilerinden alınacaktır. Çalışamayacak derecede sakat ve aynı zamanda yoksul olan kimselerle, köy adamları, devlet memur ve hizmetlileri ve askerler imecenin dışında tutulacaklardır.

3 — Resim, hare ve hasılat:

Bu gelir kaynakları, 442 sayılı Köy Kanununun 17. nci maddesinin 2 -16. ncı bentlerinin ve diğer bazı kanunların köylere tanımış oldukları hak ve yararlanmalardır :

a) Ceza paraları;

Köy Kanununun 92. ncı maddesi ve diğer baza kanunlarda yazılı hallerde para cezası alınır, bunlar köy sandıklarına gelir olarak geçirilir.

b) Köy namına yazılı emlak ve arazi geliri;

Köyün hususi malları, Medenî Kanunun hükümlerine göre idare edilir, sağlanan gelirler köy sandığına geçirilir.

c) Yoliyle vakfedilen arazi ve emlak geliri;

Köye ait vakıflar; köyün su yollarına, camiin bakımına ve köy odasının masrafı gibi hizmetlere sarf edilir. Vakıflar Kanununa göre: Köy vakfı olarak vakıf kütüğüne tescil edilmiş vakıf gayrimenkullerinin sadece idare ve temsilcileri köylere devredilmiştir.

d) Avarız gelirleri;

Gelirleri köy halkının ihtiyaçlarına sarfolunmak üzere kurulan vakıflardan elde edilir.

e) Hediye, bağışlanmış paralar ve mallar;

f) Köy namına ekilen tarla gelirleri;

Köy Kanununun 14 md/27. nci bendinde yazılı köy ihtiyarî işleridir.

g) Köy tezgâh, anbar ve dükkânları geliri;

ğ) Mühürlenecek ilmühaberlerden alınacak para;

Bu para Köy İhtiyar Meclisince düzenlenip ve merkez kazalarda vali, diğerlerinde kaymakam tarafından tasdik edilecek tarifeye göre alınır. İçişleri Bakanlığının emirlerine göre, muhtarlar bunları hususi bir deftere aynen kaydetmek mecburiyetindedirler,

h) Köy sınırı içinde bulunan ve nısıf kutru 50 -100 metre arasında olan taş, kireç, tuğla, kiremit, çorak, kil gibi ocaklardan alınacak para;

6/Haziran/1317 tarihli Taşocakları Nizamnamesi ile 608 sayılı kanunun 5. nci maddesinde belirtilmiştir. Danıştay 6. ncı Dairesinin 20/10/1948 tarihli ve E : 46/1674 K : 48/1966 sayılı kararı gereğince; ocakların tasarruf şekline veya rüsumuna dair ihtilâflarda ilk önce Ticaret Bakanlığına baş vurulması ve sonra Danıştaya götürülmesi gerekir.

ı) Çay ve nehirler üzerindeki kayık ve sallardan alınacak para;

Bu para senenin 6 ayı işleyen kayık ve sallardan alınır. 6 aydan fazla işliyenlerin parası II Özel İdarelerine aittir.

ı) Köy sınırı içindeki otlaklardan ve mer'alardan fazlasının kira bedelleri;

k) Köyde satılmak için kesilen hayvanlardan alınacak para;

Köy Mezbahası Yapı Talimatnamesine göre: Venni mezbaha yapılan yerlerde, yalnız kesim ücreti alınıp resim alınmaz. Kesim ücretini de Köy İhtiyar Meclisi tayin eder.

l) Köy sınırı içinde satılan hayvanlardan alınacak ihtisap resmi;

Miktar ve alınma şeklini köy İ.M. tespit eder.

m) Köy sınırı içindeki sahipsiz ağaçların ve yemişlerin geliri;

n) Köy sınırı içindeki kaplıcalar ve maden suları geliri;

17/6/1942 gün ve 4268 sayılı Madenlerin Aranma ve İşletilmesi hakkındaki kanun bu geliri İl Özel İdarelerine ait kılarak köyler için gelir kaynağı olmaktan büsbütün çıkarmıştır.

o) Köy sınırları dahilindeki pazar yeri hasılatı;

ö) 831 sayılı Sular Kanunu ile, köy idarelerine devredilmiş olan sulardan alınacak paralar;

p) 10/6/1938 tarihli ve 3434 sayılı kanuna göre, köy sınırı dahilindeki oyun alât ve vasıtalarından alınan resim;

r) Köy namına mubayaa edilmiş olan boğa ve aygırların ziyamdan dolayı köy ihtiyar meclisine hükmedilecek tazminat parası;

s) İstikraz edilen paralar ve İller Bankası yardımı;

İller Bankası Kanununun 1, 3, 7 ve 19. ncu maddelerinde buna dair hükümler vardır. Köylerin banka ile olan her türlü işlerine İl Özel İdareleri aracılık yapmaktadır.

Tatbikatımızda, resim, harç ve hasılat kaynağına hemen hemen başvurulmadığı görülmektedir. KOMÜNLER de gerçek gelir kaynağı; resim, harç ve hasılattır.

4 — Muhtaç asker ailelerine yardım:

15/8/1941 tarihli ve 4109 sayılı Kanun gereğince tahsil ve tahsis olunacak paralar; köy bütçesinde açılacak hususi bir fasla varidat ve mukabili asker ailelerine yardım namıyla açılacak fasla sarfiyat kaydolunur. Bu paralar asker ailelerine yardımdan başka amaçlarla sarfolunamaz. Senesi içinde sarfolunmayan paralar, ertesi sene bütçelerinde aynı fasla varidat kaydedilerek aynı hizmete tahsisen sarfolunur.

II — KÖYÜN GİDERLERİ :

Köy giderleri gerek Köy Kanunu ile gerekse diğer kanunlarla köylere verilmiş olan vazife ve hizmetlerin yapılması için sarfedilen para, emek ve mahsul ile köy adamlarının ücretlerinden ibarettir.

Köy giderleri, köy bütçesinde 7 fasla ayrılmaktadır :

- 1 — İdare işleri gideri;
- 2 — Ziraat ve ekonomi işleri gideri;
- 3 — Kültür işleri gideri;
- 4 — Sağlık ve sosyal yardım gideri;
- 5 — Bayındırlık işleri gideri;
- 6 — Türlü işler gideri;

1 — İdare işleri gideri:

Köy Kanununun 17 Md/17. nci bendi ile 3664 sayılı Kanunun 1. nci maddesinin 1. nci fıkrasında buna ait hükümler vardır. Köy adamlarının aylık ve yıllıkları ile kırtasiye, köy defterleri, bayram masrafları ve benzeri gibi idare masraflarından ibarettir. İhtiyar meclisi kararına dayanılarak yapılır.

2 — Ziraat ve ekonomi işleri gideri:

Sulama harkları açma ve onarma masrafları; ağaçlama aşılama ve fidan yetiştirme masrafı; damızlık masrafı; örnek tarla, bahçe ve benzeri masrafı; zararlı hayvanlar ve nebat hastalıkları ile mücadele makinaları masrafı olmak üzere 7 maddeden meydana gelmektedir.

3 — Kültür işleri gideri:

Okul ve öğretmen evi inşa tamir masrafı; okul daimi masrafları; okuma odası masrafları; kurs masrafları olmak üzere 4 maddeden ibarettir.

4 — Sağlık ve sosyal yardım gideri:

İçme suları masrafı; temizlik ve sağlık tesisleri masrafı; spor işleri masrafı; sosyal yardım masrafı olmak üzere 4 maddedir.

5 — Bayındırlık işleri gideri:

Yol, köprü, meydan inşa masrafı; köye ait akar ve emlak inşa ve tamir masrafı; yangın vesaiti masrafı; köy derneği ve ihtiyar meclisi kararına dayanan aydınlatma masrafı olmak üzere 4 maddedir.

6 — Türlü işler gideri:

Bina vergi ve sigorta masrafı; köy borçları, istikraz taksit ve faizleri; mahkeme ve keşif masrafı; istimlak masrafları; umulmadık masraflar; türlü masraflar olmak üzere 6 maddedir.

7 — Asker ailelerine yardım masrafı:

11/8/1941 tarihli ve 4109 sayılı asker ailelerinden muhtaç olanlara yardım hakkındaki Kanun ile İçişleri Bakanlığının Mayıs 1944 tarihli talimatında buna dair hükümler vardır.

III. KÖYÜN BÜTÇESİ:

Köy bütçesinin 21/1/1942 tarihli Köy İdareleri Hesap talimatı hükümleri içinde tanzim ve tatbik edilmesi lazımdır. Köy İdareleri Hesap talimatı'nın 1. maddesine göre : köy bütçesi; köy idarelerinin bir yıllık tahmini gelir ve giderlerini gösteren ve bunların senesi içinde toplanıp kanunlarla tayin edilen işlere ve hizmetlere harcanmasına izin veren bir kararnamedir.

2. nci maddeye göre : Köy bütçesinin hesap devresi 12 ay olup Ocak ayının birinci günü başlar ve aralık ayının son günü biter. Bu devre içinde yapılan tahsilat ve harcanılan para, mahsul ve imece tutarı bu yıl bütçesinin malıdır.

II. nci maddeye göre : Köy bütçesi, ihtiyar meclisince düzenlenir.

Bütçenin hazırlanmasına, kasım ayı başında başlanır. Devlet Bütçesinin aksine, evvelâ gelir sonra masraf kısmı tahmin ve tespit edilir. Gelir tahmin ve tespit edilirken; gelir kaynaklarından köyde mevcut olanları ayrı ayrı araştırılır. Evvelki iki yıl içinde bu gelirden yapılan tahsilatla, içinde bulunan yılın kasım ayma kadar yapılan ve bu tarihten yıl sonuna kadar yapılacağı tahmin edilen tahsilat yekûnlarının 1/3 i bulunur. Gelir fasılları bu suretle tamamlandıktan sonra yekûn yapılarak o yılın umumi geliri elde edilir.

Masrafin tahmin ve tespiti ise ; köyün aylıklı ve yıllık, daimi ve geçici adamlarının senelik ücretlerine ve köyün iş programına girmiş ve o yıl içinde yapılacak işlere yetecek tahsisat bütçedeki fasıl ve maddelerine konulur.

Tahmin ve tesbit işi bittikten sonra, ihtiyar meclisince bütçe kararnamesi düzenlenir. Bütçenin ilgili vesayet makamınca tastiki lâzımdır. Bu makamlar, aralık ayının 8. nci günü akşamına kadar tetkik ve tastik edere köye iade eylemeğe mecburdurlar. Vesayet makamı noksan görülen bütçeleri, bir hafta içinde tamamlatmağa mecburdur.

Köy idareleri hesap talimatında, bütçeyi tastik salahiyetini haiz idare amirlerinin, bütçeler üzerinde tadilat yapıp yapmıyacağı hakkında bir hüküm yoktur.

Bütçeye eklenmesi mecburi olan bazı vesikalar:

- 1 — Vali ve Kaymakam tarafından tastikli tarifeler,
- 2 — İsimli bakaya cetveli,

- 3 — Köy adamlarına ait lastikli kadro,
- 4 — Köy muhtarı ile imamının ücretine ait demek kararı,
- 5 — Üç yıl ortalamasının azaltılmasını ön gören bir sebep varsa
bu sebebin zaruriliğini belirten karar sureti,
- 6 — Bütçenin gelir ve gider kısımlarının dayanağını gösteren liste,
- 7 — Gider bütçesinin 6. ncı faslı yani türlü işler,
- 8 — Gelir bütçesinin müfredatı,
- 9 — Yıllık köy iş cetveli,
- 10 — İdare masrafları cetveli,
- 11 — Köy borcu cetveli,
- 12 — İhtiyarî iken mecburiye geçirilen vazifelere ait dernek kararı,

IV. KÖY SANDIĞI:

Gerek köy kanununda gerekse diğer bazı kanunlarda, köy sandığından bahsedilmektedir. Bunlardan anladığımıza göre, köy sandığı, köy gelirlerinin toplandığı yerdir, diyebiliriz fakat tatbikatda köy sandığının mevcut olmadığını ve köy gelirlerinin hakiki veznedarının köy muhtarı olduğunu görüyoruz.

Köy hesap talimatının 22. nci maddesine göre : Banka olan yerde 50 TL. dan fazla paraların, Millî bankalardan birisinde köy namına açılacak cari hesaba kaydettirilmesi mecburidir.

CEMİYETLER

Tacettin PAKELGİL

Şuhut Kaymakamı

Cemiyetler halk tarafından kurulan mahallî veya genel mahiyette hizmetlerini tahakkuka veya bu hizmetlerin tahakkukuna yardımcı olmak için kurulan Tüzükleri ile hükmü şahsiyet kazanan teşekküllerdir.

Cemiyetler 1938 tarihli Cemiyetler Kanunu ile 1915 tarihli Cemi İanat Nizamnamesi hükümleri' dahilinde faaliyet göstermektedir. Cemiyetler Kanunu tadil eden tasarının yakında T.B.M.M.ne sevk edileceği anlaşılmaktadır.

Kuruluş : Kurucu üyeler için Kanunda ön görülen enaz üç kişi 5 kişiye çıkarılmalıdır.

Kurucu üye olmada, üye kaydolmada memur ve muhasip olarak cemiyetlerde çalışacaklar için kısıtlayıcı hükümler tesbit edilmelidir. Bu suretle iyi tanınmamış. Bazı yüzkıztartıcı suçlarla mahkûm olmuş şahısların cemiyetlere girmeleri, cemiyetlerde görev almaları önlenmiş olacaktır.

Üye kayıdı kurucu üyelerce yapılmaktadır. Tatbıkatta üye kaydının muayyen şahıslara inhisar ettirildiği, bazı durumlarda da bununda yapılmayarak derneğin sadece 3 kişilik kurucu üyelerce yürütüldüğü görülmektedir.

Bunu önlemek için lüzumu halinde mahallî mülki amirler dernek adına üye kayıdı yaptırabilmelidir.

Üyelik : Bu gün cemiyetler üye aidatından çok teberrualarla yaşamaktadır. Bununla beraber hem üyelerin cemiyetlere bağlılığının sorumluluğu yönünden hem de bilhassa sosyal ve kültürel gayeli hizmetler için kurulmuş cemiyetlerin idamesi yönünden her üyenin vereceği aidat miktarı, zamanı belirtilmelidir. Mevcut kanunda her üyenin yılda 120 lirayı geçmeyecek şekilde aidat ödeyeceği yazılıdır. Bu miktarın alt sınırı da belirtilmelidir. Her üye ayda enaz bir lira aidat

vermek zorunda olmalı. 3. ay üst üste aylık aidatım ödemeyen dernek mensubu üyelikten düşmüş sayılmalıdır.

Fesih : Cemiyetlerin fesih işlemlerinin tatbikatta aksadığı görülmektedir. Gayesini tamamlayan veya yıllık kongresini yapmayan cemiyet tüzüğündeki esaslara göre münfesihi sayılmakta veya dernek üyeleri toplanarak derneğin feshine karar vermekte, tasfiye işlemi de tüzüğündeki esaslara göre veya medeni kanunun umumi hükümlerine göre yapılmaktadır. Ancak cemiyetler kanununda bu konuda sarıh hükümler ve fesih ve tasfiye işleminin zamanında yapılmaması halinde uygulanacak herhangi bir müeyyide bulunmadığı için fesih ve tasfiye işlemi aksamakta feshine karar verilen veya münfesihi duruma düşen cemiyet tasfiye işlemini yapmamaktadır, bu konular açıklığa kavuşturulmalı, tasfiyenin yapılmaması halinde sorumluluk gösterilmelidir.

Toplantılar : Cemiyetlerin kongrelerinin hangi zaman ve halde yapılacağı Tüzüklerinde tesbit edilmektedir. Toplantıların en çok ne kadar ara ile yapılacağı, toplantının zamanında yapılmaması halinde Cemiyetin Hukukî durumu hakkında Cemiyetler Kanununda bir hüküm yoktur. Cemiyet Tüzüklerinde 1 veya 2 yıl ara ile kongrelerinin yapılacağı gösterilmektedir. Kongrelerinin zamanında yapılmaması halinde ise Medenî Kanunun 70 nci maddesine göre Cemiyet münfesihi durumuna düşmektedir. Bu konular açıklığa kavuşturulmalı zamanında toplantısını yapmayan cemiyetlerin münfesihi duruma düşeceği cemiyetler Kanununda belirtilmelidir. Ancak bilhassa genel menfaata yararlı cemiyetlerin il ve ilçelerindeki şubelerinin bu yolda ortadan kalkması genel menfaata yararlı cemiyetlerin gayesi ile bağdaşmamaktadır. Bu mahzuru bertaraf etmek bu şubelerin idamesini sağlamak için mahallî mülki amirlere bu cemiyetleri genel kongreye çağırma yetkisi verilebilir.

Cemiyet masrafları : Cemiyetler sağladığı yardımlarla hizmet yapma esasına göre kurulan gönüllü kuruluşlar olduğuna göre cemiyetin personel kira, nakliye gibi İdarî masrafları önem kazanmaktadır. Bu konuda Cemiyetler Kanununda herhangi bir hüküm yoktur. Cemi lanet Nizamnamesinde ise masrafi % 20 yi geçen ianeye müsaade edilmez şeklinde bir hüküm vardır. Ancak masrafin % 20 yi geçmesi halinde herhangi bir müeyyide konmamıştır. Yalnız Hukuki tazmin bahis konusu olabilir misal olarak bir hayır cemiyeti teberru olarak halktan 40.000 TL. sağlamış bu yardımın temin için ücretli Muhasip ve memurlar çalıştırmış bir yer kiralamış veya dernek yönetici

si ve muhasibi kendilerine ayda 800,00 lira ücret almışlar ve bu suretle toplanan yardımın yarısı elden çıkmışsa negibi bir işlem yapılacaktır. Cemiyetler Kanununda iane temini için yapılan bütün masrafların % 20 yi geçmeyeceği, geçmesi halinde uygulanacak Cezaî müeyyide gösterilmelidir.

Teftiş : Bilhassa büyük Şehirlerimizde «yoksul çocukları koruma cemiyeti», «İlkokul çocuklarına yardım cemiyeti» gibi isimler altında bir çok cemiyet çalışmaktadır. Bu cemiyetler % ile bazan ücretle tahsil memurları çalıştırılmaktadır. Bilhassa bayanlardan seçilen elemanlar kapı kapı, dükkân, dükkân dolaşarak yardım toplamaktadır. Bu yardımların bazı halde nereye gittiğini tesbitte mümkün olmamaktadır. Cemiyetler Kanunu Mülki amirlerin cemiyetlerin teftişine cevaz vermektedir. Ancak bu zorunlu bir hüküm değildir. Lüzumu halinde Mülki amir bir cemiyetin hesabını, defterlerini teftiş ettirebilecektir. Cemiyetlerin teftişi takdirde bırakılmamalı mahallî Mülki amirlerin her yıl bölgesindeki bütün cemiyetleri teftiş ettirmekle mükellef olduğu amir bir hüküm olarak Cemiyetler Kanununda yer almalıdır.

Cemiyetlerin makbuz bastırma işi düzene bağlanmamıştır. Bir cemiyet mensubu herhangi bir matbuadan istediği kadar makbuz bastırabilmektedir. Bu durum suistimale müsaittir. Bir Matbua sahibi mahallî mülki amirlerden basılması istenen cins ve miktarı yazıyı getirmeden makbuz basmamalıdır. Bir cemiyet mensubunun yardım toplama kampanyasında bölgesi dışına çıkması halinde kontrol güçleşmektedir. Tatbikata kendi bölgesi dışında yardım toplamak isteyen bir cemiyet mensubu kendi derneğinin yetkilisinin imzasını ve kendi derneğinin mühürünü havi bir belgeyi mahalli mülki amirlere ibraz etmekte ve yardım toplamaktadır. Halbuki o yer mülki amirliğince bu belge ile o cemiyetin varlığı kesin olarak bilinmemektedir. Bu hususta bir sisteme bağlanmalıdır.

Kumar : Ceza Kanunumuz kumar oynamayı ve oynatmayı yasaklamış ve cezai müeyyideye bağlamıştır. Ceza Kanunumuza göre umuma mahsus yerlerle umuma açık yerlerde kumar oynamak ve oynatmak yasaktır. Gene Ceza Kanunumuz kumarın tarifini yapmıştır. Kazanç kastı ile İcra kılınıp kâr ve zarar baht ve talihe bağlı bulunan oyunlar kumardır. Kâr ve zarar mevzubahis olmakla beraber kazanılması maharete bağlı olan oyunlar kumar değildir. Gene Ceza Kanunumuza göre ve Yargıtayın gelişen içtihatlarına göre umuma açık olmayan yerlerde kumar oynanması suç sayılmamakta-

dır. Durum bu olmakla beraber Ceza Kanunumuz bazı istisnalarda getirmiştir. Ceza Kanununun madde 570 de hususi iştimalara mahsus olsa bile kumar alet ve edevatını kullanması için bir ücret alınan yerlerle, oyun oynatmak mutad olan yerler ve duhuliye verilme bile oyun oynamak isteyen herkesin girebileceği mahaller umuma açık yerlerden sayılır denmektedir. Bu hükme göre umuma açık olmamakla beraber bir meskende veya bir cemiyet mensuplarının girip çıkabileceği kulüpte veya, bir otel odasında oyun oynayanlara oyun aletleri bir ücret (Mano) karşılığı veriliyorsa veya oyun oynatmak buralarda mutad bir hal almışsa veya burası hususilik vasfını kaybetmiş, herkesin girip çıkabildiği bir yer haline gelmişse bu yerlerde umuma açık yer sayılacak ve Ceza Kanununun suç unsurları teşekkül etmiş olacaktır. Cemiyetler gayelerini tesbit ederken «mensuplarının, oturma ve istirahatlarını sağlamak» şeklinde bir hükmü tüzüklerine ithal etmekte buna istinaden de kulüpler açmaktadır. Kulüplerde ekseriye kumar oynanmaktadır. Ceza Kanunundaki hükümlere göre bir meyhanede, kahvehanede, lokantada veya bir bakkal dükkânında oynanan kumar suç kapsamına girmekte, kulüplerde oynanan kumar ise bazı şartların varlığı halinde suç kapsamına girmektedir. Oyun aletlerinin bir ücret karşılığı verilmesi, kumarın daimilik arz etmesi, bu yerin umumilik vasfını kazanması gibi. Bunların tesbiti ise çoğu zaman zor olmaktadır. Polis Vazife ve Sâlâhiyet Kanununa göre umuma açık yerlerde kumar oynandığının tesbiti halinde bu yer 3 aya kadar kapatılabilmektedir. Özellikle kahvehanelerde bunun tesbiti kolay olmakta gerekli kontrol ve tetbir sağlanabilmektedir. Fakat Ceza Kanunumuzun umuma açık olmayan yerlerde kumar oynanması halinde bu yerin umuma açık bir yer sayılabilmesi için bazı özel şartlar arandığından ve bu özel şartların tesbiti her zaman mümkün olmadığından bu gibi yerlerde özellikle kulüplerde bu kontrol ve tetbirin sağlanmasında güçlük çekilebilmektedir.

Bu durumda kahvehanelerde kumar oynanması halinde 3 aya kadar kapatılmakta kulüplerde ise geç vakitlere kadar kumar oynandığı halde gerekli tetbir alınamamaktadır. Bu durum vatandaşın adalet duygularını da zedelemektedir. Cemiyetler Kanununa eklenecek bir madde ile cemiyetlerde ve cemiyet mensuplarının istirahat mahallî olan kulüplerde kati surette kumar önlenmelidir.

KONUTLARIN YENİLENMESİ VE ŞEHİR EKONOMİSİ

Ankara'da Yıkılarak Yeniden Yapılan Konutlar Üzerinde Bir İnceleme:

Firuz Demir YAŞAMIŞ

Kayseri Maiyet Memuru

İÇİNDEKİLER:

- I. Yaklaşımlar ve sorunun belirlenmesi
- II. II. Sorun ile ilgili bilgiler
- III. Şehir ekonomisi
- IV. Sonuç

Sorunun içinde geliştiği bölge olan Ankara şehri, özellikle başkent oluşundan bu yana büyük bir hızla gelişmiş ve bu sür'atli büyüme içinde incelenmesi gereken birçok sorunlar taşımıştır.

Bundan elli yıl kadar önce şehir kale ve çevresinde yoğunlaşmış durumda idi. Surların içinde ve ona çok yakın uzaklıklarda kurulan şehir zamanla taşmaya ve genişlemeye başlamıştır.

İlk genişleme yönü, TBMM ile değer kazanan Ulus'a doğru olmuş, Taşhan ve çevresi Ankara garının yapılması ile şehrin merkezi haline girmiştir. Bu arada garın önemine dikkati çekmek gerekmektedir : Gar binasının eski Ankara, yani Kale ile birleştirilmesi şehrin en uzun caddesini teşkil etmiş; bu nedenle bu yol değer kazanmıştır.

1925 lerde Ankara, etrafı köylerle dolu bir kasaba görünüşünü andırmaktadır. Kale içindeki yerleşim alanları Hamamönü, Taşhan, Hergele meydanı ve şimdiki Posta Caddesine (eski Karaoğlan ve Tahtakale) kadar uzanmaktadır.

Biraz evvel dokunduğumuz gibi Meclis'in Ulus'ta açılması ile Ulus şehir merkezi olmuştur Zira, şehrin sosyal ve siyasal olayları bu alanda yer almaktadır. Daha sonra ekonomik hayatın da buraya yerleşmesi ile Ulus ve çevresi daha da değerlendirilmiştir.

Bunların sonucu olarak da yönetim binaları buna yakın noktalarda kurulmaya başlanmıştır. Hamamönü'nün, Cebeci, Mamak, Topraklık, Abidin Paşa ve Akdere yönünde gelişmesi ; Etlik, Keçiören ve Ayvalık'a doğru diğer yönde gelişmeler; Kızılay'ın bir fonksiyonu olarak Maltepe, Bahçelievler, Ayrancı, Dikmen, Küçükesat, Kavaklıdere ve özellikle Çankaya'ya doğru gelişmeler; Aydınlikevler, Solfasol, Altmışevler, Altındağ, Yenidoğan, Mezarlık ve Siteler yönündeki gelişmeler bu büyümenin gözle görülür sonuçlarıdır.

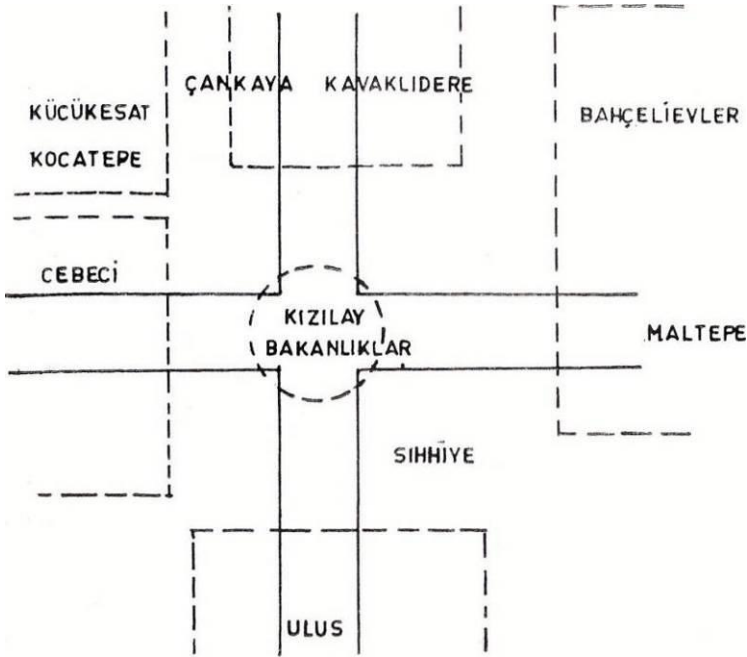
Sınırsız sayılabilecek bu gelişmeler, aslında, bir diğer gelişmenin sınırlayıcısı olmuştur. Sözü geçen sınırlama doğrudan doğruya Kızılay'ın gelişmesidir. Gerçekten yukardaki semtlere - özellikle Kızılay'ın fonksiyonu olarak adlandırdıklarımız - dikkat edilirse bu semtlerin Kızılay'ı kuşattığı görülecektir. Bu nedenle Kızılay gelişme imkânını kaybetmiştir.

Gelişme imkânının kaybedilmesinin doğal bazı sonuçları ortaya çıkmıştır. Bir kere arsa arzı imkânı azalmıştır. Diğer taraftan, devam eden talep nedeniyle arsa fiatları artmış, yani arsa sahiplerinin elde ettikleri rant miktarı şehrin gelişmesiyle oranlı olarak artmıştır.

Kızılay semtindeki gelişmenin önemli bazı kaynakları vardır. Evvelce belirttiğimiz, yönetim merkezinin buraya kayması başta gelen nedendir. Buna paralel olarak, özel işyerlerinin Kızılay'da toplanması ikinci neden olmuştur. Üçüncü olarak Kızılay'ın şehrin belli başlı merkezlerinin düğümlendiği nokta haline gelmesi Kızılay semtindeki arsa talebini artırıcı birer etken olmuştur.

Bu sınırlanmaya rağmen talep devam ettikçe başka bazı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan sonuçlardan biri ihtiyacı karşılayabilmek için ekonomik değeri düşük binaların yıkılıp yerlerine daha büyük ve daha çok ihtiyacı karşılayabilen yapıların yapılmakta olmasıdır.

Soruna bir başka yaklaşım ile de ulaşmak mümkündür. Ülkemizin de içinde yer aldığı az gelişmiş toplumlarda yatırımlar genellikle çok kârlı ve rizikosuz işlere doğru olmaktadır. Plasman olarak adlandırılan gayri menkul yatırımları yukardaki esas yönünden güzel bir örnektir. Nitekim bina yapıp satımından elde olunan kâr veya bir yapıdan elde olunan kira toplamı kolay ve fazla olmaktadır. 500.000 TL. na mal olan bir bina senede 50.000 TL. kira getirirse kendini 10 senede amorti edebilecektir. Oysa bir binanın normal ömrü 50 sene kabul edilirse senelik amortisman 10.000 TL. olmaktadır. Dola-

Şekil. I

yısıyla geri kalan 40.000 TL. senelik kârı vermektedir. Bu ise sermayenin % 8 i demektir. Herhangi bir çalışmaya ihtiyaç göstermeden elde edilen bu kolay kazanç aynı zamanda fazla sayılabilecek kâr ile sermayedarların yatırımını çekebilmektedir Hatta bazı hallerde aynı kârı elde edebilmek için değeri ve senelik kira geliri düşük olan binalar yıktırılmakta, onların yerine daha geniş ve çok katlı yapılar yapılması yoluna gidilmektedir.

Araştırmanın yürütülmesi iki kademeli olmuştur. Birinci aramada Ankara Belediye Yapı Kontrol Md. kayıtları içine girilmiş; bunlar arasında istatistik bilgileri toplanmaya başlanmıştır. İkinci aşama-ki, bir anlamda elde edilen bilgilerin doğruluğunu gösterecek ve yeni bazı bilgiler elde edilmesini sağlayacaktır - ise soru kâğıtları ile sorunun etraflı olarak ortaya konmasıdır.

Birinci aşamada araştırma kapsamının geniş tutulmasına çalışılmış; 1965-66 ve 1967 yılları araştırma konusu seneleri olarak se-

çilmiştir. İkinci aşamada da bir l semt üzerinde uygulama kabul edilmiş ve bu da Bahçelievler olarak saptanmıştır.

Araştırmamızın gözle görülür ilk sonucu sorununuzun Ankara'nın belli başlı birkaç semtinde yoğunlaşmış olduğudur. Bu semtler Bahçelievler, Kavaklıdır ey i de içine alan Yenışehir ve Cebecidir.

Yıkılan yapıların sayısı 165 tir. Bu yapıların % 3'7,5'i Yenışehir'de (63); % 30,2 si Bahçelievler'de (53); % 10,9 u Cebeci'de (18) ve % 21,4 ü (31) diğer semtlerde yer almaktadır. Yıkılan yapıların çoğunluğu Yenışehir'dedir. Bahçelievler'deki gelişim Yenışehir den bazı özellikler ile ayrılmaktadır. En başta gelen özellik Bahçelievler'in yalnızca oturma bölgesi olarak kabul edilmiş olmasıdır. Oysa Yenışehir'de yıkılan yapılar çoğu kez büro olarak da kullanılabilmektedir.

Yıkılan kat sayısı 340 dır. Bunun 141 i Yenışehir'de, 101 i Bahçelievler'de, 40 ı Cebeci'de ve 58 i diğer semtlerdedir. Konut biriminin yüzde 48,1 i Yenışehir'de ve % 29,0 u Bahçelievler'de olduğu halde % 11 i Cebeci'de ve % 12,0 si diğer semtlerdedir. Görüldüğü üzere Yenışehir ve Bahçelievler'de yıkılan yapıların % 67,7 si, katların % 71,5 ini ve konut birimlerinin % 77,1 ini kapsadığı halde; Cebeci ve diğer semtlerdeki % 32,3 ü katların % 28,5 unu ve konut birimlerinin % 23 ünü içermektedir. Bunun anlamı kat ve konut birimlerinin Cebeci ve diğer semtlere oranla daha fazla olduğudur. Bir başka deyişle Yenışehir ve Bahçelievlerde yıkılan yapılar diğerlerine nazaran daha çok katlı ve daha çok dairelidir. Biz bunu burada yalnızca kaydetmekle yetineceğiz. İleride şehir ekonomisi konusunda yeniden bu konuya dokunmuş olacağız.

Yıkılan konutların seneler itibariyle gösterdiği gelişim de dikkati çekmektedir. Bu konutların % 49 u 1965 de; % 37,5 ğu 1966 ve 1967 de % 13,5 u yıkılmıştır. Bunun sonucu yapı yıkım işinin gittikçe azaldığıdır. Yapı yıkımındaki bu azalma nedenlerine de daha sonra dokunacağız.

ÖZELGE — I
YIKILAN YAPI — KAT VE KONUT BİRİMİ

S E M T	1 9 6 5			1 9 6 6			1 9 6 7			T O P L A M		
	Yapı	Kat	K. Bir.	Yapı	Kat	K. Bir.	Yapı	Kat	K. Bir.	Yapı	Kat	K. Bir.
Yenişehir	36	70	86	16	35	45	11	36	46	63 % 37.5	141 % 41.5	175 % 48.1
Bahçelievler	20	37	46	30	38	63	8	6	3	53 % 30.2	101 % 30.0	112 % 29.0
Cebeci	8	17	19	9	21	25	1	2	1	18 % 10.9	40 % 11.7	45 % 11.0
Diğer Semtler	17	27	20	7	13	14	7	18	17	31 % 21.4	58 % 16.8	51 % 12.0
T O P L A M	81 % 49.0	151 % 44.4	171 % 44.6	62 % 37.5	127 % 37.3	147 % 38.0	22 % 13.5	62 % 18.3	65 % 17.4	165 % 100	340 % 100	383 % 100

ÇİZELGE — II
YAPILAN YAPI — KAT VE KONUT BİRİMİ

S E M T	1 9 6 5			1 9 6 6			1 9 6 7			T O P L A M		
	Yapı	Kat	K. Bir.	Yapı	Kat	K. Bir.	Yapı	Kat	K. Bir.	Yapı	Kat	K. Bir.
Yenişehir	23	128	279	10	36	72	9	35	69	12 % 38.1	200 % 37.4	420 % 36.9
Bahçeşevler	16	83	170	19	83	167	3	9	23	38 % 34.5	175 % 32.7	360 % 31.6
Cebeci	7	41	87	4	23	64	1	9	13	12 % 10.9	73 % 13.6	164 % 14.4
Diğer Semtler	9	44	100	5	20	47	4	23	45	18 % 16.3	87 % 16.3	192 % 17.1
T O P L A M	55 % 50	297 % 55.3	636 % 55.1	38 % 39	162 % 30.0	350 % 30.0	17 % 11	76 % 14.7	150 % 14.9	110 % 100	535 % 100	1136 % 100

Araştırmamızın değerlendirilmesi tipolojilerde açıklamak esasına dayanacaktır. Yıkılan bir yapının tipolojisi şu şekilde çizilebilir. Kayıtlara göre yıkılan yapıların hemen bütünü yığma tabir edilen apartman şeklinde konutlardır. Ancak bu gözleme fazla değer vermemek gerekir. Zira ahşap yapılar çoğu zaman izin alınmadan kaçak olarak yıktırılabilir. Ancak, apartmanların yıkılmasının zorluğu bu yapıların izin ile yıkılmasını gerektirmektedir. Bu nedenle kayda geçen binaların çoğunluğu yığma olarak gösterilmiş olabilir. Lâkin, Bahçelievler’de yapılan örnekleme yıkılan yapıların, gerçekten ahşap olmadığını göstermektedir. Toplam olarak yıkılan kat sayısı 340, konut birim sayısı 383 ve bina sayısı 165 olduğuna göre; her bir yapıda 2.06 kat ve 2.31 konut birimi bulunmaktadır. Biraz daha, soyutlamak gerekirse yıkılan bir binanın ortalama iki kati ve iki konut biriminden teşekkül eden yığma tipinde bir apartman olduğu görülmür.

Bahçelievler semtinde yapılan örnekleme ise bu yapıların hemen hepsinin kalorifer tesisatına sahip olmadığını; buna karşılık hepsinde havagazı ve müstakil banyonun bulunduğunu göstermiştir.

Yıkılan yapıların yerlerine yapılan yeni konutlarda kayıtlardan çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu arada büro olarak kullanılan toplam 52 kat değerlendirmenin dışında bırakılmıştır.

Yıkılan konut sayısı 165 iken, yapılan konut sayısı 110 dur. Bunların 55 i 1965 de; 38 i 1966 da ve 17 si 1967 yılında yapılmaya başlanmıştır. Yapılan konutların % 38,1 i Yenişehir’de; % 34,5 i Bahçelievler’de % 10,9 u Cebeci’de ve % 16,5 i ise diğer semtlerde’dir. Görüldüğü gibi yapılan bina sayısı yıkılanlardan % 60 oranında daha azdır.

Bu azalmaya rağmen kat sayısı ve konut birimi sayısında çok fazla artışlar görülmüştür. 1965 de 297; 1966 da 162 ve 1967 de 76 olmak üzere toplam olarak 535 kat yapılmıştır. Oysa yıkılan kat sayısı 340 tır. Böylelikle % 157 oranında bir artış görülmüştür.

Daha bariz bir artış konut birimi sayısında görülmektedir. Üç senelik devre içinde yıkılan konut birimi sayısı 383 olduğu halde; yapılan konut birimi sayısı 1136 ya ulaşmış; böylelikle % 291 oranında, yaklaşık olarak 3 misli bir artış görülmüştür.

Konut birimlerinin semtlere göre dağılımı şu şekildedir. Yenişehirde yüzde 36,9, Bahçelievlerde % 31,6; Cebeci de % 14,4 ve diğer semtlerde % 17.1

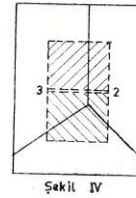
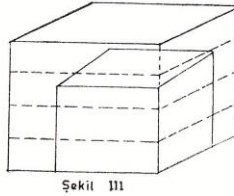
Bu yıkılan yapıların bütünü yeniden yapılmış olsa idi, şu rakamlara ulaşılacaktı :

Kat sayısı..... : 856

Konut birimi..... : 1818

Gerçekleşmemiş bu durumlar veri olarak kabul edilebilirse, kat sayısı % 251 ve konut birimi sayısında % 475 artış sağlanmış olacaktır.

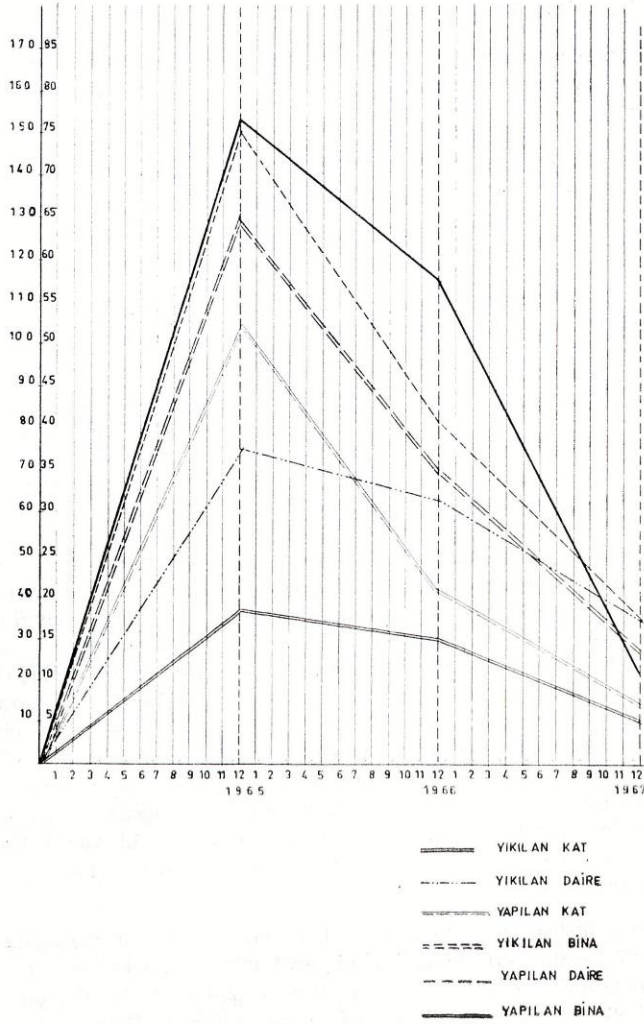
Bu rakamlardan çıkaracağımız sonuç büyümenin daha çok yatay olduğunu saptamaktadır. Semtlerde kat yüksekliklerinin sınırlanmış olması, genişlemenin daha çok dikey değil, yatay olmasını gerektirmektedir.

Yeniden yapım, kısaca anlamlandırılmak gerekirse; genişleme gereksinmesine cevap veren pratik yoldur. Bu genişleme kendini üç biçimde göstermektedir. Bunlardan birincisi (Şekil — II) yapının arsa üzerinde kapsadığı alanı genişletmektir. Böylelikle aynı arsa üzerinde daha fazla konut birimi yapmak yeteneği elde edilmektedir. Genişlemeler daha çok bu yönde görülmektedir. Daha doğru olarak, gelişmenin belli başlı yönlerinden biri yatay genişlemedir. İkincisi; kat sayısı artırma yoluyla genişlemedir. (Şekil - III) Böylelikle bir veya iki katlı konutlar yıkılmakta, imar tüzüğüne imkân verdiği oranda fazla kat yapmak yoluna gidilmektedir. Üçüncüsü de kat düzeylerinde konut birimi sayısını artırma ve böylelikle ihtiyacı karşılayabilmektir. (Şekil - IV) Bu genişleme aynı kat içinde daha fazla ailenin oturabilmesini sağlamaktadır.

Bu genişleme ile ortaya çıkan konutları cisimlendirebilmek için, daha evvel sözünü ettiğimiz, tipoloji yaratmak gerekmektedir. 110 konut içinde 535 kat ve 1136 konut birimi yapıldığına göre her bir binada 4.86 birim kat ve 10.32 konut birimi bulunmaktadır. Yaklaşık

Şekil IV

olarak her yeni konut da 5 kat ve 10 konut birimi vardır. Daha önce ortaya koyduğumuz tip ile karşılaştırsak şu basitleştirme ile kargırız; yıkılan iki katlı ve iki konut birimli yapı yerine beş katlı ve on konut birimli yapı yapılmaktadır.

Bahçelievler örneklemeğinde yeni yapıların çoğunluğunun, eskisi gibi havagazı ve müstakil banyoya sahip olduğunu, fakat, eskisinden farklı olarak, kalorifer düzeninin kurulduğunu göstermektedir.

Ekonomi, basit olarak, kıt malların rasyonel kullanılması bilimi olarak tanımlanabilir. Bu açıdan şehir ekonomisi, kıt ve bu nedenle rantı gittikçe artan şehir topraklarından rasyonel esaslara uygun olarak faydalanmayı işaret etmektedir. Biz, burada, şehir ekonomisi şeklinde belirttiğimiz disiplinin, yukardaki amaçla ilgili olan sorunları üzerinde durmağa çalışacağız.

Ele alacağımız ilk konu arsa birim Batlarındaki artıştır. Bir başka deyimle arsa rantının artması sorunudur. Bahçelievler örneklemeğinde 1950 lerde, bu semtte arsa m2 sinin 40 kuruşla 10 TL. arasında değiştiğini göstermektedir. Oysa bugün bu fiyat 100-300 TL. arasında değişmektedir. Devlet Plânlama Teşkilâtının 1964 yılı raporunda 1953 = 100 olarak kabul edildiğinde, fiyat endeksi 1964 — 270 olmaktadır. Arsa Batlarındaki bu artış talebin aşırılığı ile izah edilebilir. Bahçelievler'e yönelen bu talep diğer taraftan, şehrin hızlı gelişimi ile birden artmıştır. Bu artış ilk adımda 1955 ve 1958 de görülmüştür. Araştırma sırasında iki dernekten alınan cevaplar bu tarihlerde arsa fiyatının 80 TL. na yükseldiğini göstermektedir.

Bu özellik sorununuz açısından olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Kısa vadede olumsuz olan birinci sonuç, yıkılıp yeniden yapma sürecini baltalamaktadır. Zira, bu rantı ödemek istemiyen konut yapımcıları (müteahhit) ve bireylerin arsaya olan talebi kırılmaktadır. İkinci ve olumlu sonuç, bu süreci desteklemektedir. Gittikçe artan rantlar karşısında bireyler konut yapımını iyi bir yatırım sanası olarak kabul etmektedirler. Gerçekten 1950 ile 1968 arasında arsa biriminin fiyatının 10 TL. dan 250 TL. ye çıkması bulunması zor kârlı bir yatırım sahası olmak özelliğini taşımaktadır.

Artan rantın temel sebebi olarak talep fazlalığını göstermiştik. Ancak talep artışına neden olan etkenleri de araştırmak gerekmektedir. Daha önce dokunduğumuz üzere, bu etkenlerden birincisi yapı sahasının daralmasıdır. Yani arzın azalmasıdır. İkinci etken ulaşımıdır. Uzak semtlerden işyerine gelip gitmekte karşılaşılan zaman ve

para kırıklıkları, işyerine daha yakın oturmayı gerektirmektedir. Nihayet şehrin nüfusunun göçlerle beslenmesi konut ihtiyacını artırmakta bu da talebe tesir etmektedir.

Rant, yapı yıkıp yeniden yapma süresi ile yakından ilgilidir. Yıkıp yapmayı etkileyen ikinci etken eski yapının ekonomik değeri ile; yeni yapıdan umulan ekonomik değer arasındaki ilişkilerdir. Değeri fayda açısından ele alırsak herhangi bir yapının değeri sahibinin mal varlığına getirdiği katkı ile ölçülebilir. Mal sahibi ise iki şekilde gözükebilir. Konut yapıcıları ve gerçek konut sahibi. İkisinden hangisi olursa olsun iktisadi kararların etkileyen şeyler aynı olacaktır : Ekonomik fayda. Ekonomik fayda da kendini iki şekilde ortaya çıkarır. Birincisi kira olarak elde olunan veya olunabilecek kâr miktarıdır. Bu koşullar altında durumunu değerlendiren birey yatırım yapmaya karar verecektir. Yani birey kâr elde edebileceğini umut ettiği sınıra kadar yatırım yapabilecektir. Aynı ilişkiye bir başka açıdan bakıldığında yeniden yapma sürecinin sınırı elde olunmaktadır. «a» eski yapıdan elde olunan fayda ve «b» de yapılacak yapıdan umut olunan fayda olarak kabul edilirse, $a < b$ eşitsizliği devam ettiği sürece yeniden yapma süreci görülecektir. $a = b$ veya $a > b$ olduğu takdirde; yani eski yapıdan elde olunan ekonomik fayda, yeni yapıdan elde olunacak faydaya eşit veya ondan fazla olduğu takdirde yıkıp yeniden yapma, anlam taşımıyacaktır.

İkincisi satmadan elde edilecek kârdır.

Bu nedenle yeniden yapma ile ilgili olarak süreç üzerine alınacak tedbirler herşeyden önce «a» ve «b» ve her ikisine etki yapan etkenler üzerinde gerçekleştirilmelidir.

Bu arada akla gelebilen tedbirlerin başlıcaları şunlardır :

1. Rantın topluma mal edilmesi gerekir. Bir başka deyişle, rantın artışı yavaşlatılmalıdır.
2. Kira serbestliği sona erdirilmek; kiralar kamu otoritesi tarafından saptanmalıdır.
3. Konut ihtiyacı kooperatifler veya doğrudan kamu otoritesin - ce karşılanmalıdır. (Yapı kooperatiflerinin başka bir araştırma konusu yapılması gerekliliği burada yalnızca kaydedilecektir)
4. Yeni semtler yaratılmalıdır.
5. Kamu hizmetleri her semte eşit oranda götürülmelidir.

6. İmar plânlarında bu sorun ele alınmak ve rasyonalizasyon tedbirleri getirilmelidir. Kat sınır, konutun arsa üzerinde işgal ettiği saha v.s.

7. Kira serbestliği gibi, yapım serbestliği de serbest rekabet esaslarına terk edilmemek gerekir. Zira, bu piyasada hakim olan monopolcü aksak rekabettir.

8. Kredi politikası değişen şartlara uydurulmalıdır.

Şehir ekonomisi bakımından özellik taşıyan bir başka nokta kamu hizmetleri' ile ilgilidir. Kamu hizmetlerinin nitelik ve nicelik bakımından sınırları sorunun bu alanda yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Yıkıp yeniden yapma genellikle önceden görülemeyecek bir oluşumdur. Şehir plânları hazırlanır iken oluşum çoğu kez gözden uzak tutulur; kamu hizmetleri kabul edilen ön koşullara göre sağlanmaya çalışılır. Oysa zamanla, yeniden yapma dolayısıyla artan yerleşim yoğunluğu — belirli bir sahada yerleşen nüfus — daha çok kamu hizmetine gereksinme duymaktadır. Örneğin, Bahçelievler'de kamu hizmetleri, her evde bir aile oturur kıtasından hareketle gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Şimdi ise bir ailenin oturduğu arsa içinde on aile barınmaktadır. Bir başka deyişle bir aileye götürülen elektrikten; sudan; havagazından ve kanalizasyondan şimdi on aile faydalanmaktadır. Bu durumun bazı sakinler doğuracağı muhakkaktır. Götürülen kamu hizmetleri ihtiyacı karşılamayacak duruma düşecektir. Hizmetin geliştirilmesi ise, yeniden kurmaya nazaran daha masraflı olacaktır; veya hiç olmazsa daha fazla hizmet götürülmesini gerekli kılacaktır.

Ulusal servet gelişimlerine de bakmak gerekmektedir. Ulusal servet; ulusun ürettiğinin tüketmeyi, mal haline sokarak uzun süre içinde kullandığı toplamlardır.

İncelediğimiz süreç ulusal servetten yaklaşık olarak 6 milyon TL. nin kopmasına sebep olmuş; diğer taraftan 60 milyon TL. ek getirmiştir. 1965-66 ve 1967'deki 65 milyon lira tutarındaki bu yatırım ulusal gelire de etki getirmiştir. Yapım işçilerinin elde ettiği ücret, yapı malzemesi tüketimi v.s.

Yıkılıp yeniden yaptırma üç şekil altında gerçekleşmektedir. Bunlardan birincisi «İstisna akdi» yoludur. Borçlar Kanununun 355 - 371 maddeleri' arasında düzenlene bu bağıntrı kanun şöyle tarif etmektedir : «İstisna bir akittir ki onunla bir taraf (müteahhit) diğer tara-

fin (iş sahibi) vermeyi yükümlendiği semen karşılığında bir şey yapımını üzerine alır.» İş sahibi ile konut yapıcı belirli şartlar altında anlaşmakta ve konut yapıcı, yapıyı yıkarak, istenilen şartlarda yenisini yapmakta ve teslim ettiği takdirde bedelini almaktadır

İkinci şekil «Takas» usulüdür. Bu şekilde yapı sahibi, yapıyı şeklen konut yapıcıya satmakta ve şeklen karşılık senedi almaktadır. Konut yapıcı bu suretle yapıyı yıkmakta ve yenisini yapmaktadır. Yeni bina yapıldıktan sonra ise, konut yapıcı, verdiği senedi alarak kat mülkiyeti esaslarında bir veya iki konut birimi vermektedir.

Üçüncü şekil «satın alıp - satma» yoludur. Bu şekilde konut yapıcı herhangi bir yapıyı gerçekten satın almakta ve kendi sermayesi ile yıkarak yeniden yapmaktadır. Bu yeni yapı ise kat mülkiyeti kanununa uygun olarak bağımsız birimler halinde satılmaktadır.

Araştırmamızın bir başka amacı da spekülâtör yapımcıların elde ettiği kârları açıklayabilmektir. Ancak bu hedefe varmak mümkün olamamıştır. Zira birçok yapımcı sorulara cevap vermekten kaçınmıştır. Evinde aranılan bir yapımcının evde olmadığı, hatta evi ile hiçbir ilgisi olmadığı belirtilmiştir. Bir başka yapımcı kendisinin mühendis olmadığını belirterek maliyetlerle bir ilgisi olmadığını belirtmiştir. Bazıları, doğru olmayan bilgiler vermiştir. Bir başkası ise konuşma kâra dönüştüğünde izin istiyerek derhal ayrılmıştır. İstanbul İktisat Fakültesini bitirmiş bir genç yapımcı konuşmayı başka yönle çevirerek, Fakültenin fikir ikliminden söz etmeye başlamıştır.

Bu güçlükler altında dahi amaca yaklaşılmak istenmiştir. Amacın ortaya konabilmesi, kârlar konusunda bir imaj yaratabilmek olacaktır.

Tanıdığım bina yapımcılarından biri, iyi bir yapının metre kare maliyetinin 450 TL. civarında olacağını belirtmiş ; böyle bir binanın 1.200 TL. fiatla satılabileceğini söylemiştir. Başka bir yapımcı ise metre kare maliyetin 350 TL. olduğunu ve böyle bir yapının Metrekaresinin 700-800 TL. ye satıldığını söylemektedir. Yapı Kontrol Md. ise geçen seneye kadar yığma, yapılar için 275 TL. ve kargas yapılar için 350 TL. maliyet saptarken; bu sene bu maliyeti yığma için 350 TL. ve kargas için 450 TL. olarak saptamıştır. Bu sayılar bir başka yönden Sosyal Sigortalar Kurumu İnşaat Md. den aldığımız fiatlarla, da doğrulanmaktadır.

Tipoloji üzerinde yapımcı kârını açıklamak istersek şunları elde ederiz : 250 m² lik arsa üzerine yapılan beş katlı yapının inşaat alanı 1.300 m² olacaktır. 450 TL. m² maliyet ile yapı 585.000 TL. yer çıkacaktır. Bahçelievler örneklemede daire fiatları, niteliğine göre değişmekle birlikte 70.000 TL. ile 120.000 TL. arasındadır. Genellikle ortalama olarak bir daire 85.000 TL. ye alıcı bulabilmektedir. Böylelikle bir yapı 850.000 TL. ye ve şayet daire genişliği dar tutulmuşsa 1.000.000 TL. ye satılabilmektedir. Yapım işinden elde olunan kâr 265.000 TL. ile 415.000 TL. arasında olmaktadır. Bunun anlamı maliyetin, aşağı yukarı, % 50'si ile % 90T arasında kâr elde edilmektedir.

Ancak, şu nokta bir daha belirtilmelidir ki, bu sonuç hiçbir zaman güvenilir bir sonuç olmayacaktır. Zira, sadece birkaç dayanak noktasından hareket ederek sonuca ulaşılmıştır. Yalnızca, bir fikir verebilme amacını güden bu sonuç, kamu yetkililerinin bu konuda yapacağı istatistik araştırmaları ile güvenilebilir nitelik kazanma imkânına sahip olacaktır.

Şehirleşme sürecinin ortaya çıkardığı sorunlardan birini incelemek için yapılmış olan bu çalışma her şeyden önce, istatistik bilgiler verme amacını taşımaktadır. Bu konuda kendisine güvenilebilecek olan araştırma, bir başka noktada, yani yapım kârlarının tesbitinde bu özelliğini yitirmektedir. Daha önce belirttiğimiz gibi bunu başlıca nedenleri samimiyetsizlik ve kamu yönetimlerinin sorunla ilgili bilgileri toplamamış olmasıdır.

Sonuç olarak şu belirtilmelidir ki; yıkıp yeniden yapma süreci hiçbir zaman durmayacak süreli bir oluşumdur. Bu oluşum uzun zaman devresi içinde işlemektedir. Yıkıp yapma süreci, koşulları gerçekleştiği takdirde, diğer semtlerde de görülebilecektir. Kusa zaman devresi içinde (beş-on yıl) azalma eğilimleri gösterebilen bu oluşum, gerekli tedbirler alınmadığı takdirde kamu açısından istenmeyen durumları doğurabilecektir.

TERCÜMELER

FRANSA'DA KOMÜNLERE DEVLET YARDIMLARI

Fransızcadan Çeviren :

Ahmet ÖZER

Mah. İd. Gn. Md.

Şube Müdürü

I — GİRİŞ :

Komünlere Devlet yardımları, mahalli idareler gelirleri konusunda yapılan reformların önemli bir kısmını teşkil eder.

Aşağıdaki satırları okumak suretiyle sayısız sübvansiyon rejimlerini daha dengeli kılmak ve basitleştirmek amacıyla yapılan araştırmaların yönü hakkında bir fikir edinmek mümkün olacaktır.

Burada 1966 yılı Şubat ayında Mahallî İdareler Genel Müdürü M.G. PALLEZ tarafından SEDEİS dergisinde yayınlanan bir makalenin özetini bulacaksınız.

II — EKİPMAN YARDIMLARI : (Subventions d'équipement)

1958 - 1962 dönemi içinde komün yatırımları finansmanının % 30 unu Devlet yardımları meydana getirmiştir.

Denebilir ki, komün yatırımlarının bütün sahaları, 9 Bakanlıktan sağlanan inşaat, okul, yol, içmesuyu, elektrik, mezbaha, hastahane, spor tesisleri gibi sayıları 50'yi bulan mevcut sübvansiyon rejimleri ile ilişkilidir.

Sübvansiyon rejimindeki bu farklılık, çeşitli bakanlıkların mahallî idareler yatırım programları üzerinde çok etkili olmak arzusu ile izah edilebilir. Bununla beraber bu durumun hakiki bir mahallî idareler politikası ile bağdaşıp bağdaşmayacağı tartışılabilir.

Bu duruma bir hal çaresi bulmak içindir ki, mahallî idarelerin malî durumunda önemli yeri olan mevcut ve çok farklı Devlet sübvansiyonlarının «kişileştirilmesi» (Personnalisation) öngörülmüştür.

Fakat böyle bir malî değişikliğin uygulamada çok büyük karışıklıklara sebep olacağı açıktır.

Bundan ötürü ilk aşama mevcut sübvansiyonlara ilâve edilecek tamamlayıcı bir sübvansiyonun teşkili temenni edilmektedir. Global Karakterli bu tamamlayıcı sübvansiyon şu veya bu masrafa tahsis edilmeyecektir. O sadece bazı önemli belediyelerin yatırımını bütçelerini dengede tutmakta vasıta olarak kullanılacaktır.

Daha uzun vadede, mahallî idarelerin malî bağımsızlığı ile bağdaşır tekbir global sübvansiyon rejimi yaratılması lüzumludur.

Böyle bir sistemin uygulanması, kaçınılmaz bir sonuç olarak sübvansiyonların dolambaçlı yolu ile halen yapılmakta olan teknik vesayetin hafifletilmesini sağlayacaktır. Aynı netice Kalkınma Plânının gereklerine uygun ikrazların programlaştırılması yolu ile de elde edilebilir.

Malî vesayet muhafaza edilebilir. Fakat bu vesayet, mahallî idarelerin maliye politikasının teferruatına kadar müdahale etmeden onların bütçelerini dengede tutmayı öngören bir vesayet olacaktır.

III — DEVLET SÜBVANSİYONLARININ DAĞITIMI İLE İLGİLİ GENEL PRENSİPLER:

1 — SÜBVANSİYONUN TARİFİ:

Devlet sübvansiyonu (para yardımı), yapılmasında kamu yararı olan bir iş için, bütçe imkânlarıyla sınırlı olarak ayrılan fondan Devletin bu mahallî idare masrafına parasal iştirakidir.

Bu yardım iki kategoriden ibarettir.

Birincisi, belirli bir hizmeti hedef tutmayan ve mahallî idarelerin genel hizmetleri için yaptığı yardımdır.

İkincisi ve en önemli olanı belirli bir yatırım masraflarına yapılan yardımdır. Örneğin (içmesuyu getirilmesi, kanalizasyon gibi).

2 — SÜBVANSİYON İŞLEMLERİNİN ÖZELLİKLERİ:

Prensip olarak yeni yatırım ve büyük onaranlara yardım yapılır. Küçük ve basit işler için yardım yapılmaz.

Bununla beraber Devlet,

a — Bazı menkul ve gayrimenkul alımına,

b — Başlanmış proje etüd masraflarına,

c — Devlet yardımından faydalanması kabul edilmiş bir inşaat projesini gerçekleşmesi için yıkım masraflarına yardım yapmaktadır.

3 — DEVLET YARDIMI İSTEMİNDE ÖNCELİK:

Yazılı olmıyan ve fakat bütün Bakanlıklarca tatbik edilen bir usule göre daha önce başlamış yatırımlar için yardım isteği kabul edilmemektedir.

4 — YADIM TAHSİSİNE YETKİLİ MAKAM:

Her bakanlık kendi bakanlığını ilgilendiren işler için bütçesine yardım ödenekleri koymakta ve dağıtımını Valilere bırakmaktadır. Vali ilgili daire başkanının teklifi üzerine yardımla ilgili dosyayı hazırlatmakta ve bakanlığa sunmaktadır.

Yardım kararı bizzat bakan tarafından alınsa bile dosyası yine Valilerce hazırlattırılmakta ve aynı usulle istenmektedir.

5 — YARDIMIN NİSBETİ:

Proje bedelinin yüzdesi halinde ifade edilen bu nisbetler, yardım kategorilerine göre çok farklılıklar gösterir.

Genellikle Bakanlıklararası bir kararname ile (Maliye Bakanı ve ilgili Bakan) tavanı teşkil eden azami % de miktarı tesbit edilir.

Bu limit dahilinde ilgili projeye yardım yapılırken işin sosyal faydası, verimliliği, komünlerin mali durumu ve komünlerin mahallî gelirlerinin nisbeti göz önünde bulundurulur.

6 — YARDIMLARIN BİRLEŞTİRİLEMESİ KAİDESİ:

İki ya da daha fazla Devlet kuruluşu tarafından verilen yardımlara bir hizmet için kullanılması yasaklanmıştır.

Bu kaide Devlet bütçesinde yapılan yardımlar için söz konusudur. İl veya diğer bir mahallî idareden alınan yardımlar bu yasağın dışındadır.

7 — İŞİN PROGRAMDA OLMASI:

Genel kaide olarak, ancak yatırım programında yer alan işler için yardım yapılır.

8 — YARDIM VAADİ:

Devlet yardımına karar verilmesi bir yardım vaadi sayılır. Bu da bir bakanlık ya da vali kararnamesi ile kendini gösterir.

9 — YARDIMIN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ (iki yıl kaidesi)

Yardım vaadi tarihi özel bir önem taşımaktadır. Bu tarihten itibaren iki yıl zarfında yardım yapılan proje tatbikat sahasına girmelidir. Bu süre aştığı takdirde yardım vaadi otomatikman ortadan kalkar. Yardım vaadi söz konusu olan işlerde Belediye Başkanı şantiyenin açılış tarihini bildirmek zorundadır. Şayet zorunlu sebeplerle bu süre geçirilmişse komün bu iki yıllık sürenin uzatılmasını isteyebilir.

10 — YARDIMLARIN ÖDENMESİ:

Eskiden bir kısmı yıllık taksitlerle ödenen yardımlar halen nakit olarak ödenmektedir. Bazıları işin bitiminde veya satın almalarda toptan ödenir.

Ödemeler çoğu kez işin ilerleme durumu doğrulandıkça birbirini takip eden taksitlerle yapılmaktadır.

Yardımanın % 10'u teminat olarak tutulur ve ancak o işin kesin kabulünden sonra ödenir.

11 — SÜBVANSİYON DAĞITIMINDAKİ USUL:

Devlet sübvansiyonları elde etmek maksadı ile hazırlanacak dosya bir taraftan bir Bakanlıktan diğerine, diğer taraftan yardım yapılacak işin tabiatına ve proje esaslarına göre değişiklik göstermektedir. Bütün bu farklılıkları burada belirtmek imkânsız olduğu gibi lüzum da yoktur. Genellikle Devlet yardımı için mahallen hazırlanan dosya Kaymakamlık yolu ile Valiliğe gönderilir. Bu dosya aşağıdaki hususları ihtiva eder :

- a — İşin mahiyetini ve masraf miktarını gösteren,
- Yapılan işin plân ve projesini tasvip eden,
- Devlet yardımı istenimi ihtiva eden,
- Devlet yardımı dışındaki mahallî masrafların tarz ve miktarını belirten ve üç nüsha olarak düzenlenen Belediye Meclisi kararı.
- b — (Varsa) plânlar ve keşif evrakı.
- c — Mahallî vergiye tatbik olunan munzam kesir değerini,
- Yılı içinde munzam kesir yolu ile iade edilen hasılatı gösteren mali fiş.
- d — Valilik yetkili teknik servisine dosyayı inceletir ve Belediye Başkanına;
- Projenin Devlet yardımına lâyık görülüp görülmediğini,
- Teklif edilen dosyada eksiklik varsa onların da tamamlattırılmasını bildirir.

12 — SÜBVANSİYON YARDIMI İLE YAPILAN İŞLERİN MAHALLİ TEKNİK KONTROLÜ:

Yapılan işler sübvansiyon yardımı ile desteklenen plân, proje ve keşif evrakına uygun olarak gerçekleştirilmelidir. Teknik kontrolle yükümlü mahalli servis ekseriya Yol, Köprü ve Şoseler Mühendisliğidi. Bu servis sarf evrakını kontrol ettiği gibi işin gidişini de gözetir, denetler.

Aşağıda mahalli idarelere yardım yapan Bakanlıklar, yardım konuları ve tavanı belirtilmiştir.

KÜLTÜR İŞLERİ BAKANLIĞI

Kültür işleri Bakanlığı edebiyatın ve sanatın eğitim ve propagandası için olduğu kadar müzeler ve tarihi abideler gibi sanat ve tarihi zenginliklerin korunması için de görevli ve sorumludur.

Tiyatrolar kültür merkezleri müzik ve güzel sanatlar okulları açmak suretiyle halk yığınlarına nüfuz etmek bilhassa önde gelen görevlerindendir.

Bu sebeple bu Bakanlık mahallî idarelerin bu yöndeki faaliyetlerim bütçesine koyduğu ödeneklerle desteklemektedir.

Yardım Sahası	Yardım Konusu	Yardımın Tavam	Yardımın Mercii
Mahalli Tiyatrolar	Belediye Tiyatrolarına yardım	Nisbeti Bakanlıkta yetkili servis kararlaştırır	Bakanlık Kültür faaliyetleri, Müzik ve Tiyatrolar Md.
Güzel Sanatlar Akademileri	Bölge ve Belediye Güzel Sanatlar Akademileri inşası	% 50	»
Müzik Okulları	İnşaat, personel masrafı	İnşaat için % 50 maaş ve ücret % 51	Edebiyat ve Kültür İşleri Gn. Md.
Kültür Merkezleri	Bina ve arsa satın alma, Kültür merkez-leri tesis ve modernizasyonu	İnşaatlar için % 20 - 50, satın almalar için % 10 - 30	Kültür, Müzik ve Tiyatrolar Md.
Tarihi Abideler	Envanteri yapılan tarihi abidelerin bakım ve muhafazası	% 40	Tarihi Abideler Muhafızlığı

Yardım Sahası	Yardım Konusu	Yardımın Tavam	Yardımın Mercii
Taşra Müzeleri	Sınıflandırılmış ve kontrol altına alınmış müzelerin imar ve ıslahı, sanat eserleri satın alınması	% 20 - 40	Kültür İşleri Bakanlığı Fransız müzeleri Müdür- dürlüğü
Belediye Tiyatroları	İnşaat ve imar işleri	% 20-40	Kültür İşleri Bakanlığı Kültür faaliyetleri müzik ve tiyatrolar Md.

SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM BAKANLIĞI

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı kendisini yurdun toplumsal yardım kuramlarına ve sağlık hizmetlerini ilgilendiren bütün kuruluşlarına malî yardım yapmakta görevli saymıştır. Bu sahada mahalli bir otorite mevcut olmayıp bütün yardımlar merkezce kararlaştırılıp dağıtılmaktadır.

Yardım Sahası	Yardım Konusu	Yardımanın Tavam	Yardımanın Mercii
Yaşlılara sosyal yardım	—Bakım yurtlarının inşaat, ıslah ve genişletilmesi —İhtiyarlar pansiyonu, —Misafir konutları, —Sakatlar için iş atölyeleri,	% 40	İl Sosyal Yardım ve Sağlık İşleri Md.
Çocuklara sosyal yardım	— Bakım yurtlarının genişletilmesi ıslahı ve yeniden inşaaı. —Ana evleri, — Çocuk yuvaları, —Genç kızlar ve iş atölyeleri.	% 40	»
Kan merkezleri	Merkezlerin düzenlenmesi	% 50	»

Yardım Sahası	Yardım Konusu	Yardımanın Tavanı	Yardımanın Mercii
Sakat Okulları	İnşaat, düzenleme ve genişletme	% 40	İl Sosyal yardım ve Sağlık İşleri Md.
İntibaksız çocuklar	— Kabul ve müşahade merkezleri — Pedegoji Enstitüleri	% 40	»
Hastaneler ve Öksüzler Yurdu	— İnşaat — İmar — Genişletme — İyileştirme	% 40	»
Kansere karşı mücadele	— Kanser araştırma merkezi inşaatı	% 60	»
Akıl hastalıklarına karşı savaş	Psikiyatri hastahaneleri inşaat ve ıslahı	% 25	»
Romatizma, şeker ve sara gibi hastalıklarla savaş	Hastahane ve dispanserlerin inşaat, ıslah ve genişletilmesi.	% 50	»
Vereme karşı savaş	Prevantoryum, sanatoryum ve dispanserler inşaatı, ıslahı ve genişletilmesi	% 25-50	»
Ana çocuk sağlığı	— Bebek koğuşları — Bebek yuvaları — Ana okulları — Çocuk bahçeleri	% 25-50	
Maden kaynakları suyu ve kaplıcalar	Kaynakların kaptajı, ek tesisler imar ve ıslahı	% 40	»
Okul sağlık yurtları	İnşaatlara yardım	% 40	»

TARIM BAKANLIĞI

Tarım Bakanlığı yurdun kırsal sahasına has problemleri bilmek zorundadır.

Bu sahada yardımları iki şekilde kendisini gösterir:

a — İlk planda kırsal komünlerin giriştikleri ekipman faaliyetlerine iştirak eder. Bazan da mezbaha inşaatı için komün merkezlerine yardım eder.

b — Ağaçlandırma, mera ıslahı işlerine yardım eder. (Kırsal komünlerin tek bir tarifi mevcut değildir. Bazan bunlar son dört yıllık

bütçe uygulamalarında santim değeri 10 frankı aşmayan bazan da nüfusu 2 bini aşmayan komünler olarak tarif edilirler.

Komünlerin projelerini kendi teknisyenleri yapar. Ancak İl Tarım Müdürünün direktif ve kontrolleri altında bu projeler uygulanır.

Aşağıda bu Bakanlığın komünlere yaptığı yardımlar belirtilen iştir.

Yardım Sahası	Yarılım Konusu	Yardımanın Tavam	Yardımanın Mercii
Mezbahalar	Umumi mezbahaların imar ve inşası	% 20-30	İl Tarım Md.
Dağlık ve kırsal arazilerin ıslahı	Yol yapımı, kır evleri, mera ıslahı, ahırlar, yalaklar, tarla ve bahçe duvarları	% 30-50	»
Köylerin ıslahı	Tarımsal karakterli ıslah çalışmaları, Köy evleri çamaşırhaneler, yol sığınakları, buzhaneler, fuarlar, yangına karşı korunma	% 10-25	»
Genel Afetler	Tabii afetler yüzünden hasar gören tarım kolları	Nisbet felaketin tahribatına göre takdir edilir.	»
İçmesuyu	Küçük komünler için kaynak araştırması, isalesi, genişletilmesi ve takvisi	% 15-60	
Köy Elektrifikasyonu	Şebeke ıslahı ve tasviyesi (Aydınlatma dahil)	% 30 - 60	»
Kumulların tesbiti ve tahdidi	Deniz sahilindeki kumulların tahdidi	% 30-50	
Ormanlar	Ağaçlandırma işleri	% 50	»
Köy yolları	Yapım ve bakım işleri	% 40	»

MİLLÎ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI

Millî Eğitim Bakanlığının komünlerin ilk ve orta dereceli okulları için, yaptığı masraflara, mesleki kurslara yardım temayülündedir. Ayrıca okul kantinleri sportif tesisler, tatil köyleri inşası gibi öğrencilerin okul hayatını düzenleyen çalışmalara da Gençlik ve Spor Bakanlığı yardım etmektedir.

Yardım Sahası	Yardım Konusu	Yardımın Tavanı	Yardımın Mercii
Orta dereceli okullar inşaatı	Tesis, arsa ve inşaat işleri	Arsa için % 50 İnşaat için % 60	M. Eğ. Bk. Okul, Üniversite ve Spor İş. Md.
İlk dereceli okullar.	Arsa temini ve okul inşaatları	Proje bedeline göre değişir	Vali
Alsas Lorende Okul ek tesisleri	Yaşlıların okutulması için okullar — Ana okulları — Çocuk bahçeleri — Ders araçları	İlgili üç akademik müfettişliğin teklifine göre tayin edilir.	Strasbourg Rektörlüğü
Öğrenim tahsisatı	İlkokul masrafları için öğrenci başına komünler	3 Sömestr için öğrenci başına 13 frank	İl ve Akademi Müfettişliği
Okul sandıkları	Yoksul öğrencilere yardım	Yardım miktarı mahalli idarenin gayretine göre tayin edilir.	Akademi Müfettişliği
Mesleki ve sanayi ve Ticari kurslar	Bu kursların çalışmalarına yardım ederek mesleki formasyonlarını geliştirmek	% 30 - 50	»
Terfii imkânı sağlayan tekamül kursları	Tekamül kurslarını teşvik etmek	Yardım miktarı kurs Müdürünün teklifi ve kursun başarısına göre değişir	»
Okul idaresi eğitimini okula toplama	Kurslara yardım Okuldan uzakta olan öğrencileri okula götürüp getirmek için yardım	% 50 Taşıma masraflarının % 65 i	»

Yardım Sahası	Yardım Konusu	Yardımın Tavanı	Yardımın Mercii
Okul Kantinleri	Okulda öğrencilerin oturup kalkacağı iyi şartlara haiz kantinler	Kantinin kategorisine göre değişir	Akademi Müfettişliği
Kütüphaneler	Belediye kütüphanelerine yardım	% 35	Millî Eğitim Bakanlığı
Orta dereceli öğretim	Belediye liseleri masraflarına iştirak	% 40	Valilik
Ders araçları	Belediye liseleri için araç ve gereç satın alma işleri	% 50 - 75	

İMAR BAKANLIĞI

Harp zararlarını gidermek için yapılan imar ve onarım faaliyetleri git gide bitmiş olduğundan imar ve inşaat hizmetleri mahallî idarelere tereddüp eden şehircilik problemleri üzerine eğilmiş bulunmaktadır. Bu konuda Devlet yardımları yıkılıp tahribat gören mahallelerin imarı, yeşil sahalar teşkili, yeni mesken bölgeleri meydana getirmesi gibi komünlerin en rasyonel faaliyetlerini desteklemek için yapılır.

Bundan başka inşaat servisleri 8.8.1950 tarih ve 50 - 957 sayılı kanunla yaratılan şehircilik ve arazi amenajmanı millî fonunu da idare eder.

Yardım Sahası	Yardım Konusu	Yardımın Tavanı	Yardımın Mercii
Yeşil sahalar	Park, bahçe, gezinti yerleri, çocuk bahçeleri	% 75	İl imar Md.
Kusurlu yerlerin ortadan kaldırılması	Şehir imar plânına uygun olarak kullanılmak için şehrin bozuk ve harap semtlerinin satın alınması veya istimlak için yardım	% 75	»

Yardım Sahası	Yardım Konusu	Yardımın Tavanı	Yardımın Mercii
İnşaat pirimi	Mesken inşaatlarını kolaylaştırmak için.	Yıllık veya 20 yıllık vadeli olup inşa edilen meşkenin mahiyetine göre değişir.	İl imar Md.
Şehir imarı	İmar plânına uymayan harap yerlerin yıktırılması	Belediye bütçesindeki ödeneye göre ayarlanır.	»

ULAŞTIRMA VE BAYINDIRLIK HİZMETLERİ

Hava alanı, demir yolu gibi mahallî idareleri ilgilendiren hizmetlerle Turizm ve diğer Bayındırlık faaliyetleri de Devlet yardımlarını gerektirmektedir.

Yardım Sahası	Yardım Konusu	Yardımın Tavam	Yardımın Mercii
Hava Alanları	Devlete ait olmayan hava alanları için Belediyelere yardım	Yardımın tutarı mahalli idare ve devlet arasında anlaşma esaslarına göre tesbit edilir.	Köprüler ve şoseler Md.
Mahalli karakterli tramvay ve demiryolu	Demiryolları ve tramvaylar inşaatı için yardım	Yardımın tutarı mahalli idare ve devletin anlaşmasına göre hesaplanır.	»
Deniz ve nehir su baskınlarına karşı korunma	Deniz ve kara suları için liman, mendirek, köprü, istinat duvarı inşaatı için yardım	% 30-80	»

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

Mahallî idarelerin genel yönetimi ile sorumlu İçişleri Bakanlığı komünlere yardım eden en önemli bakanlıktır.

Bu Bakanlık diğer Bakanlıkların yardım etmediği kendi Bakanlığı yetkisine giren daha geniş bir sahada mahallî idarelere yardımcı olmaktadır.

Bir komünün genel hizmetlerine taallük eden ve yardıma mevzuu olan işler şunlardır. Yol, yangına karşı mücadele, şehir içmesuyu, kanalizasyon şebekesi, belediye binası, toplantı salonları, hamam, hâl ve pazar yerleri gibi.

İçişleri Bakanlığı anormal şartlar sebebiyle komün bütçelerinin açığını kapatmak maksadı ile maddî yardımlarda da bulunmaktadır. Nihayet bu Bakanlık mahiyeti komün çerçevesini aşan ve fakat görev itibarıyla komüne terettüb eden hizmetler içinde mahallî idareleri desteklemektedir.

Yardım Sahası	Yardım Konusu	Yardımanın Tavam	Yardımanın Mercii
Şehir içmesuyu	Son 4 yıllık bütçe uygulamasında komünün uyguladığı santim değeri 10 frankı geçtiğine göre yardım yapılır.	% 10-30 arasında değişir 1 M ³ su 0,60 F. kadar yardım yapılmaz. 0,60-0,80 F. için %15 0,80-1,00 F. için %20 1,00-1,20 F. için %25 1,20 den fazlası için % 30	Valilik
Amme tesisleri	Belediye binası, itfaiye binası, toplantı salonları, hâl, Pazar-yeri, mezarlık ve inşaatı	%30	Proje bedeli bir milyon F. için Vali daha fazlası için İçişleri Bakanını yetkilidir.
Bütçe açığı	Anormal şartlarda bütçe açığını kapatmak için.	Özel duruma göre miktarı tesbit edilir.	Valilik
Dinsel yapıtlar	Tarihi Abideler sınıfına dahil edilmeyen ve mahalli idarelere ait olan densey yapıtların bakımı	% 50	Valilik
Harp olayları	Harp hali sebebiyle gelirlerdeki azalma ve kayıplar	% 50	Vali ve Sivil Sav. servisi
Yangınlara kargı savaş	Yangın için yeterli su temini, enkaz temizleme, kurtarma, yaralılara yardım ve yangın malzemeleri satın alınması	% 15	Valilik
Polisin halk yığınlarını dağıtması halinde kaza kurbanları için komünün yapacağı masraflar		Polisin devletleştirildiği komünlerde % 80	Valilik

Yardım Sahası	Yardım Konusu	Yardımanın Tavam	Yardımanın Mercii
Makina araç ve gereçleri ve nakil vasıtaları.	Komün amme hizmetlerinde kullanılacak buldozer, grayder ve kamyon satın alınması.	% 30	Valilik
Yol	Şehir içi ve kırsal yollar için	Şehir içi için % 50 kırsal yollar için % 15-80	İl Şose ve Köprüler Md.
Harpte tahrip olan köprüler	Bu köprülerin onarımı	İmar ve İçişleri Bakanlıklarınca hazırlanan programa göre tesbit edilir.	»
Genel afete maruz kalan yollar		Zararın derecesine bağlıdır.	Vali

LAENDER VE KOMÜN SEVİYESİNDE İDARE

Yazan:

Herbert SCHIRRMACKER

Hesse İçişleri Bakanlığında
Hükümet Müşaviri

Çeviren:

Mehmet TARCAN

İçişleri Bakanlığı Tetkik
Müşaviri

1 — Giriş:

Batı Almanya'da idare çeşitli organlar tarafından yürütülmektedir : Federasyon, Lânder, komün ve komün topluluğu (groupements de communes) ve diğer muhtar yönetim kuruluşları gibi, İdarî yetkiler Anayasaya göre federasyon ve lânder arasında dağıtılmıştır. Lânderler İdarî bünyenin asıl kademesidir. Kendilerine has diğer işler arasında, federal kanunları aşağı yukarı muhtar bir tarzda icra ederler. Kanunların icrası kriteri (federal veya değil) İdarî teşkilâtın esas unsurlarını belirtmeye yarar. Böylece, federal kanunlar bizzat federasyon tarafından (federal posta ve demiryolu teşkilâtı) icra edilebileceği gibi, ister sâlâhiyet sahaları içinde olsun (sosyal güvenlik) ister federasyonun sahasına dahil bulunsun (devlet yolları, kanalları v.s. idaresi) lânderler tarafından da yürütülür. Federal ve Lânder kanunlar, federasyon veya bir land'ın üst denetimi altında keza kamu hukuku kuruluşları ve muhtar idarenin diğer organları tarafından uygulanır. Lânderlerin kendi mevzuatını icra etmeleri tabiidir. Bununla beraber yetkisi bu çerçevenin dışına çıkmaktadır. Keza federasyonun hiç bir müdahalesine maruz kalmadan, istisnâî haller hariç, vasıtasız bir idare uygulamaktadır. Federasyon ile lânder arasında bazı mutavassıt organlar vardır. Bunlar lânder seviyesinde hizmet ifa eden federal organlardır, Bundesausgleichamt gibi.

2 — Lânder İdaresi:

Lânderlerin kendilerine has idaresi, mâliyesi, polisi, adlî teşkilâtı v.s. vardır. Lânderin faaliyeti, demokratik devlet ve Anayasa ile em-

redilen komün muhtariyeti ilkelerine bağlı ve saygılı olmak kaydı ile özerktir. Federasyon ile rekabet halinde bulunduğu sahalarda federal makamların belli bir müdahalesi görülür. Bu suretle federasyon, federal konseyin muvafakatim alarak idareyi ilgilendiren genel talimat ve tüzükleri hazırlama hakkına maliktir; fakat kişisel olaylarda asla müdahalede bulunamaz. Keza, icranın kanunlara uygunluğu denetlenir ve özel bir yargılama usulüne uyularak federal Anayasa mahkemesine müracaat edilebilir. İstisnâî hallerde daha müşahhas tedbirlere baş vurulabilir.

Lânder idaresi, muhtar idarelerin mutavassıt kurulları ile de gelişmektedir. Komünler, komün topluluğu, kamu hukukunun muhtar müesseseleri gibi. Komünlerin ve komün topluluğunun yetkileri anayasa ile teminat altına alınmıştır.

Lânderlerin İdarî kuruluşu biri birinin aynı değildir. Bu tarihî şartlara ve geleneklere tabidir. Bununla beraber ekseri hallerde idarenin üç kademeli olarak yürütüldüğü görülmektedir :

1 — Land hükümeti ve genel bir yetkiyi haiz bulunan üst makamlar, land sayıştayını gibi.

Land hükümeti bir Başbakan ve Bakanlardan müteşekkildir. Landtag tarafından seçilen Başbakan, bakanları tayin ve Land'ın güdeceği politikanın ana hatlarını tespit eder. Bakanlar parlâmento önünde sorumlu olarak bu politika sınırı içinde hareket ederler. Her ne kadar parlâmentonun muvaffakı ile Bakanları azledebilir ise de Başbakan, bakanların âmiri değildir ve hiç bir bakanlığı tedvir edemez. Bakanlıklar hizmetlere göre bölünmüş olup bunların bir kısmı iyice tayin ve tesbit edilen iş ve hizmet topluluğu içinde mütehassıs üst makamlar durumundadır.

2 — Mutavassıt merciler, genel ve özel makamları kapsamaktadır. Genel makamlar, üst organlara nisbetle döküntü yetkileri haiz bulunan bir çeşit bakanlık idaresi teşkil etmektedir (Regiernngsp- räsidenten ve Bezirksregierung). Bu idare de vazife ve yapışma göre kendi içinde bölüm ve hizmetlere ayrılmıştır. Günlük faaliyeti yetkili bakanın gözetim ve denetimine tabi olup genel üst kontrol Land'ın İçişleri Bakanına aittir.

3 — Genel idarenin alt organları köy kantonları (Landkreise) ve büyük şehirlerdir. Köy kantonları komün topluluğu olup teşkilâtı bütün Lânder'lerde biri birinin aynı değildir. Bazan muhtar komünal

makamların aynı rejimine sahiptir, bazan muhtar ve yerinde yönetimi haiz organların topluluğudur. Bu son durumda, bütün hizmetler üzerinde hiyerarşik yetki kanton konseyi başkanına (landrat) aittir. Alt organların faaliyeti, mutavassıt ve merkezî makamların vesayetine tabidir. Bunlar üst kontrol makamı veya yetkili bakanın murakabesi altında hareket ederler. Bu müesseselerin rejimi Landlara göre değişiktir. Özel müesseselerin bu gelişmesi tenkit ve münakaşa edilmektedir. Taraftarları idarenin pratik zaruretlerini ileri sürerken muhalifleri vatandaş için güçlük ve karışıklık yarattığını ve tamamlayıcı yönetim giderlerine sebep olduğunu belirtmişlerdir.

3 Muhtar Mahallî İdare:

Bu konuda en mühim müessese komün (şehir komünlerine Stadt veya Stadtkreis denilmektedir) ve kantonlardır.

Belediyecilik plânı hakkında, 1945 den beri girişilen hukukî yönden yeknesak hale getirme çabaları amelî bakımdan umulan sonucu vermemiştir.

Kişisel ayrıntıları bulunan her Land'a mahsus bir komün mevzuatı mevcuttur. Federal kadro kanunlarının âmir hükümlerine tabi olduğundan yalnız personelin hukukî rejimi daha yeknesaktır. Uygulanması bakımından Lândere göre çok çeşitli nüansları bulunan muhtelif belediye rejimleri üç kategori halinde sıralanabilir.

a) Komün konseyinin üstünlüğü rejiminde (gemeinde veya stadtsverfassung), vatandaş tarafından seçilen ve temsil yetkisi bulunan komün konseyi komün iş ve hizmetlerinde idare ve mevzuat görevlerini uhdesinde toplamıştır.

Komün konseyini teşkil etmek için seçilmiş üyeler Bourgmestre ve yardımcısı ile birlikte toplanırlar. Bu sistem, çok çeşitli şekilleri ile bilhassa Güney Almanya'da yürürlüktedir. Bade - Wurtemberg'de komün meclisi başkanı aynı zamanda mahallî idarenin şefi olup, Bourgmestre ünvanını taşır. Komün meclisi tarafından sekiz yıl için seçilir, meclise karşı belli bir bağımsızlığı haiz olup memur durumundadır. Bourgmestre, eyalet makamının yerinde yönetim organı olup nüfusu üç binden çok komünlerde tesis edilebilen ve bir nevi ikinci meclis olan vatandaşlar komitesine (Burgerausschuss) başkanlık eder. Bavyera'da, bazı İdarî görevler başkanlık ettiği meclise değil, Bourgmestre'e verilmiştir. Kuzey Almanya'da. Basse - Saxe da bu sis-

teme benzeyen bir rejim mevcuttur. 1955 de yapılan revizyonla meclisin yetkileri, Bourgmestre unvanını taşıyan komün meclisi başkanının başkanlık ettiği bir İdarî komisyona (verwatuingsausschus) kısmen devredilmiştir. Bununla beraber Bourgmestre'in belli bir İdarî görevi mevcut değildir. Bu görevler meclis tarafından altı veya on iki yıl süre ile seçilmiş bir memur tarafından (gemeinde veya Stadtdirector) ifa edilmektedir. Bu memurun emri altında başka ajanlar da vardır: Veznedar, mimar v.s. gibi. Bu memur komün idaresini yönetir ve idari komisyonun kararlarını icra eder. Bu mahallî hükümetin yerinde yönetim organı olup bu yetki kapsamı içinde mahallî hükümetten doğrudan doğruya emirler alır. Kuzey Westphalie'nin Rhenanie Land'ında 1952 yılında kabul edilen mevzuat Basse - Saxe'da yürürlükte olanın ilkelerinden mülhem olmuştur. Fakat İdarî komisyonun bulunmaması sebebiyle Gemeinde – Direktör'un durumu burada çok önemlidir.

b) Bourgmestre'in üstünlüğü rejimi XIX yüzyıl başlarında yaygın Fransız fikir ve anlayışından neş'et etmektedir: Bourgmestre mahallî idarenin başı ve aynı zamanda hükümetin bir ajanıdır. Komün meclisi tarafından sekiz veya oniki yıl süre ile seçilir, memur niteliğini haizdir. Bu sistem Rhenaniepalatnat ve Sarre'de mevcuttur. Bununla beraber bu sonuncu land'da Bourgmestre meclis üyelerinin görev süresine tekabül eden 4 yıl için meclis üyeleri tarafından kendileri arasından seçilir. Bu seçimin vesayet makamınca kabul edilmesi gerekir.

e) «Magistrat üstünlüğü rejimi, Hesse ve Rhenanie de uygulanmaktadır. Komün meclisi burada, komünün yasama ve idaresi üzerinde idari vesayet organıdır. Halk tarafından seçilen bu meclisin yetkileri, Bourgmestre tarafından başkanlık edilen ve meclisçe altı yıl süre ile seçilen üst memurlardan (magistrat) teşekkül eden bir komiteye (gemein de vorstand veya Magistrat) devredilir.

Magistrat, müşterek bir organ olup Bourgmestre her ne kadar bu organın kararlarını icra etmekte ve mahallî idarenin şefi bulunmakta ise de birlikte vazife gördüğü kişiler arasında birincisi durumunda (primus inter pares) dır.

Kantonal plân hakkında, her land'a mahsus kuruluş mevcuttur. Genel mahiyette başlıca organ olarak halk tarafından seçilen kanton meclisi (kreistag) bulunur. icra organı heyet halinde çalışan Kreis komitesi (kreistat veya kreisausschuss) olup görevlerini fahrî ola-

rak yapan üyelerden müteşekkildir. Kantonlar Landrat ünvanını haiz kanton meclisi başkanı tarafından yöneltlen kendilerine has bir idareye sahiptirler. Landrat, halk veya kanton meclisi tarafından altı veya on iki yıl süre ile seçilir. Özel idare kurulları kanunla ihdas edilen veya bazı özel görevleri ifa etmek için bir çok mahallî idarelerin gönüllü olarak teşkil ettikleri derneklerden meydana gelen kamu hukuku müesseseleridir. Bu müesseseler arasında ilçe komün dernekleri (bezirks kommunalverbende) ve belli amaçlı dernekler (zweckverbände) bulunur.

4 —Sonuç:

Alman idare teşkilâtının kesin bir tarzda muhtar idare sistemini gerçekleştirdiği dikkat nazara alınmayabilir. Mevcut gelişim, bazı fikir ve kavramların muhtemelen yeniden inceleneceğini öngörmektedir. Zira, modern gelişimin ruhu bir merkez etrafında toplanmaya yönelmiş durumdadır. Belki bir gün Lânder'lerin adedi azaltılacak ve komünler yeniden tanzim ve teşkil edilecektir.

İDARÎ YEKİNDEN YÖNETİM

Yazan:

Hans PETERS

Colongne Üniversitesi Profesörü

Çeviren:

Mehmet TARCAN

İçişleri Bakanlığı Tetkik

Müşaviri

1 — Geniş bir ülke üzerinde faaliyette bulunan her önemli idare belli bir yerinden yönetimi gerektirir. Bu sebeple, La decantration - yerinden yönetim, Federal Almanya Cumhuriyetinde İdarî teşkilâtın en önemli ilkeleri arasında yer alır. Biz yerinden yönetimden, kamu hizmetleri kuruluşunun bünyesi içinde, bazı hususlarda, karar verme yetkisinin merkezî idare organlarından - özellikle bakanlıklardan - diğer İdarî makamlara veya memurlara doğru bir yer değiştirmeye yönelen eğilimlerinin tamamını anlıyoruz.

Pratik zaruretlar her yerde yerinden yönetimin belli bir derecesini zorunlu kılmaktadır. Böyle bir yerinden yönetimin doğru olup olmadığını öğrenmek için sorulan sorulara dünyanın her memleketi için farklı bir cevap alınacaktır. Bu siyasî, tarihî ve hatta ideolojik görüşlere göre değişecektir.

Bütün totaliter rejimlerde Almanya'da nasyonal sosyalist rejimi zamanında olduğu gibi merkeziyetçiliğe doğru kuvvetli bir temayül görüldüğü sırada demokrat memleketler kendilerini başka kıymet hükümlerine doğru zorladılar. Federal Almanya Cumhuriyeti, idare teşkilâtı ve idare hukukunda yerinden yönetimin esaslı ve değerlendirci bir görevi bulunduğuna inanan devletlerin yönünü tutmuştur.

II — Tarihî yönden XIX. yüzyıla kadar, mukaddes Roma Jerman imparatorluğunun sonucu olan Alman devletlerinde mutlakîyet idaresi azim ve kararlar merkeziyetçi idi. Von Stein 1808 de Stadteordnung'unu yayınladığı zaman, şehirlerdeki muhtar mülkî idareler vasıl asıle vatandaşların millete ve devlete daha sıkı şekilde bağlanması siyasî amacını güdüyordu. Bu tarihten itibaren mahallî idarelerin bağımsızlığı muhtar idare tarafından gittikçe sağlandı ve komünal alanın ötesine doğru muzaffer yürüyüşünü devam ettirdi. Ne-

tice olarak, o tarihten itibaren, Almanya'da yerinden yönetim, muntazam ve müessir bir idareyi sağlamak için basit bir teknik çare oldu. Devletin bağımsız bir idaresine halkı en geniş şekilde iştirak ettirirken siyâsî bir maksat güdüyor, bu kişilerin bencilliğini yenmek ve kendilerince hissedilebilen bir çerçeve içinde toplumun iyiliği hissini tahrik ve teşvik etmek gerekiyordu.

Bununla beraber bağımsız yerinden yönetim müesseselerinin vatandaşların yerinden yönetimle ilgili iş ve hizmetleri kadar komünün ekonomik ve sosyal alandaki faaliyetine katıldığı yerlerde idare edilen ve toplum için yararlılığı belirmektedir.

Diğer taraftan, yerinden yönetim, köklerini 1945 den beri çok belirli ideolojik kavram ve anlayışta bulan devlet teşkilâtının bir ilkesini gerçekleştirmek için önemli bir çare oldu: Devletin bünyesinin aşağıdan yukarı doğru gelişmesi yerinden yönetime müracaat etmekle çok kolayca gerçekleşir. Merkezîyet anlayışı zıt bir zihniyet üzerine kurulur, şurası bilinmelidir ki, merkezî bir devlet ötedenberi mevcut olan bir cemiyeti yukarıdan teşkilâtlandırır. Keza, federal teşkilât hakkında geçen yüz yılda fikirleri gelişen Hristiyan devlet anlayışı -1945 den beri ilerlemiştir - 1945 de Alman devleti yıkıldıktan sonra doğruluğunu teyid ve tasdik ettirdi. Komünlerin yeniden teşkili başlayınca, mutavassıt müesseseler, Lânder'ler vasıtası ile Federal Almanya Cumhuriyetine vasil olmak için kendiliğinden yoluna devam etti. Bu şekilde kabul edilen anlayışa göre, devlet döküntü yetki (competence residuaire) ilkesine tabidir, buna göre devlet, fertler veya kişisel gruplar tarafından tatmin edici bir tarzda ifa edildiği takdirde oldukça uzun süre bir faaliyete teşebbüs ve devam etmemelidir. Bununla beraber devlet ve özellikle federasyon, ister teknik ilerleme sebebi ile olsun, ister devlet faaliyetlerine yardımcı yetki ilkesinin uygulanmasına rağmen büyük halk çoğunluğunun ihtiyaçlarında denge sağlama ve idame etme sebebi ile olsun, bazı hizmetleri bizzat üzerine almalıdır.

Diğer taraftan, idare hakkında istek ve ihtiyaçlar o şekilde gelişmektedir ki, modern devlet niteliği idari devlet (Etat Administratif) olarak kendini haklı görmektedir.

Bu bakımdan yerinden yönetim o kadar önemli bir muvazene unsuru rolünü ifa etmektedir. Bu suretle, Montesquieu'nun kuvvetlerin ayırımı nazariyesinde öngördüğü devlet kuvvetinin en geniş bir dağılımı gerçekleşiyor. Federalizm ve yerinden yönetim aracılığı ile kısmen en modern bir kuvvetler ayırımı tezahür ediyor.

Nihayet, yerinden yönetimin uygunluğu lehinde mücadele eden tamamiyle siyasi ve amelî düzen görüşlerini sıralamak gerekiyor. Federal Almanya Cumhuriyeti sinesinde kuzey ve güney halkı arasında önemli ayrılıklar mevcuttur. Yerinden yönetim sayesinde, İdarî makamlar bu durumu daha sıkı ve samimî şekilde nazarı itibara alabilirler, zira mahalli hususiyetler hakkında en iyi bilgiyi sağlama imkânını vermektedir. Yerinden yönetim, zamanımızın dinamik ve değişen hayatı karşısında verimsiz kırtasiyeciliğe karşı en mükemmel bir silâhtır ve hiyerarşik yolla uzakta bulunan bir makamın ön kararına müracaat artık zarurî olmadığından işlerin sür'atle yürütülmesini sağlar. Yerinden yönetim, her memurun aşikâr şekilde ortaya çıkması ve her vatandaşa bir şahsiyet olarak muamele edilmesi imkânını verir. Bu suretle şahsiyetin zedelenmesi ve kaybolmasına karşı bir mukabil kuvvet teşkil eder. Böylece memurlar için olduğu kadar idare edilen için de sorumluluk duygusu kuvvetlenir ve İdarî makam vatandaş tarafından denetlendiğini hisseder. Memurlarda tasarruf duygusu artar. Yer yer yerinden yönetimin merkezî idareden daha az masraflı olduğu söylenebilir.

III — Federal Almanya'da yerinden yönetim biraz önce bahse konu olan hâkim ilkelere göre gerçekleştirilmektedir. Federal bir devlet olduğundan yani eşit haklara sahip ve müşterek devletin yasama, faaliyeti ve idaresine katılan üye devletlerden (Länder) mürekkep bir devlet olduğu için landerlerin idarenin başlıca âmili olarak nazarı itibare alınması gerekir. Alman devletinin mahiyetini tayin eden federal ilke, her ne kadar müşterek devlete nisbetle daima ademî merkeziyetçi bir etkiye malik olmuş ise de, yerinden yönetimden tefrik edilmelidir.

a) Yerinden yönetim mülkî olabilir, şu manâda ki devletin ülkesi illere (Bezirke), ilçe veya kantonlara (Kreise) ve komünlere bölünmüştür. Bazı ilçe veya kantonlar, bazan müteaddit küçük komünlerin birleşmesinden meydana gelen bir füzyon hesabına İdarî görevler ifa ederler.

b) Mülkî temele dayanan bu yerinden yönetim yanında Alman idaresi bir hizmet veya İdarî mevzular ademî merkeziyeti (decentralisation par services ou matieres administratives) tanımaktadır. Bir idarenin bünyesinde ifa edilecek işin heyeti mecmuası mahiyetine göre muhtelif kesimlere ayrılmış olup bunların şefleri idarenin asıl başına bağlıdırlar. Çok defa böyle bir ademî merkeziyete imkân vermek için, bir İdarî kuruluştan aynı mülkî yetkiyi haiz olan ve fakat

her biri hizmetin belli bir kısmını ifa eden diğer organlar meydana getirilir.

Söz gelimi, muvakkat memurlarını bir imtihandan geçirmeye yetkili olan bir Bakanlık, kendine bağlı özel bir daire teşkil eder, fakat bu kuruluş bu görevin ifasından ötürü devletin bütün ülkesi için yetkilidir. Hizmet ademî merkeziyetinin bir hali burada bahse konudur.

c) Yerinden yönetimin pratik sonuçları hukukî bakımdan kanunî manâsı ile muhtar idare tabiri içinde tezahür etmektedir. Misâl olarak, muhtar komün hizmetleri çerçevesine giren işlerin, bizzat komün idaresi tarafından ifasına imkân verilmesi yerine ülkenin belli bir yerinde oturanlar ve maksadı gerçekleştirmek için kamu hukukuna dayanan bir dernek, bir birlik içinde toplanabilirler. Böyle bir hukukî şahsiyetin aracılığı varsayımı, vatandaşların veya seçilmiş temsilci organların müdahalesi eli gerçekleşmiş oluyor. Kamu hukukunun ilkeleri gereğince bu alanda devletin bir müdahalesi mümkün değildir, ancak federal parlâmentoca bu konuda kabul edilmiş sarîh bir kanuna dayanması gerekmektedir.

Komünal idare, bağımsız bir yerinden yönetim sağlamak için bir çeşit İdarî teknik bir vasıttır. Buna karşılık kendisine has hizmet ve vazifeleri yanında, komünler devletin sorumluluğu altında devlete ait özel hizmet ve vazifeleri de yerine getirirler. Söz gelimi şahsî hal Hizmetleri gibi.

Komünler mahallî idare oldukça yerinden yönetimin konusu ve İdarî muhtariyetin tahakkuk vasıtasıdır.

Devlete nisbetle yerinden yönetilen özel hukuk kişilerinin aracılığı ile ekonomik ve sosyal alanda keza muhtar idareden yararlanılır. Ziraat Odaları ziraatçıların menfaatini temsil ettiğinden, Ticaret ve Sanayi Odaları ekonomik menfaatleri güden kuruluşlar olarak, ilgili kişilerin birlik veya dernekleri lehine belli bir alanda himaye ve teşvik görevini yerinden yönetime çevirdiğinden, iyi bir Örnek teşkil edebilirler. Sosyal alanda, aynı sistem özel hukuk kişiliği müesseseler! aracılığı ile ifa edilmektedir. Söz gelimi sosyal güvenlik gibi.

Bütün bu yerinden yönetim kuruluşları, devletin merkez teşkilâtına nisbetle muhtar bir tarzda kamu çalışmalarının önemli bir kısmını yerinden yönetim şeklinde ifa etmektedir.

IV — Lânder anayasalarının çoğu komünün kendisine mahsus bir faaliyet sahası olmasını açıkça kabul etmiştir. İdarenin diğer hiz-

metlerini komüne yükleyen sarıh bir kanun hükmü mevcut olmadıkça, «komünler, sınırları içinde muhtardır, kendi sorumlulukları altında mahallî kamu idaresinin tek yürütücüsü» olup yukarıdan aşağı doğru bu yerinden yönetim temsili ile ancak zahiren tezat halindedir. Tam bir ilmi zihniyet içinde devlet, tabiatı eşya icabı komünlere bazı hizmetleri bırakmıştır. Bunları kendisi tarafından teşkil edilen organların müdahalesi ile yerinden yönetim tarzında ifa ettirmektedir.

Merkezî organlardan itibaren kamu idaresi hizmetlerinin dağılımı yukarıdan müşahade eden bir gözlemci için genel görünüş bir yerinden yönetimdir. Kabul edilmelidir ki, komüne mahsus faaliyet sahası nazariyesi bir yenilik değilse, Alman idaresi tatbikatında özellikle devlet idaresinde o aslâ kabul edilmiş değildir, bütün kamu idaresi hizmetleri orada çok defa bir birim teşkil eder şekilde dikkat nazara alınmalıdır. Gerçekten tarihin en mutlak monarşinin devamı sırasında gerçekleşen durumun gösterdiği gibi, bu hizmetler menşesinde esas itibarıyla devlete aitti; zamanla ister kendilerinin isterse devletin mesuliyeti altında bunları yürütme yetkisi kısmen komünlere devredildi.

Fiilî hal nazarı itibare alınırsa, İdarî hizmetlerin dağılışı ve yerinden yönetimi federal cumhuriyetin bünyesinde henüz karışık durumdadır.

Alman idare teşkilâtında görülen, yerinden yönetim esasına göre taksim edilmiş İdarî hizmetler şunlardır :

A — Federasyona ait İdarî hizmetler.

1 — Federasyonun merkez makamları, özellikle bakanlıklar (merkezî faaliyetler).

2 — Federasyonun özel üst makamları. Bunun yetkisi federal cumhuriyetin bütün alanına yayılır. Hizmet ademi merkeziyeti gibi.

3 — Tamamiyle federal bir organ yardımı ile idare edilen federasyonun aslı ve tali özel kuruluşları (P.T.T., demiryolu gibi) (İdarî yerinden yönetim - decentralisation administrative)

4 — Doğrudan doğruya federasyona bağlı kamu hukukuna dayanan muhtar müessese ve dernekler.

B — Bir Land'a mahsus idare.

1 — Lander'in merkez kuruluşları (özellikle bakanlıklar) (merkezi idare).

2 — Yetkisi bütün Land'a şamil Land'ın üst kuruluşları (hizmet ademi merkeziyeti).

3 — Doğrudan doğruya muhtar özel kuruluşlar veya özel alt kuruluşlar (İdari yerinden yönetim).

C — Doğrudan doğruya Land'a bağlı mülkî kuruluş olarak komünler ve komün gruplarının hizmet ve görevleri :

1 — İdarenin serbestçe takdirini kullanmaya yetkili bulunduğu konular. Sözgelimi, bir belediye tiyatrosu işletilmesi (bağımsız yerinden yönetim - decentralisation independante).

2 — Kanun tarafından mecburî tutulanlar:

a — Takdir hakkına giren meselelerde devletin kararına lüzum olmyanlar (bağımsız yerinden yönetim).

b — Takdir hakkına giren meselelerde devletin kararına ihtiyaç duyulanlar. (Bağımsız yerinden yönetim).

3 — Land'ın kararı ile Land hesabına yapılan işler (yetki genişliği - deconcentration).

4 — Anayasanın 85. maddesi mucibince land aracılığı ile federasyon hesabına yapılan hizmetler (yetki genişliği).

D — Özel hizmetlerin ifası için bir Land'a doğrudan doğruya bağlı kamu hukukunun özel müessese ve kuruluşları (bağımsız yerinden yönetim).

E — İdarenin herhangi bir organı tarafından yürütülebilen mali idare. Yerinden yönetim meselesinin dışında bulunmakta fakat ona alet olabilmektedir.

V — Devletle doğrudan doğruya münasebet bağılılığı içinde bulunan yerinden yönetim organları, mahallî idareler veya ilgili kamu müesseseleri üzerinde devlet muntazaman bir murakabe veya vesayet görevini ifa etmektedir. Bu vesayetin gayesi ve sahası buna tabi bulunan organların davranışlarında kanuna uygunluğu ve meşruiyeti sağlamaya matuftur. Takdir hakkına giren saha bunun dışındadır.

Her yetki devrinin (delegation) bir nevi yerinden yönetim olup olmadığı sorulabilir, yani bir makamın yetkisinin diğer asıl görevlilere devri yerinden yönetimi gösterir. Yetki devri merkez makamları arasında olabildiği takdirde bu temsil keyfiyeti kabul edilemez. Bununla beraber yetki devri çok defa bir bakanlık veya merkez dairesinin bünyesinde mevcut İdarî iş ve hizmetlerin, ademi merkeziyete göre idaresini sağlamak için, dağıtımını yürütme vasıtasıdır.

Vekâlet (Mandat) müessesesi ile vekil tayin eden kimse (mandant), vekâlet ve yetkiyi haiz olan kimse (mandataire) ile birlikte vekâlet mevzuu hakkındaki bütün karar yetkisini mahfuz tutarak aynı makamın bünyesi içinde yerinden yönetim aleti olarak belli bir rol oynar. Fakat bu ancak zayıf bir saha üzerinde sınırlı bir yerinden yönetime müsaade edebilir.

BÜRO VE FABRİKADA İŞBENZERLİĞİNE DOĞRU (1)

İngilizce'den çeviren
M. Recai TOSYALI

Eğer şimdiki eğilim devam ederse yakın bir gelecekte büro ile fabrika arasında iş yeri olarak esaslı bir fark kalmıyacağı anlaşıyor.

İki tür işyeri arasındaki tarihî ve kesin çizgilerle belirlenmiş olan fark iki istikametten aynı anda hücumu uğramakta ve benzerlikler ananevi farklılıkların yerini almaktadır. Bu makalede geçmiş durum kısaca incelendikten sonra bu iki kuvvet analiz edilecek ve sebepleriyle etkilerinin bazıları incelenecektir.

Geçmişte iki tür işyeri «Benzer» şekilde gelişmediler. Sanayileşmenin ilk günlerinde gerek büro memuru ve fabrika işçisi bakımından, gerekse dışardan bir gözlemciye göre iki işyeri arasında kesin farklar vardır :

Fabrikada çalışma şartları kötü ve hatta emniyetsizdi. İş ağırdı ve makineleşme fabrika işçisinin fizikî yükünü yeni yeni hafifletmeye başlıyordu. İş kazası tazminatı ancak gelecek bir tarihte kabul edile* çektir. İş ne olursa olsun işyeri kirli idi veya kötü ışık, boya ve havalandırma şartları yüzünden kötü görünüyordu. İş emniyetsizliği normal bir durumdu. Fabrika idarelerinin çoğunluğu şimdi »BEŞERİ İLİŞKİLER« dediğimiz insanlar arası ilişkileri hiç dikkate almıyor ve yine İşçi Sendikalarının bugün meslekte eskilik faktörüne önem vermesi, bu sendikaların ekonomik kudretlerinin artmasıyla mümkün olacağı zamanı bekliyordu. İş gücü, çoğu ilkokul mezunu olan işçilerle, vasıfsızdı. Genellikle 20 inci yüzyılın ilk günlerine kadar ortalama bir fabrika işinin tamamlanacak, iyileştirilecek çok taraflarının olduğunu söyleyebiliriz.

Buna karşılık bürodaki iş, bugünün şartlarına göre ilkel olmakla beraber, göze görünür şekilde fabrika işinden iyi idi. Daha temizdi;

(1) Toward Job-Situation Homogeneity, Management Of Human Resources McGraw-Hill Book Company, New York 1964. S: 102-108

dosyaları karıştırmak, yazıları işaretleme, cevap yazmak güç işler değildi, ve bütün bunları memur «iyi Giyimli» olarak yapabiliirdi. Büro memurlarının aylıkları fabrika işçilerinden daha az olmakla beraber daha fazla iş emniyeti vardı. Büro memurlarının sendikaları olmadığından iş emniyeti önemsiz gibi görünürse de, bu tür memurların, yaptıkları işin tabiatından olarak, işlerine fabrika işçilerinden çok daha az oranda son verilirdi. İşleri doğrudan doğruya üretimle ilgili değildi ve bu durum ücretlerinde belli olurdu; şimdi olduğu gibi o zamanlarda da büro memurları parça başına veya çalıştıkları saat itibariyle değil, aylık olarak ücretlerini alırlardı. Bunlar üretimden çok fabrikanın malî veya haberleşme işleriyle ilgilendiklerinden kullanılacak kelime ve rakamlarla daha fazla aşına olmak durumunda idiler; çoğunluğu da lise çıkışlı idi. işçiye göre daha iyi eğitim yanında, patrona daha yakın çalışmanın verdiği prestij iki çalışma grubu arasındaki farkı çoğaltıyordu. Fabrika işçisine göre daha az olan ücretleri sosyal statülerindeki bu yükselişle karşılanıyordu. Beyaz yakalı çalışma gücü seçkin işgücüydü ve bu güç, üstünlüğünü de zaman zaman açık seçik gösteriyordu. Bir büroda çalışma fabrikada çalışmadan kesin olarak daha iyi idi.

DEĞİŞEN DURUM

Son 20 yılda durum hızla değişti. Çalışma yeri olarak Büro ve fabrika gittikçe benzer oldular. Önceleri fabrikanın gitgide büroya benzediğini görüyoruz. Sendikalar tek başlarına bu değişikliğin yapıcısı olmamakla beraber işçi kuruluşlarının kuvvetlenmeleriyle işyeri arasındaki büyük farklılık azalmaya başladı.

Fabrikanın büroya benzemesinden en göze görünür değişiklik daha iyi çalışma şartlarında kendini gösterir. Bedenen yapılan, ağır ve kirli olan işler gittikçe daha kolay, fikrî ve temiz olmağa başladı. Makineler daha iyileşmekte ve makineleşmenin elektronik kombine edilmesiyle bu iyileşme çok daha hızlanmaktadır. Herkesin «Düğmeye Basmak» yoluyla çalışması daha epeyce zaman gerektiriyorsa da eğilimin bu yöne olduğu kesindir.

İkinci değişiklik idarenin işçiye insan olarak daha çok ilgi göstermesidir : Bu durum, daha iyi bir personel idaresi, daha kuvvetli İşçi Sendikaları, yükselen eğitim seviyesi ve teknolojik değişimin ortak sonucudur. İşçiler hislerinin dikkate alındığını, kendilerini il-

gilendiren meseleler hakkında fikirlerine başvurulduğunu görmekte ve bu fikirlerin gerek kendilerine, gerekse işyerine daha çok faydalı olması için eğitimlerini artırmaktadırlar.

Pazarlık ve Yan Ödemeler:

Sendikalaşma ve kanun yoliyle işçiler kendilerini idareye kabul ettirmişlerdir. 1930 lardanberi işçileri, işverenle pazarlıkta kimin temsil edeceğini belirtmek üzere seçimler yapılmakta, işverenler işçi temsilcisi ile sağlam ve doğru olarak pazarlık etmekte, işçinin beğenilmeyen bir sendika üyeliği dolayısıyla haksızlığa uğraması önlenmektedir. Müzakereler yoliyle belirli bir gelecek denem için iş akdi yapılmakta veya bir konu üzerinde anlaşmaya varılmakta ve yine müzakerelerde, işçinin uğradığı haksızlığın, ona adil bir başvurma sağlamak suretiyle önlenmesi mümkün olmaktadır.

Ücret dışı alanlarda da eşitlik, işçiyi büro memuruna benzer duruma getirmektedir. Örneğin eskiden sadece büro memurlarına paralı hastalık izni verilirdi, ücretlerini aylık olarak aldıklarından gelmedikleri günler için paralarında herhangi bir azalma olmazken, saat başına ücret alan işçi işe gelmediği saatler için para alamazdı.

Bugün iş anlaşmaları yoliyle ücretli hastalık izninden işçiler de faydalanırlar ve bu onlar sunulan yan ödemelerin sadece birisidir. Emeklilik ve izinler fabrika veya büroda çalışmaktan çok işyerinde memurun eskiliğine ve gelir seviyesine bağlıdır.

Bazı durumlarda, iş şartlarının benzerliği daha da ileridir. İşçinin çalışma zamanını ölçen zaman saatleri bazı hallerde kaldırılmıştır. Git gide çoğalan durumlarda işçiler, gardrop kolaylıklarından faydalanarak, işe beyaz gömlekle veya sokak elbisesiyle gelmiye ve iş bittikten sonra giderlerken yine elbise deışmeye teşvik edilmektedir.

YENİ ÖDEME ESASLARI

Fabrika işçileri genellikle büro memurları gibi aylık ücretle çalışmaktadırlar. Bu hareket Mart/1958 de IBM in 20 bin işçiye saat başına ücret yerine haftalık ücret ödemesiyle başladı. Bu ödeme devresi aylık ödemeğe göre kısa olmakla beraber büyük bir şirket tarafından bu yolda atılmış ilk adım olduğundan dikkati çekicidir ve

zamanında, işçi - memur ödemelerindeki «Çift Standart»! kaldırdığı için ilgi ile karşılanmıştır.

Gelirde Devamlılık:

İşçilere aylık ödeme yapılamazsa bile ücretin garantili olması veya ek işsizlik tazminatı kabul edilmesi hallerinde ücrette devamlılık sağlanmış olur. Ödeme devresi saat veya ay olsun eğer gelirde devamlılık varsa işte emniyet var demektir. Emniyetsizliği doğuran sebep ücretin saatbaşı ödenmesi değil ancak her saatin sonunda işten çıkarılma imkânının var olmasıdır. Eğer şirket tarafından yıllık ücret kabul edilirse veya işten çıkarılma devirlerindeki gelir kaybını, ek ödeme veya işsizlik tazminatı karşılırsa işçi gelirinin devamlılığı sağlanmış ve büro memurunun gelir emniyetine yakın bir durum işçi için de elde edilmiş olur.

BÜRO DEĞİŞİYOR

Çalışma şartlarında ve yan ödemelerde iyileşmeler, ödeme şeklindeki değişiklikler, idarede işçi lehinde davranışlar yoluyla fabrikada çalışma büroda çalışmağa benzedi. Şimdi dikkatler diğer tarafa, yani büroda çalışmanın giderek fabrikada çalışmağa benzer duruma gelmesinde toplanmıştır. Bu son olay yakın zamanlarda oluşmakla beraber yine de dikkatle incelenmeyi gerektirir.

İlk olarak, git gide daha çok memur büro tipi işlere giriyor. Bu. gerek mutlak olarak, gerekse geri kalan işgücüne oranla doğru bir görüştür. Beyaz yakalıları, şimdiye kadar işgücünde çoğunluk olan mavi yakalıları sayıca geçmişlerdir. Büro işgücü şimdiye kadar azınlık olduğundan seçkin bir gruptu. Seçkin olan bu grup eskiden aşağı görülen işçi sınıfından daha geniş olduğunda yine seçkin olarak kalır mı? «Seçkin»i «Nispeten Küçük Fakat imtiyazlı bir Azanlık» olarak düşünürsek, hayır. Halen Liretim işçileri bir çok iş yerinde büro memurlarından fazla iseler de bu durumun gittikçe değişmekle olduğu görülmektedir.

Fabrika Atmosferi:

Bürolarda çalışanlar çoğaldıkça fabrika benzeri bir atmosfer kendini gösterir. Patrona yakın bürolardaki masalarda oturan küçük, seçkin olarak düşünülen gruplar yo k artık. Bunun yerini büyük sa-

yıda, genellikle benzer masalar almıştır. İş hacmi ve işi yapanların sayısı, çalışmanın verimini ve koordinasyonu arttırmak için üretim- tipi metotların uygulanmasını gerektirmektedir. Tek masalar artık iş istasyonları haline gelmiş olup zincirleme iş ve iş akımı metotları üretim katında olduğu gibi büroda da kolaylıkla uygulanmaktadır. Metal yerine kâğıt işi yapılmakta ise de aynı prensipler burada da yürürlüktedir.

Bir manâda daktilo her zaman bir makina operatörü idi; ancak bu halde makina onu çalıştıran kızın bir uzanımı idi. Çalışmasına ona yardımcı ve kolaylaştırıcıydı. Şimdiki elektronik makinaların büroya girmesiyle daha ziyade kız makinanın bir uzanımı oluyor. Sanki makina şimdilik yapamadığı bazı işler için etrafında bir insan bulunmasına razı oluyor gibidir. Esas itibarıyla «Büro Makinaları» deyiminin kullanılması da büronun git gide bir fabrika olarak düşünülmeyle başladığını gösterir; zira makinalar her zaman için fabrikanın ayrılmaz bir parçası olagelmışlerdir.

Değişik Ödemeler:

Makinalaşmada olduğu gibi, ücretlerin eşitleşmesinde de bürolar fabrikalara benzemektedir. Daha önce işaret ettiğimiz gibi, büro memurları işçilerden — bilhassa bu sonuncular sendikalaşmışsa — daha az ücret almaktaydılar. Bu dezavantaj, büroda çalışmanın verdiği daha yüksek prestij ve iyi çalışma şartları ile karşılanmaktaydı. Bu da değişmekte ve memurun sosyal durumu nisbeten düşerken ücretler yükselmektedir. Bu durum, şirketin ücret politikasını nisbeten eşit ve âdil tutabilmek için, kuvvetli sendikaya bağlı işçilere yapılan zamdan sonra sendikasız işçilere de zam yapılmasının sonucudur. Halen, genel olarak beyaz yakalıların işleri bir çok fabrika işinden daha az para getirmekte ise de eşitliğe doğru bir eğilim olduğu söylenebilir.

Büro memurlarının sendikalaşmaları da, hernekadar bu hareket daha başlangıçta da, ofisin fabrika haline gelmeğe başladığını gösteren bir işarettir. Bir taraftan büro - fabrika işlerinin gayri şahsileşme eğilimi, diğer taraftan da ekonominin üretim bölümündeki üyeliklerinin azaldığını gören sendikaların örgütlenme gayretleri, büro memurlarının daha çok sendikalaşmağa başladığını gösterir.

BENZERLİK İÇİN BAŞKA SEBEPLER

Fabrika ve bürolarda işlerin gittikçe birbirlerine benzemesinin belli başlı üç sebebi vardır : Sendikalar, teknolojik ilerleme ve çalışanlarda gittikçe artan eğitim seviyesi...

1 — Sendikalar:

Sendikalar daha iyi çalışma şartları ve eşitlik için uzun zamandanberi mücadele ediyorlar. Sendikalaşmanın başlama yerinin büro değil fakat fabrika olması ve genellikle büroda çalışma şartlarının daha iyi olduğu konusunda birleşmesi dolayısıyla sendika daha iyi çalışma şartları konusunda başarılı olduğu sürece fabrika ile büro arasındaki farklılığı kapatmaya gayret edecektir.

2 — Teknolojik Değişme:

Özellikle kompüterlerin gelişmesi ve diğer bilgi toplıyan gereçlerin büroya girmesiyle makinalar daha geniş kullanılma olanağına kavuşmuş oldu; artık büro kâğıtla uğraşan bir fabrika görünümünde. Aynı zamanda fabrikadaki teknolojik gelişmeler gittikçe artan oranda, üretim mallarının daha az işçiyle elde edilmesine ve dolayısıyla beyaz yakalı teknisyenlerin mavi yakalı üretim işçilerine göre önemlerinin artmasına yol açıyor.

3 — Yükselen Eğitim Seviyesi:

Bazı şirketler sâdece lise mezunu işçileri işe alıyor. Bazı firmalar ise ustabaşının bile fakülte mezunu olacağı günler için plânlar yapıyorlar. «Normal» işçilerin eğitim seviyelerinin yükselmesi, buna karşılık yukarı tabaka memurların eğitimlerinin aynı ölçüde artmaması sebebiyle ortalama fabrika işçisiyle ortalama büro memurunun arasındaki farkın azalacağını ve bunun iş durumları üzerinde çoğalan bir etki bırakacağını söyleyebiliriz. İş yapanlar aynı olduğu sürece iş durumları da daha çok benzer olacaktır.

İç İlişkiler:

Bu üç faktör tek olarak bulunmazlar. Tam karşısı ; Hepside bir- birleriyle yakından ilgilidirler. Örneğin, sendikalar eğitimin önemi üzerinde uzun zamandanberi dururlar. Eğitimi, üyelerinin durumunu iyileştirmek, zamanla onlara yukarı tırmanma olanakları sağlamak

için bellibaşlı bir yol olarak görürler. Yine sendikalar eğitimin parasız ve genel olması konusundaki savaşın şampiyonluğunu yapmışlardır. Teknolojiye gelince, üyelerinin işleri tehlikeli olunca teknolojik gelişmenin de savaşını vermişlerdir.

Teknolojik gelişim devamlı olarak daha iyi eğitim görmüş kadın ve erkekler ister, yüksek öğrenimli personel gerektirir. Yükselen eğitim seviyesi daha büyük teknik ilerlemeler sağlar, ve her zaman değilse bile yine de daha az sendikalaşmağa yol açar.

Bu üç değişikliğin sonucu ve etkileri için ancak tahminlerde bulunmak mümkündür : Burada üç etki alanım inceleyeceğiz : Sosyal sınıf farklılaşması ve statü, sınıf mücadelesi ve sendikalaşma.

Statü:

İlk olarak, iş farkları gittikçe azaldığı ve iş, sosyal farklılaşmada önemini gittikçe kaybettiği için sınıfsal ayrılıklardan halen ne kalmışsa ortadan kalkacağına benzer. Bugün bile bu kavramdan az eser var. Amerika doğumlu işçilerle göçmen ataları arasındaki nesiller çoğaldıkça, sınıf ve imtiyaz konusunda Avrupalının görüşleri geniş şekilde ortadan kaybolmaktadır. Bugün Amerikan Ulusu ve işçi sendikaları geniş bir orta tabakanın varlığı ile gurur duyuyorlar.

Hakikaten bu orta sınıf o kadar yaygındır ki sanki başka sınıf yokmuş izlenimini bırakır. Bugün hemen hemen bütün işçilerin bir. çoklarının iki arabası, en alçak gönüllü işçi evinin bile televizyonu var. Eskiden işçilerin toplandığı kalabalık ve bakımsız şehir merkezlerinden sayfiye bölgelerine gidiş, aşağı yukarı bütün büyük şehirlerin etrafını çevreleyen evlerin yapımında görüldüğü gibi, artıyor. Şimdi bütün bu sınıf farklarının ortadan kalkmasına ek olarak beyaz yakalı olmak da belirli bir sınıf işareti olarak önemini yitirmekte. Beyaz yakalı üniforma git gide daha çok insanlar tarafından giyiliyorsa, iş ve çalışma şartları benzer olurken işin de bir sınıf sembolü olarak değerinin azalacağını söyleyebiliriz.

Bu eğilimi hızlandıran başka bir husus fabrika ile büro arasındaki fizik) ayrılığın ortadan kalkması olacaktır. Geleceğin bütün üretim gücünün kompüter programlanmasında kullanılmıyacağını kabul etmekle beraber, fiziki ayrılığın ortadan kalkmasına örnek olarak şimdiki şirketlerin kompüter merkezleri gösterilebilir. Beyaz yakalı işçiler insanı etkilendiren vızılıtlı makinalarla çalışıyorlar. Böyle bir çalışma yeri fabrikanın mı, yoksa büronun mu bir parçası

olarak kabul edilecek? Gelecekteki üretim makinalarının ne biçim olacağı ve nasıl çalışacakları bugünden tahmin edilemez. Fakat büro — fabrika personelinin üretim merkezlerinde çalışacağını, yüksek eğitim görmüş aletlerde tecrübesi olan beyaz yakalıların bugünkü büro — fabrika arasındaki kesin farkı ortadan kaldıracabileceklerini düşünebiliriz. İşçiler bir birine benzer giyinip aynı yerde çalışınca iş benzerliği vetiresi biraz daha ilerlemiş oluyor.

Endüstride Mücadele:

Sınıf farklılığının ve bir sınıf sembolü olarak işin önemini azalmasına ek olarak endüstrideki mücadelenin de önemini kaybedebileceğini söyleyebiliriz. Fabrika ve büroda işler birbirine benzedikçe daha mantıkî bir ücret yapısına ulaşılabilir. İş yapısı karmaşık oldukça ödeme usulü ve bütün işçiler de idare tarafından üzerinde anlaşmaya varılacak bir ücret saptanması zorlaşır. Bugün bu sahada en açık problem bazı işçilere aylık ücret ödenirken diğerlerine hâlâ saatbaşı ve parça başına ödeme yapılmasıdır. Bazılarının «Çifte Standart» olarak gördükleri iki türlü ödemeye kızgınlık artıyor. Büro ve fabrika işlerinin benzerliği çoğaldıkça tek ödeme usulünün bulunması ve hatta bütün çalışanlara aylık ücret ödeme yoluna gidilmesi mümkündür. Ödeme usulü tekleşince karmaşıklık azalacak, daha çok benzerlik olacak ve üzerinde kavga edilecek az şey kalacaktır.

Birlik:

Şirket elemanları otomatik ve açık olarak giyim ve çalışma yeri çakımından belirli iki ayrı gruba bölünmemişse çalışanlar arasında geniş bir birlik fikrinin doğması normaldir. Bu «Bir olma teklik» geni tikle moralin daha yüksek olmasına yardım eder. Personelin bir kısmı nisbeten temiz, bakımlı bürolarda çalışırken diğerleri kirli bir 'erde iş yaparsa, biri akustığı iyi ve havalandırma tertibatı olan yerde çalışırken diğeri metalin metale çarptığı gürültülü bir yerde terler ve titrerse, birisi işe yedide gelirken öteki sekizde veya daha geç* gelirse ayrıcalıkların nasıl azalacağını görmek güçleşir.

Benzer olarak, personelin eğitim seviyesi iş için istenen asgari derecede eşitleştikçe işverenle işçi için bir birinin görüşünü öğrenmek kolaylaşır. Bir taraftan çalışanlar idarenin kâr için ilgisini, gider ve fiat seviyesi üzerinde (bazan işçileri dikkate almadan) ısrarla duruşunu anlar. Diğer taraftan da idare yüksek eğitim görmüş bir

elemanın bile iş emniyeti ve takdir görme konusundaki ihtiyacını bilir.

Esneklik:

Yükselen eğitim seviyesi ve işlerin benzerliği daha esnek bir işgücü meydana getirir. Çalışma şartları bir birine benzedikçe ve giyim göze çarpan bir statü sembolü olarak önemini yitirdikçe personelin bir iş alanından diğerine geçmesi kolaylaşır. İşçilerin başlangıç eğitim temeli genişlediği için, onları tekrar eğitimden geçirmek kolaylaşır. İşçiler daha geniş kapsamlı bir geçmişe, daha çok ilgilenilecek şeylere sahip ve gerekli değişikliklerin yapılmasının gelecekteki faydalarını görebilecek yetenekte olduklarından tekrar eğitim görmeye ve başka yere aktarılmaya daha kolaylıkla razı olurlar. Bütün bunlar gelecekteki işgücünün yüksek seviyeli «Her Şeyi Yapar» insanlardan kurulacağını göstermek için ortaya atılmıyorsa da bu konuda bir eğilim vardır ve bugün var olan kompartimanlaşmış iş yapısından uzaklaşmalıdır.

Örgütlenmiş İşgücüne etkisi

Burada tartışma konusu yapılacak son problem işbenzerliğinin örgütlenmiş işgücüne yani' sendikalara etkisidir. En az üç ihtimal kendini gösterir : Eğer iki tür çalışma yerindeki iş farklılığı asgariye inerse bir şirketin fabrika ve büro işçileri tek sendikaya girebilirler. Halen tek sendika durumu görülmemekte isede bunun, ayrı ayrı problemleri olan iki ayrı grubun, büro ve fabrika işçilerinin değişik sendikalar tarafından temsil edilmesinden ileri geldiği anlaşıyor. Eğer şirkette çalışanların hepsi aynı sendikada toplanmış olsaydı bu durumun sendikanın pazarlık gücüne ne ölçüde etki yapacağı açıktır.

Diğer bir ihtimal da farklar azaldıkça halen büro memurlarında görülen sendikalaşmama durumunun sendikalaşmış diğer alanları da etkileyebilmesidir. Mantikî olarak olaylar her iki yöne doğru da oluşabilir. Biraz daha düşünülürse olumlu, örgütlenmiş sendikacılığın olumsuz, sendikalaşmama durumundan daha kudretli bir cereyan olacağı mantıkî görülür.

Mümkün Karışımlar:

Sonuç olarak ve biraz daha geniş düşünüldüğünde, sendikacılık yapısı değişen şartlara uydukça, beyaz yakalı fabrika — büro işçilerinin kuracağı yeni bir federasyonun şimdiki AFL — CIO ya karşı çıkabilmesinin mümkün olabileceği anlaşılır. Burada hemen AFL CIO nun 1955 deki karışımları akla gelir. AFL (Amerikan İşçi Federasyonu) daha ziyade Ustalığa yönelmiş Uluslararası sendikalardan kurulu iken, sonuncusu, yani CIO (Endüstri örgütleri kongresi) aha çok sanai) sendikalarından meydana gelir. İkisi birleşerek AFL — CIO yu meydana getirdi.

Eğer bu makalede öne sürülen fikirler — Spekülasyonlar — oluşursa o zaman esas itibariyle beyaz yakalı işçi kuruluşlarının, şimdiki örgütün normal devamı olan bir federasyon yerine, gelecekteki durumu daha iyi yansıtabilecek bir süper federasyonda AFL — CIO ile kaynaşabileceği düşünülebilir. Yeni nesil fabrika-büro işçisinin ve işçi kuruluşlarının şimdiki zincirleme iş işçisinden farklı olacağı görülüyor.

İşbenzerliğinin bütün bu sonuçları sınıf ve statü farklaşması, endüstri ahenksizliği ile veya sendikaların örgütlenmesi ve yeniden örgütlenmesi ile ilgili olsun spekülatif görülebilir. Kesin olan şey yeni teknolojinin, bugün yalnız başlangıcını gördüğümüz yeni gelişmeler getirdiğidir. Bu gelişmelerin çoğu yarının iş, çalışma şartları ve çalışma yeri ilişkileri üzerinde önemli etkilerde bulunacağı benzer.

İNGİLTEREDE MAHALLÎ İDARE REFORMU (*)

Çeviren :

Temel TÜRKAY

Mahallî İd. Gn. Md.

Şb. Müdürü

PLAN

- I Kıralityet Komisyonu ve Yeni bünye (strüktür)
- II Temel (ana) idarelerin çalışması
- III Harita
- IV Mahallî meclisler ve ademi merkeziyet idaresi
- V Merkezî ve mahallî idare arasındaki ilişkiler
- VI Vergileme
- VII Seçime, kuruluşa ait ve bunlarla ilgili kusurlar
- IX Sonuç

Ekler

- A Kıralityet Komisyonu tarafından teklif olunan bünye hakkında alınan görüşler
- B Kıralityet Komisyonu raporunun özeti
- C Kıralityet Komisyonu tarafından metropoliten bölgeler için teklif olunan görev ayrımı
 - D Özel çalışmaları gerektiren hizmetler
- E Kıralityet Komisyonu tarafından mahallî meclis harcamaları için uygun olduğu düşünülen hizmetler

Harita

Kıralityet Komisyonunun teklif ettiği birimsel ve metropoliten bölgeler

(*) Bu rapor, Majeste Kraliçenin emri ile, Şubat, 1970 de, Mahalli İdareler ve Bölge Plânlaması Bakanı tarafından Parlamentoya sunulmuştur. KRALİYET MALZEME OFİSİ, LONDRA, Cmmd. 4276

I KIRALİYET KOMİSYONU VE YENİ BÜNYE (STRÜKTÜR)

1. Parlâmentonun bu döneminin ilk yıllarında Hükümet, idare bünyesinin, örgütünün ve mekanizmasının çeşitli kademelerde esaslı bir şekilde yeniden gözden geçirilmesine ihtiyaç bulunduğuna karar verdi. Böyle bir gözden geçirmeyi gerektiren kurumların başında, umumî kanaate göre, mahallî idare geliyordu.

2. Binaenaleyh, birisi İngiltere’de, diğeri İskoçya’da mahallî idare örgütünü yeniden gözden geçirmek üzere Lord Redcliffe Maud’un ve Lord Wheatley’in başkanlığında, geniş yetkileri olan Kıralityet Komisyonları kuruldu. Bu arada Hükümet, daha önceki araştırmalara uyarak, onların Gal eyaletinde mahallî idareyi yeniden gözden geçirme çalışmasına bağlı kaldı.

3. Daha sonra, kendi araştırma konularının dikkate alınmasında, mahallî idare örgütündeki gelişmelerle ilgili olarak, onlara görev tahmil eden Komisyonun tîyini ile ileri bir adım daha atıldı.

4. Bu Beyaz Kitap İngiltere’de, mahallî idare bünyesini ve keza V, VI ve VII nci Bölümlerde, İngiltere’ye ait diğerkonuları ele alıyor. Aşağıda 14 ten 16 ya kadar olan paragraflar İskoçya ve Gal’deki iç bünye durumu ile ilgilidir.

Redcliffe - Maud raporunun genel yankıları

5. Redcliffe - M’aud Komisyonuna ait delillerin çoğu göstermiştir ki, mahallî idarenin gerek içindeki gerek dışındaki mütalâaların büyük bir kısmı, esaslı bünye değişikliklerinin gerekli olduğu merkezindedir. 1958 tarihli Mahallî İdare Kanununa göre İngiltere Mahallî idare Komisyonunun kabul etmek zorunda kalmış olduğu dağmık metotların yetersizliği genellikle kabul ediliyordu.

6. Kıralityet Komisyonu raporu 11 haziran 1969 da yayınlandığı zaman, mahallî idarede önemli bir rasyonalizasyon istendiğı, yürütme sorumluluğı olan birimlerin sayısında büyük bir azaltma yapılmasının gerekli olduğu ve şehir ile kır arasında tarihî bir yanlışlık eseri olan bölünüşe son verilmiş olması gerektiğı şeklindeki üç ana ilkenin Hükümetçe kabulünü Başbakan beyan etti; ve Hükümetin raporda teferruatlı teklifler yapmadığını sade bir şekilde ifade etti. O zamandan beri, ilgili bütün tarafların, Komisyon tarafından tavsiye olunan yeni bünye hakkındaki görüşlerini ve mümkün olan en

erken bir tarihte mütalâalar hazırlanmasının sağlanmasında mahallî ve diğer idarelerin, başka işleri bir yana bırakıp hazır olmalarına yardım hususunda Hükümetin arzusunu anlamak için, dört başı mamur müzakereler yapıldı. Bu müzakereler sırasında ileri sürülen görüşler, Komisyonun getirdiği bilgilerden hangisinin daha önceden açıkça bilindiğini, bu yüzyılın son çeyreği ve ondan sonrası için mahallî idareye uygun gelecek geniş çaptaki reformlar için büyük desteğin ne olduğunu teyiden göstermiştir.

7. Bazı yorumcular, raporun en son teferruatına kadar inen bir mutabakata varıyorlarsa da raporun ana ilkeleri geniş ölçüde kabul ediliyordu. Raporda bulunan ve bazı yorumcuların üzerinde anlaşılmadıkları hususlarda, diğerleri kuvvetli bir mutabakat izhar ettiler. Mahallî İdare ve diğer teşekküller tarafından ifade edilen görüşlerin bir muhasebesi Ek A da gösterilmiştir.

Bünye hakkında Komisyon teklifleri

8. Komisyon,

- a) İngilterenin daha büyük bir kısmının, 250.000 den daha az ve 1.000.000 dan daha çok nüfuslu olmayan ve içerisinde tek bir idarenin bütün mahallî idare fonksiyonlarını icra edeceği «birimsel bölgeler» (1) şeklinde örgütlenmesini ;
- b) Bununla beraber, plânlama, ulaştırma ve kalkınmanın, başka hizmetler için çok geniş sayılabilecek yetkileri gerektirdiği yerlerdeki bazı bölgelerin, içlerindeki fonksiyonların iki idare kademesi arasında paylaşılmış olacağı «metropolitan bölgeler» olarak örgütlenmesini;
- c) Halkın istediği yerlerdeki birimsel bölgelerde ve metropolitan bölgelerde, en önemli fonksiyonu, mahallî halkın kendisini ilgilendiren her konu üzerindeki görüşlerini ifade etmekten ibaret olacak olan «mahallî meclisler» bulunmasını;
- d) Birimsel ve metropolitan bölgelerin, her birisinin esas idareler tarafından seçilmiş üyelerden ve bu üyelerin oyu ile teşkilât üyeliğine davet edilen bazı üyelerden

(1) «Unitary districts» kavramını dilimize iki kelime ile çevirmek zordur. «Tek mahallî idare bölgeleri» demek mümkün idi. «Birimsel» «Unitary» nin tam karşılığı olmasa bile, bu şekilde çevirmeyi uygun bulduk. ÇEVİREN

ibaret bir eyalet meclisi bulunan ve başta gelen görevi, içerisinde esas idarelerin idari görevlerini icra edecekleri geniş bir plânlama çerçevesi meydana getirmek olan sekiz eyalete ayrılmasını; teklif etti.

Hükümetin genel görüşleri

9. Hükümet genel olarak bu bünyeyi kabul etti (aşağıda eyaletler için söylenenler konusunda). Müzakerelerde ve bunun dışında ifade edilen görüşleri, Bay Senior'un aleyhteki muhtırasında, ileri sürülen teklifleri ve kendi çalışmalarının sonuçlarını dikkatle inceledikten sonra Hükümet bunu yaptı. Yeniden düzenleme (reorgani- sation) sorununun «gerçek çözüm yolu» yoktur. Seçilen her hangi bir çözüm yolu, diğerleri lehine bazı şeyler feda etmelidir; değişen iş, hayat, yerleşme ve toplum şekillerini birbirine uydurmak için zaman zaman ayrıca değişiklikler gerekecektir. Komisyon, bünyenin seçimine kendisini götüren mantık silsilesini tasvir etti; bu, özellikle raporunun 6 dan 16 ya kadarki paragraflarında dağınık olarak gösterildiği gibi, kolaylık olsun diye Ek B de tekrar çıkarılıp gösterilmiştir. Hükümetin vardığü kanaate göre Komisyonun yaptığı tahlil, geniş esasları bakımından mükemmeldir ve getirdiği teklifler, yeniden düzenleme için en iyi bir temel teşkil eder. Yalnız Hükümet, iki kademenin bulunacağı bölgelerdeki fonksiyonların dağılışı, Komisyonun tesbit ettiği bünyenin İngiltere'nin iki kısmında uygulanışı v° mahallî meclislerle ilgili tekliflerin bazı yönleri hakkında ayrı görüştedir.

10. Mahallî idare gelecekteki ihtiyaçları karşılayacak şekilde örgütlenmedikçe, özellikle, ifa ettiği hizmetlerin teknik ve İdari icaplarını birbirine uydurmak için yeteri kadar genişlikte birimler halinde örgütlenmedikçe, mahallî idare kudretinin ve onunla birlikte mahallî demokrasi' kudretinin azaltılması yolundaki Komisyon görüşünü Hükümet de ele almaktadır. Hükümet, Komisyonun aksine, bu yetkinin kuvvetlendirilmesi gerektiği düşüncesindedir ve hem yeni bir bünye için, hem diğer önemli değişiklikler için hazırlanmış olan bu Beyaz Kitaptaki teklifler bu amaca yöneltmişlerdir.

11. Bünyenin seçimi, bu işte bir derece seçimi ve ne kadar ileri gidileceğinin seçimi değildir. Bu, geniş birimlerden müteşekkil bir bünye ile — şartların mümkün kıldığı yerde birimsel bölgeler — bugün mevcut olana çok benzeyen birşey arasında bir seçimdir. Şüphesiz Hükümet, mahallî idareyi mevcut kılan ve halka yapılan büyük

bir hizmettir; binlerce danışman ve memurun fedakârca çalışması ile mümkün olan bir hizmettir. Aynı şekilde, şüphesiz ki, hükümet halkın ihtiyaçlarını yeterli bir şekilde karşılamak için var olan bir şeyse, şimdiki sistem esaslı değişikliği gerektirir. Böyle bir değişikliğin gerektirdiği çabaları ve yeni bünye zaman bakımından, kendi esasları dahilinde birkaç on yıllık süreler devam edecek şekilde hazırlanmalıdır.

Eyaletler

12. Kuruluş (Teşkilât) Komisyonunun çalışması doğrudan doğruya, herhangi bir eyalet mekanizmasının alacağı şekil üzerinde olacaktır. Başbakan 11 haziran 1969 da Avam Kamarasındaki beyanatında ima ettiğinden Hükümet, Komisyonun raporunu vermesine kadar bu konuda önceden sonuca varılacağını kararlaştırdı. Bu kararın gerekli sonucu, o sırada, Hükümetin büyük önem verdiği Bölge İktisadî Planlama Meclisleri 'nin çalışmasının devam etmesi gerektiği hususudur ve gerçekten, yeni bir safhaya girmesinin de ay ni şekilde gerektiğidir. Biz, çalışma ve bölge stratejilerinin ana hatlarını tesbit etme safhasını tamamladık; şimdi bizim, özel fizikî plânlama ile bağlantısı olabilecek kesin bölge plânları hazırlamaya ihtiyacımız var. Bu amaçla Hükümet, hem amaç, ve politikasının gittikçe artan bir şekilde ahenkleştirilmiş olmasını, hem plânlama metotlarının bölge seviyesinde daha emin bir şekilde teessüs etmiş olmasını sağlamak için, Meclisler ve Daimî Komiteler yahut plânlama maksadına matuf diğer mahallî idare grupları arasında işbirliğini geliştirmek için, hazırlıklar yapmak kararındadır.

Büyük Londra

13.1963 tarihli Londra İdaresi Kanunu ile bir süre önce mahallî idaresi yeniden düzenlenmiş olan Büyük Londra, Kıraliyet Komisyonunun yetkisi dışında idi. Komisyonun tekliflerinden bazıları (örneğin, seçim ve mahallî idareler teşkili konularında) şumullü ise de Hükümet, Londra idarelerinin bünyesini yahut fonksiyonların bu idareler arasında, bölünüşünü değiştirmeyi teklif etmiyor.

İskoçya ve Galler

14. Mahallî idare bünyesi düşünüldüğü zaman bazı faktörlerin bütün Büyük Britanyada aynı şekilde etkisi görülür. Örneğin, şehirlerin ve şehir dışı bölgelerin mahallî idare faaliyetleri için bir birlik

teşkil etmiş oldukları yerlerde örgütün onları ikiye ayırması gerekmez. Diğer taraftan, üç memleketin coğrafyasındaki ve tarihindeki farklar, mahallî idare yapısını bu memleketlerden her birinde aynı kalıba sokmak için zorlamaya çalışmanın uygun olmadığını gösteriyor.

15. İskoçya'da Mahallî İdare hakkında Kıralityet Komisyonu raporu üzerinde müzakereler yapılmaktadır ve İskoçya'nın gelecekteki mahallî idare örgütü hakkında bir Beyaz Kitap ilkbaharda Parlamentoya verilmiş olacaktır.

16. Hükümetin, Gal eyaleti mahallî idaresi ile ilgili tekliflerini Haziran 1967 tarihli Beyaz Kitapta yayınladı. İngiltere ve İskoçya Mahallî İdareleri hakkında Kraliyet Komisyonlarının raporundan sonra Gal eyaleti Bakanı «county borough» lar ve «administrative county» ler arasında devamlı bölünmelerden kaçınmaya yarayabilecek uygun bir şekil olup olmadığını anlamak için Glamorgan ve Monmouth coğrafi county'leri hakkında başka bir inceleme yapmaya karar verdi. İncelemesinin sonucunu yakında bir raporla Parlamentoya bildirecektir.

II TEMEL (ANA) İDARELERİN ÇALIŞMASI

17. Hem «birimsel bölgeler» hem «metropoliten bölgeler» için uygun gelecek genel bir terim bulmak bazı hususta gerekli olacaktır. Bu Beyaz Kitap, Komisyon tarafından kullanılmış olan terimleri, devamlı bir isim olarak değil, sadece görüşmelerde kolaylık olsun diye kullanmaktadır. Aynı zamanda, birimsel idareleri, metropoliten idareleri, metropoliten bölge meclislerini ve mahallî meclisler dışında kalan bütün idareleri ifade etmek için, Komisyonunla ile aynı anlamda olarak, «temel (ana) idareler» deyimini de kullanmaktadır.

Birimse! Bölgeler

18. Coğrafi ve diğer faktörlerin müsaade ettiği her yerde, belli bir bölge içindeki bütün hizmetlerden sorumlu tek bir idare meydana getirilmesi lehinde Komisyonun sahip olduğu kanaate hükümet de katılır. Başarılı bir mahallî idare, idarelerin, geniş bir fonksiyonlar ve hizmetler silsilesini koordine etme ve aralarındaki bağları geliştirme kabiliyetine büyük ölçüde bağlı bulunmaktadır. Mümkün olan her yerde birimsel sistemin kabulü, mahallî idareyi daha kuvvet-

li, daha etkili ve halka daha büyük ölçüde hizmet edebilir duruma getirecektir.

19. Hükümet, birimsel bölgelerin şehirleri de kırları da içerisine alması gerektiği yolundaki Komisyon görüşünü de kabul eder. Bunun nedeni, şehirlerin ve kırların menfaatlerinin aynı olması değildir. Fakat, bunların birbirlerini tamamlayıcı olmasıdır; bunların her ikisinden sorumlu yalnız tek bir idarenin, bunların azamî derecede faydasına olacak ana hizmetlerin plânlı gelişmesini deruhte edebilmesi halinde, şehirlerin ve kırların birbirleriyle olan sosyal ve ekonomik bağlılığının artmış olmasıdır.

20. Bunun için hükümet, aşağıda gösterilen ve 39 ncu paragrafta söylenilenlerle ilgili olan büyük değişiklikten ayrı olarak birimsel bölgelerin, hem arzu edilme derecesi hem büyüklüğü hakkında Komisyonun genel tavsiyelerini kabul eder.

Metropolitan Bölgeler

21. Memleketin bazı kısımlarında - özellikle mevcut yahut muhtemel büyük şehirleşme bölgelerinde - arazi kullanma plânlaması ile ulaştırma icaplarının, lüzumundan çok daha fazla genişliği ve nüfusu olan yahut diğer bazı hizmetler için arzu edilen plânlama bölgelerine ihtiyaç gösterdiği ve iki kademeli bir sistemin, bu koşullar altında kaçınılmaz bir sistem olduğu hususunda Hükümet, Komisyonla mutabık bulunmaktadır.

22. Metropolitan bölgelerde fonksiyonların iki kademe arasında bölünüşüne dair Komisyon teklifi Ek C de gösterilmiştir. Hükümet bu bölünüşten yalnız önemli bir hususta, eğitim hususunda ayrılıyor. Hükümet, eğitimin yukarı - kademe idaresine tevdi edilmiş olması gerektiği inancındadır. Komisyon eğitimin, çocuklara taallük eden ferdi bir sosyal hizmet olarak aynı idareler tarafından ifa edilmesi gerektiği esasına dayanarak alt - kademe idaresini tercih etti. Mamafih, öte yanda kuvvetli sebepler var. Genel olarak, geniş imkânlarla, özellikle ihtisaslaşmış insan gücüne sahip olabilen bir idare, daha etkili bir eğitim hizmeti yapabilir. Özellikle, teklif edilen metropolitan bölgeler daha fazla ve daha yüksek eğitim için kurumların çok büyük ölçüde temerküzünü ihtiva eder. Bu şekildeki eğitim, hizmet eden idarenin kaynakları üzerinde olağanüstü talepler doğurur ve plânlama, ulaştırma ve kalkınmanın «çevre hizmetleri» bakımından büyük sonuçları olan kolaylıkların sağlanmasını gerektirir. Öğrenciler müte-

harrik, bölgeler geniş olduğundan yüksek derecede bir koordinasyona ihtiyaç vardır. Hükümetin getirdiği çözüm yoluna göre, eğitim idaresile, çocukları korumakla görevli alt - kademe idareleri arasında çocuklara rehberlik ve eğitimin mükemmelliği alanında işbirliği meselesi ortada kalıyor; fakat bu eksiklik, komisyonun getirdiği çözüm yolunun, ayrı alt - kademe idareleri arasında eğitim konularında gerektireceği işbirliği meselesinden daha büyük değildir. Bu hususta bir seçim yapmak güçtür. Hükümet, hem komisyonun hem Seeböhm Komitesinin, ferde yönelen diğer hizmetler gibi eğitimin de aynı idarelere bırakılması hususundaki görüşlerini büyük bir dikkatle incelemiştir. Fakat hükümet, eğitimin büyük oranda metropoliten idarelere bırakılması lehinde olduğu sonucuna varmıştır.

23. Hükümet görüşünde, eğitimin metropoliten idarelere devri, bu bölgelerde masrafin büyük bir kısmı şimdi kendi üzerlerine düşeceğinden bu idarelerin, metropoliten bölgelerde vergi koyan idareler olmalarını gerektirir.

24. Hükümet, mesken işleri hakkındaki Komisyon teklifleri üzerinde çok düşünmüştür. Komisyon, sorumlulukların aşağıdaki şekilde bölünmüş olmasını teklif etmişti :

<u>Metropoliten idare</u>	<u>Metropoliten bölge meclisleri</u>
a) Metropoliten mesken işleri politikası	a) Bina inşaatı (metropoliten politika çerçevesi içerisinde)
b) Genel olarak metropoliten bölge yararına bina inşaatı	b) Mesken idaresi
c) Plânlama politikasının icrasını temin için bina inşaatı	c) Mesken işlerde ilgili diğer bütün yetkiler.
d) Kiracıların tesbiti politikası	
e) Metropoliten kira politikası	

Komisyon, sol tarafta sıralanmış olan fonksiyonların plânlama, ulaştırma ve kalkınma işlerinden sorumlu idareler tarafından ifa edilmiş olması hususundaki inancında haklı idi; çünkü bu fonksiyonlar, plânlamayı uygulama alanına koyan en önemli çareler arasındadır. Sorumluluğun bölünmesinden kaçınmak için mesken işleriyle ilgili diğer görevlerin aynı idarelere bırakılmış olması tartışılabilir. Bununla beraber hükümet, bu bölünüşün sakıncalarının, sağ taraftaki sorumlulukların, ferdi sosyal hizmetlerden de sorumlu olan ilgili

idarelere verilmesinin avantajlarına göre daha ağır bastığına inanmaktadır ; bu sebepten prensip olarak komisyonun tekliflerini kabul eder. Ama, bu teklifler kanunlaştığı zaman metropoliten idarelerin bina inşasını deruhte etme yetkisi geniş ölçüde artırılmış olmalıdır ve bölge meclislerinin mesken inşa etme programlarına ilâvede bulunmayı yahut onları takviye etmeyi kapsamalıdır.

25. Hükümet, metropoliten bölgelerde diğer fonksiyonların dağılışı hususunda genel olarak komisyonla mutabıktır. Özellikle, bütün kanunî plânlama ve ulaştırma yetkileri, komisyonun tavsiye ettiği gibi, metropoliten idarelere ait olmalıdır. Bununla beraber, ödeneneğin tamamının yardım olarak düşünülebileceği yerde, bir istisna olarak, bir veya iki faaliyet bunun dışında olabilir.

Ulusal Sağlık Hizmeti:

26. Komisyon, henüz kendisi çalışmakta iken yayınlanmış olan Yeşil Kitap'ta hastane; pratisyen doktor ve mahallî sağlık hizmetleri yönetiminin birleştirilmesi gerektiği hakkındaki teklifi memnunlukla karşıladı. Bu konuda açıklığa sahip olunmadığı sade bir şekilde ifade ediliyorsa da, yeni mahallî idare sisteminde ulusal sağlık hizmeti görevinin birleştirilmesinin düşünülmesi teklif edilmiştir. Bu usulün lehinde bir hayli fikir ileri sürülmüştür; malî ve diğer güçlüklerle de işaret olunmuştur.

27. İyice düşündükten sonra Hükümet, böyle bir düzenin elverişli olmayacağına karar vermiştir. Bununla beraber, birleştirilmiş sağlık hizmeti ile ferde yönelmiş sosyal mahallî idare hizmetlerinin sıkı bir şekilde koordine edilmiş olmaları gerektiğine dair Komisyon görüşünü tasvip eder ve yeni temel mahallî idare esasına göre sağlık hizmetinin yeniden örgütlenmesi gerektiği hususunda Komisyonla mutabık kalır. İngiltere sağlık hizmetlerinin idaresile ilgili olarak Hükümetin yeniden gözden geçirilmiş tekliflerine ait teferruat yakında başka bir Yeşil Kitapta yayınlanacaktır.

Özel durumlar

28. Komisyonun «özel durumlar» başlığı altında mütalâa ettiği zabıta, yolcu taşıma ve ulusal parklar gibi hizmetler hakkında Hükümetin vardığı sonuçlar ,bu raporun eki D de gösterilmiştir Bunlar, hem birimsel hem metropoliten idarelerin çalışması ile ilgilidirler.

III HARİTA

29. Komisyon 58 birimsel bölge teklif etti; her bölgenin, nereleri içerisine alması gerektiğini ve bunun nedenini raporunun sonunda izah etti. Keza — Merseyside üzerinde, Güney-Doğu Lancashire ve Kuzey - Doğu Cheshire’de ve Batı Midlands’de — üç metropoliten bölge ve bunların içerisinde 20 «district» teklif etti. Komisyonun, 58 birimsel ve üç metropoliten bölgeyi gösteren haritası yeniden basılarak bu raporun sonuna konulmuştur.

30. Önce, Hükümetin iki — kademe bölgeleri hakkında vardığı sonuçları vermek uygun olacaktır :

İki — kademe bölgeleri

31. Hükümet, yukarıda söylemiş olduğu gibi, nüfus toplanmaları yüzünden, çevresel hizmetler grubunun (plânlama, ulaştırma ve kalkınma) çok geniş bir ölçüde ele alınmasına ihtiyaç bulunduğunu, bütün hizmetler için tek bir idare fikrinden vazgeçilmesi gerektiğini kabul eder. Bazı hizmetler için büyük bir idare, geri kalan hizmetler için daha küçük birçok idareler olmalıdır.

32. Hükümet, Komisyon tarafından işaret olunan üç metropoliten bölgenin bu şekilde örgütlenmesi gerektiğini kabul eder. Bunun, bu bölgelerde öteden beri kendi mahallî işlerini kendileri idare etmeye alışmış olan şehirler ve kasabalar için ne demek olduğu nu takdir eder. Bunun, Batı Midlands’de, ancak birkaç yıl önce yeniden düzenlenmeye girişmiş olan bir bölgede, daha başka değişiklikler yapılmasını ifade etmesinden üzüntü duyar. Fakat, çevresel hizmetlerin her şeyden önce, ancak tek bir idarenin sağlayabileceği geniş bir kalkınmaya ihtiyaç gösterdiğine inanır. Bundan başka, ayrı birçok idarelerin müşterek çalışmasının uygulamada merkezî idarenin müdahalesini geniş ölçüde gerektirdiğine inanır. Aynı nedenle Hükümet, bu bölgeler için Komisyonun, mücavir yerlerin bazı kısımlarını ve müzakerelerin başka bir aşamasında düşünülmesi gereken olan diğer hudut çizgilerde müşterek bulunan bugünkü hudut çizgisini de içine alan geniş sınırlar çizmekle verinde bir iş yapmış olmasından memnundur.

33. Bununla beraber Hükümet, Komisyon tarafından teklif edilen üç bölgeye ilâve olarak, aşağıdaki iki - kademe bölgelerinin meydana getirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

Batı Yorkshire

Komisyonun 7 numaralı (Bradford), 8 numaralı (Leeds), 9 numaralı (Halifax), 10 numaralı (Huddersfield) ve 11 numaralı (Mid - Yorkshire) bölgelerinin birleştirilmesile meydana gelen bir bölge..

Güney Hampshire

Komisyonun 57 numaralı (Southampton ve South Hampshire) ve 58 numaralı (Portsmouth, Güney - Doğu Hampshire ve Adam Adası) bölgelerinin birleştirilmesile meydana gelen bir bölge..

34. Batı Yorkshire’da Komisyon tarafından teklif olunan beş bölgenin hepsinin birbirine bağlı sorunları vardır. Bu bölgelerin çok ciddi mesken sorunları vardır ve şehir yenileme işi hızlanırken, arsa sıkıntısı, özellikle şehirler arasındaki açık kuşaklar sıkıntısı artacaktır. Tarihi tekstil sanayi bölge ekonomisinde daha az hakim olan bir durum alırken, istihdam şekli değişmektedir. Hükümetin görüşü, mesken ve sanayi için arsa tahsis etme işinin, yeni istihdamla ilgili olarak nüfusun yeniden dağılışının, ulaştırma işlerindeki gelişmelerin ve metruk arazinin ele alınmasıyla ilgili programların koordine edilmesinin, hepsinin Batı Yorkshire için tek bir plânlama idaresine ihtiyaç gösterdiği yolundadır.

35. Güney Hampshire’in özel bir sorunu vardır. Bölge, maddi olarak ve başka şekillerde birbirlerine doğru büyümekte olan iki büyük şehri içerisine alıyor. Bölge, Adam Adasını, önemli derecede güzel ve manzaralı diğer sahaları içine alır. Bölgedeki nüfus ve sanayi olağanüstü bir hızla gelişmiştir. Bu gelişmenin devam etmesi hatta çabuklaşması muhtemeldir. Bölgenin özelliği, gelişiminin büyüklük ve çabukluğu bakımından Hükümet, genel olarak bölgenin kalkınmasının planlanması için tam bir icrai sorumluluk taşıyan tek bir idarenin, yeni sistemin başlangıcından itibaren, mevcut olması gerektiğine inanır. Yeni idare, bölgedeki büyük idarelerce kurulmuş olan Ortak Plânlama Danışma Komitesinin değerli çalışın asile kurulabilecektir.

36. Bütün imkânların incelenmesinden sonra Hükümetin görüşü, Redcliff - Maud raporundaki üç bölge ve şimdi ilâve edilmiş olan iki bölge, yalnız iki - kademeli bir sistemin kabul edilmesi gereken yerlerdeki bölgelerdir. Komisyonun işaret ettiği gibi, iki -

kademeli bir çözüm yolunun, zamanla pekâlâ gerekli olabileceği diğer bölgeler vardır. Fakat bu, şimdiden lâıykîyle tâyin edilemeyen müstakbel gelişmelere bağlı olacaktır. Her zaman için aynı kalacak bir model yoktur. Hükümet, her hangi bir özel bölgede mahallî idare bünyesindeki müstakbel değişikliklerin daha başka bir Kanuna ihtiyaç olmadan yapılabilmesinin sağlanmasını teklif eder.

İki - Kademeli Sahalardaki District'ler (*)

37. Eğitim görevinin metropoliten idarelere verilmesi, Hükümet görüşüne göre, Komisyon tarafından teklif edilenden esaslı surette farklı bir metropoliten district şeklini gerektirmiyor. Teklif edilen normal büyüklükteki district'ler, etkili mesken ve sosyal hizmet idareleri meydana getirilmesi için yine gerekli olacaklardır. Mamafih, teklif edilen bütün yeni bölgelerin hudutları hakkında yapılacak görüşmeler sırasında district'lerin şekli ve hudutları üzerinde mütalâada bulunmak için tam bir fırsat hasıl olacaktır.

38. Bu görüşmeler, iki ilâve metropoliten sahadaki district'lerin şeklini' de tabiatıyla ihtiva edecektir. Mevcut Hükümet görüşü şöyledir :

Batı Yorkshire

Komisyon tarafından teklif olunan beş birimsel sahaya tekabül eden beş district olmalıdır. Bunlar uygulanması mümkün olan tabii bölümlerdir ve genişlikleri uygundur.

Güney Hampshire

Üç bölge bulunmalıdır. Birisi, Komisyonun 57 numaralı bölgesi, İkincisi, Adam Adası hariç olmak üzere Komisyonun 58 numaralı bölgesi ve üçüncüsü, istisnai şartların haklı gösterdiği küçük bir bölge olan Adam Adası.

Birimsel bölgeler

39. Zaten birçok idarelerin ilgili tekliflerini başka zamana bıraktıkları teferruatlı hudut meselelerini bir yana bırakarak, Hükümetin mevcut görüşü, ilâve iki - kademe bölgelerle sayısı 51'e indirilen ve Komisyon tarafından teklif olunan birimsel bölgelerin açık-

(*) «District» kelimesi, «alan; bölge» olarak dilimize çevrilebilir. Fakat burada özel bir idari birimi ifade ettiği için, aynen bırakılmıştır.

ça tam uygun genişlikte ve şekilde oldukları yolundadır. Bununla beraber Hükümet, öyle yapılması lehinde kuvvetli delillere değinen yetkili makamlarla başka bir görüşme esnasında ihtiyaç hasıl olursa, bu bölgelerden bazılarını birleştirme imkânını gözden uzak tutmuyor. Diğer taraftan, parçalarından birini ya da her ikisini fazla küçültmeksizin, yahut tek olarak yürütülmesi gereken işleri bölmeksizin, ikiye ayrılabilir bir birimsel bölge olamayacağını da biliyor.

IV MAHALLÎ MECLİSLER VE ADEMÎ MERKEZİYET İDARESİ

40. Komisyonun mahallî meclislere dair teklifleri üzerinde, bazıları bariz bir şekilde şüpheli olan bir hayli genel görüşme olmuştur. Hükümetin, ana kavramın çok büyük önem taşıdığına inanır; fakat, bu meclisler kendilerine has ve gerçek bir rol oynayacaklarsa, bu ana kavram geliştirilmelidir.

Mahallî meclislerin yeri

41. Komisyon, birimsel bölgelerde (ve isteniyorsa metropoliten bölgelerde), mevcut county boroughs, boroughs, urban districts ve parishes (*) bölgeleri için başlangıçta seçilmiş mahallî meclisler olmasını tavsiye etti. Bu meclislerin, her hangi bir hizmet görmek için kanuna bağlı olmıyan görevleri olacaktır; fakat, bilhassa kendi mahallenle ilgili her hangi bir teklif olduğu zaman, kendi mahallerine ait düşünce ve isteklerin temel idareler tarafından müzakere edilmesini istiyceklerdir ve kendi bölgelerinde, Komisyonun «detafet ve huzur» dediği şeylerin geliştirilmesi için para harcama yetkisine sahip olacaklardır. Komisyon, daha büyük mahallî meclislerin, kendi kaynaklarına göre ve birimsel idarenin mutabakatıyla, önemli mahallî idare hizmetlerinden bazısında bir rol oynayabilmesi gerektiğini de teklif etti.

42. Yorumcuların hepsi değilse de çoğu kabul ediyor ki eğer geniş birimsel idareler mevcut olarsa o takdirde, daha mahallî

(*) «County borough» ve «boroughs» İngiltereye has mahallî idare birimleridir. Bizdeki ilçe ve bucak idarelerine benzer. Kırsal karakterdedir. «Urban district» ise kasaba merkezi hüviyetindedir. «Parish» ise köy karakterinde bir mahallî idare birimidir. Tam benzer karşılıkları olmadığı için, aynı terimleri kullandık. ÇEVİREN

bir kademe, seçimle gelen organlar da olmalıdır. Fakat Komisyonun özel teklifleri, geniş ölçüde tenkid edilmiştir; birincisi, mahallî meclislere, kabiliyetli erkek ve kadınları yeter derecede Cezbedecek bir görev verilmeyişidir. İkincisi, büyük bir şehrin, belki birimsel bir idare merkezi olan bir şehrin, mahallî meclisinin aslında, küçük bir köy meclisinininki ile aynı fonksiyonlara sahip olması hususunda fikir ortaya atılmasına imkân verecek bir görev verilmeyişidir.

43. Mahallî idarenin yeniden örgütlenmesi, temel (ana) idareleri büyütecek ve doğrudan doğruya ana hizmetlerle ilgili meclis üyelerinin sayısını aslında azaltacaktır. Vatandaşla bağlı bulunduğu idare arasındaki temasın ve halkın demokratik temellere dayanan her türlü idareyi düşünme eğiliminin kaybolmasına karşı her keşçe bilinen «uzak kalma» tehlikesi böylece kendilerinden uzaklaşıyor (ortadan kalkıyor) gibidir. Eğer daha az sayıda seçmen kendi seçilmiş temsilcilerini özel kişiler olarak tanımak fırsatını bulursa bu eğilim kuvvetlenir.

44. Bundan başka, şimdiki halde teklif olunan daha geniş idareler, çok çeşitli şehir ve araziye, çıkarları (menfaatleri) birbirinden farklı olan çeşitli toplamları kaplıyacaktır. Bu toplumlardan her birisi — her şehir ve her köy — haklı olarak kendi çıkarlarını korumak ve temel idareye karşı kendi görüşünde ısrar etmek istiyecektir. Modern toplumda daha bol miktardaki faydalı şeyler için gerekli plânların gittikçe artan önemli sonuçları vardır; mahallî halk kendi tepkilerini ve isteklerini duyurmak için etkili bir vasıtaya sahip olmalıdır.

45. Bunların hiç birisi, teklif olunan daha geniş birimlerin aleyhinde bir delil değildir; çünkü bunlar yalnız, durmadan değişen bir toplumun gerçeklerine ve ihtiyaçlarına tekabül ediyorlar. Fakat bu, daha büyük sorunlarla uğraşan daha geniş birimler meydana getirilmesi için bir delildir.

46. Bundan dolayı Hükümet, mahallî meclislerin yeni sisteme temel olan bir ilkeyi' havi oldukları hususunda Kıraliyet Komisyonu ile mutabıktır. Fakat, eğer bu yeni sistemin tamamiyle etkili olması isteniyorsa, Komisyonun tekliflerindeki değişikliklerin gerekli oldukları düşüncesindedir.

Görevleri

47. Birincisi, Komisyonun tavsiye ettiği gibi, mahallî meclisler kendi bölgelerini, içinde yaşanacak daha cazip, rahat ve uygun bir duruma getirecek olan şeyleri, masrafi kendilerine ait olmak üzere, yapmak yetkisine sahip olmalıdır. Komisyon, düşündükleri hakkında örnekler vermiştir (bunlar Ek E de sıralanmıştır) ve Hükümet, mahallî meclislerin bu çeşit yetkileri olması gerektiği hususunda mutabıktır.

48. Mahallî meclislerin gelirleri, talepler temel (ana) idareler tarafından aynı zamanda kendi talepleri olarak gönderildiğinden, bu meclislerin kendi bölgelerinde toplanan vergilerden gelecektir. Komisyonun teklif ettiği gibi, yatırım harcamaları temel idare bölgesi için verilen tahsisat yekûnu içerisinde temin olunacaktır; bunun için, temel idarenin rızası gerekecektir. 64. ncü paragrafta anılan Yeşil Kitap temel idarelerle mahallî meclisler arasında malî hususların ayrıntılı olarak düzenlenmesini tartışacaktır. Mahallî meclislerin bazı carî harcamaları, örneğin, tenezzüh için kullanılan küçük deniz araçlarına ait limanlar gibi gelir getiren faaliyetler hakkında da, İktisadî bakımdan önemli sayılabilecek kadar büyük olacağından, yine temel idarelerin rızasının alınmasını gerektirebilir. Fakat Hükümet, eğer bu meclislerin icraî fonksiyonları 47 nci paragrafta anılan amaçlara münhasır kalacaksa, meclislerin harcamalarının (bina) vergisi hasılatı ile tahdit edilmiş olmasının (halen köylerin durumunda olduğu gibi) zorunlu olduğunu düşünmüyor.

49. Daha büyük mahallî meclislerin ana hizmetlerin temininde bir rol oynaması gerektiği hakkındaki Komisyon teklifini Hükümet kabul etmiyor. Görevlerin müteakip bölünüşü ilgili hizmetler için zararlı olabilir ve özellikle, birimsel bir bölgenin bir bölümünden diğerine durum değişeceğinden, sadece karışıklığa sebep olabilir.

50. İkincisi, temel idarelerin, özellikle kendi bölgelerini ilgilendiren teklifler hakkında mahallî meclislerle müzakerede bulunmaları için açık bir mecburiyet mevcut olmalıdır. Hükümet, mahallî meclislerin müzakerede bulunma yetkisinin kesin olarak nasıl belirtileceğini, derneklerin yardımıyla, teemmül edecektir. Bu yetki, sözde değil, gerçek olmalıdır; çalışmalar da çok kuru yahut şekli olmamalıdır ki asıl kendi hedeflerine ulaşsınlar.

51. Üçüncüsü, mahallî meclisler, okul yönetim kurullarının ve düşkünler evi idare komitelerinin üyelerini seçmek hakkına sahip ol-

malıdır. Çocuk bakım evleri idare komitelerine, mahallî istihdam komitelerine, mahallî spor meclislerine ve mümkün olduğu kadar çeşitli diğer kurullara üye seçmelerini mümkün kılmak için yapılan çalışmalar da incelenecektir.

52. Dördüncüsü, Hükümet, diğer önemli bir görevin ilâve edilebileceği inancındadır; şöyle ki, mahallî meclis üyeleri, birimsel idarelerin, hizmetlerinden bazılarını ademi merkezileştirerek kendilerine bırakacağı district meclislerinde hizmet etmelidirler. Uygun görülen yerlerde bu hizmetlerde bu çeşit ademî merkeziyet hayli arzu edilebilen birşey olabilir ve mahallî meclislerin üyelerini district meclislerine dahil etmek, hem onların mahallî ihtiyaçlar hakkında bilgilerini artırır, hem de halkın yönetime katılmasını daha fazla mümkün kılar. District meclisleri birimsel idarenin meclisleri olacaktır ve bu idarenin memurlarından meydana gelecektir. Mahallî meclislerin üyeleri district meclislerinde tabii üyeler olarak hizmet edeceklerdir. Bu meclisler, temel idare tarafından seçilmiş üyelerden meydana gelmeyip mahallî meclisler tarafından seçilecektir. District meclisi üyelerinin ne oranda mahallî meclislerden gelmesi gerektiği tartışma konusudur. Fakat, bu meclisler temel idarenin meclisleri olacaklarından bu idarenin politikası ile bağlı olacaklardır ve idare, kendi siyasetine aykırı olduğunu düşündüğü bir kararı tanımayabilecektir. Bu çeşit, bir ademi merkeziyet idaresi için mahallî idare fonksiyonlarından hangilerinin uygun olacağını Hükümet ayrıntılı olarak inceleyecektir ve teklif olunan mevzuatta ,bu meclislere dair hazırlıkları gözünün- de bulunduracaktır.

Hudutları

53. Kuvvetli pratik sebeplerden dolayı mahallî meclislerin başlangıçta, mevcut mahallî idarelerin bölgelerinde kurulması hususunda Hükümet, Komisyonla mutabık kalır. Aynı zamanda temel idareleri esaslı bir şekilde yeniden düzenlerken mahallî meclisler için yeni bölgeler tesbit etmek imkânsız olacaktır. Bununla beraber Hükümet, Komisyonun teklif ettiği gibi beş yıl beklemeksizin, mahallî meclisler için yeni bölgelerin, esas reorganizasyondan sonra mümkün olan en kısa zamanda meydana getirilmesi gerektiği inancındadır. Yeknesak bir modeli kabul ettirmeye teşebbüs edilmemelidir — gerçekte, tarihin, geleneğin ve coğrafyanın yarattığı büyük çeşitlilik, yeknesaklığın kullanılmasına engeldir; mahallî halkın isteklerine tam saygı gösterilmelidir.

54. Genel olarak, birimsel bir bölgenin bütününde o aş tan başa mahallî meclisler bulunmalıdır. Metropoliten bölgelerde halkın arzuladığı yerlerde mahallî meclisler bulunması yolundaki Komisyon teklifi en iyi bir yolun denemesi olabilir.

55. Birimsel bölgelerde parish'lerin çoğu, urban district'lerin ve küçük borough'ların çoğu gibi, bugünkü hudutlarını muhafaza edeceklerdir; birbirine komşu parish'lerin, şehrsel bölgelerin ve küçük kasabalarla en yakın mücavir kırsal bölgelerin kendi istekleriyle birleşmeleri de düşünülebilir. Her halde, yukarıda sözü edilen district meclislerine üyelerin seçilmesi amacile mahallî meclislerin gruplanmış olmalarına ihtiyaç bulunacaktır.

56. Fakat, 100.000 nin üstünde, bazı durumlarda çok üstünde nüfusu olan şehirler tarafından bir mesele ortaya atılmıştır. Açıkçası, büyük bir şehirde oturanlar, küçük bir kasabadakilerle aynı anlamda bir toplum teşkil edemezler (bazı büyücek kasabalarda oturanlar bunu pekâlâ yapabiliyorsa da, meselâ, bir sayfiye kasabası, sadece bazı kısımlar için değil, kasabanın bütünü ile ilgili mahallî eğlence yerleri için para harcanmasını istiyebilir). Bir temel idarenin de merkezi olan büyük kasabalar yahut şehirler bu meseleyi had bir safhada ortaya koyuyorlar; bu gibi durumlarda özel bir düzenlemeye ihtiyaç duyulması muhtemeldir. Fakat, genel olarak Hükümet, birimsel bölgelerdeki şehirlerde seçimle işbaşına gelmiş mevcut meclisin, şehrin tek bir mahallî meclis tarafından temsil olunmasına devam edilmesi mi, yoksa her birisi şehir içinde bir toplumu temsil eden birçok mahallî meclisler arasında kısımlara ayrılması mı gerektiği hususunda karar vermesi icab ettiği inancındadır. Birimsel idareler, genel olarak kendi bölgeleri içerisindeki mahallî meclisler arasındaki hudutlar meselesinden nihâi olarak sorumludurlar.

57. Büyük şehirlerin, kendi sahalarının birçok daha ufak mahallî meclis bölgelerine ayrılmasına karar verdikleri yerlerde (bu gibi daha ufak bölgelerin mahallî bir meclisi istemiye hakkı olup olmaması gerektiği düşünülebilir) bu meclisler, metropoliten bölgelerin şehrsel kısımlarında kurulmuş olan benzerleri gibi, şüphesiz mahalle veya komün meclislerinin karakterini alacaklardır. Mahalle meclisleri fikri, son zamanlarda artan bir ilgi görmüştür. Komisyon tarafından girilmiş olan bir araştırma, memleket çapında yapılan bir örnekleme usulüne göre seçmenlerin dörtte üçünün, «doğup büyüme yeri» olarak tarif edilen mahallî bir toplum içerisinde yaşadıklarını müdrik bulunduklarını gösterdi. Mahallî grupların, kendi

toplumların çıkarlarını korumak yahut çoğaltmak için gittikçe artan bir şekilde harekete geçtikleri herkesçe bilinmektedir. Mahalle meclisleri, bu umumî fikrin gelişen kuvvetini aksettirecek veya açık bir şekilde ifade edecektir. Bu meclisler, temel idareleri mahallî duygularla daha yakından temasta bulunduracak, yeni ve farklı bir tipteki seçilmiş temsilcileri mahallî idareye çekecek ve onun demokratik temellerini kuvvetlendirecektir. Kırsal bölgelerdeki parish'lerin 1894 ten beri sahip oldukları aynı çeşit temsil usulünün şehirsiz komünlere verilmesi şehir ve kırsal arasındaki farklılaşmaya da bu kademede bir son vereceklerdir. Şüphesiz bazı alaycılar ve idareci geçinenler onlarla «sırf lâklâkiyat yerleri» diye alay edeceklerdir. İngiliz halkı, sözde nasihatçilerini şaşırtan bir zihni yaratılışa sahip olduğundan, çok muhtemeldir ki, bugün bilmemeklikten gelen veya kendini bir tarafa çeken birçok kimse için mahallî idareyi gerçekleştirecektir.

58. Hükümet, mahallî meclislerin yeni sistem içerisinde oynamaları gereken role uygun bir bölge örneği (— kalıbı — modeli) meydana getirmek teşebbüsünden doğan çeşitli sorunları mahallî idare dernekleriyle görüşecektir.

V MERKEZİ VE MAHALLÎ İDARE ARASINDAKİ İLİŞKİLER

59. Beyaz Kitabın bu bölümünde ve bundan sonraki iki bölümünde yer alan birçok hususlar esas itibariyle bütün Büyük Britanya için aynı ilişkilerdir. Fakat bunların İskoçya'ya uygulanması, İskoçya'da yeniden düzenleme hakkında bu yılın sonlarına doğru yayınlanacak olan başka bir Beyaz Kitapta mütalâa olunacaktır. Gal eyaletine uygulanması ise bu memlekete dair Hükümet tekliflerinin uygulama alanına konulması ile ele alınacaktır.

60. Başbakanın, 17 eylül 1969 da Scarborough'da Belediye Korporasyonları Derneğindeki konuşmasında açıkladığı gibi Hükümet, Parlâmento tarafından ifade edilen ulusal politika çerçevesi içerisinde mahallî idarelere daha büyük bir serbestlik verilmesine samimiyetle inanmaktadır. Mahallî idarenin yeniden örgütlenmesi, bu amaca ulaşılması için Hükümetin yakalamak istediği bir fırsat yaratıyor,

61. Merkezi İdare müdahalelerinin çoğu — belki tahmin olunandan fazlası — muhtelif idarelere ait tekliflerin uzlaştırılmasın-

dan ve ulusal kaynaklardan mahallî idarece harcanması için tahsis edilen kısmın idareler arasında dağıtılmasından ibarettir. Bu müdahalenin derecesi, idarelerin sayısındaki azaltma ile kendiliğinden azalacaktır; örneğin, bugün eğitimdeki müdahale sayısının yarısından ve mesken işlerindeki onda birinden daha altına düşecektir. Bundan başka, bir kısım idareler, daha samimi bir işbirliğine, daha gerçek ve açık olarak karşılıklı görüşüp anlaşma yoluna gideceklerdir.

62. Reform, kendi silsilesi içerisinde böylece daha büyük bir serbestlik getirecektir. Bundan başka Hükümet de merkeziyete gidişi ters yöne çevirmek için olumlu tedbirler almaya kesin olarak azimlidir. Modası geçmiş tahditleri ortadan kaldırmayı ve kontrolün ulusal amaçların tervici için gerekli olduğu yerde, bu kontrolü daha elâstiki ve etkili kılmayı daha şimdiden plânlamaktadır. Ne kadar iyi niyetle hareket edilirse edilsin, nüfusu 1.500 den başlayıp bir milyondan yukarıya kadar değişen idarelerin bugünkü mozaik kalıbı ile gerçek bir ademi merkeziyet mümkün olmadığı için yeni bünye bu süreci' (vetireyi) kolaylaştıracaktır. Aşağıdaki paragraflar, (i) malî kontroller, (ii) malî olumyan kontroller (iii) idarelerin kendi iç işlerini görme tarzı üzerindeki kontrol ve (iv) yeni idarelerin kendi bölgelerinin yararları için harekete geçmelerine dair yetki hakkındaki Hükümet tekliflerini ortaya koyuyor.

Malî kontroller

63. Hükümet kontrolünün en sıkıcı şekli, borçlanma üzerindeki kontroldür; buna göre, önemli projelerin büyük bir kısmı için, uygulamada Hükümetin tasvibine ihtiyaç vardır. Merkezi idare, Komisyonun kabul ettiği gibi, toplam yatırımla ve bunun belli başlı hizmetlere tahsisıyla ve bu hizmetlerdeki ulusal standartlarla elbette ilgilenmelidir. Ama, birbiri ardından gelen hükümetler zamanında geçmiş birçok yıllarda yapılan şekildeki ödünç alma kontrolü, olması gerektiğinden daha tahdit edicidir ve yorucudur. Bu sebepten Hükümet, mahallî idarenin de yardımı ve tavsiyesiyle, bu sistemi bilhassa iki hususta, birincisi, büyük hizmetlerin daha önemli kısımlarına taallük eden yerlerde, teferruatlı kontrolün yerine programlar vasıtasıyla kontrol usulünü koyarak, İkincisi, geri kalan hizmetler hususunda hududu tayin edilmemiş masraflar yolu ile mahallî idarelere önemli bir serbestlik vererek, düzeltmek niyetindedir. Başbakanın daha önce beyan etmiş olduğu gibi Hükümet, mahallî idarelerin yetkisini genişletecek bu yolları, hatta mahallî idare yeniden örgütlenmeden önce, izleyecektir.

64. Bu, mahallî hükümet mâliyesinin tam olarak yeniden gözden geçirilmesinin sadece bir yönünü teşkil eder. Yeniden düzenleme mahallî hükümet mâliyesi için hem ihtiyaç hem vesile yaratmaktadır. Bu yeniden gözden geçirme, tabii, mahallî idare tarafından tahsil olunan bir vergilemeyi de içine almalıdır; buna aşağıda işaret edilmiştir. Hükümet, Komisyonun yapabildiğinden daha ayrıntılı olarak, mahallî idarede kontrolü, mâliyeyi ve vergilemeyi tamamiyle ele alacak olan kendi tekliflerini daha sonra yayınlanacak bir Yeşil Kitapta ortaya koyacaktır.

Mali olmayan kontroller

65. Maliye ile çok az ilgili olan ya da hiç ilgisi bulunmayan kontroller vasıtasıyla, mahallî idarelerin yetkisinin genişletilmiş olması gereken hususlar hakkındaki esasları anlamak, bunların ayrıntılı olarak uygulanışı işini çözümlemekten daha kolaydır. Yeni bir hizmet getirmiş oldukları için vaktiyle uygun olan, fakat bugün modası geçmiş olduğu aşikâr bulunan ve bir asırlık mevzuat içerisine serpiştirilmiş bulunan kontroller vardır; aynı zamanda, bütün idareler büyük oldukları ve geniş bir meslekî istişareye hâkim bulundukları zaman uygun olmayacak olan diğer kontroller mevcuttur. Aynı şey Bakanların, âdet haline gelmiş bir kontrol yapmak dışında kalan diğer yollarla vaki bazı meşru müdahale yetkileri hakkında da doğrudur : Örneğin, bazı soruşturma yetkileri ve bulunulması gerekli olan yerlerde (mahkeme, v.s.) hazır bulunmaktan kaçınma yetkileri.. «Toptan kararlar» gibi İdarî vasıtalar böyle yetkileri yeni koşullara uydurmak bakımından her zaman için uygun yöntem değildir. Kanunî bir müdahale yetkisi, Parlâmento tarafından yürürlükten kaldırılınca kadar işleyen bir yetkidir. Hangi müdahale yetkilerinin yürürlükten kaldırılması gerektiğine karar vermek, birçok kanunlardaki tedbirlerin, bunlardan hangilerinin işe yaramaz olduğunu ve hangilerinin gerek idarelerle vatandaşlar arasında hüküm ve karar vermeyi sağlamak, gerek merkezî idareyi sorumluluklarından kurtarmak için hâlâ lüzumlu olduğunu anlamak bakımından, itinalı bir inceleme yapılmasını gerektirecektir. Hükümet, olumlu bir anlayış içerisinde bu incelemeye girişecektir. Gerçekten Hükümet, mahallî idare birliklerinin, hangi kontrollerin kaldırılmasının gerekli olduğuna dair düşüncüklerini bildirmelerini daha önce kendilerinden istemiştir.

66. Bir alanda Hükümet, daha şimdiden açık ve kesin bir durumda olabilir. 1968 tarihli Şehir ve Köy Plânlama Kanununda

Parlâmento, Hükümet teklifleri hakkında, mahallî plânlama makamlarına devredilecek önemli «merkezî» plânlama yetkilerine dair bir ayırım (tefrik) yaptı. Bu ayırım şimdi bu yetkilerin, onları uygun bir şekilde uygulamakla görevli idarelere, kendi bölgelerinde veya başka surette intikal ettirmek için kullanılmaktadır. Bu yetkiler bütün yeni plânlama makamlarına tabî bir şekilde devredilmiş olacaktır.

İdarelerin iç işleri

67. Komisyon, Mahallî Hükümet İdaresi Komitesinin daha özel deyimlerle yaptığı gibi, mahallî idarelerin iç idaresi üzerindeki kanunî kontrolde bir azaltma yapılmasını tavsiye etti. Hükümet bu tavsiyeyi kabul etti. Hükümet, idarelerin muhafaza etmesi gerekli olan kanunî icapların, bugün modası geçmiş özel amaçlarla komiteleri ayırdığı hususunda genel olarak mutabıktır; gerçi bu, özel komitelerin önemini azaltmış olmasını elbette tazammun etmez; bu yalnız söz konusu hizmetlerin kesinlikle tesbit edilmiş olduğunu ifade eder. Genel olarak aynı şey, bazı memuriyetlere memur tâyini için Bakanların tasvibini gerektiren tedbirler için varittir. Bununla beraber Hükümet, zabıta hizmetiyle ilgili istisnâî mülâhazaları ve Seeböhm Komitesinin eski mevzuata konu teşkil eden ferde yönelmiş sosyal hizmetlere dair tavsiyelerini göz önünde tutacaktır.

Mahallî idareler için genel bir yetki

68. Komisyon, yeni temel idarelerin kendi bölgelerinin yararı ve halkı için para harcamak hususunda genel bir yetkiye sahip olmaları gerektiğini tavsiye etti. Böyle bir yetki, 1963 tarihli Mahallî İdare (Malî Tedbirler) Kanununun 6 ncı Bölümü hükmüne göre mahallî idareler için zaten mevcuttur; fakat bu, her bölgede bir penilik vergi hasılatı olarak tahdit edilmiştir. Para harcama yetkisinin kullanılması hususunda tek tahdidin seçmenlerin isteklerde olabilmesi için ve bu gibi tahditler ulusal ekonomi yararına mahallî idare masrafları üzerine konulabileceği için Komisyon, bu malî tahdidin kaldırılması gerektiğini teklif etti.

69. Hükümet, prensip olarak bu teklife katılır. Bununla beraber uygulama güçlükleri vardır; örneğin, kayıtsız şartsız, hiç bir malî sınırla tahdit edilmiş olmıyan yetkiler lüzumsuz tekrerrüre yahut önemli idare alanlarında ulusal amaçlarla çatışan fiillerle yol açabilir. Bu sebepten, yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiş genel bir

yetkinin amacı, Hükümetin Yeniden Düzenleme Kanunu Tasarısı hazırlıkları cümlesinden olarak derneklerle ayrıntılı bir şekilde görüşmek istediği bir konudur.

Hesapların kontrolü :

70. 64 ncü paragrafta işaret olunan yeniden gözden geçirmede Hükümet, kamuya ait kaynakların kullanılmasında ve vergi mükelleflerinin menfaatinin korunmasında yeterlilik ve uygunluk sağlanması hususunda idarelere yardım etmek için mahallî idare işlemlerinin kontrol edilmesine dair çalışmaları inceliyecektir. Kanunî district hesap müfettişlerinin görevlerinin, merkezî ve mahallî idare arasındaki yeni ilişkilere uyacak şekilde, hesap işleri çalışmalarının yerinin tâyininde en iyi yeni uygulamayı yansıtacak ve halkın mahallî idareye güvenini artıracak şekilde düzeltilmiş olması gerekecektir. Bu incelemenin sonucu bir rapor halinde Yeşil Kitapta anlatılacaktır.

Mülkî idare sayısını azaltma imkânı

71. Daha fazla serbestlikten hoşlanan daha az sayıda idareler meydana getirilmesi, mahallî idareye nazaran bugün merkezî idare tarafından deruhte edilmiş olan işlerdeki bir azalmada kendini gösterecektir. Bu, Mülkî İdare sayısının azaltılması imkânlarını verecektir. Bu imkânlar sıkı bir şekilde izlenecektir.

VI VERGİLEME

72. Komisyon, gelirlerinin büyük bir kısmı için mahallî idarelerin, merkezî idarenin tefrik ederek yaptığı bağışlara güvendikleri bir sistemin sakıncalarını gösterdi. Mahallî gelirden ilâve kaynaklar için kendisine yapılmış olan tekliflere dikkati çekti fakat, bunların iyi veya kötü taraflarının tartışmasını yapmadı. Bununla beraber, zaman zaman yenileştirilmiş olan mülk vergilerinin başlıca mahallî vergi olarak kalması kanaatinde olduğunu ifade etti.

73. Yukarıda denildiği gibi, mahallî gelirler hakkındaki teklifler, genel olarak mahallî idare mâliyesine dair bir Yeşil Kitapta ileri sürülecektir. Bununla beraber Hükümet, şimdi düşünülen çeşitten bir mahallî idare için mülk vergilerinin başlıca mahallî vergi olarak kalmasına dair Komisyonun görüşünü paylaşır. Fakat mülk vergi

si sisteminin, bu vergiyi daha genel bir şekilde kabul olunur bir duruma getirmek, geriye doğru giden karakterini, azaltmak — örneğin, azaltmalar sisteminin genişletilmesi vasıtasıyla — ve onu, başlıca mahallî vergi olarak gelecek yıllarda rolünü muhafaza etmeye muktedir kılmak için, yenilenmesine ihtiyaç vardır. Bu konular ve mahallî ek gelirler konusu, hazırlanan Yeşil Kitapta tam olarak tartışılacaktır.

VII SEÇİME, KURULUŞA AİT VE BUNLARLA İLGİLİ HUSUSLAR

Seçimler

74. İngiltere’de Mahallî İdare Kıralityet Komisyonu yeni idarelerin bütün üyelerinin, bugün bazı idarelerdeki her yıl belli bir oranda çekilmeleri yerine, toptan çekilmelerini; temel idarelerle daha büyük mahallî meclislerin idare meclisi üyelerinin tek - üye seçim çevreleri esasına göre seçilmelerini ve bütün temel idareler için seçimlerin bütün memlekette aynı günde yapılmasını tavsiye etti. Hükümet, bu teklifler üzerinde ilgili taraflarla istişarede bulunacaktır. Aynı zamanda Komisyonun tekrar mütalâa edilmesini düşündüğü fakat bu hususta tavsiyede bulunmadığı diğer iki konu hakkında da ilgili taraflarla istişare yapacaktır. Bu iki konunun birisi, mahallî idareler üyelerinin bugünkü üç yıl yerine dört yıllık devrelerle iş başında kalmaları, diğeri ise mahallî idare seçilenlerinin ilkbahar yerine sonbaharda yapılmasıdır. İstişareler seçimle ilgili, teferuatlı daha başka sorunları kapsayabilir.

Meclislerin üye sayısı

75. Komisyon, temel idarelerden hiçbirisinin 75 ten daha fazla üyesi olmamasını ve birçoklarının daha az sayıda üyesi olmasını tavsiye etti. Üye sayısı çok fazla olan meclislerin, «kamu idaresi işlemleri için ve özellikle idarenin kontrolü için etkili vasıtalar» olmasının güç olduğunu düşündü; mevcut bazı meclislerin kalabalık oluşunun, üyelerin teferruat üzerinde, bugünkü koşullara göre uygun olandan daha fazla zaman harcadıkları bir devirden kalma miras olduğu inancına vardı. Hükümet, bu genel düşüncüyü kabul eder. Fakat, seçim bölgelerinin, seçmenlerin isteklerine cevap verecek genişlikte olması gerektiğine de büyük önem verir. Bu sebepten, meclis üyelerinin sayısının en çok ne kadar olacağı hususunda bir görüşe varma

dan önce, mahallî idarenin yardımı ile, yeni idarelerin değişik sayıdaki ihtiyaçlarını incelemeyi düşünür. Aynı şey mahallî meclislerin üye sayısı için de varittir.

Belediye Meclisi üyeleri

76.Yeni temel idarelerin ve mahallî meclislerin doğrudan doğruya halk tarafından seçilmiş üyelerden meydana gelmesi ve belediye meclisi üyelerini ihtiva etmemesi hususunda Hükümet, Komisyonla mutabıktır. Hükümet, Büyük Londra İdaresindeki belediye meclisi üyelerinin geleceği hakkında ilgili idarelerle istişarede bulunacaktır.

Ehliyetsizlik

77.Bugün yürürlükte olan kanuna göre, bir mahallî idare memuru kendisini istihdam eden meclise üye seçilemez. Bununla beraber, eğer o memur çalıştığı bölgenin dışında oturuyorsa oturduğu bölgenin meclisine üye seçilebilir ve county meclisi memurları district meclislerine üye seçilebilirler (bunun tersi de olur). Daha az sayıda, daha büyük ve çoğu birimsel olan idareler meydana getirilmesi, kanunî hizmetlerden sorumlu meclislerde hizmet etmekten men olunan mahallî idare memurlarının sayısını aslında artıracaktır.

78.Hükümet, mevcut kanunların, mahallî idarelerin çalışmasına zarar verebilecek menfaat ve kanuna bağlılık çarpışmalarını önlemek için yapılmış olduğunu takdir eder. Bu gibi çarpışmaları gelecekte önlemenin münasip çareleri elbette bulunmalıdır. Fakat yeniden düzenleme ile meydana gelen yeni koşullarda Hükümet, halkın büyük bir kısmını temel mahallî idarelerin üyeleri olmak imkânından mahrum edecek olan katı bir prensibi arzu edilmeyen bir şey sayacaktır. Hükümet görüşünde ehliyet hakkındaki kanunun daha liberal bir duruma getirilmesi arzu edilmektedir ve Hükümet konunun, mahallî idarelerle ve ilgili diğer idarelerle görüşülmesini teklif eder.

Meclis üyelerinin masrafları

79.Meclis üyelerine veya özellikle ağır sorumluluk taşıyan meclis üyelerine bir ücret verilmesine dair ileri sürülen dediler şimdilik Hükümeti buna ikna etmiş değildir. Bu konu, mahalli idare, siyasî partiler ve genel olarak kamuoyunda üzerinde anlaşmaya varılmıyan önemli bir prensip meselesi ortaya çıkarabilir. Mahallî idare-

re görevlilerine ücret verilmemesi hususundaki geleneksel fikirler büyük bir önem taşımaktadır; kamu oyu tebellür edinceye yahut teklif edilen yeni sistemin meclis üyelerinin görev devresinde tamamiyle yeni bir yükü kabule zorlama ihtimali vuzuha kavuşuncaya kadar Hükümet bir değişiklik teklif etmeyecektir.

80. Öte yandan, meclisi ilgilendiren işler meyanındaki masrafların, mutad işten ücret kaybını da ihtiva etmek üzere ödenmesi hak- kındaki mevcut kanunlar o şekilde hazırlanmışlardır ki mahalli idare üyeliği, birçok meclis üyeleri için önemli malî güçlükler doğurmaktadır. Bu, tamamiyle yanlıştır; kadın olsun, erkek olsun, az gelirli kimselerin, ailelerini etkileyecek malî külfet yüzünden mahallî idarede hizmet etmelerine engel olunmamalıdır. Hükümet, mahallî idare kurullarından yapılacak tavsiye yardımıyla, ücretlerde maddî gelişmeler yapılmasını düşünmektedir.

Yönetim

81. Meclis üyelerinin her şeyden önce yönetimle ilgilenmeleri gerektiği, bugün komitelerin üye sayısının çoğu zaman fazla olduğu ve teferruatla ilgili işlerden daha çoğunun tevkil yolu ile memurlara bırakılması gerektiği hususlarında Hükümet, Komisyonla mutabıktır. İç işlerden olan bu konular ve başka hususlar, Komisyonun dediği gibi, ilgili idarelere bırakılmalıdır; genel kurallara çok az, tecrübeye çok fazla yer verilmelidir. Bu konulardaki merkezî kontrole dair Hükümet görüşleri bu raporun V nci Bölümünde gösterilmiştir.

Şikâyetlerin tahkiki

82. Mahallî idare alanında kötü yönetimden yapılan şikâyetlerin tahkiki için bir mekanizma kurulması gerektiğini Hükümetin teklif ettiği hususunda Başbakan 22 temmuz 1969 da Parlâmentoya bilgi verdi. İdarî hizmetlerden sorumlu idare meclisi üyelerinin sayısında yapılması muhtemel azaltma ile mahallî idare yönetiminin giriftliği ve büyüyen kademeler dizisinin ışığı altında böyle bir bilginin verilmesi daha çok gerekli olmuştur.

88. Hükümet, bir süre meseleyi biraz daha incelemiştir ve Parlâmento Komisyonu üyesininkine çok benzeyen görevleri olan bir takım «Mahallî idare Komisyonu üyelerinin» tâyin edilmesi gerektiği mülâhazasındadır. Bu iş, her biri memleketin ayrı bir yerinde çalışan 10 kadar veya daha fazla Komisyon üyesi isteyebilir.

84. Komisyon üyeleri, mahallî idarelere ve mahallî seçmenler heyetine rapor vermelidirler. Mahallî idarelerin kendi seçmenler heyetine kargı sorumlu bulundukları konularla uğraştıkları zaman Komisyon üyelerini Parlâmentoya veya Parlâmentoya karşı sorumlu bir heyete yahut Bakana tâbi kılmak veya raporu vermeye mecbur tutmak anayasa bakımından sakat ve yıkıcı olacaktır. Onların özel durumlar hakkındaki raporları ve hazırlayabilecekleri her türlü özel raporlar, örneğin çözüm yolları gibi, ilgili meclislere gitmelidir; halk, komisyon üyelerinin ne söylediğini, nerede kötü yönetim olduğunu ve meclisin hangi işi teklif ettiğini bilmek imkânına kavuşacaktır. Kısacası, böyle bir mekanizma, meclis üyelerinin kendi idarelerinin, olmasını isteyecekleri her şey demek olduğunu sağlamak için hazırlanmış ve mahallî idarenin önemli bir parçası olmalıdır. Bunun arkasındaki müeyyide mahallî demokrasinin baskısı olmalıdır.

85. Şikâyetler, meclis üyelerinin aracılığı ile gönderilmelidir. Bir dereceye kadar bunun nedeni, meclis üyelerinin, eğer kötü yönetim varsa, özel bir çareye başvurulmuş olduğunu anlamaları bakımından uyanık bulunabilmeleri içindir ve bundan daha çok bir meclis üyesinin, kötü yönetimin vaki olmadığı bir meselede bir vatandaşa yardım edebileceği birçok yolların mevcut oluşudur ; örneğin, vatandaşın isteyebileceği bazı menfaatlere onun dikkatini çekerek yahut onun meselesini ilgili memurlar nezdinde takip ederek.

86. Yeni mekanizmanın yönetimi, mahallî idarenin temsilcisi olan ve genellikle parayı mahallî idareden alan özel bir kurul tarafından yürütülmelidir; her ne kadar bu kurulun, Komisyon üyelerinin her zaman devam eden işleriyle değil yalnız yönetimle ilgili olması gerekli ise de bu böyle olmalıdır.

87. Mahallî Komisyon üyelerine dair teklif, haksızlığa uğrayan vatandaşların şikâyetlerinin tahkikine yöneltilmiştir. Teklif genel olarak, malî münasebetlerin muhafazası ile yahut vergi mükelleflerinin çıkarlarının korunması ile ilgili değildir. Bunlara yukarıda 70 nci paragrafta işaret olunmuştur

VIII YENİ SİSTEMİN YÜRÜRLÜĞE KONULMASI

Zaman çizelgesi:

88. Hükümet, yeni sistemi takdim edecek olan bir Tasarının 1971/72 toplantısında Parlâmentoya getirilmesi gerektiği kanısın-

dadır. Bu tasarı yeni bölgeleri tâyin etmelidir, yeni idarelerin görevlerini göstermelidir ve geçiş dönemi hazırlıklarını kapsamalıdır.

89. Kanunun kabulü ile yeni idarelerin bütün kendi sorumluluklarını yüklenecikleri tarih arasında, yeni seçim bölgeleri esasına göre, yeni birimsel, metropoliten ve metropoliten district meclisleri seçimleri yapılması gerekecektir. Seçimden sonra yeni meclisler resmen teşekkül edeceklerdir; fakat, ortadan kalkacak olan mevcut idarelerin görevlerini kendi üzerlerine devir almadan önce bir zamana ihtiyaçları olacaktır; bu zaman içerisinde önemli memurlarını tâyin edecekler ve kendi örgütlerini kuracaklardır. Bu geçiş dönemi sırasında birçok işlerin başarılmış olması zorunlu olacaktır fakat, geçiş döneminin gerekli olduğundan daha fazla uzatılmaması için kuvvetli pratik sebepler vardır. Hükümetin şimdiki görüşü, yeni idarelerin 1973 te seçilmesi ve bundan sonra mümkün olan en kısa zamanda idareyi devralması gerektiği yolundadır. Yeni birimler teşkil edecek olan bölgelerdeki mevcut idarelerin birleşik komiteleri, son değişikliğe kadarki devrede gerekli olacak işleri koordine etmeye yardım edebilirler. Yine bunlar, seçim bölgelerine ve kamu mallarının intikaline dair teklifleri içine almak üzere, geçiş dönemi konularında tavsiyede bulunarak Hükümete yardım edebilirler.

90. Mahallî meclisler kademesindeki değişiklikler bu geçiş devresi sırasında en küçük ölçüde tutulacaktır. Daha Önce söylenmiş olduğu gibi, bugünkü borough, urban district ve parish bölgelerinin mahallî meclisler için başlangıçta kabul edilmiş olmaları gerekecektir. Komisyon, yeni temel idareler bütün kontrolü ele alıp ondan sonra seçimler yapılınca kadar, iş başındaki meclis üyelerinin kendi bölgelerinde mahallî meclisleri teşkil etmelerini tavsiye etmiştir. Hükümet, bunun mu en iyi bir tertip olacağını, yoksa, pratik olduğu takdirde, mahallî meclis seçimlerinin temel idarelerin idareyi devralmalarından hemen önce yapılmasının mı daha iyi olabileceğini inceliyecektir.

Bölgeler ve hudutlar

91. Hükümet, bölgelerin ve hudutlarının şekli hakkındaki görüşmelerin başka bir aşamasını daha başlatacaktır. Bu görüşmelerin amacı ve izlenecek yol, derneklerle tartışılacaktır. Fakat, başlangıçta iki husus üzerinde önemle durulmalıdır. Birincisi, hali hazırda yapılacak çok işi vardır. Münazara kabilinden usullere dayanan uzun araştırmalar uygun olmayacaktır; müzakereler tam ve mükem-

mel olmalıdır ve tabii umumî konferansları içine almalıdır fakat, aşırı derecede resmî olmamalıdır. İkincisi, ;bu görüşmeler, Beyaz Kitapta teklif edilen mahallî idarenin ana yapısı hakkındaki münakaşaları yeniden başlatamaz. Bölgeler arasındaki hudutlar hakkında mütalâalar alınacaktır ve bazı idareler, birimlerin doğru şekli hususunda başka teklifler yapmayı isteyebileceklerdir. Fakat bu Beyaz Kitap, gelecek aşama için hareket noktası olmalıdır.

92. Tasarı, yeni bölgelerin adlandırılmasına dair teklifleri içine alacaktır. Adlar, tarihî ve hissî nedenlerden ötürü önemlidir. Örneğin, Hükümet, Komisyon tarafından sadece bir kolaylık olsun diye kullanılmış olan «Selnec» deyimini bir ad olarak kabul etmeyecektir. Hükümet, kullanılacak adların merkezî olarak değil, mahallî olarak kararlaştırılması hususunda Komisyonla mutabıktır ve bunun yapılması için teklifte bulunacaktır. Kasabaların ve şehirlerin statüleri ve şehre ait değerler gibi konular hakkında istişareler de yapılmalıdır. Bütün bu hususlarda tarihle ve geleneklerle gereksiz çatışmalardan kaçınmak Hükümetin amacı olacaktır.

Personel meselesi

93. Teklif edilen bünye değişiklikleri ve onlarla ilgili önemli rasyonelasyon unsuru personelin kullanılmasında daha büyük bir müessiriyete müncer olmalıdır. Örneğin, vergi toplamakla meşgul idarelerin sayısı şimdikinin yirmide birine düşecektir. Kontrolların liberalleştirilmesi de hem mahallî hem merkezî idarede personel tasarrufunu mümkün kılmalıdır. Diğer taraftan, mevcut bütün idareler, özellikle arazi kullanma ve ulaştırma plânlaması alanlarında ve ihtisaslaşmanın devamlı olarak arttığı ferde yönelmiş sosyal hizmetlerde kendileri için yeterli derecede meslekî personel tedarik etmiş değillerdir. Bunlar ve başka faktörler, her ne kadar meclis üyeleri ve seçmenler yeniden örgütlenme işleminin haddi zatında yeni memuriyetler ihdas etmediğini temin etmeye çalışacaklarsa da, toplam olarak kesin rakamlar vermek hususunda kehanatte bulunmayı imkânsız hale getirmektedir.

94. Genel olarak, bugün mahallî idaredeki memurların bekledikleri, geliştirilmiş ve genişletilmiş, hizmetlere dair sıkıntıyı ve meslekî maharetlere olan artan ihtiyacı düşünerek, yeniden düzenlemeden zarar görmelerinin ihtimal dahilinde olmamasıdır. Fakat onların çıkarlarını korumak ve yeni idarelerin personel teminine yardım etmek için Hükümet, Londra'da mahallî idarenin yeniden örgütlenme-

si sırasında olduğu gibi bir Mahallî İdare Personel Komisyonu kuracaktır. Personel Komisyonunun kuruluğu ile ilgili hazırlıklara ve Komisyonun çalışmalarının hedefine, personelin çıkarlarının mahsus surette korunması için gerekli hazırlıklara dair ilk görüşmeler memur ve mahallî idare örgütleriyle yapılacaktır. Hükümet, üst kademelerde memuriyetlere ilâve yapmaktansa tazminat ödemenin daha iyi olduğu hususunda Komisyonla mutabıktır ve Komisyonun temenni ettiği gibi memuriyetin kaybedilmesinin telâfisine dair bugünkü hazırlıkları yeniden inceleyecektir; mahallî idare personeline uygulanacak değişikliklerin, bütün devlet memuriyeti alanında bunların doğuracağı sonuçları gözönünde tutmaksızın yapılamıyacağını düşünerek böyle bir incelemeyi yapacaktır.

Diğer konular

95. Diğer birçok konular, mevzuat çıkarılmadan önce çözümlenmelidir. Başka şeyler arasında, mülkiyetin devri, mahallî Kanunların intibakı, bölgelerin ve hudutların ilerdeki değişikliği için teferruatlı hazırlıklar yapılmalıdır. Mahallî idarenin yeniden düzenlenmesinin başka alanlarda da bazı sonuçları olabilir. Örneğin, Şerif Yardımcılığı ve Şeriflik görevleri ve Lord Beeching'in başkanlığındaki Geçici' Mahkemeler ile üç ayda bir açılan Sulh Mahkemeleri hakkında Kıralityet Komisyonunun tekliflerinin ortaya çıkardığı sorunlara ek olarak incelenecek sorunların bulunduğu yerlerde adli hizmetler incelenmelidir. Hükümet şimdi bunların ve ilgili diğer konuların incelenmesine başlayacaktır.

IX SONUÇ

96. Bu Beyaz Kitap, ileri sürülen çeşitli görüşlerin yardımıyle, en geniş ölçüde ve şimdiye kadar İngilterede görülmemiş olan bir mahallî idare düzenlemesi çalışmasında ikinci aşamayı tamamlıyor. Birinci aşama Komisyonun yaptığı büyük çalışmalar idi. Komisyon raporundaki önemli esaslar baştan başa bütün ülkede incelenmiştir. Beyan olunan bütün fikirleri inceledikten sonra Hükümet şimdi bu esaslar hakkında kendisinin vardığı sonuçları takdim eder. Bu rapor Hükümetin, görüşmelerin bundan sonraki aşamasının ne şekilde ele alınmasını teklif ettiğini de gösteriyor ve yeni idarelerin kontrolü üzerlerine almalarına kadar geçecek süre için hazırladığı zaman çizelgesini ortaya koyuyor. Yeniden düzenlemeden beklenenler, mahallî

idarelerin işleyişini şimdiden engellemektedir ve zamanın akışı içerisinde bu daha da artacaktır. İşte Hükümetin konuyu ivedilikle izlemesinin nedeni budur. Fakat, gelecekte mahallî hükümetin hükmü altında yaşayacak ve mahallî hükümette hizmet edecek olanların yeni' sistemi sağlam bir şekilde kurulmuş olarak bulmaları için, mevzuatla ilgili daha başka hazırlıkların tamamlanması da aynı derecede önemlidir.

97. Mahallî hükümet örgütü her zaman için mücadeleci olmalıdır. Birçok kimse bu Beyaz Kitapta varılan sonuçları kabul etmeyeceklerdir. Aynı şey başka bir takım sonuçlar için gene böyle olurdu. Fakat herkes, mevcut idarelerin büyük başarılarına karşı koymiyarak, köklü bir değişikliğin zamanının geçmiş olduğu hususundaki genel kanaate katılmalıdır. Ancak böyle bir değişiklik olursa ve mahallî idare önemli kararlar almak yetkisi olan birimler halinde düzenlenirse bugünkü merkeziyet eğilimleri tersine çevrilmiş olacaktır ve demokratik sistemimizin önemli bir bölümü olan mahallî demokrasi bunun yerini alacaktır.

E K (A)

KIRALİYET KOMİSYONU TARAFINDAN TEKLİF OLUNAN BÜNYE HAKKINDA ALINAN GÖRÜŞLER

1. Redcliffe — Maud raporunda teklif edilen mahallî hükümet bünyesi hakkında 2.000 den fazla görüş alınmıştı. Çok çeşitli görüşler ifade ediliyordu. Bu EK esas itibariyle mahallî idare dernekleri tarafından verilmiş olan görüşleri özetliyor.

2. Dernekler, verdikleri cevaplarda kendi aralarında birbirlerinden ayrılıyorlar. Belediye Korporasyonları Derneği (B.K.D. ve County Meclisleri Derneği (C.M.D.), İngiltere'nin birimsel ve metropoliten bölgelere ayrılması teklifini kabul ediyorlardı. Ancak B.K.D., bazı birimsel bölgelerin küçülmesi sonucunu doğuran daha fazla sayıda birimsel idare istiyordu; halbuki, C.M.D. daha az olmasını istiyordu ve mümkün olan her yerde bir birimsel bölge nüfusunun en az 500.000 olmasını düşünüyordu. Birimsel idarelerin sayısının artırılmasını kolaylaştırmak için B.K.D., mahdud icrai fonksiyonlar ifa eden eyalet meclislerde görüşmeye hazırlıklı olacaktı.

3. B.K.D., metropoliten bölgelerdeki metropoliten district meclislerinin, Komisyon tarafından teklif edilenden daha büyük bir so-

rumluluk taşımasını ve mümkün olduğu kadar birimsel idarelerin yakın bir eşdeğeri (muadili) olmasını düşündüyordu. Öte yandan C.M.D., eğitimin metropoliten district'lerin değil, metropoliten idarelerin görevi olması ve Komisyon tarafından teklif olunan üç metropoliten bölge hududunun kurulan bölgeler etrafında daha dar olarak çizilmesi görüşünü muhafaza ediyordu. C.M.D. memleketin örneğe (kalıba) göre düzenlenmekten yararlanacak olan başka kısımları bulunduğu görüşünü de kabul ediyordu.

4. Kırsal District Meclisleri Derneği (K.D.M.D.) ve Şehirsel District Meclisleri Derneği (Ş.D.M'.D.) birimsel idare fikrini reddediyorlardı. Bunlar, baştan başa bütün ülkede, ikinci kademe için 60.000 nüfuslu bölgeden (K.D.M.D.) genellikle 100.000 civarında nüfusu olan bölgeye Ş.D.M.D.) kadar değişik derecede nüfusa göre hizmetlerin, mahallî idarelerin iki kademesi arasında bölünmesi lehinde deliller gösterdiler.

5. Mahallî İdare ve Bölge Plânlaması Bakanı ile yaptıkları görüşmelerden sonra C.M.D., Ş.D.M.D. ve K.D.M.D., bu üç derneğin temsilcilerinin yeniden düzenleme için ortak bir yol bulmuş oldukları hususunda ortak bir rapor verdiler. Rapor, ilâve metropoliten bölgeler olması, Komisyon tarafından teklif edilen üç bölgenin hudutlarının daha dar olarak çizilmiş olması ve metropoliten idarelerin eğitim hizmetlerinden sorumlu bulunması hususlarındaki görüşleri destekliyordu. Gene bu rapor, ikinci kademede metropoliten bölgelerdekenden daha az görevleri olan iki — kademeli bir sistemin her yerde birimsel idare modelinin yerini almasını; mümkün olan her yerde ilk - kademe bölgelerinin en az nüfusunun hiç olmazsa 500.000 olmasını ve ikinci — kademe bölgelerinin, memleketin seyrek olarak iskân edilmiş kısımlarında rakam 60.000 e düşebilirse de, normal olarak 100.000 yahut daha fazla nüfuslu olmasını teklif ediyordu. Onların raporu yayınlandığı zaman dernekler, plânlama ve iskân için sorumluluk verilmesinin çeşitli yönlerini hâlâ inceliyorlardı. Bununla beraber ikinci — kademe idarelerinin, bazı ilk — kademe fonksiyonların mahallen yönetimiyle görevli district meclislerine üye tâyin edebilecekleri hususunda mutabık kaldılar.

6. Ş.D.M.D, Komisyon tarafından teklif edilen mahallî meclislerin yeri olmadığını anlamakta mahallî idare dernekleri arasında yalnız kalmıştı. K.D.M.D. mahallî meclislerin kırsal bölgelerde bir görev ifa edeceklerini fakat, çok küçük ve sayıca fazla olacaklarından, bir ikinci kademe olmaksızın birimsel idareler üzerinde etki ya-

pamıyacıklarını düşünüyordu. B.K.D., daha büyük kasabalar için mahallî meclislerin değeri hususunda mütereddit ise de, eğer bu meclisleri halk istiyorsa, başka bir yerde bunların mahallî hükümet, örgütünün değerli ,bir parçası olabileceklerine inanıyordu. Dernek, oralarda mahallî meclislerin kurulması amacile daha büyük kasabaların daha küçük parçalara ayrılacaklarını de ima ediyordu.

7. C.M.D. yeni sistemde mahallî meclisler olmasını kabul ediyordu; fakat onların, birimsel idarelerin yeterli bir tamamlayıcısı (mütemmimi) olmadıklarını düşünüyordu. Dernek, hizmetlerin yürütülmesine daha geniş ölçüde katılmayı sağlamak için birimsel idarelerin demokratik temelinin seçime gelen üyeler tarafından kuvvetlendirilmesi gerektiğine deliller gösteriyordu. Başlangıçtaki incelemelerine göre, başka olanaklar arasında, birimsel idarelerin, mahallî hizmetlerin yürütülmesi sorumluluğunu, mahallî meclisler tarafından tayin olunan üyeleri içine alacak olan district meclislerine yahut mahallî nitelikteki kanunî görevleri de ifa edecek olan district idarelerine bölüştürmesi gerektiğini teklif ediyordu.

8. Parish Meclisleri Ulusal Derneği, mahallî meclislere dair teklifleri, bu tekliflerin köylerde ve şehirlerde mahallî idarenin bir parçası olan küçük toplumların rolünün geliştirilmesinde ileriye doğru atılması istenen bir adım olduğunu düşünerek, memnunkla karşıladı.

9. Mahallî idarelerden her birinin yeni düzen hakkındaki görüşleri dernekler tarafından ileri sürülenlere geniş ölçüde benziyordu. Komisyon tarafından teklif edilen üç metropoliten bölge dışında aşağı yukarı her county borough birimsel bir modeli destekliyordu. Bazı county borough'lar, özellikle daha küçük olanlar ve bir çok noncounty borough'lar mahallî birimsel bölgelerin sayısında bir artış olmasını istiyorlardı. Birmingham, Liverpool ve Manchester'den ibaret üç metropoliten bölgede, her ne kadar mahallî idarelere daha fazla yetkiler verilmesi teklif ediliyorsa da, iki - kademeli bir model kabul edildi. Bununla beraber bu bölgelerdeki diğer county borough'ların çoğu birimsel bir sistemi tercih edeceklerini ifade ettiler.

10. County meclisleri arasında birimsel idareleri desteklinler ve iki - kademeli bir sistemi tercih edenler vardı. Şehirselle ve kırsal district meclisleri, birkaç istisna ile, baştan başa bütün ülkede iki - kademeli bir sistemi istiyorlardı.

11. Üyeleri mahallî idare sorunlarını ilk elden edindikleri tecrübelerle bilen meslekî örgütlerin çoğunun, Komisyon tarafından

teklif edilen bünyenin önemli yönleri hakkında ileri sürdükleri koşullar vardı. Fakat onların görüşlerinin genel eğilimi Redcliffe - Maud raporunun esaslarına göre yeniden düzenleme yapılmasının açıkça lehinde idi Ulusal (merkezî) ve Mahallî İdare Memurları Derneği (U.M.İ M.D.), mahallî meclisler fikrine muhalif ise de, Komisyon raporundan yana idi.

12. Yalnız eyalet meclislerine dair teklifler hakkında değil fakat, bölge kademesindeki plânlama ile ilgisi olan diğer konulardaki görüşler Bölge İktisadî Plânlama Meclisleri tarafından teferuatlı olarak sunulmuştur. Bu seviyedeki plânlama sorunlarına daha fazla önem vermenin zamanı gelince bu görüşler özellikle değer kazanacaktır.

E K (B)

KIRALİYET KOMİSYONU RAPORUNUN ÖZETİ «ÖNEMLİ SONUÇLARA NASIL VARILDI»

6. Bize sunulan bütün delillerin, bugünkü durumu ve mahallî idarenin işleyişini gözden geçirmemizin ve geleceği önceden görme çabalarımızın ışığı altında, mevcut bünyede dört önemli kusur bulunduğu kanısına vardık. Bu bünyevî kusurların hepsinin birden mahallî idarenin etkili ve ekonomik olarak çalışmasını sağlama olanaklarını gerçekten azalttığı ve gittikçe daha çok azaltacağı, mahallî idareyi seçen ve kendi çıkarlarını elden bırakmayan vatandaşlar tarafından anlaşılmıştır. Bu dört önemli kusur aşağıdadır :

(i) Mahallî idare bölgeleri modern İngiltere'nin yaşama ve çalışma şekillerine uymuyor. Sosyal, ekonomik ve teknolojik değişiklikler hızlandıkça aradaki gedik genişleyecektir.

(ii) İngiltere'nin bağımsız kaza hakkı icra eden, şehiri köyden ayıran 79 county borough'ya ve 45 county'ye ayrılması uygun bir kalkınma ve ulaştırma plânlamasını imkânsız kılmıştır. Bu durum çoğu zaman county borough'larla county'ler arasında bir husumet havası doğmasına sebep olmuştur ve bu, onların haklariyle ilgili güç sorunlar üzerinde karar vermeyi zorlaştırmıştır.

(iii) Her county'de county meclislerde birçok county district meclisleri arasında sorumluluğun paylaşılmaması, co-

untlylerdeki adalar gibi county borough'ların durumu ile birlikte gösteriyor ki bir idarenin elinde toplanması gereken hizmetler birçok idare arasında parçalanmıştır. Ailelerin ihtiyaçlarının geniş bir şekilde karşılanmasındaki güçlük böylece bir hayli artmıştır.

(iv) Birçok mahallî idare, yapılabilen kadar, yapılması gereken işlerini başarabilmek bakımından çok küçüktürler ve bunun sonucu olarak, yüksek nitelikte insan gücü ve teknik donatım bakımından çok yetersizdirler.

7. Bu bünyevî kusurlar yüzünden meclis üyelerinin, memurların harcadıkları çabalara rağmen mahallî idarenin halkla ve merkezli idare ile olan ilişkilerinde tüm olarak değilse de bir takım önemli kusurlar vardır.

(i) Halkın, günlük yaşantısında, ya toplu olarak ya da aileler ve fertler olarak karşılaştığı sorunların kargısında karmaşık mahallî idare çarkı yersiz ve bu nedenle âciz görünüyor ve çok kere öyledir. Bunun için birçok kimsenin hissiyatı mahallî idarenin kendilerine ve meclis üyelerde memurlar arasında sık sık rastlanan boşuna uğraşma düşüncesinin giderilmesine yardımcı olamayacağı yolundadır.

(ii) Parlâmento ve merkezî idare, mevcut sistemin dar çerçevesi içerisinde, mahallî idarecilerin mahallî işleri yürütebileceklerinden emin görünmüyorlar.

(iii) Mahallî idarelerin üye sayısı ve model bakımından çeşitli oluşu ve bu çeşitliliği yansıtan birçok mahallî idare derneklerinin mevcudiyeti mahallî idarenin, merkezî idare ile olan işlerinde tek bir vücut olarak etkili bir şekilde pek seyrek hareket ettiğini ifade ediyor.

8. Bu bünyevî kusurları ve diğer kusurları düzeltmek için hangi değişikliklerin gerekli olduğunun mülâhazasında esash, bir konu vardır. Muhtar bir mahallî idare olmak için ve önemli hizmetleri demokratik ve etkili bir şekilde sağlamak için nüfus ve alan bakımından, genel olarak, ne büyüklükte yahut ne ölçüde bir idare gereklidir?

9. Ana hizmetlerden her birini sıra ile inceledikten sonra bu sorunun cevabının, memleketin her parçasına aşağıdaki genel ilkeleri uygulamaya çalışarak bulunması gerektiği hükmüne vardık ;

(i) Mahallî idare bölgeleri öyle sınırlandırılmış olmalıdır ki vatandaşların ve seçimle gelen temsilcilerinin ortak amaçlara yönelmiş bir duyguya sahip olmalarını kolaylaştırsın.

(ii) Bölgeler, şehirin ve kırsal alanların karşılıklı olarak birbirlerine bağlı olmaları esası üzerine dayanmalıdır.

(iii) Memleketin her bölümünde, fizikî çevre ile ilgili bütün hizmetler (plânlama, ulaştırma ve önemli kalkınma) yalnız bir idarenin elinde toplanmalıdır. Bu idarelerin artan nüfusun arsaya olan âcil ihtiyaçlarını karşılamalarını ve halkının, yaşadığı, çalıştığı, ticaret yaptığı ve dinlendiği yer olan çevresinde müşterek bir menfaati paylaşmalarını mümkün kılmak için, bölgeler yeteri kadar geniş olmalıdır.

(iv) Fertlere yönelmiş bütün hizmetler (eğitim, fertlere yönelmiş sosyal hizmetler, sağlık ve mesken işleri), uygulamada birbirleriyle çok yakından ilgili olarak, Seebohm Komisyonunun geçenlerdeki raporu ile önemle salık verildiği (tavsiye edildiği) gibi, yine yalnız bir idarenin elinde toplanmalıdır.

(v) Mümkünse, gerek «çevresel» gerek «fertlere yönelmiş» hizmetler grupları aynı idarenin elinde olmalıdır; çünkü, bu grublardan her birinin diğeri üzerindeki etkisi büyüktür ve bu etkinin artması muhtemeldir. Bundan başka, önemli bütün mahallî idare hizmetleri sorumluluğunun her bölge için yalnız bir idarede toplanması, bugün county borough'larda olduğu gibi, mahallî muhtariyet fikrini gerçekleştirecektir. Yapılacak işlere gereken önceliklerin verilmesiyle ve olanakların koordine edilmiş bir şekilde kullanılmasıyla tek bir idare kendi programlarını, genel olarak düşünülen kendi bölgesinin amaçlarına bütün hizmetler bakımından uydurabilir.

(vi) Bununla beraber idareler, büyük ölçüde etkili olacak hizmetler sağlamak için gerekli olan kaynakları ve usta insan gücünü yöneteceklerse, bugünkü county borough'ların çoğundan (ve bütün county district'lerden) daha büyük olmalıdırlar.

(vii) Eğer bölgeler nüfus esasına uyacak iseler idarelerin büyüklüğü geniş bir dizi üzerinde değişik olmalıdır. Fakat asgarî bir nüfus miktarı gereklidir. Büyük güçlük taşıyan

bir sorun olması gereken şey budur ve bu hususta elimizde çok deliller vardır. Biz bunun, 250.000 civarında bir asgarîyi gösterdiği sonucuna varmış bulunuyoruz. Yetkili müşahitler eğitim için daha yüksek bir asgarîyi tercih edeceklerse de — belki 500.000 kadar yüksek — biz bunun gerekli olduğunu kabul etmiş değiliz. Bundan başka, 250.000 nin üstünde bir asgarî, memleketin birçok kısımlarında birbirine uygun uygun ve makul bir şekilde birleştirilmiş bölgeler eğitimle bir arada olması gereken ferde yönelmiş diğer hizmetler (ferde yönelmiş sosyal hizmetler, sağlık ve mesken işleri) için lüzumsuz büyüklükte bir rakam olacaktır.

(viii) Diğer taraftan, işlerinin düzenlenmesi güç olmasın ve seçimle gelen temsilciler kendi politikalarının etkisinde kalan halkla temasta bulunabilsinler diye idareler çok geniş olmamalıdır. Bu, özellikle ferde yönelmiş hizmetler bakımından önemlidir. Bize yol gösterecek pek az delil vardı fakat biz, 1.000.000 dan fazla olmayan bir nüfusun ferde yönelmiş hizmetler için, bu hizmetlerin çoğu her bölgenin sosyal ve coğrafi özelliklerine dayanacaksa da, azamî bir miktar olması gerektiği sonucuna vardık.

(ix) Plânlama ve diğer çevresel hizmetler için gerekli bölgenin, ferde yönelmiş hizmetler için çok fazla nüfusu ihtiva ettiği yerlerde bütün hizmetleri yapacak yalnız bir idare uygun olmayacaktır; memleketin ,bu gibi kısımlarında sorumluluklar iki kademe arasında bölünmüş ve ilgili hizmetler bir arada olmalıdır.

(x) Yeni mahallî idare modeli, mümkün olduğu kadar mevcut idareyi esas almalıdır. Değişiklik durumunun şüpheli olduğu her yerde şimdiki modelden ayrılamayan ortak çıkarlara, geleneklere, ve işler devam ederken mevcut hizmetlerin kuvvet kaynağına saygı gösterilmelidir.

10. Yeni mahallî idare bünyesinin nasıl olması gerektiğinin düşünülmesinde biz, İngiliz mahallî idaresi için en büyük sorumluluğu taşıyan Konut ve Mahallî İdare Bakanlığı tarafından kuvvetle savunulan bir fikir olduğundan, en başta «şehir bölgesi» üzerinde durduk. İngilterenin çeşitli muhtemel mahallî idare haritalarını sıra ile inceledik ; aşağıdaki hususlar ortaya çıktı ;

(i) Şehir bölgesi fikri, halkın bugün eskisinden daha devingen (hareketli) olduğu vakiasını hesaba kattığı için bir değer taşımaktadır.

(ii) Müşahitler, şehir bölgeleri olarak, bütün memleket için sayıca 25 ten 45'e kadar sıralanan çeşitli muhtemel bölgeler ileri sürdü. Bu, şehir bölgesinin yeknesak bir şekilde bütün İngilterede uygulanabilecek bir düşünce olmadığı fikrini ifade ediyordu ve bize, memleketin bazı kısımlarında gerçeğe uyar gibi gözüküyordu. Bu durum birçok bölge için ip uçları veriyordu: Birmingham, Liverpool ve Manchester'ın ve gene büyük bir şehrin, etrafını saran kırsal bölge ve küçük şehirlerden meydana gelen geniş bir alanın doğal merkezi olduğu bölgelerdeki büyük şehrsel yoğunlaşmalarının civarındaki bölgeler. Fakat diğer bölgelerde, örneğin güney batıda, şehir bölgesi fikri üzerinde durulması, halkının bir şehir merkezi olarak görme yahut kendilerine özgü çıkarları paylaşma duyguları olmıyan yapma (Sun'ı) olarak meydana getirilmiş bölgeler yaratılmasını ifade eder gibi gözüküyordu. Güney doğuda şehir bölgesi fikri, Londra'nın etkisi diğer merkezlerinkini gölgelediği için, açıkça belli bir mahallî idare şekline götürmüyor.

(iii) Teklif edilen birçok şehir bölgeleri, eğer mahallî idare seçimle gelen temsilcilerle halk arasında gerçek bir temas sağlanmasına çok yabancı kalmıyacaksa, idarelerin ikinci çalışma kademesi ihtiyacı bakımından çok geniş olacaktır. Fakat, bu ikinci - kademe idarelerin çoğu, önemli mahallî idare hizmetleri için gerekli kaynakları bulmak bakımından çok küçük olacaktır. Yalnız bir idarenin elinde toplanması gereken ferde yönelmiş hizmetlerin bugünkü dağınıklığı memleketin büyük bir kısmında yeniden meydana getirilmiş olacaktır.

11. Bu nedenle, şehir bölgesi fikrinin bütün memlekete uygulanması için çeşitli alternatifleri hemen inceledik. Yeni bir bünye için bize açıklık getiren diğer önemli teklifleri gösteren birçok haritaları inceledik. Bu teklifler : tek kademe ; çeşitli tür ve büyüklükte iki kademe; birçok görevleri ifa eden fakat, kendilerinin üstünde ve bir eyaleti içine alan ve geri kalan hizmetleri görececek bir kademe ile birlikte temel idareler. Kendi memurlarımız tarafından hazırlanmış

olan diğer haritalar memleketin, iç sosyal ve ekonomik bağlarla birbirine bağlı bulunan 130-140 bölgeye ayrılabilceğini, fakat bu bölgelerin çoğunun, ana hizmetlerden her hangi birinin yeterli bir şekilde sağlanması için gerekli olan memurları istihdam etmelerini mümkün kılmaktan uzak ve çok az nüfusları olduğunu gösterdi.

12. O arada biz, halk seviyesinde bir toplum aracına olan ihtiyacı belirtenler tarafından gittikçe artan bir şekilde ikna edildik. Vardığımız sonuç, her hangi bir demokratik idare şeklinin, önemli hizmetleri sağlamak için değil fakat, bütün İngiltere’de şehir, kasaba ve köylerde toplumların mahallî çıkarlarını terviç etmek ve gözetmek için, seçimle gelen mahallî meclisleri şamil olması idi.

13. İngiltere’ye dair incelememiz bizi, düzenlenmiş bir mahallî idarenin, her hangi bir şehir bölgesinden daha büyük bölgelerin üstünde yetkisi olan ve mevcut sekiz bölgesel ekonomik planlama meclisi bölgelerine benziyen yeni bir temsil müessesesini içine almasına ihtiyaç bulunduğunu sonucuna götürmüştür. Bu eyalet meclisi daha büyük planlama sorunlarını ele alacak, merkezî idare ile işbirliği yapılmasında eyaletin ekonomik stratejisini hazırlıyacak ve bütün eyalet adına hareket edebilecekler.

14. Bu nedenle, önemli mahallî idare hizmetlerinin işlemesi için yapılmış her hangi bir düzenlemenin «yukarıda» ve «aşağıda» eyalet ve mahallî toplum kademelerinde tamamlayıcı kuruluşlara ihtiyacı bulunabileceğini farzederek sıra ile İngiltere’nin her parçasını yeniden incelemeye, kendi genel kurallarımızı uygulamaya ve içersinde bütün mahallî idare hizmetlerinin yürütülmesi sorumluluğunun uygun bir şekilde toplanmış olabileceği bölgelerin nerelerde bulunduğunu kendi kendimize sormaya karar verdik; şöyle ki :

- (i) «Çevresel» hizmetler grubunun icrası için birbirine uygun birimler olarak işlem görebilecek bölgeler;
- (ii) Nüfusu genellikle 250.000 den bir milyona kadar olan ve kararlaştırdığımız büyüklüğün «fertlere yönelmiş» hizmetler grubunun etkili bir şekilde icrası için uygun olabileceği bölgeler;
- (iii) Bir meclis tarafından etkili ve demokratik bir şekilde bakılabilecek (mukayyet olunabilecek) olan bölgeler.

Bu üç durumun hepsile karşılaşan bölgelerin mevcut olduğu yerlerde bunlardan her biri için bir idare lehindeki kanıt (delil) kesin ola-

caktır. Başka yerlerde sorumluluğun iki kademede idareler arasında bölünmesine ihtiyaç olacaktır; bunun, büyük şehirselsel toplanmaların planlanması sorunlarının, tek bir idarenin yapamayacağı ve fertlere yönelmiş hizmetler bakımından uzak kalacağı böyle çok sayıda nüfusu ihtiva eden bölgelerin üstünde ele alınmasını zorunlu bulduğumuz yerlerde gerekli olacağını kabul ediyoruz.

15. Hatıra gelen bu alternatifler yardımı ile muhtemel hudutların meydana getirilmesinde, çeşitli birçok düşünceleri, özellikle şu üç tanesini inceliyerek, her bir durumda nerede fayda olduğuna karar vermek zorunda kaldık :

- (i) Yaşama tarzı - nüfusun ve sanayinin dağılışı ve çalışma, ticaret, eğlence ve başka amaçlarla seyahat şekli, bu vakıaları ve bölgenin sosyal, ekonomik geleceğini değiştirebileceği umulan gelişmelerle birlikte.
- (ii) Demokrasi ve verimlilik - verimlilik ihtiyacı (nüfus, coğrafi durum ve para, insan gücü kaynakları ve teknik donatım) ile gerçek bir temsil sisteminin icapları arasında.
- (iii) Şimdiki mahallî idare şekli.

16. Vardığımız son kararlardan hâsıl olan mülâhaza bu idi. Bu, memleketin birçok kısımlarında - ki hepsi 58 dir - yalnız bir idarenin bütün hizmetlerden sorumlu olması gerektiğine fakat, üç metropoliten bölgede (Büyük Londra İdaresine ek bölgeler) geniş çapta bir planlama, ulaştırma ve önemli kalkınma için gerekli birimin hem birimsel idare için çok geniş olduğuna, hem eğitim, fertlere yönelmiş sosyal hizmetler, sağlık ve mesken işleri için uygun ikinci derecede bölümlere bölünebilmek bakımından yeteri kadar geniş olduğuna; bu sebepten, bu üç bölgenin her birinde hizmetlerden sorumluluğun bir metropoliten idare ve birçok geniş metropoliten district idaresi arasında bölünmesi gerektiğine bizi ikna etmiştir.

E K (C)

KIRALI YET KOMİSYONU TARAFINDAN METROPOLİTEN BÖLGELER İÇİN TEKLİF OLUNAN GÖREV AYIRIMI

Metropoliten idare meclisleri	Metropoliten	district
(i) Plânlama	(i) Eğitim	
Yapı tüzükleri	Kitaplıklar	
Ulaştırma	Gençlerin istihdamı	
Haberleşme		

- (ii) Konut işleri
 - (a) metropoliten konut politikası
 - (b) genellikle metropoliten bölgeler yararına yapı yapma
 - (c) Planlama politikasının icrasını - sağlamak için yapı yapımı
 - (d) kiracıların tesbiti politikası
 - (e) metropoliten kira politikası
- (iii) Su temini
 - Ana lâğım sistemi (Kanalizasyon)
 - Lâğım temizleme sistemi
 - Çöp temizleme sistemi (Çöplerin yok edilmesi)
 - Temiz hava - metropoliten öncelikler
- (iv) Müzeler, sanat sergileri, güzel sanatların teşviki; eğlence, spor, parklar ve dinlenme yerleri (bütün metropoliten bölge yararına)
 - Ulusal park idarelerine üye seçimi
- (v) Zabıta
 - İtfaiye
 - Can kurtaran
- (vi) Metropoliten bölgedeki yatırımların koordinasyonu
- (ii) Fertlere yönelmiş sosyal hizmetler, fertlere yönelmiş sağlık hizmetleri
- (iii) Konut işleri (metropoliten çerçeve içerisinde)
 - (a) Yapı yapımı (metropoliten idareye bırakılmış olanlar hariç)
 - (b) Konut idaresi
 - (c) Konut işleriyle ilgili bütün diğer yetkiler
- (iv) Mahallî lâğım ve drenaj
 - Çöplerin yok edilmesi (imhası)
 - Temiz hava – metropoliten önceliklere uygun olarak mahalli faaliyet ve uygulama
- (v) Müzeler, sanat sergileri, güzel sanatların teşviki, eğlence spor, parklar ve dinlenme yerleri (ayrı ayrı her bölge yararına)
- (vi) Yiyecek ve ilaç
 - Tartılar ve ölçüler
 - Müstehlikin korunması
 - Ticarethaneler mevzuatı
 - Umumî eğlence yerleri ruhsatı verilmesi
 - Doğum, ölüm ve evlenmelerin tescili
 - Seçmen kütüklerinin tutulması
- (vii) Diğer bütün mahallî idare görevleri (teknik nedenlerden ötürü bazı görevlerin metropoliten idare tarafından yürütülmesi daha uygun olmadıkça)
- (viii) Vergileme

EK (D)

ÖZEL ÇALIŞMALARI GEREKTİREN HİZMETLER

Zabıta :

1. Suçların önlenmesi ve meydana çıkarılması ve trafiğin kontrolü, yeterli malî imkânları, özel donatımı ve büyük bir hareket kabiliyeti olan büyük zabıta kuvvetlerini gerektirir. Londra dışındaki zabıta kuvvetleri sayısı zaten 41 e indirilmişti : Beyaz Kitapta teklif olunan birimsel ve metropoliten bölgeler sayısı 56 olacaktır. Hükümet, her metropoliten bölgenin tamamı için (şimdi iki ilâve bölge dahil) bir zabıta kuvveti olması ve ülkenin geri kalan kısmında zabıta idarelerde birimsel bölgelerin hudutlarının birbirine uyması (tatabuk etmesi) hususunda Komisyonla mutabıktır. Bununla beraber, Komisyonun önceden gördüğü gibi, birçok birimsel bölgenin zabıta hizmeti bakımından .birleştirilmesi zorunlu olacaktır ve İçişleri Bakam, bölgelerin ne şekilde birleştirilmesinin daha uygun olacağına karar verebilmek için istişarelerde bulunacaktır.

İtfaiye :

2. Hükümet, Holroyd Komitesinin raporunu inceledikten sonra itfaiye hizmetinin ilerdeki işleyişi bakımından bölgeleri kararlaştıracaktır. Rapor pek yakında yayınlanacaktır. Komite, itfaiye hizmetinin mahallî idare tarafından sağlanmasına devam olunması hususundaki görüşünü Komisyona bildirmiştir.

Yolcu taşımaya yetkili idareler :

3. Hükümet, Merseyside, Selnec ve West Midlands metropoliten idarelerinin ve Tyneside birimsel idaresinin, 1968 tarihli Taşıma Kanununa göre kurulan yolcu taşıma makamlarının sorumluluklarını devralması hususunda Komisyonun tavsiyesini kabul eder. Yolcu taşıma idarelerinin bölgeleri yeni dört idareninkilere uygun olması (tatabuk etmesi) için genişletilecektir. Ülkenin geri kalan kısmında, metropoliten ve birimsel idareler kendi bölgelerinde belediyeye ait mevcut her yolcu taşıma işletmesinin kontrolünü üzerlerine alacaklardır.

Su ve Kanalizasyon :

4. Komisyon, yeni idarelerin, seleflerine ait su işletmelerini; kanalizasyon ve lâğım temizleme görevlerini ve nehir idarelerindeki

mevkileri devralmalarını tavsiye etti. Şirketlerin sahip oldukları su işletmelerine dokunulmayacaktır. Bununla beraber, birçok su işletmelerinin çalışma bölgeleri yeni idarelerden çoğunun hudutlarını aştığından mahallî idarenin ve su işletmeleri ortak idare meclislerinin yeni idarelere devredilmesi tamamiyle mümkün olmayacaktır. Bunun için ve suların korunmasının, su temininin, kirlenmesinin kontrolünün ve lâğım temizleme sisteminin birbirlerine gittikçe artan bir şekilde bağlı oluşunun sanayide ortaya çıkardığı geniş ölçüdeki muhtemel değişiklik ihtiyacı yüzünden Hükümet, özel bir çalışmanın gerekli olduğunu düşündü. Bu nedenle Merkez İstişarî Su Komitesi, bu alanlarda örgüt hakkında tavsiyelerini bildirmesi için yeniden teşkil edildi. Komitenin raporu, mahallî idareyi yeniden düzenleyecek olan mevzuatta göz önünde tutulması için vaktinde hazır olmalıdır.

İngiltere’de Ulusal Parklar :

5. Komisyon, her park için, yalnız parkın yönetilmesinden sorumlu özel bir idare olmasını tavsiye etti. Komisyon, işin bir başka benzeri olmayışından ötürü bu konuda özel idareler kurulmasını tavsiye etmiştir. Teklif, özellikle Kırsal Bölge Komisyonunun büyük desteğini görmüştür. Hükümet, yapılan tavsiyeyi kabul eder ve yeni ulusal park idaresinin kurulması, görevleri ve personelinin temini hakkındaki bütün işleri istişare edecektir. Bunu yaparken Hükümet, ulusal parklarda yaşayan halkın çıkarlarını düşünecektir. Kırsal bölgelerdeki parklar biraz daha mahallî amaca hizmet ederler ve Hükümet bu parkların, bölgelerinde bulundukları birimsel veya metropoliten idareler tarafından yönetilmesi gerektiği hususunda Komisyonla mutabıktır.

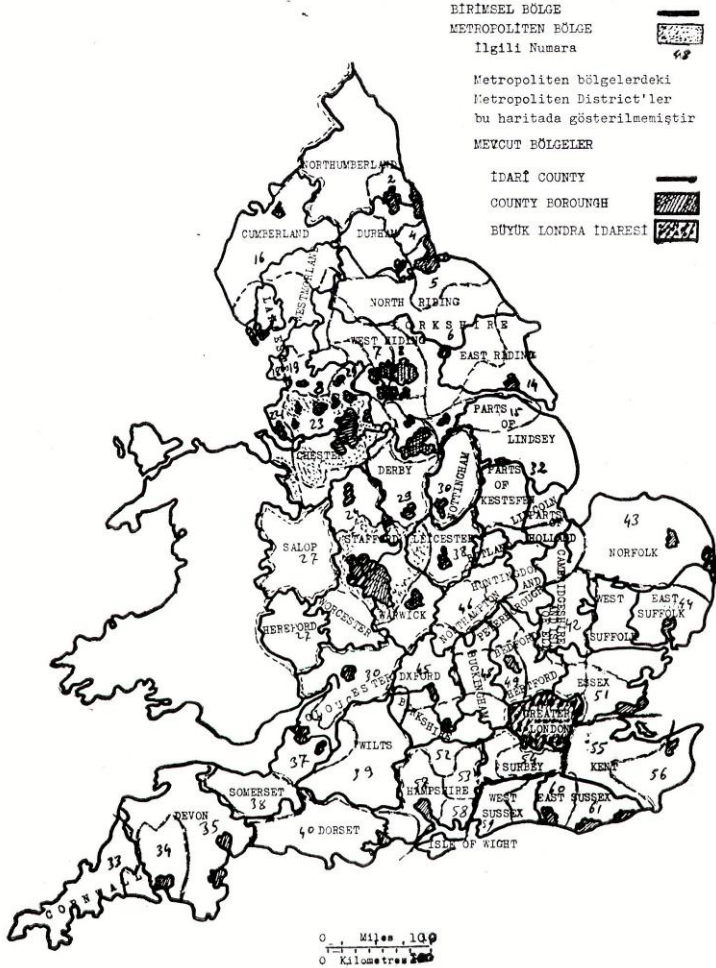
Gençleri İstihdam Servisi :

6. Bu servisin geleceği şimdiki halde İncelenmektedir. Hükümet, Gençlerin İstihdamı Ulusal Meclisinden bu konuya dair bir raporu henüz almıştır. Her hangi bir karar alınmadan önce bu işlerle ilgili başka istişareler yapılması gerekecektir.

E K (E)**KRALİYET KOMİSYONU TARAFINDAN MAHALLÎ MECLİS
HARCAMALARI İÇİN UYGUN OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN
HİZMETLER**

Toplum merkezleri
Parklar, köy yeşil alanları
Dinlenme ve spor
Yüzme havuzları
Uğrak yerleri
Eğlence
 Dans salonları
 Tiyatrolar Müzeler
İskeleler, meydanlar, tenezzüh için kullanılan
 deniz araçları limanları, park kulübeleri, sergi yerleri
Konferans salonları
Otomobil parkları
Pazarlar
Paylar (hisseler)
Umumî helalar
Âcil cadde temizleme
Yaya kaldırımlarının aydınlatılması, onaranı ve bakımı

KIRALİYET KOMİSYONUNUN TEKLİF ETTİĞİ
BİRİMSEL VE METROPOLİTEN BÖLGELER

GENEL MECLİSLER HAKKINDA 10 AĞUSTOS 1871 TARİHLİ KANUN

Çeviren :
Sabri YAŞAYAN
Hukuk Müşaviri

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Bilindiği gibi, 13 Mart 1329 tarihli idarei Umumiyei Vilâyat Kanununun 1 - 74. maddeye kadar olan ve «idarei Umumiyei Vilâyat» başlığını taşıyan birinci kısmı 18/4/1929 tarih ve 1426 numaralı mülga Vilâyet İdaresi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış olduğu halde, «idarei Hususiyei Vilâyat» başlığını taşıyan ikinci kısmı halen uygulanmaktadır.

Bu bölümün birinci faslında ilin tarifi yapıldıktan ye ile ait mahallî hizmetler bir bir sayıldıktan sonra il bütçesi, vali ye il özel idaresi memurları; ikinci faslında ise il genel meclisi ye il daimî encümeni ile ilgili maddeler yer almaktadır.

Yürürlüğe girdiğinden bu yana muhtelif tarihlerde tadile uğramış olmasına rağmen, idarei Umumiyei Vilâyat Kanunu ilin ihtiyaçlarına artık cevap veremez hale gelmiştir. Bilhassa dilinin eskiliği; Anayasamızın getirdiği yeni görüşlere, sosyal ve ekonomik hayatımızda, vuku bulan gelişmelere ayak uyduramaması; gelir kaynaklarının yetersizliği gibi sebeplerle bu idarelerin yeni bir statüye kavuşturulması zaruret haline gelmiş ve bu amaçla İçişleri Bakanlığı tarafından bir kanun tasarısı hazırlanmıştır.

Tasarının kanunlaşmasıyla bu idarelerin daha faydalı ve dinamik olacağı umulmaktadır.

Tasarı üzerindeki çalışmalarda az da olsa yardımcı olabilir ve yabancı bir memleketin bu konudaki uygulaması hakkında bir fikir verebilir düşüncesiyle «Loi 10 Août 1871 Relative aux Conseils General — Genel Meclisler Hakkında 10 Ağustos 1871 Tarihli Kanun» J. A. Escudier tarafından yazılan «Le Conseil General» isimli kitabın 113 -133. sahifelerinde yer alan Fransızca aslından aynen tercüme edilmiştir.

94 maddeden ibaret bulunan kanun 7 bölümü ihtiva etmektedir. Birinci Bölüm Genel Hükümler, İkinci Bölüm Genel Meclislerin Teşekkülü Üçüncü Bölüm Genel Meclislerin Toplantı Dönemleri, Dördüncü Bölüm Genel Meclislerin Yetkileri, Beşinci Bölüm İlin Bütçe ve Kesin Hesapları, Altıncı Bölüm İl Daimî Komisyonu, Yedinci Bölüm Birden Ziyade İle Ait Müşterek Menfaatler, son 3 madde de Özel ve Geçici Hükümler başlığım taşımaktadır.

GENEL MECLİSLER HAKKINDA 10 AĞUSTOS 1871 TARİHLİ KANUN

Birinci Bölüm

GENEL HÜKÜMLER

MADDE — 1) Her ilde bir genel meclis bulunur.

MADDE — 2) Genel meclis kendi bünyesinden bir daimî komisyon teşkil eder.

MADDE — 3) Vali ilde yürütme kuvvetinin temsilcisidir.

Kanunların ve hükümet kararlarının yürütülmesine nezaret eder. Bölge ve illerdeki servis şefleri, görevinin ifası için lüzumlu her türlü bilgiyi kendisine vermekle mükelleftirler (5 Kasım 1926 tarihli kararnamenin (1) 1. maddesi).

Ayrıca, ili ilgilendiren işlerin ön tetkikini yapmakla ve il genel meclisinin ve il daimî komisyonunun bu kanun hükümlerine uygun olarak alacakları kararları yürütmekle görevlidir.

İkinci Bölüm

GENEL MECLİSLERİN TEŞEKKÜLÜ

MADDE — 4) İlin her kantonu (2) bir genel meclis üyesi seçer.

MADDE — 5) Seçim her komünde genel oy esasına göre yapılır (Seçim Kodu, 1. ve 69. maddeler).

(1) Bu kararname kanun kuvvetindedir.

(2) Canton, bizdeki bucak kuruluşuna tekabül etmektedir.

MADDE — 6) İl sınırları dahilinde ikamet eden ve seçmen listesinde kayıtlı bulunan veya bu listede kayıtlı olmaları gerektiğini seçim gününden önce isbat eden; il sınırları dahilinde ikamet etmemekle beraber seçimin yapıldığı yılın ocak ayının birinci gününde vasıtasız vergiler tahakkuk defterinde kayıtlı bulunan veya mezkûr tarihten önce il dahilinde bir gayrimenkulü miras yoluyla iktisap ettiğinde bu defterde kayıtlı olmaları gerektiğini isbat eden veya bu tamış bulunan bütün vatandaşlar genel meclise seçilebilirler.

Bununla beraber, ikametgâhı orada olmayan genel meclis üyeleri sayısı, meclis üye tam sayısının dörtte birini geçemez (Seçim kodu, madde 218).

MADDE — 7) Kısıtlılar genel meclis üyeliğine seçilemezler (Seçim Kodu, madde 219).

MADDE — 8)

1) Valiler, kaymakamlar, vali muavinleri ve valilik müşavirleri vazife gördükleri' il dahilinde;

2) İstinaf mahkemelerinin birinci başkan ve başkanları, üyeleri, savcılar, savcı vekilleri ve savcı muavinleri yetki sınırları dahilinde (23 Temmuz 1891 tarihli kanun) ;

3) Bidayet mahkemesi başkan ve başkan vekilleri, asil hakimler, sorgu hakimleri ve savcılık üyeleri mahkemenin bulunduğu ilçeden;

4) Sulh hakimleri kendi kantonları dahilinde ;

5) Mülkî bir alan içerisinde kumanda yetkisine sahip olup bu yetkisini en az altı aydan beri kullanan kara, deniz ve hava ordusu subayları kumanda sahasındaki bütün seçim çevrelerinde (17 Ağustos 1945 tarih ve 45 - 1839 sayılı ordonans) ; (3)

6) Polis komiser ve memurları yetkilerini kullandıkları kantonlarda;

7) Baş mühendisler, baş mühendis muavinleri ve mühendisler vazife gördükleri il dahilinde;

8) Normal servis yapan maden mühendisleri vazife gördükleri kanton dahilinde;

(3) Ordonnance, kanun kuvvetinde bir kararnamedir.

9) Akademi rektörleri akademinin yetki sahası dahilinde;

10) Akademi müfettişleri ve ilk öğretim müfettişleri vazife gördükleri il dahilinde;

11) Vasıtasız ve vasıtalı vergilerin tarh, tahakkuk ve tahsili ve amme masraflarının yapılmasıyla görevli her sınıf memur ve muhasipler vazife gördükleri il dahilinde;

12) İllerdeki posta ve telekomünikasyon müdürleri ve baş müfettişleri vazife gördükleri il dahilinde;

13) Tütün imal eden müesseselerin idaresiyle görevli bas mühendisler, tütün fabrikaları müfettişleri, tütün ekim servisi ve tütün mağazaları müdürleri vazife gördükleri il dahilinde;

14) Su ve orman muhafızları, müfettişleri ve diğer memurları yetkili bulundukları kanton dahilinde;

15) Ölçü aletleri müfettişleri yetkili bulundukları kanton dahilinde (Seçim Kodu, madde 220) ;

genel meclis üyeliğine seçilemezler.

MADDE — 9) Fransanın hiçbir yerinde, genel meclis üyeliği hizmeti ile Seçim Kodunun 220. maddesinin 1. ve 6. fıkralarında sayılan vazifeler ve muvazzaf veya ihtiyat olarak silâh altında bulunan muharip veya yardımcı askerî hizmetler bir şahıs uhdesinde birleşemez (Seçim Kodu, madde 224).

MADDE — 10) İl mimarlığı görevi, yol servisi mühendisliği valilik veya kaymakamlık büroları memurlukları ve genel olarak il fonlarının ücretli veya ödenekli memurlukları ile genel meclis üyeliği bir şahıs uhdesinde birleşemez.

İle ilgili hizmetlerin müteahhitleri de genel meclis üyesi olamazlar.

Çocukluğun ve yardıma muhtaç çocukların korunması ile görevli doktorlar; salgın hastalıklarla mücadele, aşılama veya insanlığa hizmet karakteri taşıyan diğer bütün hizmet kollarında çalışanlar, yukarıdaki fıkarda sayılan özel hallerde bulunsalar dahi, ücretliler gibi mütalâa olunmazlar.

Aynı istisna salgın hayvan hastalıkları servisinde çalışan veterinerler hakkında da aynı şartlarla uygulanır (Seçim Kodu, madde 225).

MADDE — 11) Bir şahıs birden ziyade genel meclise üye olamaz (Seçim Kodu, madde 226).

MADDE — 12) Seçmenler heyeti toplantıya kararname ile davet olunurlar (Seçim Kodu, madde 239).

Toplantı günü ile daima bir pazar günü yapılması gereken seçim günü arasında en az on beş gün ara olmalıdır. Oy verme sabah sekizde başlar ve aynı gün saat altıda sona erer. Tasnifler hemen başlar (17 Temmuz 1928 tarihli kanunun 3. maddesi).

İkinci bir oylama turu zarurî bulunduğu takdirde bu oylama müteakip pazar günü yapılır.

MADDE — 12 : MÜKERRER) Milletvekilleri seçimine ait 1 Mayıs 1869 tarihli kararnamenin 1. maddesi hükmü il genel meclisleri ve ilçe seçimleri hakkında da uygulanır (4 Şubat 1909 tarihli kanun).

MADDE — 13) Oyların sayılmasından sonra, her komüne ait karara bağlanmış ve imzalanmış tutanaklar büro üyelerinden ikisi tarafından derhal kanton merkezine ulaştırılır. Oyların genel sayımı kanton merkezindeki büroca yapılır ve neticesi başkan tarafından ilân edilir; her türlü zabıt ve ekleri başkan tarafından valiye gönderilir.

MADDE — 14) Birinci' turda :

1) Kullanılmış oyların mutlak çoğunluğunu;

2) Seçmenlerin dörtte birinin oyunu;

sağlayamayan hiç kimse genel meclis üyeliğine seçilemez.

İkinci turda, oylamaya katılanların oylarının ekseriyetini alan kimse seçilmiş olur. Birden ziyade namzet aynı sayıda oy aldığı takdirde en yaşlı olanı kazanmış sayılır.

MADDE — 15) (4) — Seçimlerin hükümsüzlüğü kantonun bütün seçmenleri, adaylar, genel meclis üyeleri ve vali tarafından İdarî mahkeme nezdinde dermeyan olunabilir.

(4) 2. ve müteakip paragraflar genel meclisle ilgili seçim ihtilâflarına bakan İdarî mahkeme hakkındaki 8 Eylül 1934 tarihli kararnamenin 2. maddesiyle zimmen kaldırılmıştır.

İtiraz tutanakta zikredilmediği takdirde, seçimi takip eden on gün içinde Danıştayın Dava Dairesi bölümü sekreterliğine veya seçimin yapıldığı ilin vali muavinliğine yapılmalıdır.

Bu talep üzerine müracaatçıya hır makbuz verilir.

Talebin, seçim gününden itibaren bir aylık bir süre içinde ilgili kısma intikal ettirilmesi şarttır.

Vali, tutanakta zikredilen veya vali muavinine tevdi olunan talepleri, almışından itibaren on gün içinde Danıştay a gönderir.

Vali, seçim işlemleriyle ilgili tutanakları, aldığı günden itibaren yirmi gün içinde seçimlere itiraz edebilir ve itirazını Danıştaya gönderir. itiraz, kanunlarda yazılı şartlara ve formalitelere riayetsizlik hallerine inhisar eder. (31 Temmuz 1875 tarihli kanun).

MADDE — 16) Talepler Danıştayca, duruşmalı işlerde kabul olunan şekillere uyularak incelenir. Danıştaydaki bu inceleme harca, pula ve avukat ücretine tabi olmayıp, dosyanın Danıştay Sekreterliğine gelişinden itibaren üç ay içerisinde yapılmalıdır.

Konu mahkemeye intikal ettiği takdirde, üç aylık süre, adlî kararın kesinleştiği tarihten itibaren işler. Müzakere, müracaatlarda ileri sürülen iddialar üzerinde cereyan eder; her zaman için ortaya çıkabilen kamu düzeni ile ilgili meseleler bunun dışındadır.

Talep, seçilmiş olan kimsenin kanunî ehliyetsizliği sebebine dayanmakta ise, Danıştayın kararı, ön meselenin yetkili mahkemeler tarafından hükme bağlanmasına kadar tehir olunur ve ön meseleyi ortaya atan kimsenin iddiasını isbat edebileceği kısa bir mehil verilir.

İtiraz halinde, uzaklık ne olursa olsun, itiraz işlemi hüküm gününden itibaren on gün içerisinde taraf olan şahsa tebliğ edilmelidir; aksi takdirde iptali cihetine gidilebilir. Ön meseleler, mahkemeler tarafından etraflıca ve 19 Nisan 1831 tarihli kanunun 33. maddesinin 4. fıkrasına uygun olarak incelenmelidir (31 Temmuz 1875 tarihli kanun).

MADDE — 17) Birden ziyade kantondan seçilmiş bulunan bir genel meclis üyesi, toplantı döneminin başlamasından; itiraz halinde, İdarî mahkeme kararının kesinleştiği veya Danıştay kararının tebliğ olunduğu günden itibaren üç gün içerisinde, tercihini genel meclis başkanına bildirir (31 Temmuz 1875 tarihli kanun).

Tercih hakkı kullanılmadığı takdirde, genel meclis, açık oturumda ve ad çekme suretiyle üyenin hangi kantona ait olacağını tayin eder.

İl sınırları dahilinde ikamet etmeyen üyeler meclis üye tam sayısının dörtte birini geçtiği takdirde, genel meclis, seçimi iptal olunması gerekenleri tesbit etmek için aynı usule başvurur. Ön mesele ikametgâhla ilgili olduğu takdirde, genel meclis oturumu talik eder; oturuma ara verildiği zaman ad çekme il daimî komisyonu tarafından yapılır (31 Temmuz 1875 tarihli kanun).

Bir kantonun müteaddid seçim bölgesine ayrılması halinde, bölünmüş olan kantonu temsil eden genel meclis üyesi, kararnamenin neşrinden itibaren on gün içerisinde, eski kanton dâhilinde vücuda getirilen yeni bölgelerden birini seçmek hakkını haizdir (Seçim Kodunun 227. maddesi).

MADDE — 18) Seçilmelerinden sonra ortaya çıkan bir sebeple, Seçim Kodunun 219. ve 220. maddelerinde belirtilen durumlardan veya seçmenlik sıfatının kaybını gerektiren ehliyetsizlik hallerinden birine düşen olan genel meclis üyeleri, doğrudan doğruya veya seçmenlerin talebi üzerine, genel meclis tarafından istifaya davet olunurlar (Seçim Kodu, madde 223).

MADDE — 19) Herhangi bir genel meclis üyesi, meclis tarafından kabul olunan kanunî bir mazereti olmaksızın adî toplantı dönemlerinden birine katılmadığı takdirde, müstafi addedildiği, toplantının son oturumunda genel meclis tarafından kendisine bildirilir.

Müteşebbisler, ilgili oldukları meclis veya komisyon toplantılarına katılmak üzere, müesseselerinde çalışan genel meclis üyelerine izin vermek zorundadırlar. Bağlı oldukları meclis veya komisyonun muhtelif toplantılarında geçen günleri için ücretlilere müesseseleri tarafından herhangi bir ücret ödenmez. Bu günler için yerlerine başkaları çalıştırılabilir. Bu maddede bahsi geçen çalışmaya ara verilmesi hali hizmet akdinin iş veren tarafından bozulmasına sebep teşkil edemez ve bu durumda ücretli lehine zarar ziyan hakkı doğar (2 Ağustos 1949 tarih ve 49-1101 numaralı kanunun 2. maddesi).

MADDE 20) Bir genel meclis üyesi istifa ettiği takdirde, istifasını genel meclis başkanına veya il daimî komisyonu başkanına verir; bunlar keyfiyeti derhal valiye bildirirler.

MADDE 21) Genel meclis üyeleri altı sene için seçilirler; yarısı üç senede bir yenilenir; tekrar seçilmeleri caizdir.

Seçimler Mart ayında yapılır. Seçmenler heyeti bütün illerde aynı günde toplanır (21 Temmuz 1931 tarihli kanunun 1. maddesi).

Genel meclisin tamamen yenilenmesi halinde, bu yenilenmeyi takip eden ilk toplantıda, ilin kantonları, ilçelerdeki kantonlar mümkün olduğu kadar iki eşit kısma bölünecek şekilde, iki gruba ayrılır; daha sonra hangi grubun seçiminin daha önce yenileceğini tesbit etmek üzere kur'a çekilir.

MADDE — 22) Ölüm, tercih hakkının kullanılması ve istifa sebepleriyle üyeliğin boşalması halinde veya 17., 18. ve 19. maddelerde sayılan hallerden birinin vukuunda veya diğer bir sebebin ortaya çıkmasında, seçmenler üç ay içerisinde toplanmak zorundadırlar.

Bununla beraber, müddeti sona eren grupla ilgili seçimin yenilenmesi, genel meclisin gelecek ilk adı toplantı döneminden önce ve kısmi seçimin yapılacağı tarihte yapılmalıdır (17 Temmuz 1928 tarihli kanunun 2. maddesi).

İl daimî komisyonu bu maddenin uygulanmasını gözetir. Müracaatları valiye ve gerektiğinde İçişleri Bakanına gönderir.

Üçüncü Bölüm

GENEL MECLİSLERİN TOPLANTI DÖNEMLERİ (5)

MADDE — 23) Genel meclislerin yıllık toplantı dönemi sayısı ikidir.

İlk dönem 1-30 nisan tarihleri arasındadır (5); genel meclis tarafından belirtilen günde yılın ikinci toplantı dönemi tesbit edilir; süresi azamî on beş gündür.

(5) Bu tarihler, «Buna aykırı olan bütün kanunî hükümlere rağmen, genel meclislerin yıllık adı iki toplantısı Parlâmentonun normal toplantı zamanlarının dışında yapılmalıdır.» şartını koyan 19 Kasım 1963 tarih ve 63-1142 numaralı kanunun (Resmî Gazete 20) 3. maddesinde bahis konusu edilmiştir. Halbuki, Anayasanın 30 Aralık 1963 tarih ve 63 - 1327 numaralı kanunla değiştirilen 28. maddesi hükümlerine göre yapılan Parlâmentonun ilk toplantı dönemi 21 ekimde başlar ve 801 gün devam eder. ikinci toplantı dönemi de 2 nisanda başlar; süresi 90 günü aşamaz.

İkinci dönem 1 eylülle bir sonraki yılın 15 ocak tarihi arasındadır (5); birinci toplantı döneminde genel meclis tarafından tesbit olunan günde toplantı başlar ve en fazla otuz gün devam eder.

Bu konuda genel meclisin karar almaması halinde, her iki toplantı döneminin açılış tarihleri i'1 daimî komisyonu tarafından tesbit edilir ve valiye de bilgi verilir.

Genel meclis veya il daimî komisyonu karar almadığı takdirde, birinci toplantı dönemi nisan ayının ikinci sah günü; ikinci dönem ise eylül ayının üçüncü pazartesi günü kendiliğinden başlamış olur.

Genel meclislerin üç senede bir yenilendiği yıllarda, ikinci dönem oylamanın ilk turunun yapıldığı günü takip eden ikinci çarşamba günü kendiliğinden başlar (11 Eylül 1959 tarih ve 59-1072 sayılı kararname) .

MADDE — 24) Genel meclisler bundan başka :

- 1) Bakanlar Kurulu kararı;
- 2) Valinin çağırısı ;
- 3) Üyelerden üçte ikisinin başkandan yazılı talepte bulunması;
- 4) İl daimî komisyonunun talebi;

üzerine de toplanabilirler.

Bu son iki halde genel meclis veya ıl daimi komisyonu başkanı valiyle derhal bilgi verir ve meclisi acele olarak toplantıya çağırır.

Bu toplantıların süresi on beş günü geçemez (5 Kasım 1926 tarihli kararnamenin 9. maddesi).

MADDE — 25) Üç senede bir yenilenen genel meclis, en yaşlı üyenin başkanlığını, en genç üyenin de sekreterliğini yaptığı ilk toplantısında, gizli oyla ve mutlak çoğunlukla bir başkan, bir veya birden çok başkan vekili ile sekreterleri seçer.

Seine ili Genel Meclisi ikinci adı toplantı döneminin açılışında, görev süresi bir yıl devam edecek olan bürosunu seçer (4 Aralık 1959 tarih 59 -1384 numaralı kararname).

MADDE — 26) Genel meclis kendi iç tüzüğünü hazırlar.

MADDE—27) Vali genel meclise dahildir; talep ettiği zaman söz alır ve hesapların tasfiyesi hali müstesna olmak üzere, müzakerelere katılabilir.

MADDE — 28) Genel meclis toplantıları alenidir.

Bununla beraber, üyelerden beşinin, başkanın veya valinin talebi üzerine, genel meclis gizli celse yapıp yapılmayacağına, oturarak veya ayakta oy kullanmak suretiyle karar verir.

MADDE — 29) Başkan meclisin inzibatını sağlar.

Düzeni bozan her ferdi toplantı yerinden uzaklaştırabilir ve yakalatabilir.

Suç işlenmesi halinde zabıt tutar ve derhal cumhuriyet savcısına intikal ettirir.

MADDE — 30) Genel meclis, üye tam sayısının yarısından bir fazlası hazır bulunmadıkça müzakere yapamaz.

Bununla beraber; genel meclis kanunla, çağrı kararıyla veya valinin çağrısıyla tesbit edilmiş olan günde, müzakere için yeter sayıda üye mevcut olmaması sebebiyle toplanamadığı takdirde, toplantı kendiliğinden iki gün sonraya talik olunur; diğer taraftan vali de acele olarak özel bir toplantı yapılmasını isteyebilir. Bu takdirde, mevcut üyeler tarafından alınan kararlar muteber olur. Toplantının kanunî süresi ikinci birleşim için tesbit edilmiş olan günden itibaren başlar.

Toplantıya katılan üyeler meclis ekseriyetini teşkil etmiyorlarsa, toplantı ertesi güne bırakılır; bu takdirde mevcut üyelerle iktifa olunur (5 Kasım 1926 tarihli kararnamenin 10. maddesiyle değiştirilen 31 Mart 1886 tarihli kanun).

Her iki halde de, toplantıya katılmayan üyelerin isimleri tutanağa kaydolunur (31 Mart 1886 tarihli kanun).

Mevcut üyelerin altıda biri istediği takdirde, oylama açık olarak yapılır. Eşitlik halinde başkanın bulunduğu taraf tercih olunur.

Bununla beraber, seçimlerle ilgili oylama daima gizli olarak yapılır.

Oy verenlerin isimleri belirtilmek suretiyle yapılan açık oylamanın sonucu da tutanağa geçirilir.

MADDE — 31) Genel meclislerin her oturumu için günü gününe kısa bir tutanak düzenlenir ve toplantıyı takip eden kırk sekiz saat zarfında ilin bütün gazetelerine gönderilir.

İkinci ve üçüncü fıkralar 29 Temmuz 1881 tarihli kanunla yürürlükten kaldırılmıştır (68. maddenin 2. fıkrası).

MADDE — 32) Kâtiplerden biri tarafından kaleme alınan toplantı tutanakları her oturumun başlangıcında karara bağlanır ve altı başkanla kâtip tarafından imzalanır.

Bu tutanaklar; raporları ve müzakerelere katılmış olan üyelerin isimleri ile serdettikleri fikirlerin özetini ihtiva eder.

İlin seçmenleri ve vergi mükellefleri genel meclis kararlarıyla açık oturumlara ait tutanakların değiştirilmeksizin kendilerine ulaştırılmasını istemek ve suretini almak; bunları basın yoluyla neşretmek hakkını haizdirler.

MADDE — 33) Bir genel meclisin, kanunî yetkilerine dahil bulunmayan konulara ait bütün işlem ve kararlar neticeleriyle birlikte hükümsüzdür.

Bu kararlar ancak tüzük şeklindeki bir kararla iptal olunabilir.

MADDE — 34) Kanunda derpiş olunan veya kanunî müsaade ile yapılan toplantılar dışında alınmış bulunan bütün kararlar neticeleriyle birlikte hükümsüzdür.

Vali, gerekçeli bir kararla, gayri kanunî toplantıyı ve bu toplantıda alınmış olan kararların hükümsüzlüğünü ilân eder; meclisin derhal dağılması için icabeden her türlü tedbiri alır; kanunların uygulanması ve gerektiğinde Ceza Kodunun 258. maddesinde derpiş olunan cezaların tatbiki için, kararı yetkili cumhuriyet savcısına ulaştırır. Mahkûmiyet halinde, meclisin ihraç kararı ve mahkûmiyeti takip eden üç sene içerisinde tekrar seçilemeyeceği mahkûm olan üyelere bildirilir.

MADDE — 35) Millet Meclisinin toplantı dönemi esnasında genel meclisin feshi, ancak kat'i zaruret halinde ve mümkün olduğu kadar kısa bir zaman içerisinde durum meclise bildirilmek şartıyla, Başbakan tarafından yapılabilir. Bu durumda, bir kanunla yeni seçim tarihi tesbit edilir ve il daimî komisyonunun yeni genel meclisin ilk birleşimine kadar görevine devam etmesine karar verilir veya yürütme görevi yetkisinin muvakkaten bir başkasına verilmesine müsaade olunur.

MADDE—36) Millet Meclisinin toplantı dönemleri arasında, genel meclislerden birinin feshini gerektiren özel sebeplerin bulunması halinde, Başbakan fesih kararı verebilir.

Kararda gerekçesi de zikredilmelidir.

Genel bir tedbir mahiyetinde fesih kararı verilemez. İlin seçmenlerinin, iptal tarihini takip eden dördüncü pazar günü oy verecekleri, kararda ayrıca belirtilir. Yeni genel meclis, seçimden sonraki ikinci pazartesi günü kendiliğinden toplanır ve il daimî komisyonu üyelerini seçer.

MADDE — 36 : MÜKERRER) Görevlerinin ifası esnasında genel meclis balkanlarının kazaya uğramaları halinde, iller, Komün idaresi' Kodunun 70. maddesinde derpiş, olunan şartlar dahilinde sorumludurlar.

İl genel meclislerinin veya üyesi bulundukları komisyonların toplantıları esnasında, veya özel bir vazifenin ifası sırasında kazaya uğrayan genel meclis üyeleri de aynı hükümlerden faydalanırlar (5 Ocak 1959 tarih ve 59-32 numaralı ordonans).

Dördüncü Bölüm

GENEL MECLİSLERİN YETKİLERİ

MADDE — 37) Genel meclis, her sene ağustos toplantı döneminde, kanunlarla tesbit olunan esaslara göre vasıtasız vergileri bölüştürür.

Bu bölüştürmeyi yapmadan önce, vergi kontenjanının azaltılmasına, yetkili meclisler tarafından yapılan talep üzerine karar verir.

MADDE — 38) Genel meclis, komünler tarafından yapılan ve daha önce yetkili meclisin tasvibine sunulmuş bulunan vergi kontenjanının azaltılması taleplerini kesin olarak karara bağlar.

MADDE — 39) Herhangi bir sebepten dolayı menkul vergisinin ilçeler arasında bölüşümü bir önceki malî yılın 1 kasım tarihine kadar gerçekleştirilemediği takdirde, kontenjanların tefriki, kanunların uygulanması sebebiyle kontenjanlarda yapılan değişiklikler hariç olmak üzere, daha önceki bölüştürme esaslarına göre vali tarafından yapılır (9 Aralık 1942 tarihli kanunun 4. maddesi).

MADDE—40) Genel meclis dört vasıtasız vergi (6) üzerinden

(ikinci paragraf 5 Ocak 1959 tarih ve 59-32 numaralı ordonansla kaldırılmıştır).

(6) Bina, arazi, patenta, menkul vergileridir. alınan munzam kesirleri karara bağlar.

MADDE — 41 ve 42) 5 Ocak 1959 tarih ve 59-32 numaralı ordonansla kaldırılmıştır.

MADDE — 43) Genel meclis, her sene ağustos toplantı döneminde, ilin bütün komünlerinin katıldığı bir müşterek çalışma ile belediye şubelerinin (7) durumunu yeniden gözden geçirir ve seçilenlerin oy tablosunu düzenler.

MADDE — 44) Genel meclis trafiği kesif olan ana köy yollarının keşfini yapar, genişliklerini tesbit eder, inşa ve tamirlerine karar verir.

Bu konuda alınan kararlar 21 Mart 1836 tarihli kanunun 15. ve 16. maddelerinde belirtilen neticeleri tevlit eder.

MADDE — 45) Genel meclis öğretmen okulları için müdürün ve yönetim kurulunun, lise ve kolejler için müdürün veya idare bürosunun, müstakil eğitim müesseseleri için müessese müdürünün gerekçeli mütalâası üzerine il fonlarından ayrılan bursların kimlere verileceğini ve kimlerden kaldırılacağını tesbit eder.

Üniversite yetkilisi veya müstakil eğitim müessesesi müdürü, acele hallerde bursun kaldırılmasına karar verebilir; durumu derhal il daimî komisyonu başkanına bildirir ve sebeplerini de belirtir.

Genel meclis, namzetlerin, ücreti münhasıran il fonlarından ödenen memuriyetlere hazırlanmalarında aranacak şartları ve asaleten tayinlerinde gerekli müsabaka usullerini tesbit eder.

4 Şubat 1850 tarihli kararname ile arşivci paleograflara tanınan haklar bunlara da tanınmalıdır.

MADDE — 46) Genel meclis, aşağıda işaret olunan konuları kesin olarak karara bağlar ;

1) İlin menkul veya gayrimenkul mallarının satın alınması, satılması ve mübadelesi (5 Kasım 1926 tarihli kararnamenin 2. maddesi) ;

2) İl mallarının idaresi usulü;

3) Süresi ne olursa olsun, malların kiralınmasına, isticarına ve maktuen ihalesine ait mukaveleler;

(7) Sakinlerinin korunacak ayrı menfaatlerinin bulunması sebebiyle belediye meclisinde özel temsil yetkisinden yararlanan belediye şubeleridir.

4) İle ait malların ve binaların tahsis cihetinin değiştirilmesi;

5) Genel meclisin, teberru yapanın mirasçılarıyla uzlaşmağa karar vermesi hali müstesna olmak üzere, vilâyete yapılan bağış ve vasiyetlerin kabulü ve icabında bu tebarruların reddi;

6) İl yollarının sınıflandırılması ve idaresi;

Adı geçen yolların inşa, ıslah ve bakımları için yapılacak, çalışmaların proje, plan ve keşif özetlerinin hazırlanması;

Bunların inşa ve bakımlarıyla vazifeli servislerin belirtilmesi;

7) Trafîği kesif olan ana köy yollarının sınıflandırılması ve idaresi;

Yetkili meclislerin mütalâası üzerine adı geçen yolların inşa ve tamiri çalışmalarına katılması gereken komünlerin belirtilmesi ve her komünün yıllık kontenjanının tesbiti;

Her kategorideki ana köy yolları için devlet ve il fonlarından ayrılacak ödeneklerin dağıtımı;

Trafîği kesif olan ana köy yolları üzerindeki çalışmaların hangi servislere verileceğinin ve ilin görevlerine dahil bulunan çalışmaların nasıl yapılacağıının tesbiti;

Yol mükellefiyetinin hangi' değer üzerinden paraya çevrileceği;

8) İl yollarıyla trafîği kesif olan ana köy yolların sınıflarının değiştirilmesi;

9) İl fonları ile gerçekleştirilecek diğer bütün çalışmaların proje, plan ve keşif raporlarının hazırlanması ve bu çalışmaların hangi servislere tevdi olunacağıının tesbiti;

10) İl yararına herhangi bir harcamaya katılmak için komünler, dernekler ve özel şahıslar tarafından yapılan teklifler;

11) İl yararına yapılan çalışmalarda derneklere, şirketlere veya özel şahıslara imtiyaz verilmesi;

12) Mahallî menfaatle ilgili demiryollarının istikameti ile inşa tarz ve şartlarının, işletilmesinin sağlanması için lüzumlu mukavele ve hükümlerin tesbiti;

13) İlin sorumluluğu altında bulunan ana ve tali yollar üzerindeki sal ve geçitlerin tesis ve bakımları; geçiş resmi tarifelerinin tesbiti;

14) İle ait binaların sigortalarının yapılması;

15) Daimî komisyonun genel meclis adına karar verebileceği acele haller hariç olmak üzere, il adına girişilecek veya desteklenecek faaliyetler;

16) İl hakları ile ilgili mukavelelerin yapılması;

17) İle ait tımarhanelerin her türlü gelir ve giderinin kontrolü; delilerin tedavisi için özel veya resmî müesseselerle evvelce yapılmış olan mukavelelerin onaylanması;

18) Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerin yapılması;

19) Komünlerin sorumluluğuna bırakılmış bulunan delilerle korunmaya muhtaç çocuklar için yapılacak harcamalara iştirak olunması; masrafların bu idareler arasında bölüştürülme esaslarının tesbiti;

20) İlde, il kuruluşlarına dahil sosyal yardım kurumları ve sosyal yardım servisi vücuda getirilmesi;

21) Valilik ve kaymakamlık müstahdemleriyle il fonlarından ücret alan memurların yararına kurulmuş ,bulunan Emekli Sandığı kurum ve müesseselerinin ve diğer bütün ücret sistemlerinin tesis ve tenkili;

22) Aynı zamanda ili ve komünleri ilgilendiren çalışmaların masraflarına ilin katılma payının hesaplanması;

23) İlin birden çok komününü ilgilendiren çalışmalarda masrafların bölüşümü konusunda ortaya çıkan önemli güçlüklerin halli;

24) Fuar ve pazarların kaldırılması veya yerlerinin değiştirilmesiyle ilgili belediye meclisi kararlarının incelenmesi.

Tatbikatı tamamlanmış son bütçe uygulamasının bir bütçe açığı göstermesi veya yapılan istikrazların faizlerinin malî kaynakların % 10 unu bulması hali dışında, il bütçesinin ve ek bütçenin tanzimi (5 Ocak 1959 tarih ve 59-32 numaralı ordonans).

25) Bütçenin tasdik zamanı hariç, Emniyet Sandığı, Fransa Arazi Kredi Müessesesi, Millî Ziraî Kredi Sandığı, Millî Orman Kredi

Müessesesi veya Ülke Amenajmanı Milli Fonu ile 9 Ağustos 1953 tarih ve 53-709 numaralı kararnamede zikri geçen diğer kredi müesseselerinden istikraz yapılması (5 Ocak 1959 tarihli ordonans).

26) Bu fıkra 22 Ocak 1959 tarihli kararnamenin 3. maddesi ile kaldırılmıştır.

27) İli ilgilendirmekle beraber devlet tarafından yapılan çalışmalarda, vilâyete tahmil edilecek mükellefiyet hissesinin tesbiti (5 Kasım 1926 tarihli kararnamenin 2. maddesi) ;

28) Müzakereye konulması kanun ve tüzük icabı bulunan bütün konular ve umumiyetle valinin, üyelerden birinin veya il daimî komisyonunun teklifi üzerine kendisine intikal edip, ilin menfaatiyle ilgili bulunan diğer hususlar hakkında karar verilmesi (5 Kasım 1926 tarihli kararnamenin 2. maddesi);

28) 41. madde hükümlerine istisna teşkil etmek üzere :

a — Komünler ve komün sendikaları;

b — Bir tüzükle tesbit edilecek olan şartlar dahilinde ucuz meskenler idaresi ve gayrimenkul kredi şirketleri;

tarafından aktedilmiş istikrazlar için teminat verilmesi;

30) Halk Sağlığı Kodunun L-812. maddesi (ikinci paragraf) hükümleri mahfuz olmak kaydıyla, il personelinin teşekkül tarzı, mevcutları ve ücretleri ile ilgili kararların alınması.

MADDE — 47) Yetki tecavüzü veya kanun ve tüzüklere muhalefet sebebiyle toplantı döneminin sona ermesinden itibaren on gün içinde vali tarafından iptali talep edilmeyen genel meclisin kesin kararları icra kabiliyetini haizdirler.

Vali tarafından yapılan müracaat genel meclis başkanına veya İl daimî komisyonu başkanına tebliğ edilmelidir. Tebliğinden itibaren altı hafta zarfında iptal olunmayan kararların yürütülmesi gerekir (5 Kasım 1926 tarihli kararnamenin 3. maddesi).

Bu iptal, ancak tüzük şeklinde düzenlenmiş bir kararname ile yapılabilir.

MADDE — 47 MÜKERRER) Bir kararname veya bakanlık kararıyla onanması gereken kararlar, ilgili bakanlığa varışından itibaren üç ay zarfında bozulmadığı takdirde kendiliğinden yürürlüğe girerler.

Bununla beraber, inhisarı gerektiren veya otuz yılı aşan büyük çaptaki il hizmetlerinde bu süre altı aydır (5 Ocak 1959 tarih ve 59- 32 numaralı ordonans).

MADDE — 48 ve 49) Bu maddeler 5 Kasım 1926 tarihli kararnamenin 4. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE — 50) Genel meclis :

1) İlin, ilçelerin, kantonların ve komünlerin yetki sahaları ve merkezleri ile ilgili değişiklik teklifleri (46. maddenin 26. fıkrasına tevfikân kesin olarak halledilen hususlar müstesna);

ve umumiyetle kanun ve tüzükler gereğince mütalâa verilmesi icabeden bütün konular ve bakanlar tarafından müracaat olunan hususlar hakkında;

mütalâa verir.

2 ve 3) Bu fıkralar 30 Aralık 1941 tarihli kanunun 3. maddesi ile kaldırılmıştır.

MADDE — 51) Genel meclis ilin özel menfaati ile ilgili hususlarda ve ili ilgilendiren diğer konularda çeşitli amme servislerinin durum ve ihtiyaçlarına dair isteklerini, başkanın aracılığı ile doğruca yetkili bakana ulaştırır.

Yetkisi dahilinde bulunan işleri düzenleyebilmesi bakımından lüzumlu bilgileri toplamak üzere, üyelerden bir veya birkaçını mahalline gönderebilir.

Genel meclislerin siyasî temennide bulunmaları yasaktır. Maamafih, ekonomik meseleler ve genel idare ile ilgili temennilerde bulunabilirler.

MADDE — 52) İldeki genel idare servis şefleri, ili ilgilendiren konularda, genel meclis tarafından kendilerinden sözlü veya yazılı olarak istenen her türlü bilgiyi vermekle mükelleftirler.

MADDE — 53) Vali, genel meclisin mirası bırakanın varisleri ile anlaşmaya karar vermemesi' halinde meclis müzakeratına göre; anlaşma olduğu takdirde müsaadeyi amir kararname ile; bağışları ve vasiyet yoluyla yapılan teberruları kabul veya reddedebilir (5 Kasım 1926 tarihli kararnamenin 12. maddesi).

Vali, bağışlan ve vasiyet yoluyla yapılan teberruları — muhafaza kaydıyla — her zaman kabul edebilir. Genel meclisin veya hükû-

metin sonradan verilecek olan kararı valinin kabul gününden sonra hüküm ifade eder.

MADDE — 54) Vali, genel meclis kararlarını uygular ve il aleyhine ikame olunacak bütün davalarda, il daimî komisyonunun da mütalâasını alarak, ili temsil eder.

Bir hakkın sukutuna mani olacak her türlü tedbiri alır.

Devletle il arasında ihtilâf vukuunda, dava İl adına, il daimî komisyonunun kendi üyeleri arasından seçeceği bir temsilci tarafından ikame ve takip olunur.

Vali, il daimî komisyonunun da mütalâasını alarak, il adına mukaveleler yapar.

MADDE — 55) Davacı davasının konu ve sebeplerini daha önceden bir muhtıra ile valiye bildirmediğçe, mülkiyet davaları dışındaki hiçbir davanın hükümsüzlüğü il aleyhine dermeyan olunamaz.

Bu muhtıra karşılığında müracatçıya makbuz verilir.

Tedbir kararları hariç, dava ancak makbuz verildiği tarihten iki ay sonra açılabilir.

Üç ay içerisinde adli makamlara başvurulduğu takdirde, muhtıranın tevdiî müruruzamanı keser.

MADDE — 56) Vali, ağustos toplantı döneminde, ilin ve muhtelif amme servislerinin durumu hakkında, özel ve etraflı bir raporla genel meclise bilgi verir.

Müteakip adî toplantı döneminde, ağustos döneminde tetkikine sunulmuş bulunan işler hakkında genel meclise bir rapor şımar.

Bu raporlar' bastırılır ve toplantı döneminin açılışından en az sekiz gün önce meclisin bütün üyelerine dağıtılır.

Beşinci Bölüm

İLİN BÜTÇE VE KESİN HESAPLARI

MADDE — 57) İlin bütçe taslağı vali tarafından hazırlanır ve ağustos toplantı döneminin açılışından en az on gün önce, ekleriyle birlikte il daimî komisyonuna gönderilir.

Bütçe genel meclis tarafından kabul edilir; meclis kararının, bu kanunun 47. maddesinde derpiş olunan şartlar dahilinde yürütülmesi gerekir (Maddenin son kısmı 5 Ocak 1959 tarih ve 59-32 numaralı ordonansın 6. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır). (8)

Bütçe adı ve fevkalâde olmak üzere iki kısımdır.

MADDE — 58) Adı bütçe gelirleri şunlardır :

1, 2, 3, 4, 5) Dört vasıtasız vergiye konulan munzam kesirler ve mer'i mevzuatla derpiş olunan diğer vergi ve harçlar gelirleri (5 Ocak 1959 tarih ve 59-36 numaralı kararname);

6) İl emlâkinin gelir ve hasılatı;

7) Bu fıkra 14 Eylül 1941 tarihli kanunun 2. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır;

8) Sallardan ve il yolları üzerindeki su geçişlerinden alınan geçiş ücreti hasılatı, diğer geçiş ücretleri ve kanunlarla ile bırakılan diğer vergiler;

9) Malî durumları itibariyle devlet fonlarından yardım almaları gereken iller arasında, bütçe kanununa ekli bir tabloya göre dağıtılmak üzere İçişleri Bakanlığı bütçesine her yıl konulmakta bulunan fondan il hissesi;

10) Deliler ve korunmaya muhtaç çocuklar servisi için devletin ve komünlerin payları; delilerin bakımı için aileleri tarafından verilen hisseler;

11) Süt çocuklarının himayesi servisi harcamalarına devletin katılması;

12) Parasız tıbbî yardım, genel sağlık; tedavisi imkânsız hastalıklara düşer olup malî imkândan mahrum bulunanlarla yaşlılara ve malûllere yardım servisleri harcamalarına devletin ve komünlerin katılması;

13) Köy yolları servisinin yıllık harcamalarına komünlerin ve diğer kaynakların katılması;

(8) Kaldırılan hüküm «Şayet derpiş olunan gelirlerden herhangi biri üst makamın tasvibini gerektiriyorsa bütçe kararname ile kesin olarak düzenlenir.» şeklinde idi.

- 14) Mahallî demiryolları, il tramvay ve otomobil servisleri gelirleri ;
- 15) İl yararına yapılan yıllık ve daimî harcamalara devletin tahsisat vermesi, komünlerin ve üçüncü şahısların bu harcamalara katılması;
- 16) Adî bütçe gelirleri üzerinden tahakkuk ettirilen avansların ödenmesi (30 Temmuz 1907 tarihli kanun).

MADDE — 59) Fevkalâde bütçe gelirleri şunlardır :

- 1) 5 Ocak 1959 tarih ve 59-32 numaralı ordonansın 6. maddesiyle kaldırılmıştır. (9)
- 2) İstikraz gelirleri;
- 3) Fevkalâde harcamalara devletin yardımı, komünlerin ve üçüncü şahısların katılması;
- 4) Bağış ve vasiyetler;
- 5) Satılan malların gelirleri;
- 6) Tediyeşi gereken sermayenin ödenmesi ve yeniden sağlanan gelirler;
- 7) Diğer bütün arızî gelirler (30 Haziran 1907 tarihli kanun).

Bakımı vilâyete bırakılmış bulunan üçüncü sınıf eski imparatorluk yolları, 16 Aralık 1811 tarihli kararname ile veya sonradan kesin olarak il emlâki arasına dahil edilmiştir.

MADDE — 60) Adî bütçe il yararına yıllık mecburî ve ihtiyarî daimî masrafları ihtiva eder.

Fevkalâde bütçe ise arızî veya geçici mahiyette mecburî veya ihtiyarî masrafları ihtiva eder (30 Haziran 1907 tarihli kanun).

MADDE — 61) Aşağıdaki masraflar il için mecburîdir ;

- 1) Valilik ve kaymakamlık binalarının kirası, tefrişi ve bakımı;
- 2) İlk öğretmen okulları hakkındaki 9 Ağustos 1879 tarihli kanunun 1. ve 2. maddelerine göre ilin yapmakla mükellef bulunduğu masraflar;

(9) Kaldırılan paragraf «bütçe kanunuyla tesbit edilen veya özel kararnamelerle cevaz verilen hadler dahilinde» olağanüstü ek yüzde birler hasılatı yekunu ile ilgili idi.

3) 30 Temmuz 1913 tarihli kanunun 48; 21 Ekim 1940 tarihli kanunun 67. maddesiyle değiştirilen 19 Temmuz 1889 tarihli kanunun 3. maddesine göre ilin mükellef bulunduğu ilk öğretim masrafları;

4) 8 Ağustos 1885 tarihli kanunun 25. maddesiyle ilin mükellef bulunduğu il ana okullar müfettişlerinin maaşlarının ve devir teftiş masraflarının yarısı;

5) Bu fıkra 31 Mart 1931 tarihli kanunun 66. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır;

6) İstinaf, asliye ve ticaret mahkemelerinin kirası, bakımı, tefrişi ve küçük masrafları; sulh mahkemelerinin küçük masrafları;

7) Bu fıkra 13 Kasım 1936 tarihli kanunun 11. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır;

8) Kaldırılmıştır;

9) İl salgın hayvan hastalıkları servisinin masrafları;

10) Bu fıkra 11 Şubat 1950 tarih ve 50-205 numaralı kanunun 19. maddesiyle zımnî olarak kaldırılmıştır;

11) Parasız tıbbî yardım hakkındaki 15 Temmuz 1893 tarihli; genel sağlığın korunması hakkındaki 15 Şubat 1902 tarihli; korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki 27 ve 28 Haziran 1904 tarihli; tedavisi imkânsız hastalıklara düşar olup malî imkândan mahrum bulunanlarla yaşlılara ve malûllere yardım hakkındaki 14 Temmuz 1905 tarihli kanunlar gereğince iller için mecburî olduğu belirtilen adı ve fevkalâde masraflar;

12) Muaccel borçlar (30 Haziran 1907 tarihli kanun).

MADDE — 62) Bir genel meclis, adı veya fevkalâde mecburî masrafların veya muaccel borçların ödenmesi için gerekli ödeneği bütçeye koymadığı takdirde, bu ödenek İçişleri ve Maliye Bakanlarının raporu üzerine alınan bir kararla adı veya fevkalâde bütçeye resen konur.

Resen konulan ödenekler; gelir fazlaları veya düşünülmeyen giderler için konulmuş olan ödeneklerden, bunlar da olmadığı takdirde, yürürlükteki kanunlar çerçevesinde birinci paragrafta temas edilen kararname uyarınca olağanüstü olarak ve resen tesis olunan bir vergi vasıtasıyla karşılanır.

Bunun dışında hiçbir masraf bütçeye resen konulamaz ve genel meclis tarafından konulan ödenekler, bu maddenin 2. paragrafında zikredilen haller müstesna olmak üzere, bütçenin tasdikine dair kararname ile değiştirilemez ve ıslah olunamaz.

Bir il bütçesinin, herhangi bir sebeple, bütçe döneminin başlamasından önce kesin şeklini almaması halinde, yeni bütçenin tasdikine kadar bir önceki yılın gelir ve giderlerinin uygulanmasına devam olunur (30 Haziran 1907 tarihli kanunun 5 Kasım 1926 tarihli kararname ile değiştirilen 13. maddesi ve 12 Kasım 1938 tarihli kararname ile değiştirilen 14. maddesi).

MADDE — 63) Bir önceki yılla carî bütçe yılma ait istikrazlardan, adı ve fevkalâde yüzdelerden meydana gelen veya uygulama sırasında başka bir gelirden tahsil olunan serbest fonlar; mahiyetlerine göre, bir önceki uygulama yılından bakiye kalan ödemelerin yapılması için gereken kredilerin sağlanması şartıyla, carî uygulama yılı ek bütçesi ile genel meclis tarafından kendilerine yapılacak yeni tahsisler bakımından, carî uygulama yılma ait kaynaklarla birlikte bir arada toplanır.

Ek bütçe yıllık mutad birinci toplantı döneminde genel meclis tarafından kabul olunur; alınan karar bu kanunun 47. maddesinde yazılı şartlar dahilinde yürütülür. Bununla beraber, derpiş olunan adı ve fevkalâde gelirlerden birinin üst makamın tasdikini gerektirdiği hallerde, ek bütçe kararname ile kesin olarak düzenlenir.

Genel meclis, düşünülmeyen giderler için bütçeye ödenek koyabilir (29 Haziran 1899 tarihli kanunun 5 Kasım 1926 tarihli kararname ile değiştirilen 6. maddesi).

MADDE — 64) Çeşitli gelirlerin istirdadı ile vazifeli muhasipler, bu gelirlerin tahsili için gerekli her türlü tedbiri mes'uliyetleri altında almakla mükelleftirler.

Gelir defter ve listeleri vali tarafından tasdik edildikten sonra muhasibe tevdi olunur.

İtirazlar normal mahkemelerin yetkisi dahiline girdiği takdirde basit muhakeme usulüne tabidirler,

MADDE—65) Masraf servisi muhasibi, il bütçesi ile verilen yetki üzerine ödeme yapabilir.

MADDE — 66) Genel meclis, il bütçesinin gelir ve giderleriyle ilgili olarak vali tarafından sunulan idare hesaplarını görüşür ve karara bağlar.

Hesaplar, evrakı müsbetleriyle birlikte, ağustos toplantı döneminin başlamasından en az on gün önce il daimî komisyonuna ulaştırılmalıdır.

Genel meclisin, incelenmek üzere kendisine tevdi olunan hesaplarla ilgili mütalâası, başkanı tarafından doğruca İçişleri Bakanına gönderilir.

Hesaplar genel meclis tarafından kesin şekle bağlanır (10) (5 Ocak 1959 tarih ve 59-32 numaralı ordonans).

MADDE — 67) İlin bütçe ve kesin hesapları basın yoluyla halka duyurulur.

MADDE — 68) Kiliselerin ve papaz evlerinin yapımı ile ilgili sektörler;

Hayır kurumları sektörü;

Okul binalarıyla yetimhanelerin iktisabı, inşa ve tamiri için komünlere yapılacak yardımlar;

Ziraî heyet ve birliklere yapılacak yardımlar;

için, il genel meclisinin teklifi üzerine, ancak yetkili bakan tarafından ödenek verilebilir.

Bu maksatla, genel meclis, öncelik sırasına göre müşterek bir teklif tablosu düzenler.

Altıncı Bölüm

İL DAİMÎ KOMİSYONU

MADDE — 69) İl daimî komisyonu her sene ilk adı toplantı dönemi sonunda seçilir (19 Aralık 1963 tarihli kanun).

(10)5 Kasım 1926 tarihli kararname, bütçelerin kararname ile kesinleşmesi halinde, bunlara ait hesapların da kararname ile kesinleşeceği hususunu ihtiva etmekte idi.

En az dört, en çok yedi üyeden tereküküp eder; üyeler mümkün olduğu kadar ayrı ilçelerden seçilmeli veya ayrı ilçelerde oturmalıdır.

Komasyon üyeleri tekrar seçilebilirler.

MADDE — 70) İl daimî komasyonu üyeliği ile il merkezi belediye başkanlığı, milletvekilliği ve senatörlük bir şahıs uhdesinde birleşemez (19 Aralık 1876 tarihli kanun).

MADDE — 71) İl daimî komasyonu, başkanım ve kâtibini seçer.

Komasyon valilikte çalışır; genel meclisin tasvibi ve valinin iştiraki ile, görevinin yürütölmesiyle ilgili her türlü tedbiri alır (8 Temmuz 1899 tarihli kanun).

MADDE — 72) Üyelerin çoğunluğu hazır bulunmadığı takdirde, il daimî komasyonu karar veremez.

Kararlar oyların mutlak çoğunluğu ile alınır.

Eşitlik halinde başkanın bulunduğu taraf tercih olunur.

Müzakereler tutanakla tesbit edilir.

Tutanaklarda, hazır bulunan üyelerin isimleri zikredilir.

MADDE — 73) İl daimî komasyonu toplantı tarih ve günlerini bizzat tesbit etmek suretiyle, ayda en az bir defa toplanır; başkan veya vali komasyonu fevkalâde olarak toplantıya çağırabilir.

MADDE — 74) Komasyonca kabul edilen meşru bir mazereti olmaksızın toplantılara aralıksız iki ay devam etmeyen il daimî komasyonu üyeleri istifa etmiş sayılırlar.

Genel meclisin gelecek ilk toplantısında, bu üyelerin yerine bir başkası seçilir.

MADDE—75) İl daimî komasyonu üyeleri ödenek alamazlar.

MADDE — 76) Vali veya temsilcisi, komasyon toplantılarına katılabilir; arzu ettiğinde söz alabilir.

İldeki genel idare servis şefleri, yetkileri dahilinde bulunan işler hakkında il daimî komasyonu tarafından sözlü veya yazılı olarak kendilerinden talep olunan her türlü bilgiyi vermekle mükelleftirler.

MADDE— 77) İl daimî komasyonu, genel meclis tarafından kendisine intikal ettirilen ve yetkisi dahilinde bulunan işleri düzenler.

Kanunla kendisine tevdi olunan bütün meşeleri müzakere eder; vali tarafından havale edilen konularda veya il menfaati bahis konusu olup valinin dikkatinin çekilmesini zaruri gördüğü meseleler hak kında valiye mütalâasını bildirir.

MADDE — 78) Vali, il bütçesi ile ilgili olup bir önceki ayda ya pilmiş bulunan ödemelere ait tafsilâtlı listeyi her avın başlangıcında il daimî komisyonuna göndermekle mükelleftir.

(İkinci paragraf 18 Temmuz 1892 tarihli kanunun 21-23. maddeleri ile zımnen kaldırılmıştır.)

İvedilikle genel meclise sulanacak işler müstesna olmak üzere, vali tarafından genel meclisçe müzakeresi istenecek bütün işler ve teklifler, toplantı döneminin açılışından en az on gün önce il daimî komisyonuna intikal ettirilir; eğer komisyon faydalı görürse, mütalâasını hazırlar ve bunlardan herbiri için ayrı ayrı düzenlediği raporu genel meclise sunar (5 Kasım 1926 tarihli kararnamenin 11. maddesi)

MADDE — 79) Genel meclisin her toplantı döneminin açılışında, il daimî komisyonu, çalışmalarının tamamı hakkında bir rapor hazırlar ve faydalı gördüğü her türlü teklifi meclise sunar.

Ağustos döneminin açılışında, vali tarafından teklif olunan bütçe üzerindeki mütalâasını kısa bir rapor halinde meclise verir.

Komisyon başka türlü karar vermediği takdirde, raporlar bastırılır ve dağıtılır.

MADDE — 80) Bu madde 5 Ocak 1959 tarih ve 59-32 numaralı ordonansın 6. maddesiyle kaldırılmıştır (11).

MADDE — 81) İl daimî komisyonu, valinin mütalâa veya teli fi üzerine :

1) Genel meclis bizzat tevzi etmemişse, il bütçesinde yer alan. muhtelif ödenekleri dağıtır;

2) Sıra bizzat genel meclis tarafından tesbit edilmemişse, ilin vazifeleri cümlesinden bulunan faaliyetlerin öncelik sırasını tayin eder;

(11)Bu madde, komün istikrazlarına ait listenin daimî komisyon tarafından genel meclise sunulması hakkında idi.

3) Genel meclis tarafından tesbit olunmamışsa, il istikrazlarının yapılması veya bu maksatla alınacak kararın zaman ve şeklini tesbit eder;

4) İl yararına olan çalışmaların ihale tarihini tayin eder.

MADDE — 82) İl daimî komisyonu, genel meclis üyelerinden her birini (ve seçimle gelen diğer meclislerin azalarını), o kantonda toplanacak askerlik meclisine katılmak üzere, ayrı ayrı kantonlara ayırır.

MADDE — 83) İl daimî komisyonu ilin arşivini ve mefruşat listesini inceler.

MADDE — 84) İl daimî komisyonu, yetkisi dahilinde bulunan konularda, üyelerinden bir veya birkaçını vazifelendirebilir.

MADDE — 85) İl daimî komisyonu ile vali arasında görüş ayrılığı varsa, mesele kat'i olarak halledilmek üzere, genel meclisin gelecek ilk toplantısına talik olunur.

İl daimî komisyonu ile vali arasında, komisyonun yetkilerini aşması halinde olduğu gibi, bir ihtilâf vukuunda, genel meclis bu kanunun 24. maddesi gereğince derhal toplanarak, incelemesine arzedilen meseleyi halleder.

Genel meclis, uygun gördüğü takdirde, yeni bir daimî komisyonun tayini cihetine de gidebilir.

MADDE — 86) İl daimî komisyonu, belediye meclislerinin de mütalâasını alarak, ikinci sınıf köy yollarının güzergâhını tesbit eder; bunların sınıflandırılmasını, açılışını ve tamiratını yapar; genişlik ve sınırlarını tesbit eder.

Bu konuda 21 Mayıs 1836 tarihli kanunun 15. ve 16. maddeleriyle valiye verilmiş bulunan yetkileri kullanır.

Aynı kanun 14. maddesinin son paragrafı gereğince köy yollarının sınıflarının indirilmesi için özel tahsilatlarla ilgili abonmanları kabul eder.

Madde — 87) (Birinci paragraf Genel Vergi Kodunun 1407. ve 1651. maddeleri ile zımnen kaldırılmıştır.)

İl tarafından ödenek verilen teşebbüsler bahis konusu olduğu durumlarda, 21 Haziran 1865 tarihli kanunun 23. maddesi gereğince birlik komisyonları üyelerini seçer.

MADDE — 88) Bu kanunun 86. ve 87. maddelerinde sayılan konularda il daimî komisyonu tarafından alınan kararlar valiye ve aynı zamanda belediye meclislerine ve diğer ilgililere ulaştırılır.

Bu kararlar, yapılan işlerin isabetsizliği veya olayların yanlış değerlendirilmesi sebebiyle; vali, belediye meclisleri veya diğer ilgililer tarafından genel meclise getirilebilir.

İtiraz, kararın tebliği tarihinden itibaren bir ay içerisinde komisyon başkanına yapılmalıdır.

Genel meclis, gelecek ilk toplantısında konuyu kesin olarak halleder.

Yetki tecavüzü, kanun ve tüzüklerin ihlâli sebebiyle Danıştaya dava açılabilir.

Danıştaya başvurma, dava üzerine verilen kararın tebliğinden itibaren iki ay içerisinde yapılmalıdır.

Bu başvurma hiçbir harca tabi' değildir ve yürütmenin durdurulması talebi her zaman yapılabilir.

Yedinci Bölüm

BİRDEN ZİYADE İLE AİT MÜŞTEREK MENFAATLER

MADDE — 89) İki veya daha ziyade genel meclis, başkanları nin aracılığı ile, aralarında birlik kurabilirler ve valilerine bilgi vermek şartıyla yetkileri dahilinde bulunup illerini birlikte ilgilendiren ve il yararına bulunan konularda bir anlaşma yapabilirler.

Kamu yararına olan çalışma veya müesseseleri müşterek mas rafla yapmak veya, muhafaza etmek üzere anlaşma yapabilirler.

MADDE — 90) Müşterek menfaatle ilgili meseleler, genel meclislerden herbirinin daimî komisyon veya bu maksatla teşkil olunmuş özel bir komisyon tarafından temsil olunduğu konferanslarda müzakere edilir.

İlgili illerin valileri bu konferanslara her zaman katılabilirler.

Alınacak kararlar, bu kanunun 47. ve 49. maddelerinde sözü geçen hususlar müstesna olmak üzere ancak ilgili bütün genel meclisler tarafından tasdik olunduktan sonra uygulanabilir.

MADDE — 91) 89. maddede zikredilen hususların dışındaki meselelerin müzakere olunması halinde, konferansın toplandığı ilin valisi toplantının münfesihi olduğunu ilân eder.

Bu ilândan sonra alınan bütün kararlar bu kanunun 34. maddesinde yazılı ceza ve tedbirlerin uygulanmasını gerektirir.

İller arası müessese ve teşekküller, hemhudut bulunmasalar dahi, iki veya daha ziyade il genel meclisi tarafından serbestçe kurulabilir.

Bunlar tüzel kişiliği ve malî muhtariyeti haizdirler.

İl idaresi için neşredilmiş usullere göre idare olunurlar.

İdareleri, bu amaçlar seçilmiş genel meclis üyeleri tarafından yürütülür (9 Ocak 1930 tarihli kanunun 9. maddesi).

ÖZEL VE GEÇİCİ HÜKÜMLER

MADDE — 92) 22 Haziran 1833 tarihli kanunun I. ve II., 10

Mayıs 1838 tarihli kanunun I. bölümleri ile 18 Temmuz 1866 tarihli kanun ve umumiyetle bu kanununa aykırı olan kanun ve tüzükler yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE — 93) Bu kanunun 86. ve 87. maddeleri ile 23. maddenin 2. paragrafı 1 Ocak 1872 tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

MADDE — 94) Bu kanunun hükümleri; 2., 4., 21., 23., 29., 45., 63. ve 68. maddeler ile il daimî komisyonu hakkındaki altıncı bölüm hariç olmak üzere, Seine İlinde de uygulanır.

Bununla beraber, Seine Genel Meclisinin bu kanunun 46. maddesinin 28. fıkrasında işaret edilen konulardaki kararları, ancak valinin teklifi üzerine ve bu teklife uygun olarak alındığı takdirde kesinlik kazanır.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE METROPOLİTEN ALANLARDAKİ MAHALLÎ İDARELER (1)

Özetleyerek Çeviren ;

Orhan ZAİM

Tetkik Kurulu Müşaviri

Metropliten şehirlerde mahallî idarelerin sayıları oldukça çoktur. Şehir nüfusu yoğunlaştıkça mahallî idarelerin sayıları da artmaktadır. Alandaki mahallî idarelerin yanında, Eyalet ve Federal Hükümetin birçok örgütü sahnede rol oynamakta, böylece problemlerin çözülmesinde iyi veya kötü sonuçların alınmasına etkili olmaktadır.

Bişimlerinin karmaşıklığına rağmen Metropliten alanlarda mahallî idareler büyük önem taşır. Buralarda yaşayan halk, yapılan çalışmaları, uygulanan programları genellikle bilmektedir. Buna karşılık, ancak çok dikkatle hazırlanmış haritalarda sınırları belli edilen, (mahallî idarelerin sayılarını) parçalardan teşekkül eden sistemin, nasıl başarıya ulaştığını halk bilmemektedir.

A. B. Devletlerinde bir metropoliten alanda pek çok belediye (şehir, kasaba, birleşik kasaba, köy) bir veya birkaç kaza (County), birçok okul [birliği ve özel birlikler vardır. Hatta bazı metropoliten şehirler (gittikçe sayıları artmaktadır) iki eyaletin sınırlarına taşmaktadır.

Metropoliten şehirler içindeki mahallî idarelerin sayılarının hayli çok olduğu yapılan sayımlardan anlaşılmaktadır. S.M.S.A. (2) içinde kalan alanlara ortalama 87 mahallî idare düşmektedir. Bunların hepsi bağımsız birimlerdir. Bir örgütün parçası değillerdir. Her biri yetkilerle teçhiz edilmiştir, dava edebilir ve edilebilirler. Taşınmaz mal edinebilir veya satabilirler ve hepsinin kendi memurları vardır. Topluma bazı hizmetler arzederler; ekseriya zorlayıcı uygulamalarda bulunabilirler. Vergi alabilirler, arzettikleri hizmetler karşılığı gelir temin ederler. Yanyana bu örgütler, genellikle komşu birimin veya orada oturanların uygulama sonucundan memnun olup olmayacağını düşünmeden bağımsızca harekete geçerler.

(1) The Metropolis, John C. Bollens, Henry J. Schmandt, Harper and Row, Publishers, N. Y. 1965, P: 141.

(2) Standart Metropoliten Statical Area, Standart İstatistiki Metropoliten alan. Metropoliten örgüt kurulsun veya kurulmasın, nüfus ve diğer özellikleri sebebiyle metropolis kabul edilen alanlara verilen kısaltılmış isim.

Özet olarak 1962 yılında yapılan sayım sonucu, A. B. Devletlerinde 212 S.M.S.A. alanı içinde 18 bin 442 mahallî idarenin mevcut olduğunu ifade edersek, problemin önemi anlaşılacaktır.

Bu ünitelerden ;

Nüfus	S.M.S.A. Adedi	Mah. İd. Adedi	Ortalama Mah. İd. Sayısı
50.000 - 100.000	22	531	37
100.000 - 200.000	68	2540	37
200.000 - 300.000	41	3141	76
300.000 - 500.000	28	2146	76
500.000 -1.000.000	29	2857	98
1 .000.000 dan çok	24	7227	301

Mahallî idare mevcut olduğu metropoliten alanın ne derece karmakarışık bir dokuya sahip olduğunu anlatmaya yetecektir.

1. Mahallî İdarelerin Çeşitlerinde Ortaya Çıkan Değişiklikler :

Metropoliten alandaki mahallî idarelerin sayıları, şehirleşmenin hızına ve hizmetlerin niteliğindeki değişikliğe orantılı olarak artmaktadır. Mahallî idarelerin bazı türlerinin az da olsa sayıları küçülürken, şehirlerin ve özel birliklerin gittikçe çoğaldığı aşağıdaki tablodan izlenebilir :

Mah. İd. Cinsi	S.M.S.A.'da 1962 deki sayı	S.M.S.A.'da genel ola- rak oranı %	1957-1962 arasında azalan veya çoğa- lan sayı	Bu süre içinde azalma veya çoğal- ma sa- yısı %
Bütün Mah. İd. Sayısı	18.442	100,00	458	3
Okul birlikleri	6.004	32,5	— 1482 -	— 20
Özel Birlikler	5.411	29,3	1675	45
Belediyeler	4.142	22,5	298	8
Kasabalar ve Birleşik Kasabalar (town and township)	2.575	14,00	— 32 -	— 1
Kazalar (County)	310	1,7	— 1	— 0,32

Metropoliten alan içinde kalan küçük nüfuslu oturma birimlerini çevreleyen belediyelerin, okul birliklerinin, özel birliklerin hızla sayılarının artmakta olduğu görülmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde S.M.S.A. içinde kalan belediyelerin yarısının nüfuslarının 2500 kişiden az olduğu ve metropoliten alanda oturan nüfusa oranının % 2'ye eşit olduğu bir gerçektir. Keza metropoliten alan içinde kalan okul birliklerinin 2/5'inin 300'den daha az öğrenciye sahip olduğu bilinmektedir. Bu küçük okul birlikleri, okul açmamakta öğrencilerini anlaştıkları diğer bir birliğin okuluna göndermektedirler.

Özel birlikler için de durum farklı değildir. Aralarında bir Km2 alan içinde faaliyet gösterenler vardır.

Halkın inancının aksine, metropoliten alanlarda dev kuruluşlar istisnadır. Bu sahalarda içinde bazı büyük belediyeler, nüfusları milyonu aşan şehirler, yüzlerce kilometreyi kapsayan kentler ve milyonluk bütçeler mevcuttur. Ama Gulliver'in dünyasında devlerin yanında cüceler de vardır ve sayıları devlerden pek çoktur.

Metropoliten şehirlerde, birçok mahallî idarelerin sınırları birbirlerine tedahül etmektedir. Bir ilçe (county) birçok şehri ihtiva ettiği gibi, bir şehri ikiye de bölebilmektedir. Böylece şehrin bir yarısı, (A) ilçesinde diğer yarısı ise (B) ilçesi sınırları içinde kalabilmektedir. Hele okul birlikleri ve özel birlikler birçok kereler bir kaç şehri ve bazı organize olmamış kırsal alanları sınırları içine alabilmektedir. Böylece metropoliten doku içinde kalan mahallî idareleri tanımak ve nasıl çalıştıklarını anlamak daha da zor olmaktadır.

2. Klâsik Mahallî İdarelerin Doğuşu

Her eyaletin anayasasını ve yasama organının çalışmasına göre genellikle mahallî idareler 18. yüzyılın sonu veya 19. yüzyılın başında kurulmuştur. Kurulan mahallî idarelere, yasalarda öngörülen görevleri başarmak için, örgütlenmiş ve ona göre yetkiler ve mali kaynaklar tanınmıştır.

Bütün eyaletlerin ilk kurdukları mahallî idareler üç sınıftı. Bunlar şehirler, ilçeler (County) ve okul birlikleri idi.

İlçeler (County), Eyaletlerin görevlerine, sınırları içinde yardımcı olmak ve mahallî ihtiyaçları karşılamak gibi iki esas düşünüşün sonucu olarak yaratılmış tüzel kişiliklerdir. Mahkemeler, seçimleri yürütme, kanunî kayıtların tutulması (Tapu, nüfus ve veraset

işleri gibi) kırsal sahalara hizmet görülmesi, yolların yapılması ve güvenliğin sağlanması gibi görevler, eyaletin ilçelere (County) o tarihte verdiği görevler arasında idi.

Şehirler ise, sakinlerine yangından korunma, polis hizmetleri ve şehrsel hizmetler sunmak maksadiyle kurulmuştu. Bu nedenledir ki eyalet içinde şehirlere küçük bir alan ayrılmıştı. Okul birlikleri ise, eğitim fonksiyonunun çok önemli oluşu nedeniyle, mahallî politikadan bağımsız ve kendi gelir kaynaklarına sahip ayrı bir tüzel kişilik olarak toplumda görev almıştı.

19. asrın sonlarında ve 20. asrın başlangıcında ortaya çıkan özel birlikler, (special district), klâsik mahallî idarelerin yasalardaki maniler nedeniyle başaramadıkları görevleri amaç olarak kabul eden tüzel kişiliklerdi. Kuruldukları zamandan bu yana başardıkları işler yanında, gelecekte doğacak ihtiyaçlar için iyi bir vasıta olan bu hukukî varlık, gün geçtikçe gelişmektedir. 1930 yılından sonra bu gelişme hız kazanmıştır ve yapılarındaki esneklik nedeniyle her gün sayıları ve türleri artmaktadır.

3. Mahallî İdarelerin Yapılarındaki Değişmeler :

Şehrsel sahaların kalabalıklaşmaya başladığı zamandan bu yana, mahallî idarelerin şekillerinde ve görevlerinde bir hayli değişme olmuştur. Eski yapısı ile nüfusun az olduğu zaman oranla, şehirler daha kalabalıklaşmış ve eskiden daha geniş alanları kapsamaya başlamıştır. Ayrıca her şehir eskisine oranla, üst birimle bağlarını azaltmış ve bağımsızlık yolunda oldukça ileriye gitmiştir. Eski ve geleneksel biçimi kökten değişen belediyelerin görevleri, yeni birimlerin katılması ile hükümetin örgütlenmesine benzer, bir hiyerarşi olarak yeniden şekillenmişti.

Acaba metropoliten çağa girmeden önce şehirlerin durumu ne idi? Niçin bu çağa girince bu derece kompleks oldu? Acaba şimdi durum ne ? İsterseniz şimdi tipik bir metropolis olan şehirlerin, önceki yıllarda halini ve sonra nasıl bir gelişmeye ulaştığını izleyelim :

a) Şehrsel alanlardaki mahallî idarelerin ilk görünüşü

Kolonial devirde, ilk mahallî idareler (New England denilen) kuzey doğu Amerikada küçük kasabalar halinde görülür. Birbirlerine uzaklıkları 10-20 mil olan bu küçük kasabalar arasında kırsal bölgeler vardı. Küçük bir alanda bu kasabacılar, ekonomik, sosyal

ve İdarî problemlerini çözmeye yeterli birimler olarak yaşamaya devam ediyorlardı. Bu arada kısıtlı yetkiye sahip County idareleri hem kırsal ve hem de şehirs el alanlara hizmet arz ediyorlardı. Okul birlikleri hem kırsal, hem de şehirs el alanlarda en büyük çoğunluğu (savı itibariyle) teşkil ediyor ve görevlerini başarı ile yürütüyorlardı.

Sanayi in gelişmesi sonucu şehirlerde nüfusun yoğunlaşması, yavaş da olsa, mahallî idarelerin yapısında bağı de ğişmeleri doğurdu. Bir süre toplumun yapısındaki bu oluşumu mahallî idareler yakından izlermiş gibi göründü. Yanlarında gelişen alanlar ve nüfusun hızla artmasını izleyen belediyeler, sınırlarını genişleterek veya komşu olan şehirlerle birleşerek problemlerini çözmeye çalıştılar.

Bu arada County'ler de bir veya ikiye bölünerek artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştılar. Dağlar Bölgesi ve uzak Batı Bölgesi gibi nüfusun az yoğun oldu ğu bölgelerde, nüfus arttıkça yeni County'lerin (kazaların) kuruldu ğu görüldü. 1850'lerde California'da County sayısı 27 iken, 50 sene sonra sayılarının 58'e yükseldi ği görüldü. Aynı süre içinde, okul birliklerinin ve özel birliklerin sayısının hızla arttığı ve ihtiyaçları izledi ği görüldü.

b) Metroliten Çağ

Sosyal ve ekonomik kişilik kazanan ve nüfusları artan metroliten alanda, toplum içinde ihtisaslaşmanın sonucu, mahallî idarelerin daha karışık ve esnek bir karakter edindi ği görüldü, Böylece, metroliten çağdan önceki zamanlara oranla, mahallî idarelerin örgüt ve görevlerinde eskiye benzerlikler azaldı. Gerçekte yeni koşullara göre, örgütlenme akıllıca olmaktan çok uzaktı. Sonuç olarak denilebilir ki mahallî idarelerin yeni koşullara uymayışı sonucu, şehirs el problemlerin yarattığı dar boğazları geçmek mümkün olmamıştır.

Metroliten çağda belediyelerin sayısı artmış, aralarındaki kırsal sahalar yok olmuş ve şehirler birleşik sınırlara erişmişlerdir.

Bu sonuç, eyaletlerin organize olmayan alanlarının şehirlerle birleşmesinin zor ve fakat yeni belediyelerin kurulmasını kolay tutma politikasının meyveleridir. Bu tutum, büyük şehir belediyelerinin sınırlarını, şehirleşen kırsal alanlara genişletmesini önlemiştir. Eskiden köy ve şehir sayılan oturma birimlerini arasında mevcut kırsal bölgeler, yoğunlaşarak ekonomik ve sosyal karakterleriyle metroliten alan haline gelirken, aralarında aslında hiç bir mahallî idarenin

kontrolünde olmayan — gerçek anlamda — organize olmamış oturma birimleri doğmuştur. Böylece metropoliten alan içinde oturan, açıkça şehirleşmiş nüfusun 1/4'ü organize olmamış değişik bir yöntemi tercih etmektedir. (Los Angeles County örneği) (3) Belediye yetkililerinin karşı koymalarına rağmen, bu organize olmamış oturma birimlerinde yaşayan hemşehrilere bir yandan ilçe idareleri (County), diğer yandan özel birlikler tarafından şehrsel hizmetler sunulmaktadır. Böylece mahallî idareler kuruluştaki amaçlarını kaybetmekte, şehir idarecilerinin bütün isteklerine rağmen, pek az birleşik idare (ilhak yapılabilme) kurulabilmektedir.

Okul birliklerinde birleşme, genellikle orta öğretim ve üniversite hazırlık okullarında mümkün olmaktadır. Özellikle metropoliten alan içinde bu anlayışın geliştiği, bir yandan kırsal, diğer yönden şehrsel alanda bu eğilimin doğduğunu görüyoruz. Organize olmamış kırsal — aslında şehrsel — alanlarda oturan vatandaşların eğilimlerinin aynı yönde geliştiği ve klâsik mahallî idarelerin kuruluşu yerine bu görevi başarı ile götüren okul birlikleriyle anlaştıklarını izliyoruz.

Özel birlikler, okul birliklerine oranla daha yaygın olmaya başlamıştır. Orman yangınlarını kontrol için kurulan ve pek geniş alanları kapsayan örgütler yanında, belli amaçlarla kurulan pek küçük alanda hizmet eden özel birlikler de görülmektedir. Bu örgütler, County'leri, şehirleri ve organize olmayan oturma birimlerini sınırları içine alabilmektedir (4). Büyük çoğunluğu organize olmamış oturma birimlerini içine alan bu yeni örgütün şehrin yenileştirilmesi, kitle ulaşımı, hava alanlarının ve limanlarının yapımı ve metropolis içinde yaşayan her kişiye fayda sağlayacak programları gerçekleştirdikleri görülmüyor.

4. Mahallî İdarelerin Metropoliten Çağa Ayak Uydurması :

Metropoliten çağa Mahallî İdareler nasıl intibak etmiştir? Mâliyesinde, örgütlenmesinde, görevleri bakımından mahallî idarelerin bu çağa uygunluğu ne ölçüdedir? Acaba, yapı bakımından bazıları istenilene uygun, diğerleri uyumsuzluk halinde midir? Federal Hükümet ve Eyalet Hükümetleri aynı rolleri benimsemişler midir?

(3) Bak : Türk İdare Dergisi, Sayı 323, sayfa 171.

(4) Bak : Özel Birlikler (Special District) Türk İdare Dergisi, Sayı 305, Sayfa 181. Yazan : Orhan Zaim.

Buraya kadar yaptığımız incelemelerde mahallî idarelerin, şehirleşme hızı oranında sayılarının arttığını ve sınırlarının genişlediğini izledik. Ancak, bu çağa uymak için yapılması değişikliklerin, yapılmaması nedeniyle bazı durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu duruma sebep olan etkenler vardır ki, bunların da incelenmesi gereklidir.

a) İlçeler (County)

i. Görevleri :

Metropolitan çağın, county idarelerine yaptığı en büyük etki, onlara şehrsel hizmetler yüklenmesidir. Bu değişiklik hem yeni, hem de eski görevlerin yoğunlaşması olarak ortaya çıkar.

Şehrsel alandaki County'ler, salgın hastalıklarla savaş, gayrı sıhhi iş yerlerini kontrol, kimsesiz çocuklara, yaşlılara, düşkünlere ve körlere yardım gibi görevleri eskiden beri yapıyordu. Metropolitan çağda ise hava meydanlarının yapılması; hastahanelerin inşaatı ve işletilmesi; kanalizasyon şebekesinin ve tasfiye istasyonları yapılması ve bunların yöneltilmesi; dinlenme, eğlenme sahaları ve parkların kurulması gibi görevleri de yüklenmeye başlamışlardır. Ayrıca birçok County'ler yapısında bulunan şehirlerle anlaşarak, onların vergilerini tahakkuk ve tahsil gibi görevler kabul etmişler ve böylece metropolitan çağa uymuşlardır.

Bugün için County'lerin (ilçelerin) en büyük giderleri yolların yapımı ve bakımı, hastahaneler, sağlık işleri, sosyal yardım işleri ve bazen de okullar ve eğitim işleridir.

ii. County (İlce) örgütleri

İlçelerin örgütlerindeki değişme, yeni görevlerine uygun bir biçimde gerçekleşmemiş, ilk kurulduğu gibi kalmıştır. Halâ County yöneticileri seçimle iş başına getirilmektedir. Adli tabip görevini yürütecek kişinin bir uzman olması gerekirken; ya da büro memuru hüviyetindeki nüfus, tapu ve ilçe tahrirat kâtibi gibi memurların, tayinle görev almaları lüzumlu iken seçimle göreve geldiğini görürüz. (5)

(5) Coroner : Sorgu hakimi yetkilerini haiz adli tabip, otopsi yapan kişi.

County Clark : Tapu ve nüfus memuruna benzer işler gören, ayrıca ilçe tahrirat kâtipliği görevlerini yapan kişi.

Ayrıca ilçelerin pek azında seçimle veya atanma yoluyla gelen bir baş yönetici vardır. Genellikle yasama ve yürütme organı olarak çalışan ve seçimle iş başına gelen birkaç kişilik heyetler County'yi idare ederler. Bu halin sonucu, emir - kumanda zinciri bozulmakta, koordinasyon ve kontrol gayrı mümkün hale gelmektedir.

Ancak son yirmi yıl içinde County idaresi bünyesinde önemli değişiklikler oldu. County'ler in eski görevlerinin daha yoğun bir biçimde yürütülmesi zorunluluğu karşısında ve yeni görevlerin yapılmasında profesyonel uzmanlık istenışı nedeniyle, bazı ilçe memurluklarına, kariyerden gelen kişilerin atanması gerekti. Sosyal Yardım Müdürü, hastahane başhekimisi bu yeni tip memurlara örnektir. Bu zorunlukların seçimle iş, başına gelen memurların sayısını azalttığı söylenemez. Ne var ki, hiyerarşinin tepesindeki seçimle gelen memurun yanına veya hemen onun altına, atanma ile profesyonel memurlar yerleşmeye başladı. Bu olayı daha küçük mertebedeki memurların merit (imtihanla) sistemle işe alınması izledi, Bu davranışlar County idaresinde partililiği azalttı.

Uzun zamandan beri eleştirilere konu olan seçimle iş başına gelen memurların sayısı bazı eyaletlerde azaltıldı. Bu oluşmaya 1912'de Los Angeles County öncülük etti. Seçimle gelen memurların sayısını üçe (Savcı, Şerif, Muhammin — Public Assesor —) indirdi. Ayrıca yasama organı olan ilçe meclisini de (County Council) sayıca azaltarak üç üyeliğe indirdi. Bu üç kişilik yasama organı, County Manager dahil profesyonel yöneticileri atamaya yetkili idiler.

Bu sistem veya benzerleri A. B. Devletlerinin bazı eyaletleri tarafından benimsendi' ve bu arada (Manager) baş yönetici sahneye çıktı. İlçe yasama organı baş yönetici olarak profesyonel, bu görev için yetişmiş bir kişiyi atıyor ve bütün örgüt bu kişiye sorumlu tutuluyordu. Baş yönetici, daire başkanlarını atıyor veya görevden alabiliyordu. Kendisi de, yasama organına sorumlu olarak görevini yürütüyordu. Dade County, bu örneğin en iyi bilinen uygulamasıdır.

Bu tipin benzeri olan, C.A.O. diye isimlendirilen ancak daire başkanlarını atama ve görevden alma yetkisi bulunmayan bir başka tip idarecinin görev yaptığı County'ler de vardır.

C.A.O. (Chief Administrative Officer) koordinasyonu sağlamak, emrindeki bütün teşkilâtı denetlemek ve yönetmek, bütçeyi hazırlamak, seçimle gelen daire başkanlarıyla gayri resmi temaslarla işleri yürütmek gibi görevler vardır. Bilhassa California eyaletinde bü-

tün ilçeler başyönetici (Manager) çalıştırmıyorlarsa, C.A.O.'ya sahiptirler.

iii. County İdarelerinin Mâliyesi :

County idarelerinin en güvendidikleri gelir kaynağı, eskiden olduğu gibi' (değerler) emlak vergisidir. İlçelerin (County) onda dokuzunun gelirlerinin % 50'si bu kaynaktan gelir. Ancak daha önceki yazımızda da belirttiğimiz gibi bu kaynak, belediyeler, okul birlikleri ve özel birliklerce de vergilendirilmektedir .(6) Ayrıca Eyalet yasama organları County'nin bu gelir kaynağını, vergilendirme oranını kendi yetkileri sınırları içinde görmekte, oranın yükseltilmesi konusunda County'nin yaptığı teklifleri her zaman olumlu karşılamamaktadır.

b) Belediyeler

i. Görevleri

Metropolitan çağın koşullarına belediyeler, ilçe idarelerinden çok daha iyi uymuş ve örgütlerinde daha büyük olumlu değişiklikler yapmışlardır. Birçok ilçeler gibi özellikle büyük ve orta şehirler, hizmetlerini yoğunlaştırmış ve yaygınlaştırmıştır. Caddelerin yapımı, aydınlatılması, su ve kanalizasyon tesisleri, trafik işaretleri gibi bayındırlık hizmetlerinin ve itfaiye örgütünün genişletilmesi, polis organizasyonunun modernleştirilmesi gibi eski görevlerin yerine getirilmesinde yoğunlaşmalar göze batmaktadır.

Bu görevlerin yanısıra hava alanları ve kapalı konser ve konferans salonlarının inşası ve yönetilmesi, kitle ulaşım şebekesinin tesisi ve işletilmesi', dinlenme ve eğlenme yerlerinin kurulması, her yaşta muhtaç vatandaşlara değişik yardım programları, hastahanelerin kurulması ve işletilmesi, şehrin yenileştirilmesi (Urban Renevial) gibi yeni görevlerin belediyelerin sorumlulukları arasına katıldığı görüldü. Böylece şehrsel görevlerin ifası daha teknik ve karışık bir yöntemle ulaştı.

Baştan da ifade edildiği üzere, şehrsel hizmetlerin yoğunlaşması, bütün oturma alanlarına teşmil edilemez. Metropolitan alanda, gelir, nüfus ve işgal ettikleri alan bakımından ufak kasabalar, köyler

(6) Bak : «Amerikan Birleşik Devletlerinde Metropolitan idarelerin Finansmanı». (Türk idare Dergisi Sayı : 324, sayfa : 1003)

ortaya çıktığı gibi, organize olmamış kırsal bölgeler de mevcuttur. Bu oturma birimlerinde hizmetler pek ilkindir. Bu ünitelerin varlığı inkâr edilemeyeceğine göre, metropoliten çağda şehirleşmenin bir karakteristiğinin de bu tür bir gelişme olduğu bilinmelidir.

ii. Belediyelerin Örgütlenmesi :

Metropoliten çağ, belediyelerin görevlerinde olduğu gibi örgütlerinde de değişikliğe sebep oldu. Birçok şehir kalabalık belediye meclislerindeki üye sayısını azaltmaya, bazıları seçimle iş başına gelen memurları, profesyonel memurlarla değiştirmeye yöneldiler. (Şekil 1) de belediyelerin eski örgütlenme biçimi görülmektedir. (Şekil 2) de ise kuvvetli başkan adı verilen tip görülebilir. Bu tip, yönetimin tek elden yürütülmesi ve koordinasyon güçlüklerini önleme düşüncesinin mahsulüdür.

Şehrsel faaliyetler daha çok teknik bilgiye ihtiyaç göstermeye ve karışık bir hal almaya başlayınca, bu sefer meclis yönetici (Şekil 3) olarak örgütlenerek yeni bir tipi ortaya çıkarttı.

Birinci şekilde görülen başkan - komiserler (Meyer-Commissioners) tipi 20. yüzyılın ilk 20 senesi içinde çeşitli uygulamalara konu oldu. O zamanlar belediye işlerinin amatör bir ruhla başarılabacağı düşünülüyordu. Ancak baş idarecinin bulunmayışı ve koordinasyon zorlukları, geçerli kontrol yetkisi bulunmayışı nedeniyle, bu tarihten sonra yerini, «kuvvetli başkan» diye isimlendirilen ikinci şekle bıraktı. Başkan ve komiserler hem yasama hem de yürütme organı olarak görev yapmakta idiler.

Meclis - yöneticisi (Council - Manager) tipi idare, ufak bir meclisin yasama organı fonksiyonunu görmesi, atadığı yöneticileri dilediği zaman görevinden alması, öte yandan yönetim görevinin bir elde toplanması nedeniyle çabucak yaygınlaştı. Yönetici (City Manager) kariyerdan gelen ve kendisine bağlı bütün Daire başkanlarını atamak ve görevden almak yetkilerine sahiptir. Bunların yanısıra bütçeyi hazırlamak, meclise hesap vermek, tavsiyelerde bulunmak, kontrol ve koordinasyonu sağlamak görev ve yetkileri de vardır. Genellikle bu tip 'belediyeler, meclis üyelerinden birini, meclis toplantılarını yönetmek ve şehir adına bazı mühim kâğıtları imzalamak için, belediye başkanı seçerler.

«Cinty Manager» fikri ilk önce 1908 yılında Virginia da Staunton şehrinde uygulandı. İkinci Dünya Harbine kadar önceleri yavaş,

yavaş, harpten sonra ise hızla yaygın hale geldi. Belediye işlerini yönetmek için özel olanaklara ihtiyaç duyulması, bu hızlanmaya neden teşkil etti.

«Manager - Council» tipi, küçük, orta şehirlerle ve banliyö şehirleri için caziptir. Büyük şehirler bu tipi tutmaz. Amerikada mevcut metropolisler içindeki 600 belediye bu tip örgütle yönetilir ki bu S.M.S.A. içinde kalan şehir sayısının 1/3 üne eşittir.

Bu tipin öncelikle banliyö şehirlerine yayılmasında başlıca iki neden vardır : Birincisi bu örgüt biçiminin, özel sektörün iş idaresi anlayışına uygun düşmesi ve ikincisi de merkezî şehir idarelerinde görülen particiliği, banliyö şehirlerine sokmamak arzusudur.

Belediye sahasında araştırma yapanların çoğunluğu, meclis - yönetici tipi idarenin, belediye çalışmalarını geliştirdiğine ve niteliğini iyileştirdiğine inanmaktadırlar. Ancak son yıllarda, uygun olmayan politik etkilerle, yöneticilerin meclis tarafından etkisiz bırakıldığı yolunda eleştiriler yayınlarda yer almaktadır. Bununla beraber günümüzde, bu sistemin sakıncalarını düzeltmek veya kuvvetli başkan fikrine dönmek için bir eğilim de sezilmemektedir.

Meclis - Başkan tipi, kuvvetli yönetici kavramının yer aldığı, ikinci bir örgütlenme şeklidir. Bu örgütlenme, belediye başkanının mali işlerde ve yönetimde şahsiyeti olması ve yasama organı kararlarını veto yetkisi bulunması ile karakterize edilebilir. Başkan politik lider olarak, belediyenin politikasını kararlaştırmak, meclis ve topluma beledi yatırım plânlarını sunmak yetkilerine sahip olduğu gibi, genellikle parti içinde de önemli bir kişidir. Bazı örnekler saklı tutulursa metropoliten alanlarda, (Bos Angeles, Minneapolis zayıf başkan tipidir) 250 binden fazla nüfusu olan merkezi şehirlerde Kuvvetli Başkan - Meclis, tutulan belediye örgütü tipidir. Başkana verilen büyük yetkilere rağmen bazı şehirlerde başkanların, politik meselelerle meşgul oldukları ve şehir işlerine ilgi göstermediklerinden yakınılmaktadır. Bu sakıncayı önlemek için 1950 lerden bu yana belediye başkanlarına, şehir işlerinin teknik yanlarıyla uğraşacak «City Manager» tipi yardımcıları verilmek eğilimi ortaya çıkmıştır. Profesyonel yöneticilerle takviye edilmiş baş yöneticilik makamına atama başkanca yapılmakta ona karşı sorumlu olarak görev yapmakta ve belediye başkanına, politik konularla uğraşmak için daha çok zaman kalmaktadır. Genellikle (City Manager) baş yönetici, hiyerarşide kendi altında gelen daire amirlerine oranla daha geniş yetkilere sahiptir.

iii. Belediyelerin Mâliyesi :

Belediyeler diğer mahallî idarelere oranla çok değişik gelir kaynaklarına sahiptir. Dolar olarak kazalardan (County) çok olmasına rağmen, değerler vergisinden elde ettiği vergi ancak gelirlerin % 30 unu teşkil eder. Birçok şehirler, uzun ve güç mücadelelerin sonucu olarak, satış vergisi, ek gelir vergisi gibi yeni gelir kaynaklarını, eyalet yasama meclislerine kabul ettirebilmişlerdir. Bu başarının sonucu olarak, bazı şehirler oldukça yüksek gelir getiren kaynaklara sahiptirler.

Bu yeni gelir kaynaklarına rağmen pek az metropoliten şehir malî sıkıntıdan kurtulabilmiştir. Ancak bazı eyalet yasama organları şehirlerden bu yeni kaynakları esirgedikleri ya da şehirlere bu haklar tanındığı halde, matrahın aşağı oranda tutulması, küçük oturma birimlerinde sanayileşmenin pek az veya hiç olmayışı, kasabanın mütevazı konutlardan ibaret oluşu, halâ yenilemeyen malî dar boğazların nedenidir. Yeterli gelir kaynağına sahip olmayan bu gibi birimlere mantıkî olarak, belediye kurma hakkı verilemez. Başka şehirlerle birleşmek için yapılan teşebbüsler de, o şehre malî külfet yükleneceği nedeniyle gerçekleşemez.

Banliyölerdeki küçük kasabaların yanında, merkezî şehirlerin de birçoğu yetersizlik içindedir. Zira merkezî şehirde çalışan ve fakat başka birimde oturan bireyler, bütün servislerden faydalandıkları halde, şehre pek az ya da hiç vergi ödememektedirler. Giderek merkezî şehirler, az gelirli kişilerin oturduğu yerleşme birimleri olmaya başlamıştır. Böylece hemşehrilerinden gittikçe az vergi toplayabilen merkezî şehirler, sosyal yardım ve polis servislerine daha çok masraf yapan örgütler olma yolundadır. Bu nedenle şehirler, gelir vergisini (Payroll tax) takbule zorlanmaktadır. Ancak az gelirli mahalleler halâ problem olarak, liderlerin aklını karıştırmaya devam etmektedir.

c) Okul birlikleri

Eyaletlerin pek çoğunda, ilkokuldan, orta öğretime kadar eğitim sağlayan başlıca organ, okul birlikleridir. Nüfusun durmadan artışı, küçük yaştaki çocuklarda ölüm oranının azalması, eğitimin öneminin anlaşılması, iş bulmak için bilgi ve yeteneğin gerekli oluşu eğitime eğitime olan talebin her gün arttığı bu alanda pek çok problem vardır. Bu gerçeğe paralel olarak, okul binalarına, eğitim araç ve gereçlerine, öğretmen ve idarecilere duyulan ihtiyaçlar da hızla çoğal-

maktadır. Eğitim standartlarının yükseltilmesi zorunluluğu, son yılların en kritik problemi olmuştur. Ayrıca ırkları ne olursa olsun, bütün öğrencilere aynı eğitim imkânlarının tanınması sonucu, malî problemler daha da önem kazanmıştır. Öğretmenlerin ve idarecilerin yetişmesinde özellik, olanak aranması nedeniyle metropolis alan teinde eğitimciler en çok maaş alan ve kudretli kişiler olmaya başlamışlardır.

Bütün bu koşullar sonucu okul birlikleri, öncelikle malî alanda, büyük sıkıntılarla yüzyüze geldiler. Diğer mahallî idarelere oranla okul birlikleri, (değerler) emlak vergisinden (property tax) en büyük bölümü alırlar.

Günümüzde birlikler, malî kaynaklarının tek oluşu nedeniyle toplumun başağrısı olmuştur. Okul birliklerinin yeni yatırımlar için istedikleri özel ödenekler yapılan referandumlarda red edilirken, yöneticiler ise seçildikleri bir devre içinde vergi oranını iki üç defa yükseltmeye kalkışmaları nedeniyle, haklı tartışmalara konu oluyorlardı. Vergi oranını artıramayan okul birlikleri yeni yatırımlar için tahvilât çıkartma yolunu seçtiler. Ne varki, tahvilât çıkartmak için yapılan referandumlardan da, daha yüksek oranda olumlu oya ihtiyaç olduğu nedeniyle, sonuç almak daha da zorlaşıyordu.

Malî sıkıntıların sonucu olarak, eyaletler gittikçe artan oranda, okul birliklerine yardım yapmaya başladılar. 1927 de eyaletlerin okul birliklerine yaptıkları yardımlar gelirlerinin 1/7 si iken, bu oran 1962 yılında 1/3 e yükseldi.

Eyaletler yaptıkları bu büyük yardımlar sonucu, okul birliklerinin sayılarını azaltmaya ve işlerini de kontrole başladılar.

d) Özel Birlikler (Special Districts)

i. Genel olarak :

57 değişik tipi olan özel birlikler Amerikan mahallî idareler politikasının, ayın karanlık yüzü gibi, hakkında en az bilgiye sahip olduğumuz örgütleridir. Bir bakımdan cüce gibi görünen bu örgütler, bazan devleşmektedir. Nadiren su temini, kanalizasyon artıklarının tasviyesi ya da su - itfaiye birlikleri gibi birbirine pek yakın olan bir veya iki görev deruhte ederler. Ama bir araya gelince metropoliten alanda, küçük şehir, kasaba ve diğer mahallî idarelere oranla pek geniş hizmetler yaparlar. Hatta büyük şehirler ve kaza

idarelerinden (County) pek azı, özel birliklerin görev almadığı alanlara el atmış bulunmaktadır. Esasında özel birliklerin görevi kaideler koymaktan çok (Land - use gibi) hizmet arz etmektedir, ve genellikle su temini, kanalizasyon şebekesini kurmak ve artıklarının tasviyesi, yangından koruma ve tabii kaynakları koruma amacına yönelmiştir. (Taşkınlardan korunma gibi).

Diğer mahallî idarelerden farklı olarak, özel birliklerin çoğu vergi koyma yetkisinden yoksundur. Böylece özel birlikler vergi kaynağından yoksun tek mahallî idare tipidir. Gelirlerinin 3/4 ünü yaptığı hizmetler karşılığında temin ederler.

Özel birliklerin çoğunluğu metropoliten alanlarda kurulmuştur. Bu hızlı gelişmeye eyalet yasama meclisleri, aşağıda belirtilen üç önemli noktaya pek az dikkat ederek, kanunî yoldan yardımcı olmuşlardır.

o) Birliklerin Kurulması, başka bir ünitile birleşmesi ve infisahı için esas prensiplerin konmuş olması,

oo) Bazı birliklerin yönetim kurullarına üyeler vali ve yargıç gibi, birliğin hizmet ettiği topluma, doğrudan doğruya sorumlu olmayan kişilerce atanır. Bu bireylerden bazıları diğer bir birliğin yönetim kurulunda da görevlidir. Bu gibi durumlar halkın örgüte olan güvenini sarsar.

ooo) Birlikler, kuruldukları bölgede bulunan mahallî idarelerin önemini azaltmaktadır.

ii. Özel birliklerin gelişmelerinin başlıca nedenleri ;

Özel birliklerin hızla gelişmesi ve sayılarının hızla artması, kuruldukları bölgede mevcut mahallî idarelerin yapamadıkları beledi işleri başarmayı amaç almaları nedeniyledir. Bu bölümün başlangıcında gördüğümüz gibi metropoliten alan içinde sayıları artan üniteler, belediyeler ve özel birliklerdir. Keza yasalara göre, yeni bir mahallî idarenin kurulması yönteminin kolay, bir belediyenin, diğerini sınırları içine almasının zor olduğunu gördük. Acaba mahallî idarelere oranla, özel birliklerin sayıları neden böyle hızla artıyor? Bu soruya verilecek ilk cevap, klâsik mahallî idare tiplerinin metropoliten toplumun ihtiyaçlarına yeterli olmadığı ve sınırlarının esnek bulunmayışı şeklinde olabilir.

Diğer mahallî idare kuruluşları, alan, malî kaynaklar, faaliyetleri, yönetim biçimi ve bu üniteleri kontrol edenlerin tutumları bakımından, özel birliklerin amaç edindikleri işi başarmaya yeterli olmayabilir. Örneğin bir belediyenin sınırlarını aşan alan içinde oturan bireylerin isteklerini ve sorunlarını, o belediye çözemez. Belediye sınırları dışında kalan bu alanı kendisinde ilhak edemeyeceği gibi, kendisinden büyük olan, örneğin ilçe (County) idaresi ile her zaman, bu görevin yapılması için anlaşmaya giremez. Genellikle bir bölgede oturan toplumun arzuladığı hizmetleri yapabilmesi için County idaresi, bu bölgeye yapacağı farklı nitelikteki hizmetler için, kendi sınırları içindeki bütün bölgeye vergi salması kuvvetli muhalefetle karşılanıyordu. Belediyelerin sınırlarının esnek olmayışı, ilçe (County) idarelerinin vergi uygulamasındaki dengesizliği, özel birliklerin bu görevleri yapmak için kurulmasını teşvik etmektedir.

Klasik mahallî idarelerin mâliyesindeki bazı zorluklar, onların görevlerindeki başarılarını ters yönden etkileyerek, birliklerin çoğalmasına neden olmaktadır. Mahallî idarelerin salma ve borçlanma oram da eyalet yasama organlarınca kısıtlanmıştır. Buna karşılık bir muntıkada oturan mülk sahiplerine yasalar, bir özel birlik kurma ve bu örgüte vergi salma ve borçlanma yetkisi verebilme imkânını tanımıştır. Bu yetki de, klasik mahallî idarelerin içinde bulundukları malî dar boğazlara, özel birlikleri düşmekten korumaktadır. Bundan başka mahallî idarelerin vergi oranlarını yükseltmek için halkın oyunu almak, yeni bir idarenin kurulması için oy almaktan çok daha zordur. Çok defa birlikler, mevcut mahallî idarenin belli görevi yapamadığı muntıkada oturanların malî güçlerini bir araya getirmek için kurulmaktadır.

Böylece, toplumun bir kısmı tarafından arzu edilen ve mevcut mahallî idarenin yapamadığı hizmetler, özel birliğin amacı olmaktadır. Tek tek mahallî idarelerin yeni görev alma arzusu, çok defa eyalet yasama organınca kabul edilmemekte ve sonuç, daha çok özel birliğin kurulmasına dönüşmektedir.

Bu yeni örgütün yaygınlaşmasının diğer bir nedeni, şimdiki idarelerin yönetim yeteneksizliğidir. Mahallî idarelerin yetkilerinin genişletilmesine, yönetimdeki particilik ve partizanca yapılmış atamalar sonucu, halk karşı çıkmakta, birliklerin bu görevlerin yapmasını tercih etmektedirler. Tabii bu kanının yoğunlaşmasında mahallî idarelerde çalışan yeteneksiz memurların da rolü vardır. Bu memurlar halkın istediği hizmetlerin görülmesinde yavaş davranmakta ya da hizmetler nitelik bakımından istenilenin altında yapılmaktadır.

Özel birliklerin yaygınlaşmasının bir başka nedeni de toplumların ilgili oldukları konularda bağımsız olmayı isteyişleridir. Bir ünitelerde oturanların, diğer bir üniteden yardım istemesinin kolay olmayışı, idareler arasında rekabetin ters işleyişi, yeni bir görevin kabulü için mahallî idarelerin istekli olmayışı, bu nedenler arasında sayılabilir. Ama asıl sebep, diğer alternatiflere karşılık, özel birliklerin çabuk ve kolay kurulabilmesidir ki, toplumu o yöne itmektedir.

e) Eyalet Hükümetleri (State Government)

Federal hükümet ve eyalet hükümetleri de metropoliten oluşuma bazen tutarlı, bazen tutarsız davranışlarla uymuşlardır. Faaliyetleri her yıl çoğaltan bir ölçüde hükümetler, metropoliste, daha aktif hale gelmiş ve alan içindeki mahallî idareler etki yapmaya başlamışlardır.

Anayasaları ve yasama organları yoluyla eyaletler, mahallî idarelerin varlığı korunmuş ve biçimlerini tayin etmiştir. Eğer metropoliten alan içinde kalan mahallî idarelerinin sınırları, örgütleri, yetkileri ve malî yeteneksizliği bakımından suçlamak gerekiyorsa, bu durumun başlıca sorumlusu eyalet hükümeti ve onun yasama organıdır. Mahallî idarelerin, Anayasadan kökünü alan yasalarla, eyaletin yarattığı tüzel kişilikler olduğu unutulmamalıdır. Genellikle eyalet yasama organları, kırsal bölgelerin nüfuzu altında olduğu için, metropoliten bölgelerin sorunlarına uygun çözümler bulmakta yavaş davranmakta idi. Ancak seçim bölgelerinin yeniden düzenlenmesi yolunda mahkemelerin aldığı kararlardan sonra, kırsal bölgelerin yasama organları üzerindeki etkisi azalmaya başladı. Böylece yakın yıllarda eyaletler, metropoliten sorunlara daha çok önem vermeye başladılar.

Eyaletlerin bu yardımları ya direkt olarak bölgeye hizmet götürmek, ya da bazı hizmet standartları koymak şartıyla, bölgedeki mahallî idarelere malî yardım yapılması yolunda oldu. Eyaletlerin metropoliten alandaki mahallî idarelerin yapısını etkileyen yeniden düzenleme faaliyeti yalnız okul birliklerine özgü kaldı.

f) Federal Hükümet (Federal Government)

Federal hükümet de metropoliten alanlar için birçok programlar uygulamaya ve malî yardımlar yapmaya başladı. Millî seçimlerde bu bölgelerin oynadığı önemli rol, federal idareciler tarafından anlaşılmış bulunmasına ve geniş malî imkânlarla sahip olmalarına rağmen, eyalet hükümetlerinin metropoliten sorumlara önem vermeyişi sonucu, bu programlar ve imkânlar her eyalette başarı ile uygulanamadı.

Şehirlerarası yolların yapımı, şehirlerin yenileştirilmesi, halk konutları, hastahaneler, düşkün ve yaşlı bireylere yardım, hava alanları, nehirlerin İslahı ve limanların yapılması, kanalizasyon artıklarının tasviyesi, federal hükümetin metropoliten alanlara uyguladığı programlardan birkaçıdır.

Daha değişik yönden yapılan başka yardımlar metropoliten alanları etkilemektedir. Ev yaptıranlara ipotek karşılığı para verilmesi, banliyölerin gelişmesine yardım etmekte, millî savunma masrafları için özel sektörle yapılan anlaşmalar birçok metropoliten şehrin ekonomik bünyesini iyileştirmektedir. Filhakika bu programların hiç biri metropoliten şehirlerin yeniden düzenlenmesine yönelmiş değildir. Yapılan yardımlar da bağımsız ünitelere tahsis edilmiş bulunmaktadır. Örneğin yukarda bahsettiğimiz ev yaptıranlara ipotek karşılığı borç verilmesi, yeni banliyölerin kurulmasına ve yaygınlaşmasına sebep olması nedeniyle, federal hükümeti dolaylı yoldan, yeni banliyö belediyelerinin kurulması yönünden sorumlu duruma getirir.

Eyalet ve Federal hükümetlerin programlarının biçimi, metropoliten şehirlerin, küçük parçalardan oluşmasına ve koordinasyonsuz gelişmesine sebep olmuştur. Gariptir ki, bu hükümetler aynı zamanda metropoliten şehirlerin bir idare altında toplanması için çaba harcamaktadırlar. Örneğin eyaletler arası karayollarının yapılması programı, ailelerin bu yolların yakınında yeni oturma üniteleri kurmaları, federal iskân ve şehri yenileştirme programlarını, amacından uzaklaştırmaktadır.

Son zamanlarda federal memurlar programlarını koordine etmek yolunu tutmuşlardı. Aynı şekilde eyalet memurlarında da eyalet programlarını koordine etme eğilimi görülmektedir. Millî seviyede koordinasyonun sağlanması için bir komitenin veya bir bakanlığın kurulması A.B.D. Başkanına tavsiye edilmişti. Bu tavsiye yeni bir bakanlığın kurulmasıyla sonuçlandığı halde, millî seviyede bu görevi başarabilecek bir örgüt kurulamadı. Pek az eyalette de koordinasyon için görev ve yetkileri sınırlı olan valiye bağlı bir örgüt kuruldu.

5. Bölünmenin ve Koordinasyonsuzluğun Sonuçları :

Rastgele ve heryerde bir mahallî idarenin kuruluşu, bunlar ve kamu kuruluşları arasında koordinasyonun bulunmayışı, metropolisin

bünyesine kötü etkiler yapabilir. Seçmenler ve bireylerin pek çoğu sorunlar için akıllıca çözümler beklemektedir. Bugünkü Örgütlerin işleri yönetmekten âciz kaldığını halk anlamamış bulunabilir. Durumun anlaşılması halinde bireyler, idarelerine olan güvenini yitirecektir.

a) Seçmenlerin Kontrolü ve Sorumluluk

Mahallî idarelerin görevlerinin bu derece karışık olmadığı yıllarda bile, görülmemiş bir ölçüde, seçmenlerin seçimlere ilgisi azalmaya yüz tutmuştur. Bu halin sonucu toplumun idareler üzerindeki kontrolü azalmaya başladı. Zamanla seçmenler ilgisizliğin, küçümsemenin temsilcisi olmaya ve adaylarsa, seçimle gelecekleri mevkileri, elde edecekleri imkânları daha az çekici bulmaya başladılar. Bazı yerlerde, seçimle, mahallî idare üzerinde tesis edilen otorite o derece azaldı ki, seçim süresi dolan bu mevkilere aday bulunmaması nedeniyle, vaktiyle seçilmiş bulunan görevlilerin, seçim yapılmadan, görev sürelerinin bir devre daha uzatıldığını ilân ettikleri görüldü.

Bu zor görevlere ayırabileceği, kâfi vakti olan en vicdanlı vatandaşlar bile, toplumun sorumsuzluğu ve kontrolsüzlüğün yenilmez gücüyle karşılaşmaya başladı.

Bu hal özellikle «Dokunulmazlar» diye isimlendirilen, yöneticileri atamalarla işbaşına gelen mahallî idarelerde görülür. Bütün metropol alana yaygın hizmetler gören ve yöneticileri vali tarafından atanan özel birlikler bu aradadır. Bu tip yöneticileri, onları atayan ve seçimle iş başına gelen mahallî idarelerin yöneticilerini zorlayarak, kontrol etmek mümkün olabilmektedir. Kabul etmek gerekir ki böyle bir yoldan kontrolü elde etmek zordur. Metropoliten alana yaygın görevler, yapan örgütler üzerinde, toplumun kontrolü ve sorumluluğundan bahsetmek mümkün değildir.

Seçmenlerin, küçük ünitelerde karar alma yetkisini kullanabilmesi, metropol alana yaygın sorumluluğun ve kontrolün uygulamasını önleyen diğer bir engel olarak gösterilebilir. Bu küçük ünitelerde oturan hemşehrilerin, suların kirletilmesi ya da kitle ulaşımı konusunda alacakları karar bütün metropol alan içinde o kadar küçük bir parçayı kapsayacaktır ki, böylece küçük parçaların bilinen güçsüzlüğü, politik sorumsuzluğu yaratacaktır. Ayrıca merkezî şehirde çalışanların sosyal ve politik alanda, ticaret odası, meslekî kuruluşlar ve sendikalar yoluyla idare üzerinde nüfuzları olsa bile, bireyle-

lerin oturdukları banliyö belediyelerinde böyle bir nüfuzu olmayışı nedeniyle, sorumluluğu olduğuna inanmak zordur.

d) Metropoliten anlayış «Fikir Birliği»

Metropoliten sorunların, alanda mahallî idarelerin çoğalan sayıları sonucu, hemşehriler tarafından kontrol edilememekte olduğu bir gerçektir. Sorunları tartışmak için bütün alanı kapsayan ve halkın katılabileceği açık oturumlar düzenlemek güç ve hatta gayrı mümkündür. Sayıları giderek artan mahallî idareler üzerinde, düzenleyici bir otorite bulunmaması sonucu, her ünite kendi başına karar almakla, çok defa sınır komşularına ve metropoliten şehre zarar vermektedir.

Bu zorlukları önlemek ve metropoliten şehrin gereklerini tartışmak için, küçük birimlerde açık oturum merkezleri kurma eğilimi görülmektedir. Ancak bu merkezlerde yapılacak toplantılara metropolisin bütün hemşehrilerinin katılması güç olduğu gibi, buralarda bütün alanı kapsayacak önemli önerilerin onaylanması da mümkün değildir. Robert C. Wood'un metropoliten sorunlar üzerine yaptığı bir inceleme de «Bu gibi çabaların bütün alanı kapsayan bir tek probleme inhisar ettirilmek şartı ile, genellikle politikacıların, gazete yazarlarının, iş adamları ve işçi liderlerinin el birliği yaptıklarını, ancak bu koalisyonun aldığı kararların — kanunî bir yanı olmadığı için — her ünite tarafından benimsenmesinin arzuya kalmış olduğu» anlaşılmaktadır.

Böyle küçük parçalardan oluşan beledi toplamlarda, alınan kararların ve büyük projelerin uygulanması genellikle ünitelerde işbirliğinden çok, karşı çıkmalara konu olmakta, pek az kere olumlu sonuçlar alınabilmektedir.

Bu koşullar federal hükümet ve eyalet hükümetlerinin metropoliten şehir içinde daha çok görev alma zorunluğunu yaratıyorsa da, çoğunlukla bu davranışlar, aynı hükümetin kuruluşları arasında anlaşmazlıklar doğması, ya da çabaların amaçdan ayrı biçimde oluşmasıyle sonuçlanmaktadır.

c) Hizmetler ve Malî eşitsizlik

Metropolis içinde değişik mıntikalarda hizmet ihtiyacı ve malî kaynaklar arasında eşitsizliklerin bulunduğu, bu nedenle mahallî kamu yatırımlarının eşit olmadığı bilinmektedir. Bazı varlıklı belediye-

yelerin geniş malî kaynakları, onları, parçası olduğu metropoliten alandan ayırır; eşitsizlik nedeniyle fukaralığı daha belirli hale getirir. Böylece güzel ve lüks yapıların bulunduğu bir belediyede oturan düşük vergi ödeyen, pek basit birkaç hizmete ihtiyaç duyan hemşehrilerin yanısıra, fakir bir belediyede oturanlar hayatî ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli malî kaynak bulamamaktadırlar.

Bu gelişmeler, federal ve eyalet hükümetlerini, metropolislerle daha yakından ilgilenmeye ve malî kaynaklarını bütün metropoliten alan için eşitleştirmeye itmektedir.

d) Bütün alana yaygın sorunlar

Gün geçtikçe sayıları çoğalan, küçük ünitelerden oluşan bu sistemin sonucu, — kaideler, standartlar ve hizmetlerin bir olmayışı nedeniyle — bütün alana yaygın sorunlar çoğalmaktadır. Başlıca metropoliten şehirlerin bir elden çözülmesi gerekli olan : bireyleri ve kitleleri ulaştırma (Başlıca yollar, park yerleri, demiryolu ulaştırılması ve bazen de karayolu ulaştırması, limanlar, hava meydanları gibi), suların ve havanın kirletilmesinin önlenmesi, kanalizasyon ve sanayi artıklarının tasfiyesi, yeterli içme ve kullanma suyu sağlanması, uygun dinlenme ve eğlenme alanları yapımı, şehirlerde boş alanların bırakılması, şehirlerin çirkinleşmesinin önüne geçilmesi, arazi kullanımının (land-use) disiplin altına alınması, şehri iyileştirme (urban renewal) ve planlama gibi birçok sorunları vardır.

Bütün alana yaygın bu sorunlardan ulaştırma, suların ve havanın kirletilmesinin önlenmesi, kanalizasyon artıklarının tasfiyesi, su temini, dinlenme ve eğlenme alanları gibi sorunlarda birkaçı hakkın da hemşehrilerinin sınırlı bir bilgiye sahip oldukları ve arada sırada ilgilerini bu konulara yönelttikleri ; ve buna rağmen durumun ne derece kritik olduğunu bilmediklerini söylemek mümkündür.

e) Metropolislerin idaresi

Mevcut mahallî idare tipleri (belediye, ilçe) idare yönetimi ve örgütlerinin yeterli olmamalarına rağmen, günümüze kadar önemli krizleri atlatmayı başarmışlardır. Bu sonuç, zorlu sorunların kritik bir devreye girmemesi için, bütün çabaların o sorunun halline yöneltilmesiyle elde edilebilmiştir. Tuhaftır ama, bu krizlerin atlatılmasında elde edilen başarı, toplumun dikkatini soruna yöneltmekten alıkoyması nedeni ile, metropoliten bir idarenin kurulması için yapılan teşebbüsleri başarısızlığa götürmüştür. Böylece idare biçimi günümüze dek, halâ mahallî idarelere has diğer kuruluşlara, özel birliklere ve bireylere dönüktür.

Değişik metropoliten alanlarda, teknikler ve araçlar değişebilirse de, genellikle sistem yukarıda anlatıldığı gibidir.

f) Mahallî idarelerin yardımlaşması

Mahallî idarelerin kendi aralarında yardımlaşması, kaza idarelerinin önem kazanması, küçüklü büyüklü birçok özel birliğin alanda yan yana çalışması, Federal ve eyalet hükümetlerinin programlarının çoğalması, idarelerin çeşitli biçimde koordinasyona yaşımaları ile oluşmaktadır. Gerçekte çeşitli mahallî idareler arasında anlaşmalar ve resmî koordinasyon tipleri sayıca çoğalmaya başlamıştır. Ufak bir işaret iki belediye arasında gönüllü konuşmaların başlamasına yetmektedir. Polis olayları, yangın ve sivil savunma konusunda olağanüstü hallerde yardımlaşma anlaşmaları bu aradadır. Kaza idaresi ve şehir idaresi arasında, belli bir ücretle, belli bir hizmetin, belli bir hizmetin, belli bir zaman için yapılması konusunda da hayli yol alınmıştır. Bu zaman süresi iki tarafın arzusuyla uzatılabilmektedir. Yazılı bir anlaşma olmamasına rağmen, olağanüstü hallerde bir şehrin araç ve servislerini diğer bir şehir idaresine tahsis, idarecilerin anlayışları ile mümkün olmaktadır.

Bu gibi anlaşmalar, problemlerin daha büyümesini önlemek için organize olmamış oturma birimleri ile, kaza ve şehir idareleri arasında daha çok sayıda yapılmaktadır.

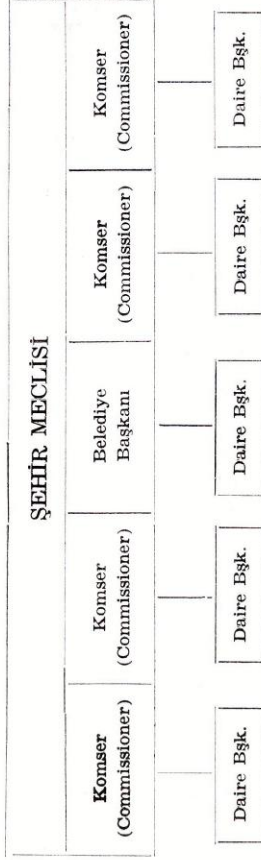
Bunlara ilâveten Eyalet ve Federal hükümetlerin, metropoliten alanda önem kazandığı bir gerçektir. Metropoliten alanın tümüne veya belli bir belediyeye, bazı şartlarla ve karşılık beklemezsizin, hükümet uzman göndermekte ve malî yardımlar yapmaktadır. Bazan da faaliyetler mahallî idareler tarafından işlerine müdahale olarak nitelenmekte ve yardımların politik nedenlerle yapıldığı ifade edilmektedir. Buna rağmen genellikle dışardan gelen bu yardımlar aranmakta ve iyi karşılanmaktadır. Ayrıca, değişik sayıda özel kuruluşlar da metropolisin idaresine katışmaktadır. Radyo ve televizyon istasyonları, gazeteler, sosyal dernekler, özel yardım dernekleri, işçi sendikaları, sanayi ve iş adamları, metropoliten toplumun işlerine önemli katkılarda bulunmaktadır.

Sonuç :

Görüldüğü gibi çağımızda bilim ve teknolojinin çok ileri gitmesine rağmen, şehirselleşme problemleri henüz halk tarafından anlaşılmış ve sorunların çözülmesi için aklın gereği olan ortak idarenin kurulması için yapılan teşebbüsler, hemen her yerde sonuçlanmamış değildir.

(Şekil 1)

ZAYIF TIP BELEDİYE VE ÖRGÜTÜ
(Seçmenlerin Tek Dereceli Seçimlerle Aynı Aynı Seçtikleri)

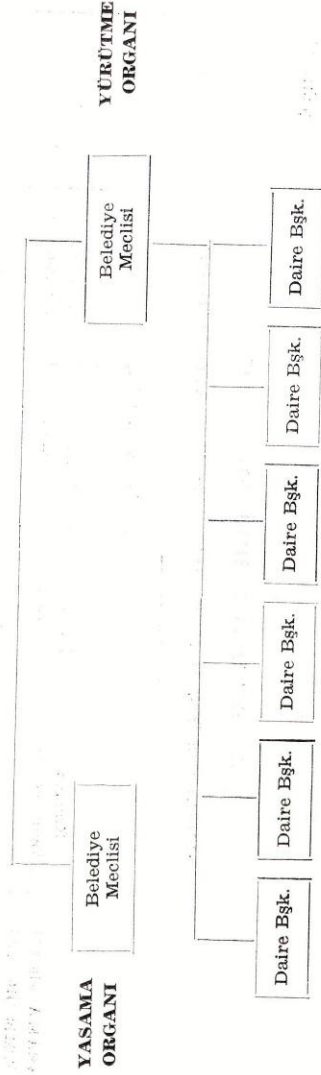

YASAMA VE YÜRÜTME ORGANI

(Şekil 2)

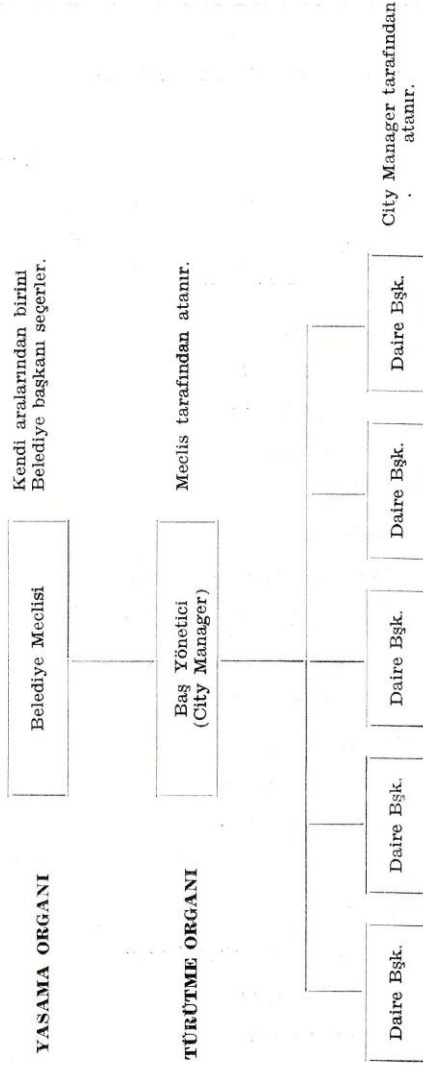
KUVVETLİ BELEDİYE BAŞKANI VE ÖRGÜTÜ

(Seçmenlerin Tek Dereceli Seçimlerle Ayırı Ayrı Seçtikleri)

(Şekil 3)

MECLİS — YÖNETİCİ TİPİ BELEDİYE VE ÖRGÜTÜ
Seçmenlerin Tek Dereceli Seçimle Seçtikleri

İDARÎ COĞRAFYA

KARGI İLÇESİ İDARÎ COĞRAFYASI

Avni AKSU

Kargı Kaymakamı

PLÂN :

I — Konumu

- a) Türkiye'deki yeri
- b) Sınırları

II — Tabiî Coğrafyası

- a) Jeolojik yapısı
- b) Arazi Durumu
- c) İklimi

III — Tarihçesi

IV — İdarî Taksimatı ve Nüfusu

- a) İlçe Merkezi ve köyleri
- b) Bucak Merkezi ve köyleri
- c) Nüfus
- d) İlçe Teşkilâtı ve Kadrosu

V — Ekonomik Durumu

- a) Genel Görünüş
- b) Hayvancılık
- c) Aşıcılık
- d) Tarla ve Bahçe Tarımı
- e) Çeltik Ekimi
- f) Peynircilik
- g) Orman Durumu
- j) Ticarî Faaliyet

- VI — Sosyal ve Kültürel Durumu
- VII — Sağlık Durumu
- VIII— Malî Durumu
- XI — Bayındırlık ve İmâr Durumu
- X — Mahallî Hizmetler
- XI — Milli Eğitim Hizmetleri
- XII — Ulaştırma Hizmetleri
- XIII— Asayiş Durumu
- XIV — Turizm Durumu
- XV — İlçenin Kalkınma ve Gelişme Çareleri

I — KONUMU :

a) Türkiye'deki yeri : Kargı ilçesi Türkiye'nin Anadolu yöresinin Kuzey kısmında olup, Karadeniz Bölgesinin Güneyinde 34 boylam ile 41 enlem çizgisinin kesiştiği noktanın üzerinde bulunmaktadır. Denizden yüksekliği ise 350 metredir.

b) Sınırları :

Kargı ilçesinin Doğusunda Sinop İlinin Boyabat ilçesi ile Çorum İlinin Osmancık ilçeleri bulunmaktadır. Kızılırmak nehri Güney ve Güney Doğuda Osmancık ilçesi ile Kargı ilçesinin müşterek sınırını teşkil eder. Güney Batısında İskilip ilçesi bulunmaktadır. Batıda Kastamonu İlinin Tosya ilçesi ile Kuzeyde Taşköprü, Kuzey Doğusunda ise Boyabat ilçeleri ile sınır komşusudur.

II — TABİİ COĞRAFYASI :

a) Jeolojik yapısı : Kargı yöresinde Heterojen bir jeolojik yapı vardır; her üç jeolojik zamana ait arz kabuğu kat ve oluşumlarına kesin fay çizgileri halinde ve arazide gözle görünür şekilde rastlamak olağandır. Kargı, Anadolu'nun Kuzeyinde Karadeniz kıyısına paralel uzanan meşhur fay hattı üzerinde bulunmaktadır. Bu fay hattı bugün için de faaldir ve yurdumuzun birinci derece deprem bölgelerinden en önemlisidir.

Kargı'nın Kuzeyindeki yükseltilerin, genellikle (I. zaman) Paleozoikin, yaklaşık olarak 320. milyon yaşındaki Devon devirlerine ait

ayrılmamış metamorfik seriler ile kristalize kalker (veya mermer) kültelerinden oluştuğu söylenebilir. Halen önemsiz ölçüde işletilen değerli ve çok zengin Mora mermer - kalker ocakları ile diğer taş - kireç ocakları bu en eski devrin büyük kıvrılmalarla yüzeye çıktığı kontakt noktalarıdır. Kargı kayası ve Karakise kayası diye bilinen som mermer masifler bu jeolojik oluşumların en belirli görünümleridir. I. Zaman Devan devrinin çok sağlam yapılı bu mermer masifinin hemen yanında ve bıçakla kesilmişcesine adeta onun içine giren bir diğer Devon devri metamorfik oluşumun asıl minerali ise Biotit (Siyah Mika)'dır. Biotit, ufak - parlak - siyah pullar halinde kolay ayrışan ve sularla kolayca taşınan özellikle olduğundan, ufak yan dereler dahi zamanla bu yumuşak fakat çok derin katları çok dar-derin vadiler halinde oymuş, yanı başındaki mermer kayaları şarjı yarlar halinde bırakmıştır.

Karakise Devretdibi yanderesinde bu durum çok bariz olarak görünmektedir. Karakise havzasının bir diğer özelliği de, Kargı'daki yükselteri oluşturan Doğu - Batı doğrultusundaki asıl tektonik kayma ve kıvrılmaların buna dik (Yani ; Güney - Kuzey doğrultusunda), Kızılırmak vadisi boyunca Çorum - Osmancık üzerinden gelen ikinci fay hattı ile kesiştiği yerde bulunmasıdır ki, yerinin bu jeolojik oluşumlar sırasında böyle önemli - köklü bir girişim noktası bulunuşu, bugün burada görülen en büyük erozyon - korozyon olaylarının asıl sebebi olsa gerekir. Kargı'da aşırı safhadaki erozyon afeti oluşlarının görüldüğü yerler (örneğin ; Beygircioğlu, Runkuş, Karakise, Karaboya, Saraycık ve Karacaoğlan) hep I. Zaman a ait aynı jeolojik fasiyesin (kat) esiridir.

I. Zaman'a ait katların, çoğunlukla, Kargı'nın içinden akan Kızılırmak'ın ve ilçenin Kuzeyindeki yükselteri teşkil etmekte olduğu ifade edilmiştir. Kuzeyde Kızılırmak'ın sol sahilini teşkil eden Paleosoike ait bu yükselterin doruklarında yine aynı zamana ait Serpantin kayalarda yer yer görülür. Biotit mineralinin kolay ve çabuk ayrışan verimli topraklar yapmasına karşılık (Yeşilköy, Halılar, Kargı taban arazileri), 430 milyon yaşında bulunmasına rağmen Serpantin çok zor ve geç ayrıştığından, genellikle çok verimsiz sığ-taşlı, fakir Litosol (iskelet) topraklar yapmışlardır. (Saraycık, Karacaoğlan köylerinin yamaç tarlaları).

Kuzeydeki yükselteride (II. Zaman) Mesozoik'e ait ve muhtemelen 130 milyon yaşında Kretase devrine ait katlar da yer almaktadır. Anakayası genellikle Gnays olan bu katlar açık renkli killi ve-

ya kumlu balçık toprakları yapmışlardır. (Haynaz ve Akkaya köyleri dolayları).

İlçenin Güneyindeki Köşdağ ve Adadağ yükseltilerinde ise (III. Zaman) Kenozik'ib Tersiyer devrine ait ve muhtemel 60 milyon yaşındaki Eosen oluşumları görülür. Adadağda volkanik Aglomeralar ile Köş dağındaki Fillit'ler çoğunluktadır. Bu ana kayaların yaptığı killi topraklar oldukça verimlidir.

Kargı ilçe Merkezi, III. Zamanın son devri olan Kuarterner'in en yeni Alüvyum formasyonu (15 bin yaşında) üzerinden bulunmaktadır. Bugüne kadar tarım sadece ovadaki Siyah Mikadan oluşan ve Kızılırmak'ın mili ile beslenen sulak tarlalara bağlı kalmış Kargı ilçesi için, ilçenin Kuzeyindeki yamaçta, kireççe zengin çok taşlı fakat çok derin olan bu Alüvyum formasyonunun balçık toprakları bir sulama çalışması ile değerlendirilebilecek en önemli bir tarım rezervi durumundadır.

b) Arazi durumu : Kargı ilçesinde akmakta olan Kızılırmak nehri ile Devrez çayı vadileri ile bunların arasında yükselen dağ ve tepelerle sıradağlar halinde uzanan yükseltilerin meydana getirdiği bir yörey içindedir.

Çorum İli hudutları içerisinde Kuzeye doğru akan Kızılırmak nehri Osmancık topraklarında Ovacık suyunu da içine alarak Kargı ilçesi topraklarına girer. Köş dağları Güneyinde çok sert bir dirsek yaparak yönünü Kuzey Doğuya çevirir. Bu dirsek noktasında Tosya'dan gelen Kargı topraklarında uzunluğu 12 Kilometre olan Devrez çayını da alarak, Kargı Merkez ilçesine çok az bir uzaklıkta 1 -1,5 Kilometre) Doğuya doğru yönelen Kızılırmak, Kargı Merkez düzlüğünü meydana getirerek, Kamil Bucağından gelen Avlağı deresini alır ve ilçe hudutları içerisinde 70 Kilometrelik bir mesafe kat eder.

İlçedeki ovalar Kızılırmak nehri ile Devrez çayı boyunca uzanan vadilerdeki ufak düzlükler halindedir. Bazı yerlere yükseltileri 270 ile 470 metre arasında değişmektedir. Bu ovalar Türkiye'nin en mümbit çeltik ovalarıdır.

Osmancık ilçesinde Kızılırmak vadisi boyunca uzanan Çal ve Ada dağları Kargı ilçesi sınırlarında da devam ederek Köş dağlarının Erenler tepesinde 2097 metre ile en yüksek noktaya ulaşır. Bundan sonra ilçede 1981 metre ile Türbe tepe, ilçenin hemen Kuzeyinde 1948 metre ile Tepelice dağı, 1889 metle Dursun Tepe en yüksek dağları ve tepeleri teşkil etmektedir.

c) İklim : Kargı ilçesi genellikle Karadeniz ardı iklim kuşağında bulunmaktadır. Fakat, Karadenize paralel iki dizi sıradağ üzerindeki arazisinin yükseklik farkları önemli iklim farkları da yaratmaktadır.

Kargı'da ölçülen ortalama yıllık yağış : 327,8 mm/m², yıllık ortalama ısısı ise 14,1 C dir. Rölatif nemin % 50 nin altına düştüğü en kurak yaz günlerinin sayısı, ilçe merkezinde yılda ortalama 156 gündür. Yani : 150 günlük devre mutlak kuraklık devresidir ve tarımsal ürünler (sulu tarım hariç) bu devreden önce mevsiminde düşen yağış miktarına bağlı kalır.

Kargı'da genellikle kışlar ılık - az yağışlı; yazlar ise sıcak - kuraktır iklim yönünden Adana'ya benzerlik gösterir. Pamuk yetiştirilebilir. Halen esas olarak çeltik ve bamyı yetiştirilmektedir. Turfanda sebzeçilik için de müsaittir.

Kargı ilçe Merkezinde denizden yaklaşık olarak 400 m. yükseklikte, 10 yıldır ölçülen meteorolojik değerlere göre, ilçenin iklimi (horntwait metoduna göre) bilimsel olarak : «Yarı kurak-Mezotermal - Okyanusal» (D-B₁S₂-b₄) şeklinde ifade edilebilir.

Fakat aynı gözlem sonuçlarının değişik yüksekliklere eksterpole edilmesiyle ve aynı metodla, denizden 600 m. yükseklikteki iklim: bilimsel olarak :

«Kurak - Yarı nemli - Mezotermal - Okyanusal»dır.

Denizden 1000 m. yükseklikte ise : Nemli - Mezotermal - Okyanusal»dır ki denizden 600 m. yukarlardan itibaren doğal Kızılcım: orman kalıntıların, 1000 m. den itibaren de doğal Karaçam ormanlarının görünmekte oluşu ve 1000 metrenin üzerindeki yükseltilerin de doğal olarak sık Karaçam - Sarıçam hatta Gökmar ormanları ile örtülü bulunuşu bu teorik iklim ifadesini doğrulamaktadır.

III — TARİHÇESİ :

Kargı Bizans devrinde bir iskân yeri idi. Fakat inkişafı Osmanlı devrine tesadüf eder. Söylentiye göre Yavuz Sultan Selim Çaldıran seferinden dönerken, Kumandanlarından Sinan Paşa da Kızılırmak vadisini takiben sazlık olan bu muntıkaya gelmiş, harpler de yararlı bir silah olarak kullanılan Kargı'nın hanı maddesini bı sazlıklarda bol miktarda bulunduğundan adı Kargı kalmıştır. Sinan Paşa İstanbul'a dönüşünde Babu-meşruhattan irade çıkartıp Kar-

gı'yı kaza salahiyetinde nahiye yapmıştır. O zamandan beri bazen Osmancık'a bazen Tosya'ya bağlı bir nahiye olarak idare edilmiş ve 1936 da da ilçe haline getirilmiştir. 1953 yılında da Kastamonu İlinden ayrılarak, Çorum İline bağlanmıştır.

İlçede Türk - İslâm devrinden önceki bir çok arkeolojik eserlerin kalıntılarına rastlamak mümkündür. Bunlardan Köprübaşı köyündeki Bizans mezarı önemlidir. Türk - İslam devrinin en önemli eserleri ise Hacıhamza Bucağında bulunmaktadır. Çünkü bugünkü Kargı bir köy iken Hacıhamza bir Bucak olarak bir çok veliahtlara konaklık etmiştir. Buradaki Menzil Hanı III. Ahmet zamanında inşa edilmiştir. Eskiden ilçe Merkezi olduğu söylenen bugünkü Uğuz köyü Camii de tarihi değeri haizdir.

IV — İDARİ TAKSİMATI VE NÜFUSU :

a) İlçe Merkezi ye köyleri ; 34 Yıllık bir maziye sahip olan Kargı ilçesinin ilçe Merkezinden başka bir Bucağı ve 57 köyü vardır. İlçe 5 Mahalleden müteşekkil olup, köyler dağınık mahallelerden ibarettir. 58 köy dağınık 64 maile ile beraber 122 yerleşim biriminden meydana gelmiştir.

b) Bucak Merkezi ve Köyleri : Kargı ilçesinin tek Bucağı olan Hacıhamza Kargı - Çorum kara yolu üzerinde olup, ilçeye uzaklığı 20 kilometredir. Bucağın 9 köyü vardır.

c) Nüfusu : 1965 sayımına göre :

	Kadın	Erkek	Toplam
İlçe Merkezi	1959	2002	3961
Bucak Merkezi	655	667	1322
Merkez Köyleri	12148	11181	23329
Bucak Köyleri	2087	2065	4152
Genel Toplam	16849	15915	32764

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere ilçenin nüfus toplamı 32764 olup, Kadın ve Erkek nüfusu hemen hemen birbirine eşit durumdadır. İlçe Merkezinde aileler teknik hiç ;bir çalışma olmadığı hal de doğum kontrolünü gayet iyi uygulamaktadır.

d) ilçe teşkilâtı kadrosu :

içişleri Teşkilâtı : a) ilçe teşkilâtı; Kaymakam, 1 Tahrirat Kâtibi, 1 Nüfus Memuru, 1 Nüfus Kâtibi, 1 şoför, 2 müstahdemdir.

Emniyet Teşkilâtı : 1 Komiser Vekili, 2 Polis ve 7 mahalle bekçisinden müteşekkildir.

Jandarma Teşkilâtı : 2 Astsubay, 5 Jandarma Uzman Çavuştur. Jandarma Uzman Çavuşlarından 33'ü Karakol Komutanlığı yapmaktadır. Köprübaşı, Kirazbaşı, Gölet ve Hacıhamza Bucağında Jandarma Karakolları vardır.,

b) Bucak Teşkilâtı : Bucak Müdürü, 1 Nüfus memuru, 1 müstahdemdir.

1 Jandarma Uzman Çavuşu Karakol Komutanlığı yapmaktadır.

Maliye Teşkilâtı : Malmüdürü, Muhasebe Memuru, 2 Vergi Memuru, 1 Vergi Memur Yardımcısı, 1 Vergi Tahsil Memuru, 2 Atlı Tahsildar, 1 Millî Emlâk Memuru, 1 Veznedar ve 1 Odacıdan müteşekkildir.

Millî Eğitim Teşkilâtı : a) Merkezde ; ilköğretim Müdürü, Müdür Yardımcısı, 15 Öğretmen, 1 Kâtip, 7 Müstahdemdir. Merkezde 3 ilkokul vardır. Ortaokulda : 1 Ortaokul Müdürü, 4 Öğretmen, 1 Kâtip ve 2 müstahdem vardır.

b) Köylerde : 105 Öğretmen vardır.

Sağlık Teşkilâtı : 1 Hükümet Tabibi, 1 Hemşire, 1 Belediye Ebesi, 4 Sağlık Memuru, 4 Ebe, 1 Şoför, 4 Hademe, 2 Hasta Bakıcı, 1 Ahçı'dır.

Tarım Teşkilâtı ; 1 Ziraat Teknisyeni, 2 Ziraat Öğretmeni, 2 Aşıcı ustası, 2 Makinisttir.

Veteriner Teşkilâtı : Veteriner Hekim bulunmayıp, 1 Hayvan Sağlık Memuru ve 1 Müstahdem vardır.

Diyanet işleri : Müftü, 1 Kâtip, 2 Maaşlı Kur'an Kursu öğreticisi, 7 İmam-Hatip 10 Müezzin-Kayyım, 12 İmam-Hatip vekili, 1 Odacıdır.

Adliye Teşkilâtı : Savcı, 3 Hakim, 1 Başkâtip, 1 İcra Memuru, 5 Zabıt Kâtibi, 1 Mübaşir, 2 Gardiyan, 2 Müstahdemdir.

Askerlik Şubesi Teşkilâtı : Personel Kıdemli Binbaşı, 1 Daktilo memurudur.

Orman Teşkilâtı : a) Orman İşletme Müdürlüğü : İşletme Müdürü, Bölge Şefi olan 3 Orman Mühendisi, Bölge Şefi görevini ifa eden 3 Orman Teknikeri, 1 Avukat, 1 Muhasebeci, 1 Başkâtip (Mümeyyiz),

1 Veznedar, 2 İmrarat Memuru, 1 Muhasip Mutemedi, 4 Kâtip Mutemed, 1 Mutemed, 1 Daktilo, 1 Santralci, 1 Hat bakıcı, 7 Ölçme kesim memuru, 5 Depo memuru, 18 Muhafaza memuru, 2 Şoför, 3 Depo bekçisi, 1 Gece bekçisi, 1 Hademe, 3 seyistir.

b) Toprak Muhafaza ve Mer'a Islahı Tatbikat Grup Müdürlüğü: Müdür, 1 Orman Mühendis Muavini, 1 Kâtip Mutemed ve 9 müstahdemdir.

Tapu Teşkilâtı : Tapu Sicil Memuru, 1 Kâtip ve 1 Müstahdemden ibarettir. Meteoroloji Memurluğu ; Biri Merkezde biri Bucakta olmak üzere

2 Meteoroloji Memuru vardır.

Çeltik Komisyonu : 1 Adet Çeltik Komisyonu Sekreterliği kadrosu vardır. Ve vekâleten idare edilmektedir.

MAHALLÎ İDARELER TEŞKİLÂTI :

Özel İdare Teşkilâtı ; Özel İdare Memuru, Köy Büro Memura, 2 Varidat Memuru, 1 Varidat Memur yardımcısı, 1 Tahsildar memur yardımcısı, 3 tahsildar ve 1 müstahdemden ibarettir.

Belediye Teşkilâtı ; Belediye Reisi, 1 Başkâtip, 2 Muhasip, 1 Fen Memuru, 1 Tahakkuk memuru, 2 Tahsildar, 2 Zabıta Memuru, 1 İtfaiye Amiri, 2 İtfaiye eri, 2 Makinist, 1 Hat Memuru, 1 Şoför, 6 Temizlik işçisi vardır.

PTT Müdürlüğü : PTT Müdürü, 1 Gişe Memuru, 3 Telefon Memuru, 1 Şube dağıtıcısı, 2 Yaya dağıtıcısı, 3 Köy dağıtıcısı ve 1 tesisatçıdır.

T.C. Ziraat Bankası : Müdür, Muhasebeci, Şef Muavini, Veznedar, 2 Gişe Memuru, Daktilograf, 3 müstahdemden ibarettir. Ziraat Bankası Tarım Kredi Kooperatifleri 3 Müdür, 2 Muhasebeci Muavini. 2 müstahdemdir.

Tekel Memurluğu : Ambar Memuru, Koruma Memuru ve Bekçidir.

Ziraat Odası : 1 Başkâtip (Veznedar) 1 Tahsildar, 1 Odacıdır.

V — EKONOMİK DURUM :

a) Genel Görünüş : Fay hatlarının üzerinde bulunan ilçe korkunç erozyon tahribatına maruzdur. Verimli araziler Kızılırmak nehri ile Devrez çayı kıyısındaki ovalardadır. İlçe köylerinde tam manasiyle kapalı bir ekonomi durumu hakimdir. Arazinin 4388 Hektarı kıraç tarla arazisidir. 487 Hektarı sulu, 280 Hektarı Bağ, 165 Hektarı Meyvalık, 50 Hektarı da sebze ekilir haldedir. İlçe halkının % 95'i Ziraatın çeşitli kolları ile uğraşır. İlçenin ana mahsulü Bamyadır. Ekilen arazi bakımından : 4600 Hektarında Hububat, 1314 hektarında. Çeltik, 400 Hektarında Baklagiller ve 400 hektara yakınında da sebze ziraati yapılır.

İlçe dahilinde hareketli mal ve hayvan alım satımı yoktur. Haftada bir gün kurulan Mal pazarı Panayır ve Çeltik satım zamanı hariç, diğer zamanlarda çok sönük geçmektedir.

b) Hayvancılık : İlçede övünülecek modern bir hayvancılık yapılmamasına rağmen çok dar olan otlakiye sahalarının fevkinde hayvancılık vardır. Fakir Orman içi dağ köyleri ancak kendi katıklarım temin edecek miktarda hayvan beslemektedir. Sığır ırkının % 95 i melez yerli kara sığır teşkil etmektedir. Koyun ise dağlıç ırkındandır.

1969 yılı itibariyle ilçedeki hayvan mevcudu aşağıda gösterilmiştir.

Koyun	Kıl keçi	Tif. Keçi	sığır	Manda	At	Katır	Merkep	Tavuk
48000	41000	6700	20000	6000	6800	5000	4500	18500

c) Aşıcılık : İlçede hayvancılık bakımından suni tohumlama büyük bir zaruret olmasına rağmen bu yapılamamakta aşım işleri ziraat odasındaki tek boğa ile sağlanmaktadır. Köylerde damızlık boğalar besleme güçlüğü nedeniyle bulunmamaktadır.

İlçede geniş çapta Antep fıstığı aşı çalışmaları yapılmaktadır. Karacaoğlan. Yeşilköy, Dereköy, Örencik köyleri ile Merkezde toplu

antep fıstığı sahaları mevcuttur. Her sene bu toplu sahalarda ve şahıs bahçelerinde aşıl原因an ağaçlara takılan göz sayısı 16 bini bulmaktadır.

d) Tarla ve bahçe tarımı : İlçe iklimi turfanda sebzeçiliğe çok elverişli olmasına, arazi durumu itibariyle bu yola gidilmesinde büyük bir zaruret olmasına rağmen, ilçede esaslı bir tarla ve bahçe tarımı yapılamamaktadır. Ekilen arazilerden senede 6300 ton hububat, 6800 ton çeltik, 700 ton patates, 45 ton fasulye, 45 ton domates, 40 ton bamya elde edilmektedir. Meyvacılık ve bağcılık arzu edilen neticeyi vermekten uzak görülmektedir. Erozyon tahribatına maruz olan yamaçların bağcılığın teşvikiyle aşınmasının önlenmesi ve iyi bir yan gelir kaynağının bulunması mümkün ise de halk alıştığından başka bir ziraat şeklini deneme hususunda hevesli görülmemektedir. İlçenin tek selektör makinasında her sene 40 tona yakın tohumluk temizlenmektedir.

e) Çeltik ekimi : İlçede çeltik ekimine çok rağbet edilmektedir. Anadolu'nun her yerinde Kargı çeltiğı müşteri celbetmektedir. İlçenin 58 köyünden 24 köyünde çeltik ekimi yapılmaktadır. Çeltik ekilen sahalarda Kızılırmak'ın kıyı erozyonunu önleyici teknik ve köklü tedbirler alınmadığından çeltik gayet pahalıya mal edilmekte ve çiftçinin gelirinin büyük bir kısmı bent işlerine harcanırken, her sene çok verimli binlerce dönüm arazi de Kızılırmak tarafından yutulmakta ve kemirilmektedir. Çiftçinin çeltiğini değerdendirici bir örgüt henüz kurulamamıştır.

f) Peynircilik : Türkiye'nin en meşhur Tulum peynirinin yapıldığı ilçede henüz bir pazarlama ve teşkilatlanma kurulamamıştır. Kargı peynirinin bir iki kiloluk tulumlar içersine doldurulan peynirinin namı büyük şehirleri çoktan almıştır. Hayvancılığın modern bir şekilde yapılamaması, süt veriminin düşük olması bu yönden bir kalkınmayı engelleyici tek ve en -büyük sebep olarak görülmektedir.

g) Orman durumu : 109843 Hektarlık bir sahayı içersine alan Orman işletme Müdürlüğünün görev bölgesinde 22313,33 hektar iyi koni, 20665,21 hektar bozuk koru ve 12501,99 hektar bozuk baltalık olmak üzere cem'an 55480,53 hektarlık bir orman sahası bulunmaktadır. Bölgenin en sık ve istihsalı en yüksek ormanlarını bağrında taşıyan, Kargı ilçesinde 17203 M3. Çam tomruk, 699 M3 Göknar tomruk, 326 M3. Çam tel direk, 1147 M3 Çam maden direğı, 27 M3. Göknar maden direğı emval ve 14335 Ster de karışık odun istihsal edilmektedir.

Kargı ovasını ve Kızılırmak vadisinin Kuzey yamaçlarını sel afetinden korumak amacıyla 961 yılında kurulan 10 bin hektarlık bir çalışma sahasını içine alan Erozyon Grup Müdürlüğüne bugüne kadar 3400 Hektar yamaç arazide ağaçlama çalışması yapılmış ve Erozyona karşı tedbir alınmışsa da geri kalan 6600 Hektarlık sahada köylünün çalışmaları engellemesi nedeniyle çalışma yapılamamaktadır.

j) Ticari Faaliyet : Kargı ilçesinde haftada bir gün kurulan mal ve hayvan pazarı oldukça sönük geçmektedir. Ticari faaliyetler Ekim ayı sonu ile Kasım ayı başlarında kurulan panayır mevsiminde ve çeltik satım zamanlarında büyük bir canlılık göstermektedir. İlçeden İstanbul'a haftada bir kaç gün otobüs seferi yapılmaktadır. İlçedeki 3 çeltik fabrikası faaliyetine her an devam etmektedir. Otelleri' ve lokantaları civar kazalarla mukayese edilmeyecek kadar güzel ve modern yapıdadır. İlçede Toprak Mahsulleri Ofisince çeltik alımı ve buğday satımı (İstihsal edilen buğday ihtiyacın yansını dahi karşılamamaktadır.) Bürosunun kurulmasında zaruret vardır.

VI — SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUM:

34 yıldan beri aralıksız olarak ilçe sıfatını taşıyan Kargı 1943 yılında şiddetli bir depremin beşiği ve merkezi olmanın acısını bugün modern ve gelişmiş bir ilçe olarak hafifletmektedir. İlçe Merkezinin imâr durumu estetik ve plan bakımından nadir bulunacak güzelliktir. Halk gayet güzel binalar yapmak hususunda birbiriyle yarışmaktadır.

Halkının tamamı saf Türk'tür. Giyiniş tarzı oldukça ileri seviyededir. Dağ köylerindeki kadın kıyafetleri ilçe Merkezinden biraz farklı olup, başlarına penezli taç giymektedirler. Halk dini duygularına çok bağlıdır. Evlenme düğünleri beş gün sürmekte, başlık müessesesi bütün ağırlığı ile devam ettiğinden, düğünler halk için tam bir yıkım olmaktadır. İlçede okuma oranı çok düşük olmasına rağmen sanat hiç denecek kadar azdır. Sanatkârlar parmakla sayılacak sayıdadır. İş sahasının darlığı nedeniyle gençler büyük şehirlerde iş aramakta, okuma oranı düşük olduğundan, ancak odacılık ve hademelik gibi işler bulmaktadır. Bilhassa orman içi köylerin kalkınabilmesi bakımından ağaç oyma ve el işi sanat kurslarının açılmasında mutlak bir mecburiyet vardır.

VI — SAĞLIK DURUMU:

İlçede 10 yataklı bir Sağlık Merkezi mevcut olup, ihtiyaca yetmediğinden, 20 yataklı bir ek inşaat yapılması için halk gayretlerini ve olanaklarını bir araya getirerek, bir Dernek kurmuştur. Hastaların çok uzak olan İl Merkezlerine naklindeki zorluğu bilen ilçe halici Derneğe bugüne kadar 55 bin lira ;bir yardımda bulunmuştur. Sağlık Merkezi bugünkü haliyle halkın acil sağlık hizmetlerini karşılamaktan uzaktır.

İlçe köylerinde kayıtlı 18 frengili vardır. Bunlarla mücadele titizlikle yürütülmekte olup, tedavisini ikmal edenler ihraç edilmektedir. ilçede ayrıca 3 adet Lepralı (Cüzzamlı) hasta vardır.

Verem hastalığı ilçe Merkezine uzak olan ve mahrumiyet içerisinde bulunan orman içi dağ köylerinde daha çoktur, ilçede Trahomlu ve sıtmalı hasta yoktur. Grip, Suçiçeği, Kızamık hastalıkları andemik olarak görülmüştür. B.C.G. aşı kampanyası 1969 yılı içerisinde köylere kadar ulaşmıştır.

Köylerdeki ey inşaat tarzları ve mahalli lağım teşkilatları bilhassa dağ köylerinde bir çok hastalığı yaratacak tarzda yapılmaktadır. Buralarda halkın iyi beslenememesi de hastalıklara sebebiyet vermektedir.

VIII — MALÎ DURUM :

31/12/1969 yılı sonu itibariyle İlçe Mal Saymanlığının Haliye Tahakkuku 854.327,32 Liradır. Sabıkası 15.610,92 Liradır. Tahsilatı ise Haliye olarak 834.667,38, sabık tahsilatı ise 10.940,42 Liradır.

IX — BAYINDIRLIK VE İMAR DURUMU :

Bağlı olduğu Çorum Hine 127 Kilometrelik mesafede körfez bit1 ilçe olan Kargı, ya Kamu ve Özel Sektör olarak büyük ve sabit yatırımlar yapılmamaktadır. İlçe Merkezinde 3 ilkokul mevcut olup, Ortaokul ihtiyacı karşılamadığından, yenisinin yapılması için ön çalışmalar hızlanmaktadır. PTT Binası 1969 yılı içerisinde yapılmıştır. İlçe Merkezinde Derneklerce yapılmış Ortaokul Pansiyonu ile Kur'an Kursu binaları vardır. Özel yatırımlar olarak bilhassa mesken ve

dükkanların gün ve gün çoğaldığı, otellerin ise dikkatleri daha çok çektiği görülmektedir. Bunlar modern bir imar planına sahip olan ilçeyi daha da güzelleştirmektedir.

X — MAHALLÎ HİZMETLER :

Belediye Hizmetleri : Belediye hudutları içerisinde sosyal ve medeni ihtiyaçları karşılayacak tesisler ve imkânlar yaratıldığı gibi ana caddelerinin büyük bir çoğu beton ile kaplanmıştır. İlçe Merkezinde gayet güzel bir park yapılmış olmasına rağmen, çeltik tarlalarına yakınlığı ve yaz aylarında sivrisineklerin pek çoğalması nedeniyle, istifade edilememektedir. Yapılan yüzme havuzu da su teşkilâtının ve tahliye kanalının inşasındaki bir hatadan dolayı kullanılamamaktadır. İlçede Belediyeye ait gayet bakımlı bir erkek bir de kadın hamamı vardır. Ayrıca 1 oteli, 1 sineması 3 lokantası ve 45 dükkanı kiradadır. İlçede elektrik 2 dizel motoru vasıtasıyla günün 24 saatinde yanmaktadır. Yüksek gerilim hattından elektrik verilmesi için ihaleler Etibankça yapılmıştır. Ticarethane ve meskenler ve küçük sanayi 75, resmi daire ile ibadethaneler ise elektriğin kilvatını 63 kuruştan yakmaktadır.

İlçenin su durumunun düzeltilebilmesi için, isale hattının ve şehir içi su şebekesinin tanzimi iller Bankası'na ele alınmış olup, 1970 yılında sonuçlandırılması için çalışılmaktadır. Şehre daha modern bir görünüş verebilmek amacıyla, oto park yapımı da hızlandırılmıştır. Belediyenin mezbahası ve şehir dışında bir gazhanesi vardır. İlçe mezarlığı ihata duvarı ile çevrilidir.

Belediyenin 3 yıllık bütçe durumu aşağıya çıkarılmıştır ;

Yılı	Bütçesi	Gelir	Gider
1967	654.500,00	472.543,79	496.357,61
1968	593.560,00	581.389,05	549.887,80
1969	627.560,00	475.443,48	535.034,23

Elektrik işletmesinin bütçe durumu ise şöyledir ;

Yılı	Bütçesi	Gelir	Gider
1967	280.000,00	141.493,40	114.834,41
1968	365.000,00	238.442,61	271.956,88
1969	343.500,00	189.470,62	195.593,10

Bunlardan başka Belediyenin geniş çeltik arazileri vardır, ihtiyaç sahibi çiftçiye kiraya verilmek suretiyle işletilmektedir.

Özel idare Hizmetleri ; Özel İdare belli başlı bir kaynağa sahip değildir. Bir hizmet binası olmayıp, Hükümet binasında ayrılan odalarda hizmet görmektedir. Üç yıllık tahakkuk, tahsilat ve bakaya durumu aşağıda gösterilmiştir.

Yılı	Tahakkuk	Tahsilat	Bakaya	Oran
1967	355.912,16	344.779,66	11.132,50	% 99
1968	340.816,97	237.965,69	2.543,39	% 99
1969	312.632,84	310.036,32	2.596,54	% 99

idare yukarıda sıralanan gelirlerle görevlilerin maaş ve ücretlerini ödediği gibi, ilçemiz Ziraat Teknisyenliğinde istihdam edilip, Özel İdare veznesinden ücret alan 2 aşıcı ustası, 8 ilkokul hademesi ve 7 çarşı bekçisinin ücretleri muntazaman ödediği gibi, 75 bin liralık bir irsalatı da İl Özel İdare Müdürlüğüne göndermektedir.

XI — MİLLİ EĞİTİM HİZMETLERİ :

Kargı ilçesinin 58 köyü olup, 64 yerleşim biriminde ilkokul bulunmaktadır. Bunun nedeni köylerin bir çok dağınık mahallelerden mi teşekkül oluşundandır. Dereköy ve Akçakise köyleri hariç diğer bütün köylerde okul bulunmaktadır. Bu iki köyde de okul yapılmasını zorunlu kılan sebep yoktur. Çünkü yakınlarındaki okullar bu köylere 500 metrelik bir mesafededir.

Tedrisat yapılan 56 köyden 15 inde geçici binalarda öğretim yapılmaktadır. Okullardaki öğrenim durumu şöyledir :

Yeri	Kız	Erkek	Toplamı
Merkez Okulları	273	286	559
Köy Okullarında	1694	2004	3698
Genel Toplam	1967	2290	4257 Öğrenci bulunmaktadır.

Sinanözü, Günyazı, Bayat, Çeltiközü, Saraycık ve Çukuraluç köylerinde ise halk dersaneleri faaliyetlerini devam ettirmektedir. İlçemiz merkezinde 1, Dereköy köyünde 1 ve Avşar köyünde 1 olmak üzere cem'an 3 adet gezici biçki dikiş kursu bulunmaktadır. İlçe merkezinde Sanayi Bakanlığınca dokumacılık kursu da açılmıştır.

XII — ULAŞTIRMA HİZMETLERİ :

Çorum - Kargı ve Kargı - Durağan kara yolu üzerindeki köyler dışında kalan 38 köyde ulaşım imkân veren bir yol yoktur. Bilhassa köylerinde patika yolları takiben köylere ulaşmak mümkün olup, kış aylarında ilçe ile irtibatlarını 4 ay devamlı olarak kaybetmektedirler. İlçenin en önemli problemini köy yolları meselesi teşkil etmektedir. 1969 yılına kadar Devlet Teşkilâtınca ancak 3 Kilometrelük köy yolu yapılmışken, 1969 yılında Y.S.E. tarafından 10 kilometrelük köy yolu standartlara uygun olarak açılmıştır.

Köy yolları problemini çözümlmek amacıyla ilçede köy yolları yapım, bakım ve köye hizmetler götürme birliği adı altında bir Birlik kurularak AİDE yardımından bir adet grayder alınmıştır. Birlik kanalı ile problemin çözümlenmesine çalışılmaktadır.

İlçenin hemen çıkış noktasındaki Karaçay problemi yağışlı günlerde bir dert halini almakta ve karayolundan ulaşım günlerce aksamaktadır. İlçenin 58 köyünden 56 sında faal telefon mevcuttur. Bayat ve Sünlük köylerinin telefon direkleri de dikilmiş olup, yolların açılmasıyla hatları da çekilerek telefonsuz köy kalmamış olacaktır.

XIII — ASAYİŞ DURUMU :

İlçenin asayiş durumu iyidir. Hemen hemen hırsızlık vakasına hiç rastlanmamaktadır. Adliyevi işgal eden suçların başında orman suçları gelmektedir. 1969 yılı içinde ilçede 1 katil, 1 zorla ırza geçme ve 8 adet kasten muhtelif yangın olayı olmak üzere 10 adet asayişe müessir olay zuhur etmiştir.

XIV — TURİZM DURUMU :

İlçede turist celbedecek değerde tarihi anıtlar ve eserler çok kıt olduğundan yerli ve yabancı turist akımı yoktur.

Köprübaşı köyündeki Bizans Mezarı, Hacıhamza kalesi ve Menzil hanı, Uğuz Camii ve İlçe Merkezindeki Mihrihatun Camii ile hamam eski zaman kalıntılarının belli başlılarını teşkil etmektedir.

İlçe bilhassa ormanlık kısımlarda tabii güzelliklerle doludur. İlçenin tek mesire yeri Abdullah yaylasıdır. Burada Orman İşletme Müdürlüğünce yapılan tesisler her türlü rahatı sağlayacak yeterlidir.

Eskiden bütün çevrenin panayır merkezi olan Kargı yaylasındaki Avın - Oyun pazarında, İmâr Müdürlüğünce 1970 yılında dinlenme evleri kurulmak üzere projeler hazırlanmıştır. Yazın Adana bölgesinin sıcaklığını yaşayan ilçe bu tesislerin kurulması ile biraz daha cazip hale gelecektir. Belediyece de bu yaylada konutlar yapılması düşünülmektedir.

Av hayvanlarından keklikte oldukça zengindir. Orman içlerinde yırtıcı hayvanlara da rastlanmaktadır.

XV — İLÇENİN KALKINMA VE GELİŞME ÇARELERİ :

Kargı'nın ekonomik yönden kalkınması ürünlerinin değerlendirilmesine ve bazı sorunların çözümlenmesine bağlı bulunmaktadır.

127 kilometrelik bir yolla, ili olan Çorum'a bağlıdır. Körfez ve ile uzak bir ilçe olmasının yanında karayolu kolay ulaşım imkân veren bir bakımdan çok uzaktır. Bilhassa Karaçayın yağışlı mevsimlerde çok taşması, karayolunun bozması nedeniyle ulaşım daha da güçleşmektedir. Biran evvel Karaçay üzerinde geçiş imkân veren köprülerin yapılması lâzımdır.

İstanbul ve Samsun arasında açılması düşünülen karayolunun ilçeden geçmesi gerçekleşirse, ilçe bir kat daha gelişeceği ve büyüyeceği gibi, yolcularda istedikleri rahatlıktaki otel ve tesislerden faydalanmış olacaktır.

Çok zengin mermer yatakları bulunan Kargı'da bunları işleyecek fabrikaların kurulması işsizliği ve fakirliği de önleyeceği gibi zengin yataklar Türkiye'nin kalkınma çabalarına da yardımcı olacaktır. Zira mermer yatakları ve cinsleri yabancı uzman ve müteşebbislerin ilgilerini çekecek zenginlik ve desenedir.

Arazisinin % 51 i ormanlarla kaplı ilçede Ağaç Sanayiinin kurulmasını gerektirecek miktarda ham madde ve kurulmağa müsait saha fazlasıyla mevcut olduğu gibi Kızılırmak'tan istifade gibi bir avantaj da mevcuttur.

Arazisi çok dar olan orman içi köylerin kalkınabilmesi ve atıl iş gücünün harekete geçirilerek müstehlik durumundan kurtarılabilmesi için oyma ve ağaç el işi sanat kurslarının açılması zorunludur.

Kızılırmak kıyı erozyonunu önlemek için kurulan kooperatife devletçe teknik ve araç yardımı yapılması halinde dönümü 10 -15 bin lira olan binlerce dönüm arazi kurtarılmış olacaktır.

Peynirciliğin gelişmesi bakımından fabrika kurulmasında ve pazarlama ve teşkilâtlanma yoluna gidilmesinde büyük yarar vardır.

Büyük yatırımları gerektiren bu sorunların ötesinde halkın iklimi çok müsait olan ilçede turfanda sebzeciliğe yönelmesinde, erozyon tedbirlerine ilgi göstermesinde boş yamaçlarda bağcılığa önem vermesinde ilçenin kalkınması ve arazi aşınmasının önlenmesi bakımından mutlak zaruret vardır.

Senenin bir çok aylarında boş kalan halkın yan gelir kaynağını artırıcı meyvacılık, halıcılık ve dokumacılığın geliştirilmesi halinde Kargı'nın örnek bir ilçe olabileceğini ifade etmek hakikatin bir ifadesi olur.

BİBLİYOGRAFYA

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI HİZMET VE TEŞKİLÂTINI YENİDEN DÜZENLEME PROJESİ (İÇ - DÜZEN İDARESİ YAYINLARI

Düzenleyen

Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN

Giriş:

1966 yılında hazırlanan İÇİŞLERİ. BAKANLIĞI HİZMET VE TEŞKİLÂTINI YENİDEN DÜZENLEME PROJESİ gereğince Bakanlığımız bünyesinde dört yıldır devam eden bir araştırma ve bir araştırma sonunda baskı veya teksir yoluyla yapılmış büyük bir yayın faaliyeti süregelmektedir.

Sessiz sedasız yürütülen bu önemli çalışmaların tanıtılması gayesini güden bu yazımızda, I. GENEL KONULAR; II. İL GENEL İDARESİ; III. NÜFUS HİZMETLERİ; IV. ZABITA HİZMETLERİ;

V. MAHALLÎ İDARE HİZMETLERİ; VI. DANIŞMA BİRİMLERİ VE YARDIMCI BİRİMLER; VII. DOKÜMANTASYON yayınları başlıkları altında konuyu ele alacak; bugüne kadar yayınlanan 50 raporun 43'ünün muhtevasını gözönüne koyacağız (*).

I. GENEL KONULAR :

- I) İÇİŞLERİ BAKANLIĞINDA YENİDEN DÜZENLEME ÇALIŞMALARI, Hazırlayan; Proje Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı İç - Düzen Yayınları, No. 1, Gürsoy Matbaası, 1968 Ankara.

İç - Düzen Proje çalışmalarının içeriğini gün ışığına çıkarmak maksadiyle yayınlanan 59 sayfalık bu risalenin ilk sayfelerinde ölümsüz Atatürk'ün, «İdareciler, bütün Türk Ulusu'nun tam anlamıyla millet olmasını isteyen, onunla en modern bir Türk Devleti kurmak için insanlık fedakârlıklarının hiçbirisini esirgemeyen, kültür, idare, intizam ve Devlet anlamlarını en son ilmi telâkkilere göre tebellür ettirmeğe çalışmış ve çalışan arkadaşlarımdır.» ibaresi sunulduktan sonra; İçişleri Bakanı Sayın Dr. Faruk Sükan'ın önsözü ve bir giriş

bölümünü izleyerek; I. bölümde «Esaslar» başlığı altında «Araştırmanın maksadı, sınırı ve yeniden düzenleme ve araştırma yapmayı gerektiren nedenler» anlatılmakta; II. bölümde, «Çalışmalar» başlığı altında «Hazırlık Çalışmaları», «Taşra Çalışmaları», «Merkez Çalışmaları», Araştırmada Uygulanan Metod», «Araştırmayı Yürüten Teşkilât ve Ekipler İtibariyle Yapılan Çalışmalar» ve «Bundan Sonra Yapılacak İşler» başlıkları altında açıklamalar yapılmakta; «Sonuç» bölümünde araştırmanın ereklere varmada ve olumlu ilişkiler kurmadaki başarısı çözümlenmekte ve araştırmayı tehlikeye sokabilecek hususlardan ne yolda kaçınılabileceği ortaya konmaktadır.

Kitapta yapılan açıklamalardan projenin gerçekleştirilmesi bakımından bir Yönetim Kurulu'na bağlı bulunan Proje Müdürlüğünden gayri, Koordinasyon Kurulu. Proje Danışmanlığı, Özel Etüd ve Dokümantasyon, Dış Ülkelerde İnceleme ve Araştırma ekiplerinden oluşan örgütlenme içinde araştırma gruplarının, a) İl Genel İdareci; b) Zabıta; c) Nüfus; d) Sivil Savunma; e) Mahallî İdareler (özel idare, belediye, köy ve toplum kalkınması) ; f) Personel; g) Levazım, Kâğıt İşleri ve diğer yardımcı birimler; h) Bakanlık Makamı ve Danışma birimleri üzerinde araştırmalar yaptıkları anlaşılmaktadır.

2) İDARÎ REFORM AÇISINDAN DEĞİŞEN ŞARTLAR, (Teksir), Araştırmacı: Halis Gerdaneri, Nisan 1970, Ankara

101 sahife tutan raporda, Proje Müdürünün İç - Dış çalışmalarına dair ön sözünden sonra, kısa bir giriş bölümünü izleyerek, 8 bölümde, «Tarihe Dayalı Geleneklerimiz ve İdarî Reform», «Devletin Görevlerinde Meydana Gelen Gelişmeler», «Siyasî Gelişmeler», «Ekonomik Gelişme», «Sosyal Gelişme», «Teknolojik İlerleme», «Bilimsel Araştırma ve Araştırma Metodlarında Meydana Gelen Gelişmeler», «Teşkilât, Usûl ve Personel Sorunları» İncelenmekte; «Sonuç» bölümünde, «Türkiye, dünyadaki değişmelere paralel olarak değişmektedir. Türkiye'nin az gelişmiş ve kalkınma, çabası içinde olan bir ülke olması sebebiyle değişmeler normalden fazla bir hızla, gelişme göstermektedir. Türk idaresi de, bu değişmelere paralel olarak gelişmektedir. Ancak idaredaki bu gelişmelerin, bir tetkike ve araştırmaya müstenit ve rasyonel bir gelişme olduğunu söyleyemeyiz. Bunun aksini iddia etmek daha doğrudur. Kaldı ki, İdaremiz gelişmeleri izlemekte başarılı değildir ve değişen şartların daima gerisinde kaldığı görülmektedir. Türk idaresinin bu zaafının, kalkınmamızı da olumsuz yönde etkilediği şüphesizdir.

«İdareyi değişen şartlara uydurma zarureti, kat'iyetle kendini hissettirmektedir. Bu zarurete ancak İdarî reform çalışmaları ile cevap verilebilir» görüşü ileri sürölmektedir.

II. İL GENEL İDARESİ :

3) İL GENEL İDARESİ VE PLÂNLİ KALKINMA, Yazan : Seyfettin Nalis, İç - Düzen Yayınları : 2,1.970 Ankara.

İçişleri Bakanı Sayın Haldun Menteşeoğlu'nun bir sunuşunu izleyerek İç - Düzen çalışmalarının içeriğini ve yöntemlerini açıklayan bir önsözle çözüm yollarının 40 kalemde özetlenmesinden sonra; kitapta, araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemini belirten bir önsözü izleyerek; dört bölüm «Plânlama», «Türkiye'de Plânlama», «İllerde Plânlama Görevleri ve Uygulama», «Sorunlar ve Çözüm Yolları» başlıkları altında konu derinlemesine İncelenmekte; sonuç bölümünde, 1961 Anayasası ile plânlı kalkınma dönemine girmiş olan Türkiye'de, bu bakımdan vali ve kaymakamlara düşen önemli görevlerin üzerinde durulmakta; «bütöncü» bir niteliği olan Türk Plancılığında kopma eyilimlerinin psikolojik tersiliğine işaret olunmakta; plânlı dönemde il genel idaresini çok yakından ilgilendiren bütöün bu sorunlara çözüm ararken, başlıca kaygısı yurd gerçeklerini, yurd ihtiyaç ve olanaklarını gözden kaçırmamak olan raporun yazarı, savunduğu görüşlerin ve önerdiği tedbirlerin değişmez, kesin çözüm yolları olduğu iddiasını taşımamakla beraber; raporda dile gelen sorunların, tüm aydınların üzerinde durmaları gereken temel sorunlar olduğu inancını yeniden ortaya koymaktadır.

Ekleriyle birlikte 245 sahife tutan kitap, ayrıca üzerinde durulmağa değer bir nitelikte olup Dergimizin gelecek sayılarında daha köklü bir şekilde eleştirilecektir.

4) BUCAK İDARESİ ÜZERİNDE BİR ARAşTIRMA, (Teksir), Araştırıcı: M. Necat ELDİM, Nisan 1969, Ankara.

Bucak müdürlerine yürürlökteki mevzuatla verilen 231 görevi tatad eden 36 sahifelik eki hariç; 94 sahife tutan raporda; araştırmanın amacı, kapsamı, yöntemi ve kaynaklarının açıklandığı bir giriş bölümünü izleyen sekiz bölümde; «Hukukî Dayanak, Tarihçe ve Amaç», «Görevler», «Teşkilât», «İş Yüğü», «Personel», «Bucaklarda Hizmet Koordinasyonu ve Halkla İlişkiler», «Bucakların Haberleş-

nie Durum ve Kaynakları», «Kaynaklar» başlıkları altında konu incelenmekte; «Tahlil ve Düşünceler - Problemler ve Çözüm Yolları» başlıklı 35 sahifelik sonuncu bölümde de önerilerde bulunmaktadır.

5) VALİLİK YARDIMCI BÜROLARI KURULUŞ VE GÖREVLERİ, (Teksir), Araştırmacı Kemal Doğrusöz, Ocak 1970 Ankara.

Araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemini açıklayan giriş bölümünü izleyerek, raporda, konu, «Valilik Yardımcı Bürolarının Türleri, ve Görevleri», «Büro işlerinde Bağlılık ve Sorumluluk», «Valilik Adına Gelen Evrak Havale ve Dağıtım İşleri», başlıklarını taşıyan dört bölümde incelenmekte, bunları takiben beşinci bölümde tavsiyelerin özeti verilmektedir.

78 sahife tutan raporun, son yedi sahifesi çeşitli formüller örneklerine tahsis edilmiştir.

6) İL VE İLÇELERDEKİ İDARE KURULUŞLARININ DIŞ KANALLARI ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA, (Teksir), Araştırmacı; Kemal Doğrusöz, Ekim 1969, Ankara.

Raporda, giriş bölümünü izleyerek dört bölüm halinde «Hukukî Dayanak ve Amacı», Yazışma Kanalları», «Muhabere Evrakına İmza Yetkisinin Devri», «Tavsiyelerin Özeti» başlıkları altında konu incelenmekte; özellikle yetki devri üzerinde olumlu tavsiyelerde bulunmaktadır.

Rapor 95 sahife olup ayrıca 11 sahife İlk ek bölümü vardır.

7) MERKEZ İLÇE YÖNETİMİ, (Teksir), Aratırım: Ahmet Şensoy, Haziran 1969, Ankara.

Kısa bir girişten sonra, «Mevcut Durum» ve «Tahlil ve Düşünceler» arabaşlıkları altında 42 sahifede incelenen konu, merkez ilçesi yönetimi sorununu derli toplu şekilde tahlil etmekte; ortaya çıkabilecek sorunlara çözüm yolları önermektedir.

III. NÜFUS HİZMETLERİ :

8) NÜFUS HİZMETLERİ ARAŞTIRMA RAPORU, H cilt, (Teksir), Araştırmacı: Sadrettin Sürbehan, Mart 1970, Ankara.

Sayın İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu'nun bir önsözü ile sunulan rapor; 431 sahife olup 26 adet ekiyle birlikte derli toplu bir araştırma ürünüdür.

Halka en yakın hizmetlerden biri olan Nüfus Hizmetlerinin radikal bir şekilde yeniden düzenlenmesi hakkında tedbirler getiren rapor: I. Mevzuat ve İdarî Metinlere Göre Amaç; II. Görevler: A) Merkez Teşkilâtının Görevleri; B) Taşra Görevleri; III. Teşkilatlanma; IV. Yetki ve Sorumluluk: A) Yetki, B) Yetki Devri, C) Sorumluluk; V. Koordinasyon; VI. Kontrol; VII. Haberleşme; VIII. Personel; IX. Kaynaklar; X. Ekler bölümlerini kapsamaktadır.

IV. ZABITA HİZMETTEKİ :

- 9) ADLÎ ZABITA GÖREVLERİ (Ekip Raporu), (Teksir), Hazırlayan : Alâettin Öskiper, Ankara. 1970

Çeşitli zabita hizmetlerini inceleme çalışmalarının 3. bölümünü tenkil eden rapor, 254 sahife olup 6 sahifelik ek bölümü vardır.

Zabitanın adlî görevlerinin geniş tahlile tabi tutulduğu raporda giriş bölümü mahiyetinde olmak üzere zabitanın adlî görevlerine genel bir bakış fırlatıldıktan sonra; dört bölüm halinde: «Adlî Makamlar Adına Yapılan Görevler», «Adlî Makamlara Yardım edici Görevler», İdarî - Adlî Görevler» ve «İdarî ve Adlî Görevlerin İcrası İçin Zabıtaya Verilen Yetkiler» konuları incelenmektedir; ayrıca varılan sonuçlara göre 68 tavsiyede bulunularak, bu tavsiyeler özet halinde sunulmaktadır.

- 10) GAYRİMENKUL ZİLYETLİĞİNİN VALİ VE KAYMAKAMLARCA KORUNMASI, (Teksir), Araştırmacı : Alâettin Öskiper - Ahmet Şensoy; Raportör; Ziya Çöker. Mayıs 1969, Ankara.

Araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemini açıklayan giriş bölümünü izleyerek; raporun I. bölümünde «Mevcut Durum» başlığı altında : «Görevin Hukukî Dayanağı», «Görevi Yapan Teşkilât ve Personel», «İş Yüğü», «Uygulama», «Diğer Araştırmalarda Konu ile İlgili Olarak Getirilen Sonuçlar» arabaşlıklarıyla; II. bölümünde, «Tahlil ve Düşünceler» başlığı altında : «Hukukî Problemler», «Personelle İlgili Problemler», «Kanunun Uygulama Alanı ve Şumûliyle İlgili Problemler» arabaşlıklarıyla konu incelemeye tabi tutulmakta; III. bölümünde «Hukukî Metinler» başlığı altında : «Taşınmaz Mallara Vukubulacak Tecavüz ve Müdahalelerin Valilik veya Kaymakamlıklarla Defî Hakkında Kanun Tasarısı», «Taşınmaz Mallara Vukubula-

cak Tecavüzlerin Def'i Hakkında Kanun Gerekeçesi» ve «Taşınmaz Mallara Vukubulacak Tecavüz ve Müdahalelerin Valilik veya Kaymakamlıklarca Def'i Hakkındaki Kanunun Uygulama Esaslarını Gösterir Yönetmelik» in taslakları yer almakta; bunları izleyerek: düzenlenecek belgelere ilişkin örnekler, araştırma yapılan il ve ilçelerle araştırmada gözönünde tutulan yayınların birer listesi verilmektedir. Oldukça geniş fekleri hariç 167 sahife) tutulan rapor, konuya, büyük bir aydınlık getirmekte; tam bir yeniden düzenlemenin bütün öğelerini vermektedir.

- 11) İDARE VE ZABITANIN GREV VE LOKAVT UYGULAMASINDA GÖREV VE YETKİLERİ HAKKINDA ÖN - RAPOR, (Teksir), Araştırmacılar; Ziya Çöker, Alâettin Öskiper, Cengiz Bayyurdoğlu. Kasım 1969, Ankara.

Raporda, giriş bölümünü izleyerek, konu, iki ana bölüm halinde: «Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununda İdare ve Zabıtaya Düşen Görevler» ve «Kamu Düzeninin, Güvenlik ve Huzurun Bozulmasına Yolaçan, Böylece Dolaylı ve Dolaysız Olarak İdare ve Zabitanın Görevlerini Etkileyen Diğer Konular» başlıkları altında İncelenmekte; özellikle ikinci bölümde, konu, oldukça geniş biçimde tahlil edilmekte; ortaya çıkan sorunlara çözüm yolları önerilmektedir.

Rapor, 61 sahiledir.

V. MAHALLÎ İDARE HİZMETLERİ :

- 12) MAHALLÎ İDARELERİN TURİZM GÖREVLERİ, (Teksir), Araştırmacı: B. Cahit Bayar. Ankara, 1970.

90 sahifeden ibaret olan raporda, araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemlerini ortaya koyan ve «konu hakkında genel izahat» başlığını taşıyan bir giriş bölümünden sonra; II. bölümde «Görevlerin Hukukî Dayanakları», III. bölümde «Görevlerin Genel Tanımı» başlıklarıyla konu İncelenmekte; «Mahallî İdarelerin Turizm Görevleri» başlıklı TV. bölümde ise, «Turistik Amaçlarla İlgili Görevler», «Turistik Faaliyetler», «Mahallî İdarelerin Turizme Etkili Hizmetleri - Turizm Görevlerinin Özeti ve Tavsiyeler» arabaşlıklarıyla konuya açıklık getirilmekte; «İlişkiler» başlığını taşıyan V. bölümde ise, bu ilişkiler: «İl, İlçe ve Bucak Düzeyinde İlişkiler», «Turizm ve Tanır-

ma Bakanlığı ile ilişkiler» ve «Özel Kişilerle Vâkı İlişkiler» arabaşlıkları altında incelenmektedir.

Bunları izleyen bölümler; «Belediyelerin Turizm Harcamaları», «Teşkilât ve «Tavsiyelerin Genel Özeti» başlıklarını taşımaktadır.

13) ÖZEL İDARELERİN KÖY YOLU YAPMA GÖREVİ, (Teksir),
Araştırmacı: Ahmet Başsoy, Mart 1969, Ankara.

İç - Düzen tarafından 11 Mart 1969'da sunulan tartışmalı konferansın amacını ve nedenini açıklamak maksadiyle Proje Müdürü Ziya Çoker'in konuşmasını izleyen konferans metni; 1) Mevzuatımızda Köy Yolu Tarifi; 2) Köy Yolu Yapımında Hukukî Durum; 3) Köy Yolu Yapımı ile Görevli Teşkilât; 4) Köy Yolu Yapımında Kaynaklar; (a) Personel, (a) Para ve Arazi, (c) Malzeme; 5) Köy Yolu Yapımından Kontrol; 6) Köy Yolu Yapımında Koordinasyon; 7) Konu ile İlgili Kanun Tasarıları ve 8) Genel Sonuç bölümlerini içermektedir.

Her bir bölümde, ortaya çıkan problemler ve bu problemlerin çözüm yolları ile bunların uygulanışı ayrı ayrı gösterilmekte; genel sonuçta, köy yolu yapımında rasyonel bir tutuma ulaşmak için İl Özel İdarelerine ve Merkezi İdarelere düşen görevler tatat edilmektedir.

14) İL ÖZEL İDARELERİNİN TARIM HİZMETLERİ, (Teksir),
Araştırmacı: Tahsin Soylu, Ağustos 1969, Ankara.

Kısa bir giriş bölümünü izleyerek, raporda, «İl Özel İdareleri Tarafından Yapılan Tarım Görevleri» ve «Bazı İl Özel İdarelerince Yapılan Tarım Görevleri» başlıkları altında görevler tatat edilmekte; bunlara ait uygulamalar anlatılmakta, tahliller yapılmakta ve düşünceler serdedilmektedir.

75 sahife tutan raporun sonuç bölümünde 18 çözüm yoluna işaret olunmaktadır.

15) İL ÖZEL İDARELERİNİN VETERİNERLİK HİZMETLERİ,
(Teksir), Araştırmacı: Tahsin Soylu, Ekim 1969, Ankara.

57 sahife tutan raporda kısa bir giriş bölümü izleyerek, araştırma alanı ve yöntemi hakkında bilgi verildikten sonra; «İl Özel İdarelerinin Veterinerlikle İlgili Görevlerinin Tanıtımı - İlişkiler», «Görevin Hukukî Dayanağı», «Uygulama», «Tahli ve Düşünceler» başlıkları altında konu, çeşitli bölümlerde incelenmekte; genel

sonuç bölümünde de Özel idareler'in «Hayvancılığı Teşvik Görevleri», «Hayvan Neslinin İslahı ile İlgili Görevleri», «Hayvan Sağlanmasıyla İlgili Görevler» ve «Hayvan Hastalıklarıyla Savaş Görevleri» konularında tespit edilen sorunlara çözüm yolları getirilmektedir.

16) ÖZEL İDARELERİN KÖY İÇME SUYU YAPMA GÖREVİ, (Teksir), Araştırmacı; Ahmet Başsoy, Haziran 1969, Ankara.

Raporda, araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemini açıklayan bir giriş bölümünü izleyerek, 14 bölüm halinde, «Köy İçme Suyu Tesislerinin Yapılmasında Hukukî Statü», «Görevi Yapan Teşkilât ve Personel», «Uygulama», «İş Yüğü ve Harcamalar», «Kaynaklar», «Koordinasyon», «Kontrol». «Sondaj», «İçme Suyu Tesisleri Yapan Kuruluşlar», «İçme Suyu Tesislerinin Bakım ve Onarımı», «Kanun Tasarıları», «Bugünkü Durumun Meydana Getirdiği Problemler», «Köy İçme Suyu Yapma Görevi Hangi Kuruluşa Verilmelidir?». «Çözüm Yolları ve Sonuç» başlıkları altında konu incelenmekte; ve «Çözüm Yolunun Uygulama Şekli» başlığı altındaki nihaî bölümde de tavsiyelerde bulunmaktadır.

17) İL ÖZEL İDARELERİNİN EKONOMİK GÖREVLERİ, (Teksir), Araştırmacı; Tahsin Soylu, Kasım 1969, Ankara

İlk iki bölümünde kısa bir giriş yapıldıktan ve araştırma alanı, kaynaklar ve yöntem üzerinde kısaca bilgi verildikten sonra; bunları izleyen bölümlerde, konu, «İl Özel İdarelerinin Ekonomik Görevlerinin Genel Tanımı», «Görevlerin Hukukî Dayanağı», «Uygulama ve Uygulama Sonuçları», «Tahlil ve Düşünceler» ve «Genel Sonuç» başlıkları altında açıklanmakta; genel sonuç bölümünde sekiz tavsiyede bulunmaktadır.

Rapor 40 sahife tutmaktadır.

18) İL ÖZEL İDARELERİNİN SAĞLIK HİZMETLERİ, (Teksir), Araştırmacı; Ahmet Başsoy, Haziran 1969, Ankara.

42 sahife tutan raporda, konu, kısa bir giriş bölümünden sonra: 1) Çevre Sağlığı ile İlgili Görevler; 2) Sağlık Tesisleri Kurmakla İlgili Görevler; 3) Sosyal Yardımla İlgili Hizmetler; 4) «Diğer Sağlık Hizmetleri ve İlişkiler» başlıkları altında işlenmekte; her bir bölümde hukukî ve fiilî durumlar ortaya konmakta; ve problemlere çözüm yolu getirilmektedir.

Genel sonuç bölümünde ise, bugün için Özel İdareler'in sağlık hizmetleri konusunda önemli bir fonksiyon ifa edemediği Anayasa'nın, vatandaş sağlığını koruma görevini Devlet'e verdiği; esasen 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Kanunu'nun da bu espriyi hakim kıldığı; dolayısıyla sağlık hizmetlerinden hiçbirisinin prensip olarak İl Özel İdarelerine görev olarak verilmemesi gerektiği ortaya konmaktadır.

10) MAHALLÎ İDARELERİN KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARLA İLGİLİ GÖREVLERİ, (Teksir), Araştırma: Ahmet Başsoy, Şubat 1970, Ankara.

Raporda, kısa bir giriş bölümünü izleyerek ele alınan konu, «Görevin Mahiyeti ve Önemi», «Hukukî Durum», «Fiilî Durum ve Problemler», «Tahlil ve Tavsiyeler» başlıkları altında incelenmekte; sonuç bölümünde, bu hizmetin diğer benzer hizmetlerle birlikte ihdas edilecek «Sosyal Hizmetler Kurumu»na verilmesinin uygun olacağı belirtildikten sonra, bu konuda bazı kanun tasarıları sevk edilmektedir.

Rapor, 50 sahifedir.

20) BELEDİYELERİN ŞEHİR HARİTASINI YAPMA GÖREVİ, (Teksir), Araştırmacı: Kadir Aydoğan, Eylül 1989, Ankara.

Belediyelerin Bayındırlık görevlerinden İmar ve Plânlama işleriyle ilgili olanlardan biri olan şehir haritasını yapma görevi üzerindeki bu etüd, «Görevin Tanımı», «Görevin Tarih İçinde Gelişimi», «Şimdiki Durum - Vakıalar», «Tahlil ve Düşünceler - Problemler ve Çözüm Yolları», «İlişkiler» başlıklarını taşıyan bölümleri içermekte ve 46 sahife tutmaktadır.

21) BELEDİYELERİN BAYINDIRLIK GÖREVLERİ, (Teksir), Araştırmacı: Kadir Aydoğan, Mayıs 1970, Ankara.

İç - Düzen Proje Müdürü Ziya Çoker'in bir önsözüyle sunulan raporun I. bölümünde: «Belediye Bayındırlık Hizmetlerinin Genel Amacı», II. bölümünde: «Belediyelerin İmar ve Plânlama İşleri ile İlgili Görevleri»; III. bölümünde: «Belediyelerin Yol ve İnşaat İşleri ile İlgili Görevleri»; IV. bölümünde: «Belediyelerin Yapı Kontrolü ile İlgili Görevleri»; VI. bölümünde: «Belediyelerin Emlâk ile İlgili Görevleri»; VII. bölümünde: Belediyelerin Her Çeşit Fenni Kontrol-

le İlgili Görevleri»; VIII. bölümünde: «Belediyelerin İmarla İlgili Genel Problemleri» incelenmekte; çözüm yolları tavsiye edilmektedir.

117 sahife tutan rapor, yapılan anket ve mülakatların ışığında kaleme alınmış olup, tutarlı bir nitelik taşımaktadır.

22) BELEDİYELERİN SAĞLIK GÖREVLERİ, (Teksir), Araştırmacı : Ali İhsan Utku. Şubat 1970, Ankara.

Raporda, kısa bir girizgâhtan sonra, belediye sağlık görevlerinin amaç ve tanımı yapılmakta; bunu izleyerek, konu, «Çevre Sağlığı ile İlgili Görevler», «Sağlık Kurumları Kurmakla İlgili Görevler», «Sosyal Yardım ile İlgili Görevler» başlıkları altında üç bölümde incelenmekte; genel sonuç bölümünde de belediyelerin bu görevleri yerine getirmekteki aksaklıklarına dokunulmakta; 224 sayılı «Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi» hakkındaki kanunun kısmî uygulanmasının bütün yurda teşmili halinde belediyeye düşecek çevre sağlığı hizmetleri konusunda merkezî idare ile işbirliği yapılmasının ve sağlık kurumları tesisi ve sosyal yardımla ilgili hizmetlerin ise tüm olarak merkezî idareye bırakılmasının zorunluluklarına temas edilmektedir.

Rapor, 220 sahifedir.

23) BELEDİYELERİN ESENLIK GÖREVLERİ, (Teksir), Araştırmacı : Ali İhsan Utku, Aralık 1969, Ankara.

116 sahife tutan raporda, kısa bir «giriş» ve «Esenlik Görevleri Amaç ve Tanımı» bölümlerini izleyerek, konunun iki ana bölümde: «Zabıta Hizmetleri» ve «İtfaiye Hizmetleri» olarak ele alındığını görüyoruz.

Her bölümün sonuna eklenen birer genel sonuç bölümüyle tavsiyeler, özet halinde tekrarlanmaktadır.

24) BELEDİYE HARCAMALARI (Bütçe Analizleri), (Teksir), Araştırmacılar: Ziya Çöker, Atıl Üzelgün. Ocak 1970. Ankara.

Raporda, kısa bir giriş bölümünü izleyerek, konu, «Toplam Belediye Harcamaları», «Toplam Belediye Harcamaları İçinde Kıymet Nevileri İtibariyle Yapılan Harcamalar» başlıkları altında incelenmekte; genel sonuçta inceleme konusu olarak ele alınan 30 beldeye ait görev - kaynak ilişkilerini ortaya koyan bir çözümleme yapılmaktadır.

214 sahife tutan rapora, ayrıca, incelenen beldelere ait bilgi sunan çizelgeler, bu beldelerin coğrafi dağılımını gösteren bir harita ve bazı bilgi isteme formları ile istatistik cedvelleri eklenmiştir.

Belediyelerin bütçe harcamaları üzerine çözümlemeler getiren rapor, yeterli bir araştırma ürünüdür.

25) BELEDİYELERİN EĞİTİM GÖREVLERİ, (Teksir), Araştırmacı: Bedri Nazlıoğlu, Ankara 1970.

«Mevcut Durum» ve «Tahlil ve Düşünceler» başlıkları altında belediyelerin öğretim, kültür ve sporla ilgili görevleri ile bunların hukukî dayanakları ve uygulamaları, bunları yürüten teşkilât ve personel ve belediye dışında benzer hizmetleri yürüten diğer kuruluşlarla ilişkileri inceleyen rapor, 56 sahife tutmaktadır.

26) BELEDİYELERİN İÇME SUYU TEDARİK ETME VE İŞLETME GÖREVİ, (Teksir), Araştırmacı: Bedri Nazlıoğlu, Ankara 1970.

94 sahife tutan raporda, kısa bir giriş bölümünden sonra; «Şimdiki Durum», «Uygulama», «Kaynaklar», «Koordinasyon», «Kontrol», «Tahlil, «Problemler ve Çözüm Yolları» başlıkları altında konu incelenmekte; sonuç bölümünde «Mevcut Durum» ve «Sorunlar» başlıklarıyla konu özetlenmekte ve yedi tavsiyede bulunmaktadır.

27) BELEDİYELERİN İKTİSADÎ GÖREVLERİ, (Teksir), Araştırmacı; Bedri Nazlıoğlu, Ankara 1970.

Araştırmanın amacı, yöntemi ve yapıldığı yerleri açıklayan giriş bölümünden sonra, raporun I. bölümünde «Düzenleme ve Denetleme Görevleri»; II. bölümünde «Genel Problemler»; III. bölümünde «Tesis Kurma ve İşletme Görevleri» açıklanmakta; her bir bölümde problemler ve çözüm yolları ortaya konmaktadır.

263 sahife tutan rapor, konunun geniş bir tahlilini ihtiva etmektedir.

28) TOPLUM KALKINMASI, (Teksir), Araştırmacılar; Bahattin Ablum, Sedat Kars, M. Ayhan Bilge. Temmuz 1969. Ankara.

Toplum kalkınmasının köy birimi bakımından bir çözümlemesi yapılan raporda, genişçe bir giriş bölümünü izleyerek; I. bölümde: toplum kalkınması hakkında genel bilgiler sunulmakta; II. bölümde: Türkiye'deki toplum kalkınması çalışmaları anlatılmakta; III.

bölümde de araştırma yapılan ilçelerde toplum kalkınması çalışmalarının değerlendirilmesi yapılmaktadır.

151 sahife tutan rapor, cidden başarılı bir ekip çalışması ürünüdür.

Mahallî araştırmalar dışında geniş bir bibliyografya taramasına istinad ettiği görülen raporun sonuç bölümünde, Türkiyemizde toplum kalkınmasında İdare Âmiri ile Köylü ilişkilerinin gittikçe yoğunlaştığı; artık Halkın her şeyi Devletten bekleme alışkanlığının kaybolduğu; ancak merkezî kademedede bunun aksinin müşahade edildiği; Bakanlıkların bu konuda sorumluluklarını benimsemedikleri ölçüde, bu tutumun taşraya da intikalinin tabii bulunduğu; Bakanlıkların, genellikle, toplum kalkınmasını kendi konularından ayrı bir konu olarak gördüklerinin sezildiği işaret olunan açıklamada; bunun önlenmesi için bazı tavsiyelerde bulunulmaktadır.

29) MAHALLÎ İDARE BİRİMİ OLARAK KÖYE VERİLEN EKONOMİK GÖREVLER, (Teksir), İç - Düzen Köy ve Kalkınması Ekibi, Raportör: Ahmet Özer, Kasım 1969, Ankara.

56 sahife tutan raporda, konu, «Görevlerin Hukukî Dayanağı», «Uygulama», «Köy İdarelerine Verilen Ekonomik Görevlerin Uygulanamama Nedenleri», «Köy İdarelerine Yapılan Çeşitli Yardımlar», «Yeni Köy Kanunu Tasarısında Köy İdarelerine Verilen Ekonomiye İlişkin Görevler», «Köylerimizin Ekonomik Sorunları», «İkinci Beş Yıllık Plânda Köylerin Ekonomik Sorunları İçin Öngörülen Çözüm Yolları», «Köylerin Ekonomik Sorunları ile Köy İdarelerinin İlişkisi Hakkında Yapılan Mülakatlar ve İleri Sürülen Görüşler», «Konumuza İlişkin Bazı Yazılı Kaynaklarda İleri Sürülen Fikirler», «Genel Sonuç», «Tavsiyeler» başlıkları altında incelenmektedir.

Genel sonuçta, köy idareleri yönünden, köy halkının ekonomik durumu yönünden, köylere yapılan çeşitli Devlet ve İl Özel İdareleri yardımları yönünden mevcut aksaklıklar ortaya konmakta; «Tavsiyeler» bölümünde de, «Genel Tavsiyeler» ve «Köy Kanununa Dayalı Düzenleme» arabaşlıklarıyla çözüm yolları gösterilmektedir.

- 30) KÖY MUHTARLIKLARININ KÖYDE ELEKTRİK TESİSATI KURMA GÖREVİ, (Teksir), Araştırmacı: Sedat Kars, Mayıs 1970, Ankara.

Raporda, konu, «Şimdiki Durum - Vakıalar» ve «Tahlil ve Düşünceler» bölümleri içinde ele alınarak, gerek mevzuat, gerek uygulamalar bakımından durum çözümlemesi yapıldıktan sonra, ortaya çıkan sorunlar: 1) Elektrik yapımına, 2) Elektrik Tesisatının bakım ve onaranına ve 3) Elektrikten yararlananlara ait olmak üzere üç bölümde mütalâa edilmekte ve çözüm yolunun TEK (Türkiye Elektrik Kurumu) Kanunu'nun yürürlüğe sokulması olduğu kanaati sevkedilmektedir.

Rapor, 60 sayfa'dır.

- 31) MAHALLE MUHTAR VE İHTİYAR HEYETLERİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA, (Teksir), Araştırmacılar: Durmuş Yalçın ve Sami Urfalı, Ankara 19170.

Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri'ne çeşitli mevzuatla verilmiş, ancak büyük çoğunluğu uygulanamayan 143 göreve ait 20 sayfa'lık bir ekle; yararlanılan bibliyografyaya ait 3 sayfa'lık bir diğer ek'in dışında 68 sayfa tutan raporda; kısa bir giriş bölümünü izleyerek, mevcut durum incelenmekte; sonuç bölümünde de Mahalle Muh.tar ve İhtiyar Heyetlerinin varlıklarının sonucu olan yedi problem ele alınmakta; bunlara çözüm yolu aranmakta; bu kuruluş ortadan kalktığı takdirde, işlem ve görevlerinin ilgili dairelerce veya vatandaşın beyanına itibar olunarak yürütüleceği ortaya konmaktadır.

V. DANIŞMA BİRİMLERİ VE YARDIMCI BİRİMLER :

- 32) PERSONEL HİZMETLERİ, (Teksir), Araştırmacı: Göksan Soner, Nisan 1970, Ankara.

Araştırmaya ilişkin genel tanımlamalar çerçevesindeki giriş bölümünü izleyerek; raporda, konu, «Personel Fonksiyonları» başlığı altında «Personelin Sınıflandırılması ve İş Analizi», «Personel Tedariki», «Eğitim», «Tezkiye», «Tarif», «Nakil ve Atama», «Ücret ve Diğer Gelirler», «Ayrılma ve Emeklilik», «Personelin Hak ve Mükellefiyetleri», «Meslek Teşekkülleri ve Sendikalarla İlişkiler», «Personelin Moral ve Çalışma Gücü», «Haberleşme», «Disiplin», «Sicil, Evrak, Kayıt ve Dosya Sistemi», «Halkla İlişkiler» ve «Personel

Politikasının Tespiti» ara başlıklarıyla İncelenmekte; bunu izleyerek 58 tavsiye özeti verilmektedir.

Rapor 235 sahifedir.

33) PERSONEL SORUNLARI, (Teksir), Araştırmacı: Hikmet Baloğlu, 1970, Ankara.

Halen Tetkik Kurulu Üyesi bulunan araştırmacı, evvelce Devlet Personel Dairesi genel sekreterliğinde edindiği tecrübelerin ışığı altında konuya vukufila eğilmekte; ve kısa bir giriş bölümünden sonra Özlük İşleri Genel Müdürlüğünün amacı, görevleri teşkilâtı, personeli; Özlük İşleri Genel Müdürlüğünde yetki ve sorumluluk, koordinasyon. plânlama, danışma, kontrol, haberleşme, halkla ilişkiler, kaynaklar, yöneticilik mesleğini cazip kılma gayretleri ve personel reformu ve yöneticilerin durumu başlıkları altında konuyu çözümlemekte ve yeni tedbirler getirilmesi hakkında görüşler sunmaktadır.

34) PERSONEL MORAL ARATIRMASI (Ön Uygulama Raporu), (Teksir), Araştırmacı: Firuz D. Yaşamış, Haziran 1969, Ankara.

Personel sorunlarının araştırılması konusunda bugün Amerika'da özellikle eyalet üniversitelerinde geliştirilen yöntemi ve moral durumun değerlendirilmesini konu edinen rapor, üç bölüme ayrılmış olup birinci bölümde kısa bir girizgâh yapılarak 1) amaç, 2) soru kâğıdının hazırlanması, 3) ön uygulama başlıkları altında; ikinci bölümde «Personelin Moral Durumu» başlığı altında 1) Genel Bilgiler, 2) Denetim Etkeni, 3) Örgüt Yapısının Moral Üzerindeki Rolü, 4) Personel Politikası ve Moral, 5) Moral Odası : Çalışma Arkadaşları, 6) Moral Ortamı: Çalışma Koşulları, 7) Örgütten Elde Olunan Tatmin ara başlıkları altında, konuyu incelemekte; üçüncü bölümde ise daha önceki bölümde verilen genel dökümlerin değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Rapor 27 sahife olup, ek olarak 15 sahifelik bir soru kâğıdı taslağını da içermektedir.

35) İÇİŞLERİ BAKANLIĞI. TEŞKİLÂT - METOD BÜROSU ÜZERİNDE ARAŞTIRMARAPORU, (Teksir), Araştırmacı: O. Bedrettin Oğuz, Nisan 1970, Ankara.

Araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemini açıklayan kısa bir giriş bölümünden sonra, raporda, konu, «İdarenin Yeniden Düzen-

lenmesinin Genel Tanımı», «Organizasyon ve Metod Hizmetleri», «Teşkilât - Metod Bürosunun Kuruluş Amaçları», «Teşkilât - Metod Bürosunun Görevleri», «Teşkilât - Metod Bürosunun Örgütü», «Teşkilât - Metod Bürosunun Yetki ve Sorumlulukları», «Teşkilât - Metod Bürosu ile İlgili Koordinasyon Konuları», «Teşkilât - Metod Bürosu Eylem ve İşlemlerinin Kontrolü», «Plânlama Konusu», «Danışma Konusu», «Haberleşme Konusu», «Personel Konusu», «Halkla İlişkiler», Kaynak Durumu» başlıkları altında incelenmekte; her bölümde tahliller yapılmakta, ortaya çıkan sorunlara çözüm yolu getirilmekte ve araştırma bir genel sonuca bağlanmaktadır.

Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsü'nün hazırladığı «Organizasyon ve Metod Birimleri İçin Tip Yönetmelik»in ek olarak verildiği rapor, 66 sayfa.

36) BAKANLIK BASIN BÖLÜMÜ ÜZERİNDE ARAŞTIRMA RAPORU, (Teksir), Araştırmacı: O. Bedrettin Ögüz, Temmuz 1969, Ankara.

Araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemini açıklayan kısa bir giriş bölümünden sonra, raporda, konu, «Basın Konusuna Genel Bakış», «Basın Bürosunun Amacı», «Basın Bürosunun Görevleri», «Basın Bürosunun Örgütü», «Basın Bürosunun Yetki ve Sorumlulukları», «Basın Bürosu İle İlgili Koordinasyon Konuları», «Kontrol Konusu», «Plânlama Konusu», «Danışma Konusu», «Haberleşme Konusu», «Personel Konusu», «Halkla İlişkiler», «Kaynak Durumu» başlıklarıyla incelenmekte; bunu izleyerek genel sonuç açıklanmakta ve rapora bir «İçişleri Bakanlığı Basın ve Haberler Müdürlüğü kuruluş, Görev, Yetki ve Sorumluluklarına İlişkin Talimat Taslağı» eklenmiş bulunmaktadır.

37) MÜDÜRLER ENCÜMENİ ARAŞTIRMA RAPORU, (Teksir), Araştırmacı: O. Bedrettin Ögüz, Mayıs 1969, Ankara.

Proje Müdürü Ziya Çoker'in bir önsözü ile sunulan raporda, «Araştırmanın Amacı», «Araştırmanın Kapsamı», «Araştırmanın Yeri ve Süresi», «Araştırmanın Metodu» ve «Araştırmada Faydalanan Kaynaklar» başlıklarını içeren bir giriş bölümünü izleyerek; «Konunun Özel Şekilde Tanıtımı», «Müdürler Encümeninin Kuruluş Amacı», «Müdürler Encümeninin Görevleri», «Müdürler Encümeni Örgütü», «Müdürler Encümeninin Yetki ve Sorumlulukları», «Müdürler Encümeni ile İlgili Koordinasyon Konuları», «Müdürler Encümeninin Eyalet ve İşlemlerinin Kontrolü», «Plânlama Konusu»,

«Danışma Konulan», «Haberleşme Konusu», «Personel Konusu», «Halkla İlişkiler» ve «Kaynaklar» başlıkları altında konu 13 bölüme ayrılarak İncelenmekte; problemlere çözüm yolları gösterilmektedir.

Rapor 97 sahifedir.

38) BAKANLIK DİSİPLİN KURULU ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA, (Teksir), Araştırmacı Arif Tümer, Haziran 1969, Ankara.

Araştırmanın amacı, kapsamı, yeri ve süresi, uygulanan metod ve konunun tanımlanması ile ilgili açıklamaların yapıldığı giriş bölümünü izleyerek; mevcut durumun «Teorik Bilgiler», «Hukukî Dayanaklar», «Teşkilât ve Personel», «Görevler», «İş Yükü», «Uygulama» başlıklarıyla incelendiği raporda, 2(2) sahifelik bir «Tahlil ve Düşünceler» bölümünü izleyerek «Problem ve Tavsiyeler» 5 sahifede özetlenerek, sonuç bölümüne ulaşılmaktadır.

Bu bölümde Kurul'un tabi olduğu usûl hükümlerindeki noksanlıklara temas edildiği gibi, 657 sayılı kanunun ruhu ve emperatiflerine göre esas bakımından yeni düzenlemelere gidilmesi zorunluğu belirtilmektedir.

Rapor 81 sahifedir.

39) PARLAMENTO İLE İLİŞKİLER BÜROSU, (Teksir), Araştırmacı; Arif Tümer, Kasım 1969, Ankara.

29 sahifelik derli toplu bir rapor haline getirilmiş olan bu araştırmanın kısa giriş bölümünü izleyen diğer bölümlerinde, k onu «Mevcut Durum», «Tahlil ve Düşünceler», «Problem ve Tavsiye Özetleri» başlıkları altında İncelenmekte; mevcut durum bölümünde: Parlâmento ile İlişkiler Bürosu'nun kuruluş amacı ve görevleri, yetki ve sorumlulukları, personel kaynakları ve Büro'nun çalışma düzeni ile ilgili diğer konular İncelenmektedir.

40) BAKANLIK HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ ÜSTÜNDE BİR ARAŞTIRMA, (Teksir), Araştırmacı; Arif Tümer, Kasım 1969, Ankara.

Proje Müdürünün bir önsözü ile sunulan raporda, kısa bir giriş bölümünü izleyerek, «Mevcut Durum», «Tahlil ve Düşünceler», «Problem ve Tavsiye Özetleri» başlıkları ile konu İncelenmekte; sonuç bölümünde, özellikle, her bakanlıkta ortak bir kuruluş halinde

ortaya çıkan Hukuk Müşavirliğinin değişik yetki ve görevlerle teçhiz edilmiş bulunmasının mahzurlarına işaret edilmekte; konunun, bu açıdan, yeniden ele alınarak, tedbirler getirilmesi zorunluğuna değinilmektedir.

41) İÇİŞLERİ BAKANLIĞI TEFTİŞ KURULU ARATIRMA RAPORU,
2 cilt, (Teksir), Araştırmacı; Şevki Pazarcı, Nisan 1970, Ankara.

Proje Müdürü Ziya Çoker'in ,bir önsözü ile sunulan raporun, giriş bölümünde: 1) Araştırmanın amacı, 2) Araştırmanın kapsamı, 3) İnceleme ve araştırmada uygulanan metod, 4) Teftiş Kurulu Başkanlığının özet halinde tanımlanması, 5) yürürlükte bulunan Teftiş Kurulu mevzuatına ilişkin olarak yapılacak işler başlıkları altında konu vazedildikten sonra; Teftiş Kurulu'nun tarihsel gelişimi açıklanmakta; bunu izleyerek İç - Düzen Araştırmasının genel yöntemi içinde «Hukukî Dayanak ve Uygulama», «Tahlil ve Düşünceler», «Çözüm Yolları» ve «Çözüm Yolunun Uygulama Şekli» başlıkları altında, I. bölümde «Teftiş Kurulunun Amacı», H. bölümde «Teftişlerde Görev Karışmaları», m. bölümde «Teftiş Kurulunun Yetki ve Sorumlulukları», «Teftiş Kurulu ile İlgili Koordinasyon konuları», «Teftiş Kurulunda Haberleşme», «Teftiş Kurulu ile İlgili Personel Konuları», «Teftiş, Kurulunda Kaynaklar» İncelenmektedir.

Raporun bu bölümleri 371 sahife tutmakta; bunu izleyerek 8 sahife içinde problemler özetlenmekte; 381. sahifeden itibaren de Teftiş Kurulu ile ilgili bazı mevzuata dair tadil teklifleri ile halihazır mevzuatla Teftiş Kurulu Başkanına ve Mülkiye Müfettişlerine terettüp eden görevlere ilişkin iki liste verilmekte; bunu da raporun hazırlanmasında başvuru kaynaklara ait bir liste takip etmektedir.

Tümü 426 sahife olan rapor, Teftiş Kurulu ile ilgili çok yararlı bir araştırma niteliği arz etmektedir.

VII. DOKÜMANTASYON YAYINLAR :

42) BELÇİKA'DA MAHALLÎ İDARELER (Kuruluşu, İşleyişi ve Merkezi İdare ile İlişkileri), (Teksir), Hazırlayanlar ; Bedri Nazlıoğlu ve Abdülaziz Muz, Nisan 1969, Ankara.

Proje Müdürü Ziya Çoker'in önsözünde de belirtildiği gibi, bazı konuların mukayeseli olarak incelenmesi için yabancı ülkelerde

incelemelerde bulunmanın değerini de ortaya koyan bu rapor 83 sahifeden ibaret olup rapora, bu konuda yapılan incelemeye dair Proje M¼d¼rl¼ę¼nce ¼ng¼r¼len 11 sahifelik bir çalışana plânı da eklenmiştir.

Rapor, kısa bir giriş b¼l¼m¼nden sonra şu b¼l¼mleri içermektedir: 1) Belçika'da Kom¼n İdareleri, 2) Belçika'da provans idarelerinin kuruluşu, işleyiş merkezİ idare ile ilişkileri.

Bu iki ana b¼l¼m içinde ayrıca kom¼n idareleriyle ilgili ¼rg¼tlenme, yetki, vesayet, personel ve akçalı durumlarla, kom¼n birlikleri ve işletmeler konuları İncelenmekte; provans idarelerinin nitelikleri, organları ve bu organların yetkileri, ¼zellikle valinin durumu değerlendirilmekte ve provans idarelerinin g¼revleri ve personeli ile bunların giderlerini karşılayacak kaynaklar ¼zerinde durulmakta ve bu idarelerin merkezİ idare ile ilişkileri ortaya konmaktadır.

Sonuç b¼l¼m¼nde, 136 g¼nl¼k bir s¼rede, bu iki mahallİ idare hakkında oldukça derli toplu genel bilgi elde edilmesine rağmen, bu konunun daha geniş bir s¼re içinde yeniden incelenmesinde faide m¼lâhaza edildiği; b¼ylece kendi raporlarının tamamlanarak daha yararlı bir hale geleceği işaret olunmaktadır.

Gerçekten Belçika Mahallİ İdareleri hakkında bir ¼n - çalışma niteliğinde olan ve T¼rkiye ile kıyaslamalar yapılmadığı için kısmen g¼d¼k kalan bu çalışmanın en kısa zamanda tamamlattırılması uygun olacaktır.

43) BELÇİKA'DA TEFTİş G¼REVLERİ (Genel İdare, N¼fus, Emniyet, Sivil Savunma ve Mahallİ İdare Hizmetleri ¼zerine, (Teksir), Hazırlayanlar : şevki Pazarcı ve Necdet S¼mer, Nisan 1969, Ankara.

Proje M¼d¼r¼ Sayın Ziya ¼kerin ¼ns¼zde açıkladığı gibi 1988 yazında 1,5 aylık bir s¼re ile Belçika'da incelemelerde bulunan iki araştırıcının 36 sahifelik bir raporu ile m¼lakat yapılanlara ve incelenen metinlere ait listelerin ve çalışma talimatının eklendiği broř¼r, 1) İdare âmirleri ve bağlı b¼rular; 2) N¼fus Hizmetleri 3) Emniyet Hizmetleri; 4) Sivil Savunma Hizmetleri; 5) Mahallİ idareler; 6) Teftiş Kurulu, M¼fettiřlerin stat¼s¼, g¼rev yetki ve teftiş us¼lleri; 7) Memurların g¼revleri ile ilgili sularında takibat us¼l¼; 8) M¼fettiřlerle ilgili meslek kuruluşları b¼l¼mlerini ihtiva etmektedir.

Bir önceki kalemde incelenen rapordaki noksanlar bu raporda da mevcuttur.

Sadece dokümantasyon değeri olan bu iki rapor, muhtemel olarak daha sonra yapılacak mukayeseli çalışmalara ışık tutacak niteliktedir.

Sonuç

İç - Düzen Proje Müdürlüğü'nün henüz yayınlanmamış daha 50 kadar araştırması vardır.

Belli bir yöntemle yapılan bu araştırmaların ,bir kısmı gerçekten mükemmel büyücek bir kısmı da konuya yeter derecede aydınlık getirecek niteliktedir. Bu raporlar arasında, gerek kaynak, gerek uygulama bakımından kısır bir alanda yapılan araştırmalarla, araştırmacının kusurundan dolayı yetersiz bulunabilecek tek tük yayınlara rastlansa bile; bu durum çalışmanın genel verimliliğine etki' yapmaktan uzaktır.

Bu bakımdan İç - Düzen Projesi'nde çalışan ve araştırmaları yayınlanan veya yayınlanmak üzere bulunan merkez valisi, Tetkik Kurulu Müşaviri veya üyeleri, Mülkiye Müfettişi ve Bakanlığın çeşitli kademelerinde hizmet veren diğer arkadaşları özgönlüden kutlarım.

H A B E R L E R

• 50. Dönem Kaymakamlık

Kursu Törenle Sona Erdi.

50. Dönem Kaymakamlık Kur. su 24 Ekim 1970 Cumartesi günü saat 10.00 da yapılan bir törenle kapanmıştır.

Daha önceki sayımızda 31 Temmuz 1970 te açıldığını bildirdiğimiz kurs 3 ay 21 gün devam edecek iken sonradan alınan bir kararla bir ay önce bitirilmiş ve bu suretle genç kaymakamların personel kanunu uygulamasından önce yerlerine gitmeleri sağlanmıştır.

Bu amaçla İçişleri Bakanlığı Konferans salonunda yapılan törene İçişleri Bakanı Haldun Mentешеoğlu, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Osman Meriç, Müsteşar Muavinleri, Danıştay Daire Reis ve Üyeleri, Merkez Valileri, Jandarma Genel Komu-tanı ve yardımcıları, Emniyet Genel Müdürü ve yardımcıları. Genel Müdürler, Ankara Valisi. Tetkik Kurulu Başkan Vekili ve üyeleri, Teftiş Kurulu Başkanı ve müfettişler, Sivil Savunma İdaresi Başkanı, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Genel

Yiğit KIZILCAN

Yayın Müdürü

Müdür Muavini ve Uzmanları, Bakanlık mensupları ve kalabalık bir davetli topluluğu katılmıştır.

Törende ilk konuşmayı yapan Özlük İşleri Genel Müdürü Erol Yavuz, mutlu ve bahtiyar olduklarını, zira idareciler sınıfına 74 idareciyi katmanın sevinci içinde bulunduklarını, ilçe genel idaresinin başı ve mercii, hükümetin temsilcisi olacak arkadaşları bekliyen hizmetlere yolcu ettiklerini belirterek idarecileri bekliyen sorunlar konusunda şunları söyledi :

«Memleketimiz geri kalmış veya başka bir deyimle gelişme halinde olan ülkeler arasındadır. Genç arkadaşlarımızı memleket hizmetlerinde bekleyen sorunlar bu bakımdan çok önem arz etmektedir.

Çok yönlü bir kalkınma savaşı veren memleketimizde sizlere düşen görevleri ifa etmiş olmanın hazzını tadacaksınız.»

İdarecilik mesleğinin bir hizmet mesleği, cefa mesleği olduğunu ifade eden Yavuz, kalbinde halk sevgisini iman haline getirmeyen, hizmetlere karşı anlayışlı ve hassas olmayan, bulunduğu bölgenin problemlerini bütün incelikleriyle kavramayan idarecinin bu meslekte muvaffak olamayacağını, belirterek idarecilerin başarılı olması konusunda şunları ifade etti ;

«Halkı sevmeyen, halkla işbirliği yapma ehliyetinde olmayan idareciler idare mesleğinde başarı temininde büyük zorluklarla karşılaşırılar. İnsanları sevmek hakikaten yaşamak demektir. Sevmek iyiliğin ve başarının temelidir. Başarının şartlarından birincisi, belki de mühimi budur.»

Bundan sonraki konuşmasında genç idarecilere olan güvenini belirten Genel Müdür, bu konuda şöyle konuştu :

«Çıkacağınız bu hizmet yolculuğunda, muvaffak olarak yarının büyük idarecileri olarak görevler ifa edeceğinize bütün kalbimle inanıyorum.

Gayeniz milletin refah ve saadetidir. Bütün çalışmalarınızın hedefi bu olacaktır. İnsanları muzdarip eden fakirlik, açlık, cehalet, sefalet, hastalık, gibi halleri ortadan kaldırmak idarecinin hedefi olmalıdır.

Yolsuzluk nedeniyle mahsulünü pazara indiremeyen, çocuğunu okula gönderemiyen, hastasını doktora ulaştıramıyan muzdarip vatandaşlara elinizi şefkatle uzatınız. Ve böylece bölgenizde huzur ve şevk içinde hizmet etmiş olmanın mutluluğunu duyacaksınız.»

Daha sonra vatandaşlar arasında hiç bir ayırım yapmadan çalışılması gereğine değinen Erol Yavuz konuşmasını şu şekilde bitirdi ;

«Vatandaş arasında hiç bir ayırım yapmadan onlarla elele yaşamının ve başarma şuuruna erişiniz.

Türk halkının kaderini değiştirecek hizmet mücadelesinde genç idareci arkadaşlarımın zaferine şimdiden inanıyoruz.

Bu vatan, çalışkan, cefakâr idarecilere muhtaçtır.

Bu vatan çalışkan idareciler sayesinde daha mesut ve daha müreffeh bir vatan olacaktır.

Yolunuz açık olsun aziz meslekdaşlarım.»

Genç kaymakamlar adına bir konuşma yapan Göksan Soner, Tüm yurt düzeyinde, meşakkatli bir çalışma ortamında, sevgili vatana ve asil yurttaşlara feragatle yılmadan hizmet arz etme çabası içinde olan değerli meslekdaş kaymakam ağabey-

lerinin arasına katıldıkları ve onların çizmiş oldukları şan ve şeref dolu yolda yürümeye yöneldikleri bu mutlu günde 50. Dönem Kaymakamlık Kursu mensubu olarak duydukları kıvancın sonsuz olduğunu belirtti.

Kaymakamlığın özelliklerinden söz eden konuşmacı, hizmet etme aşkını engelliyen konulara da değindi ve bu konuda şöyle konuştu :

«... Kaymakamlık, meşakkatli bir ortamda feragatli bir çalışma isteyen sevgili vatana hizmet ideali uğrunda kendisini adayanların görevidir. Bu büyük göreve yöneldiğimiz şu günde meşakkatli çalışma ve feragat esasen başlangıçta kabul ettiğimiz ve üstesinden geleceğimize inandığımız unsurlardır. Zor koşulları kabullenerek, hizmet aşkı ile yöneldiğimiz yüce meslekte, bizleri asıl düşündüren ve üzen unsur, idealimiz olan hizmet etme aşkını gerçekleştirme olanaklarımızın yıllar boyu sınırlandırılmasıdır. »

Halkımızın geleneksel olarak kaymakamı, Devlet Babanın kendisine en yakın temsilcisi olarak kabul ettiğini, bireysel v toplumsal sorunların çözüm yerinin ve makamının idare amirleri olarak görüldüğünü belirten Soner, Devlet kuruluşlarının bir kısım yasalarla, kendi örgütlerini devletin ve

hükümetin temsilcisi durumunda olan idare amirlerinin denetim, gözetim ve koordinasyonundan uzaklaştırması sorunlara çözüm yolu bulunmasını güçleştirdiğini, çeşitli kuruluşların yetkileri paylaşma, buna karşı sorumlulukları devretme çabalarının, yurt gereklerine uygun ve rasyonel olarak yapılmadığı nedeniyle, görev yetki ve sorumluluk çelişkileri ortaya çıktığını, bunun mevcut sorunlara yenilerinin ilâvesine sebep olduğunu, tüm sorunlarda ilk sorumlu makam olarak kabul edilen kaymakamın, yetkilerinin sınırlılığı nedeniyle beşerî ilişkilerle sorunların üstesinden gelme mücadelesi verdiğini, idare amirlerinin, tüm sorumlulukların sahibi, fakat ortaya çıkan sorunların çözülmesinde elinde beşerî ilişkilerden başka yetki bulunmayan kamu görevlileri durumundan çıkarılmaları gerektiğini açıklayarak bu konuda şöyle konuştu :

«Sorunlarımızı yurt düzeyinde daha etkin biçimde çözümlüye bilmek, esasen mesleğe yönelişteki amacımızdır. Ancak idare amirlerini yalnız sorumluluklarla başbaşa bırakmak, yetkilerin verilisinde aynı ölçüde açık kalpli davranışlar göstermemek, Devletin kendine olan güveninin zaafa uğraması gibi bir sonuç çıkarmaktadır.»

mayı ve sorunları ortaya koymayı bir görev sayıyoruz.»

Göksan Soner konuşmasını şu şekilde bitirdi ;

«Büyük önderimiz Atatürk'ün izinde, tarih boyu tüm yurt düzeyinde zor koşullar altında, eserler yaratan idare amirlerinin yolunda yürüme hırs ve heyecanımızı bir kez daha belirtiriz.»

Bundan sonra kürsüye davet edilen İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu, İdare mazisinden bahisle genç kaymakamlara şöyle hitap etmiştir ;

«Mazisinde şeref ve fazilet dolu mesleğe katılacak olan genç idarecilere başarılar dilemekle söze başlayacağım.»

İdareciliğin yapıcılık ve eser verme karakterine sahip olduğunu, idare amirlerinin her eserde alın-terinin ve toplu fazilet payının bulunduğunu belirten Menteşeoğlu Türk idarecisinin kanunların çizdiği yolda yürümek suretiyle memleketin kalkınmasında faziletli payı olduğunu, böylesine fazilet dolu bir meslekte vatani ve milleti sevme özelliği bulunduğunu, açıklayarak daha önce konuşan genç idarecinin yetkilerinin kısıtlanması ve personel kanunu nedeniyle değiştiği konuları cevaplandırdı.

Bu konularda Bakan olarak sorumluluğun kendisine ait

olduğunu, yetkiler meselesinin ve taşradaki bölge kuruluşlarının durumlarının tetkik ve inceleme mevzuu yapılmadan her hangi bir şey söylenemeyeceğini, mevcut kanunların bu kuruluşlara müdahale imkânı verip vermediğinin tartışılabileceğini, bunun üzerinde yıllarca durulduğunu, Anayasa hudutları içinde yeni tasarıları hazırlanacağını, Anayasa hudutları içinde bu hedeflere varmak gayesi içinde bulunduğunu, bu çalışmalarda bir duraklama yapılmıyacağını, kanunlar mesuliyet veriyor, yetki vermiyor şeklinde düşünülerek durulamıyacağını, açıklayan Bakan, Personel Kanunu konusunda da şunları söyledi :

«Personel Kanununun idarecileri yaraladığı ancak tatbikten sonra belli' olacaktır. Bir inme olacak mı? idareciye bir şey verilmeyecek mi? Uygulanmıyan bir şeyi indî olarak değerlendirmek doğru değildir, idareciye görevinin gerektirdiği önem verilecektir. Sabırlı olun»

Gerek sorumluluk ve yetki ve gerekse Personel Kanunu konularında mücadele yapılması gerekiyorsa bunu kendisinin yapacağını, genç arkadaşların böyle bir mücadele içinde bulunmalarının gerekmediğini belirten Menteşeoğlu, mücadele tabirinin doğru olmadığını, ne ile mücadele edileceğinin bilinmediğini, ki-

min mücadele etmesi gerektiğinin belli olduğunu, genç kaymakamların memlekete huzur ve refah getirme mücadelesi yapacaklarını açıkladı ve bu konuda şunları söyleyerek konuşmasını bitirdi :

«Mücadeleyi biz yapacağız. Bu gayretin içindeyiz. Sizlere gönül dolusu başarılar dilerim. Bakanlık olarak her zaman yanınızdayız. Sizlere yardımcı olmak hizmet politikamızın esası olacaktır. Yarının büyük adamları olmak için gayret eden siz idarecilerin muvaffak olması yolunda Bakanlık olarak elimizden geleni yapacağız. Yolunuz açık olsun.»

Daha sonra Kurs Birincisi Maraş Maiyet Memuru, Atılâ Yaşa, Kurs İkincisi İstanbul Maiyet Memuru I. Şükrü Tezer ve

Kurs Üçüncüsü Denizli Maiyet Memuru, H. Kerametdin Tuncel'e ödülleri ve diğer kaymakamlarla beraber sertifikaları verilerek tören sona erdi.

Kursu başarı ile bitiren 74 genç kaymakam onuruna 23 E kını 1970 tarihinde Türk İdareciler Derneği tarafından, 24 Ekim 1970 tarihinde ise İçişleri Bakam Haldun Menteşeoğlu tarafından birer kokteyl verilerek genç meslekdaşların tecrübeli ağabeyleri ile tanışıp sohbet etmeleri sağlanmıştır.

50. Dönem Kaymakamlık Kursunu bitiren kaymakamların kur'a ile çektikleri aşağıdaki ilçelerde 4488 sayılı kanun gereğince çalıştırılmaları onaylanmıştır :

1 - Ankara Mai. Me.	N. Vahit Abbasoğlu'nun	Afşin Kaymakamlığında
2 - Bursa	« » M. Caner Akay'ın	Arguvan »
3 - İstanbul	« » Arif Akbulut'un	Siverek »
4 - Gaziantep	« » İsmet Akçabay'ın	Niksar »
5 - D. Bakır	« » Abdülkadir Aksu'nun	Kınık »
6 - Isparta	« » Selâhattin Alanya'nın	Banaz »
7 - Uşak	« » Aydın Alper'in	Göynücek »
8 - Muğla	« » H. İbrahim Altınok'un	Tavas »
9 - Ankara	« » Erol Arıkan'ın	Akyazı »
10 - İstanbul	« » Sabahattin Atahan'ın	Pehlivan köy »
11 - Uşak	« » Abdülkadir Bakan'ın	Şebinkarahisar »

12 - Balıkesir	» »	Coşkun Başçivi'nin	Sındırgı lığında	Kaymakam
13 - İstanbul	» »	Rıfkı Başkaya'nın	Sultanhisar	»
14 - Sakarya	» »	Ömer Baylanın	Divriği	»
15 - İstanbul	» »	S. Arıkan Bedük'ün	Ayvacık	»
16 - İstanbul	» »	Necati Bilican'ın	Yenipazar	»
17 - İstanbul	» »	A. Turan Bozkır'ın	Uludere	»
18 - Ankara	» »	Erdoğan Büyükkakalın'ın	Keçiözü	»
19 - Bilecik	» »	Erdal Çakır'ın	Bigadiç	»
20 - Ankara	» »	Erol Çakırın	Bayramiç	»
21 - Isparta	» »	Mehmet Çapraz'ın	Çayeli	»
22 - İçel	» »	Mustafa Demir'in	Hopa	»
23 - Ankara	» »	Mecit Demirel'in	Muratlı	»
24 - İçel	» »	Erdoğan Durmaz'ın	İslâhiye	»
25 - Niğde	» »	Ş. Sami Durukan'ın	Pınarbaşı	»
26 - İzmir	» »	Nejat Efeoğlu'nun	Of	»
27 - Niğde	» »	Emin Ergin'in	Osmaneli	»
28 - Isparta	» »	Osman Eroğlu'nun	Keşap	»
29 - Yozgat	» »	Neşet Ersoy'un	Sütçüler	»
30 - Ankara	» »	M. Burhan Erdem'in	Pazaryeri	»
31 - Konya	» »	Ünal Erdoğan'ın	Sungurlu	»
32 - Eskişehir	» »	İ. Hakkı Ertoğlu'nun	Boşabat	»
33 - Sakarya	» »	Mustafa Gündeşlioğlu'nun	Boğazlıyan	»
34 - Gaziantep	» »	Erşan Gönenç'in	İmroz	»
35 - Ankara	» »	Taner Güneş'in	Eynesil	»
36 - Manisa	» »	Yahya Gür'ün	Suşehri	
37 - İstanbul	» »	Erdoğan Gürbüz'ün	Erdemli	»
38 - Urfa	» »	Kadir Güzelioğlu'nun	Manavgat	»

39 - Ankara	» »	Nazmi Kahraman'ın	Birecik Kaymakamlığında	
40 - Adana	» »	Celâl Kale'nin	İskilip	»
41 - Konya	» »	Ahmet Kayır'ın	Yalvaç	»
42 - Konya	» »	Mehmet Keçecilerin	Çumra	»
43 - Muğla	» »	Orhan Kırılı'nın	Ardeşen	»
44 - İstanbul	» »	Avni' Kızılaslan'ın	Akçakoca	»
45 - Eskişehir	» »	Sudi Kocaimamoğlu'nun	Karacasu	»
46 - İzmir	» »	Hamdi Kumari'nin	Darende	
47 - İstanbul	» »	Teoman Malkoçlar'ın	Çal	»
48 - Kocaeli	» »	Hamdi Okçuoğlu'nun	Lalapaşa	»
49 - Adıyaman	» »	Mustafa Oruçoğlu'nun	Elbistan	»
50 - İçel	» »	M. Tahir Öge'nin	Hacıbektaş	»
51 - Ankara	» »	M. Yücel Özbilge'nin	Havsa	»
52 - Niğde	» »	Haydar Özgün'ün	Kadınhanı	»
53 - İçel	» »	Ahmet Semizer'in	Erbaa	»
54 - İstanbul	» »	Cemalettin Sevim'in	Güney	»
55 - Manisa	» »	Mustafa Sokullu'nun	Gördes	»
56 - Ankara	» »	Göksan Soner'in	Şereflikoçhisar	»
57 - İzmir	» »	Y. Tümay Soybay'ın	Pasinler	»
58 - Ankara	» »	Kemal Şenyuva'nın	Karaisalı	»
59 - Kırşehir	» »	İstemihan Talay'ın	Bozcaada	»
60 - Ankara	» »	Hikmet Tan'ın	Türkoğlu.	»
61 - Uşak	» »	Ertuğrul Taylan'ın	Şarkışla	»
62 - Hatay	» »	Necmettin Taylan'ın	Pazar	»
63 - İstanbul	» »	Ş. İsmail Tezer'in	Hayrabolu	»
64 - İçel	» »	M. Ali Türker'in	Tosya	»

65 - Denizli	»	»	H. Kerametdin Tuncel'in	Ayancık Kaymakamlığında	
66 - Ankara	»	»	Noyan Ünsal'ın	Aybastı	»
67 - Adana	»	»	Atıl Uzelgün'ün	Vezirköprü	»
68 - Bilecik	»	»	N. Yalçinkaya'nın	Silvan	»
69 - Kayseri	»	»	Nuri Yaman'ın	Bünyan	»
70 - Maraş	»	»	Attilâ Yaşa'nın	Sarıkamış	»
71 - Kayseri	»	»	F. Demir Yaşamış'ın	Besni	»
72 - Malatya	»	»	M. Sadık Yıldırım'ın	Avanos	»
73 - Denizli	»	»	Ali Yılmaz'ın	Pazarcık	»
74 - İçel	»»»		M. Zanalpalıoğlu'nun	Seydişehir	»

• **Mülkiye Müfettişliğine
Yeni İdareler Genel Müdürlüğü
Şube Atamalar Yapıldı.**

İçişleri Bakanlığı Tarafından boş Mülkiye Müfettişliklerine yeni atamalar yapılmıştır.

Hazırlanan ve önümüzdeki günlerde Resmî Gazetede yayınlanması beklenen bu konudaki kararnameye göre, 800 lira kadrolu 3 üncü sınıf Mülkiye müfettişliklerine, içişleri Bakanlığı Özlük işleri Genel Müdürlüğü Değerlendirme ve Atama Şube Müdürü Kâmil Demircioğlu, İçişleri Bakanlığı Özlük işleri Genel Müdürlüğü Tahakkuk - Gider Şube Müdürü Ali Pıtrlı, İçişleri Bakanlığı Özlük işleri Genel Müdürlüğü İşlemler Şube Müdürü Namık Günel, İçişleri Bakanlığı Özlük işleri Genel Müdürlüğü Bütçe Müdürü Galip Demirel, İçişleri Bakanlığı Mahalli

İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Ahmet Özer, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Burhan Cahit Bayar, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Osman Zeki Tuncel, İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Semih Sansoy, İçişleri Bakanlığı İl ler idaresi Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Erdoğan Şahinoğlu, İmroz Kaymakamı Hayrı Kozakçıoğlu, Hayrabolu Kaymakamı Sait Babaoğlu, Vezirköprü Kaymakamı Necdet Baysongur, Yenipazar Kaymakamı Dinçer Günday, Boyabat Kaymakamı Erol Zihni Gürsoy, Erdemli Kaymakamı Yurdaugur Ünal, Siverek Kaymakamı Mehmet Sait Arslanoğlu, Şereflikoçhisar Kaymakamı Behçet Güler,

Keçiöorlu Kaymakamı Rıza Gür, Pazaryeri Kaymakamı Adil Kerimoğlu ile, İçişleri Bakanlığı Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü Şube Müdürü olup, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Şube Mü-

• **İçişleri Bakanlığı Tarafından İntibak İşlemleriyle İlgili Bir Seminer Düzenlendi.**

İçişleri Bakanlığı 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 1327 sayılı Kanunla değıştirilen hükümleri ve yeni getirilen Ek Geçici Maddeleri uyarınca İntibak İşlemlerinin yapılmasında illerde görevli kılınacak elemanların aydınlatılıp eğitilmeleri amacıyla Ankara'da bir seminer düzenlenmiştir.

Konu ile ilgili olarak valiliklere gönderilen bir tamimde, seminerin hangi amaçla yapılmak istendiğı belirtilerek, seminere katılacakların kimler olacağı açıklanmıştır. Buna göre, ilden büro şefi veya personel işlerini fiilen yürüten bir kimse ile il özel idaresinden yine aynı görevi yapan bir memurun valilikçe tesbiti gerekmektedir.

Genelgede semineri müteakiben bu elemanların döndükleri illerde vilâyet ve belediyelerde intibak işlerini yürütecek diğere personelin yetiştirilmesinde gödürlüğünde çalıştırılan Yaşar

Aksoy'un hakkı müktesepi olan maaşları ile naklen ve terfian tayinleri uygun görülmüştür.

Yeni görevlerinde başarılı olmalarını dilediğimiz bu arkadaşları tebrik ederiz.

görev alacakları ve bunu valilikçe ilde düzenlenecek seminer çalışmaları ile gerçekleştirecekleri ifade edilmiştir.

Bu seminere katılacaklardan il özel idaresinden gelenlerin harcırahlarının özel idare bütçelerinden, vilayet memurlarının geliş - dönüş yol masrafları ile seminer devamınca yevmiyelerinin Bakanlık bütçesinden ödeneceğı belirtilen genelgede, niteliğı açıklanan iki elemanın seminerin başladığı 19 Ekim 1970 tarihinden evvel Bakanlıkta bulundurulmalarının temini istenmiştir.

19 Ekim 1970 tarihinde Bakanlık Konferans salonunda başlıyan seminer 5 gün devam etmiştir.

Seminer için hazırlanan çalışma programına göre, yeni yasaların getirdiğı personel kavramları, 657 ve 1327 sayılı yasaların ana ilkeleri ve özellikleri ve intibakla ilgili eski personel hükümleri gibi konular İçişleri Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Müşaviri Fikret Nazilli, Özlük İşleri Genel Müdür Mua-

vini Halit Tokullugil ve Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Araştırma ve Planlama Şubesi Müdürü Ayla Behlülil tarafından açıklanmış ve bu konudaki sorular konuşmacılar tarafından karşılanmıştır.

Bu arada, Özlük İşleri Genel Müdür Muavini Y. Kenan Aybek tarafından, Genel Kadro Kanunu esasları ve İntibak işlemleriyle ilişkileri konusu açıklanmış ve Borular cevaplandırılmıştır.

Daha sonra İçişleri Bakanlığı Müfettişlerinden Sadullah Verel, Y. Kenan Aybek ve Özlük İşleri Genel Müdür Muavini Fevzi Yetkiner tarafından, İntibak esasları ve hükümlerinin açıklanması yapılmış ve keza sorular cevaplandırılmıştır.

Seminerin üçüncü gününde, İntibak yönünden gerekli personel kayıtları ve yararlanma esasları konusunda, Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Sosyal İşler Şube Müdürü Ahmet Elbeyli, Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Değerlendirme ve Atama Şubesi Müdürü Kâmil Demircioğlu ve Hikmet Numanoğlu tarafından gerekli açıklamalar yapılmış ve sorular cevaplandırılmıştır.

Aynı gün öğleden sonra yine aynı şahıslar tarafından «İntibak uygulama formu» açıklanması ve uygulanması konusunda gerekli bilgiler verilerek seminere katılanlar tarafından sorulan çeşitli sorular cevaplandırılmıştır.

Daha sonra, Özel İdarelerle ilgili intibak işlemleriyle kadro ve personel statüsünün açıklamaları yapılmıştır. Bu arada, Özel idarelerle ilgili kadro, personel statüsü ve intibak üzerinde açıklamalar Mahallî İdareler Genel Müdür Muavini Fethi Aytaç ve Şube Müdürü Hayri Güler tarafından yapılarak bilhassa özel idarelerce gönderilmiş bulunan özel idare memurlarının soruları cevaplandırılarak tereddütleri giderilmiştir. İllerden gelen il memurlarının bu konuda seminere katılmaları ihtiyari bırakılmış ve isteyenlerin bu süre zarfında form uygulaması üzerinde çalışacakları belirtilmiştir.

Seminerin son günü olan 23 Ekim 1970 Cuma günü Sadullah Verel, Fikret Nazilli, Y. Kenan Aybek, Ayla Behlülil, Kâmil Demircioğlu, Cahit Tutum ve Fethi Aytaç'ın katıldıkları ve yönettikleri bir panel düzenlenerek burada, bütün anlatılan ve açıklığa kavuşturulan konuların genel bir tartışması yapılmış, problemler ve çözüm yolları üzerinde durulduktan sonra konuların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Yukarıda sözü geçen genelgede de belirtildiği gibi semineri bitirenler mensup oldukları illere döndükten sonra burada öğrendikleri bilgilerin ışığı altında vi-

layet ve özel idarelerin ilgili memurları için ayrıca seminerler düzenliyerek intibak işlemlerinde personelin yetişmelerini sağlayacaklardır.

• **Kaymakamlar Hizmet ve Nakil Yönetmeliğinin Bazı Maddeleri Değiştirildi**

Kaymakamlar Hizmet ve Nakil Yönetmeliğinin bazı maddeleri çıkarılan ek bir yönetmelikle değiştirilmiştir.

16 Ekim 1970 tarih ve 13641 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan bu ek yönetmeliğin 1. ci maddesine göre Kaymakamlar Hizmet ve Nakil Yönetmeliğinin 13.cü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

«Kaymakamlık kursunu başarı ile bitiren maiyet memurları kur'a ile üçüncü sınıf ilçe kaymakamlığına atanırlar. Yeter sayıda boş üçüncü sınıf ilçe bulunmaması halinde, kur'aya sıra ile mahrumiyet ve ikinci sınıf ilçeleri de dahil edilir. Zorunluluk dolayısıyla, bu şekilde ikinci sınıf ilçeye atananlar, Yönetmeliğin 6. ncı maddesine istinaden veya arzusu üzerine nakli söz konusu olduğu zaman, açık üçüncü sınıf veya mahrumiyet ilçelerine atanırlar. Önce mahrumiyet ilçesine atanmış olanlar, bu hizmetlerinin bitiminde boş üçüncü sınıf ilçe bulunmaması halinde ikinci sınıf ilçeye atanırlar ve burada

geçirdikleri süre ikinci sınıftan sayılır.»

Sözü geçen Ek Yönetmelikle Kaymakamlar Hizmet ve Nakil Yönetmeliğinin 15 inci maddesine bir fıkra eklenerek 13 üncü madde hükümlerinin saklı olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca Ek Yönetmeliğin üçüncü maddesinde, Kaymakamlar Hizmet ve Nakil Yönetmeliğinin 18 inci maddesinin 1 inci fıkrası değiştirilmiştir. Buna göre, Kaymakamlardan en son bulunduğu ilçede, birinci sınıf ilçe kaymakamlığı yapacak niteliğe sahip oldukları vali ve mülkiye müfettişi raporu ile belirtilenler, birinci sınıf ilçe kaymakamlığına atanma hakkı kazanırlar. Raporların farklı olması halinde Müdürler Kurulu kararı ve Bakanın onaması ile gereği takdir olunur. Birinci sınıf ilçe hizmetini' yapmağa yeterli görülmeyenlerden ikinci sınıf ilçede bulunanlar ikinci sınıfta devam ederek, üçüncü sınıf veya mahrumiyet ilçelerinde bulunanlar ikinci sınıf bir ilçeye atanarak ikinci sınıf ilçedeki hizmeti bir yıldan az olmamak üzere müsbet rapor alınca kadar uzatılır.

Ek Yönetmeliğin dördüncü maddesiyle Kaymakamlar Hizmet ve Nakil Yönetmeliğine bir geçici madde eklenmiştir. Buna göre, boş üçüncü sınıf ilçe bu-

lunmaması sebebiyle daha önce mahrumiyet ilçesine atanmış olup, halen bu görevde bulunanlar hakkında değişik 13 üncü madde gereğince işlem yapılacağı belirtilmiştir.

Sözü geçen Ek Yönetmeliğin 5 inci maddesinde ,bu Ek Yönetmeliğin Resmî Gazetede yayınlandığı tarihte yürürlüğe gireceği belirtilmiştir.

• Emekli Sandığı ile İlgili İçişleri Bakanlığının Memur ve Hizmetlilerinin Tezkiye Amirlerinde değişiklikler oldu.

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı ile İlgili İçişleri Bakanlığı Memur ve Hizmetlilerinin Tezkiye Amirleri ile Tabi Tutulacakları Gizli Tezkiye Varakaları Hakkında Yönetmeliğe ek ve 21/2/1969 tarih ve 13133 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Yönetmelikte Bazı Değişiklikler Yapılmasına dair Yönetmelik gereğince yukarıda sözü geçen, memur ve hizmetlilerin tezkiye amirlerinde değişiklik yapılmaktadır.

2 Ekim 1970 tarih ve 13627 sayılı Resmî Gazete yayınlanan Yönetmeliğin birinci maddesinde, T. C, Emekli Sandığı ile ilgili içişleri Bakanlığının Memur ve Hizmetlilerinin Tezkiye Amirleri ile Tabi Tutulacakları Gizli Tezkiye Varakaları hakkındaki

Yönetmeliğe ek Yönetmeliğin onbirinci bölüm 20 nci sırada gösterilen Devlet Hava Meydanları ve Akaryakıt Tesisleri İnşaat Reisliği Sivil Savunma Uzmanlarının buradan çıkarıldığı belirtilmiştir. Buna göre, Devlet Hava Meydanları ve Akaryakıt Tesisleri İnşaat Reisliği Savunma Uzmanlarının; birinci derecede tezkiye amiri, reisi, ikinci derecede Bayındırlık Bakanlığı Savunma Sekreteri, Üçüncü derecede tezkiye amiri Sivil Savunma idaresi Başkanı olacaktır.

Sözü geçen Yönetmeliğin ikinci maddesine göre, T. C. Emekli Sandığı ile ilgili içişleri Bakanlığının Memur ve Hizmetlilerinin Tezkiye Amirleri ile Tabi Tutulacakları Gizli Tezkiye Varakaları hakkındaki Yönetmeliğe ek Yönetmeliğin yüz onbirinci bölüm 17 nci sıra numarasındaki Türkiye Çimento Sanayii A. O. Genel Müdürlüğü ile 18 nci sıra numarasındaki Türkiye Şeker Fabrikaları A.O. Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı Sivil Savunma uzmanları ibaresinin altındaki (özel fabrika sivil savunma uzmanları dahil) ibareleri kaldırılmıştır.

Değişiklik yapan Yönetmeliğin 3 ncü maddesiyle T. C. Emekli Sandığı ile ilgili içişleri Bakanlığının Memur ve Hizmetlilerinin Tezkiye Amirleri ile Tabi Tutulacakları Gizli Tezkiye Va-

rakaları hakkındaki, 21/2/1951 tarih ve 3/13417 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yayınlanan Yönetmeliğe ek 21/2/1969 tarih ve 13133 sayılı Resmî Gazete ile neşredilen T. C. Emekli Sandığı ile ilgili İçişleri Bakanlığı Memur ve Hizmetlilerinin Tezkiye Amirleri ile Tabi Tutulacakları Gizli Tezkiye Varakaları hakkındaki yönetmeliğe a, b, c fıkraları eklenmiştir.

Bu Yönetmeliğin eklediği a fıkrasına göre, PTT Genel Müdürlüğü İstanbul Sanatoryum ve Hastahanesi Sivil Savunma Uzmanlarının tezkiye amirleri şu şekilde gösterilmiştir ;

PTT Genel Müdürlüğü İstanbul Sanatoryum ve Hastahanesi Sivil Savunma Uzmanlarının birinci derece tezkiye amiri hastahanesi Baştabibi, ikinci derece PTT Genel Müdürlüğü Savunma Sekreteri, Üçüncü derece Tezkiye Amiri Sivil Savunma İdaresi Başkanı'dır.

Eklenen b fıkrasına göre, Ankara Belediyesi Hastahanesi Sivil Savunma uzmanlarının tezkiye amirleri de şu şekilde belirtilmiştir :

Ankara Belediyesi Sivil Savunma Uzmanının birinci derece tezkiye amiri hastahane baştabibi, ikinci derece tezkiye amiri Belediye başkanı, üçüncü derece tezkiye amiri ise Sivil Savunma İdaresi Başkanıdır.

Öte yandan yine Yönetmeliğe eklenmiş olan c fıkrasına göre, sivil savunma ve savunma kadrolarına atanan hizmetlilerden ilçelerde görevli olanların tezkiye amirleri de değiştirilmiştir. Buna göre, Toplama merkezi memur, gözetleyici, daktilo, kayıt memuru, şoför, depocu, bekçi ve hademelerin birinci derece tezkiye amiri kaymakam, ikinci derece tezkiye amiri vali', üçüncü derece tezkiye amiri ise İç işleri Bakanlığı Müsteşaradır.

• Avrupa Mahallî İdareler Konferansı Toplanıyor

Avrupa Konseyi Yayın ve Enformasyon Müdürlüğünden verilen bilgiye göre Avrupa Mahallî İdareler Konferansı 26 Ekim 1970 Pazartesi günü Konseyin merkezinin bulunduğu Strasbourg'da toplanacak ve bu konferans 30 Ekim 1970 Cuma günü sona erecektir.

Konferansa Avrupa Konseyine üye 17 Devlet'in mahallî idare ve belediye delegeleri ile Yugoslavya, İsrail ve Finlandiya tarafından gönderilecek müşahitler katılacaktır.

Konferansın başlıca konusu «Avrupada Mahallileşme Sorunları» olmakla beraber, bu genel konu çerçevesi içinde ayrıca özel bir takım konulara da yer verilecektir. Örneğin ; Birliklerin mahallî politikaları ve mahallî-

leşme, mahallin kültürel işleri, mahallin malî işleri, mahallileşme ve mahallî idarelerde nizamlayıcılar kullanma, mahallileşme ve yeni şehirlerin sorunları gibi konular görüşülecektir.

Bundan başka, Konferansın bu 8 inci olağan toplantısında, mahallî idarelerin tabiatı ve tabîî kaynakları koruma mevzuundaki sorumluluklarını belirtmek amacıyla «Mahallî idarelerin tabiatı koruma mevzuundaki amaçlarını belirten bir deklarasyon» Konferans tarafından kabul edilecektir.

Mahallî idarelerin tarihî yahut artistik birlik ve manzara-
ların korunması ve değerlendirilmesi politikasının yürürlüğe konulması ile ilgili bir teklif yapılarak ; Konferansın, mahallî idareler temsilcileri tarafından geniş şekilde uygulanacak genel prensipler manzumesini sonraki bir oturumda kabul etmesi sağlana-
çaktır.

Avrupa Birliğinin ilerleme ve gelişmeleriyle ilgili ilişkilerin kimler tarafından temin edileceği de belirtilmiş bulunmaktadır. Buna göre Avrupa Konseyi yi içinde Avrupa Birliğine ait gelişmelerle ilgili irtibat Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Baş kanı ve Hollanda Dışişleri Bakanı M. Joseph LUNS tarafından, alan düzenlenmesinden sorumlu Bakanların Birinci Avrupa Konferansı

çalışmaları ile ilgili irtibat Almanya İçişleri Bakanlığı Müsteşarı M. Günther HARTKOPF tarafından, birlikler çerçevesi içinde Avrupa Birliği gelişmeleriyle ilgili irtibat Birlikler Komisyonu Başkanı M. Franco-Maria Malfatti veya temsilcisi tarafından, alan düzenlemesi ve mahallî idareler konusunda Avrupa Konseyi faaliyetleriyle ilgili irtibat, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri M. Lujo Tonicic — Sorinj tarafından temin edilecektir.

Ayrıca, İtalya Cumhuriyeti Mahallî İdareler Bakanı M. Eugenio Gatto, Norveç Belediye İşleri ve Çalışma Bakanı M. Helge Rognlien, İsrail İçişleri Bakanı M. Joseph Burg Konferansa katılacaklarını bildirmişlerdir. Bunların herbiri gerekli izahlarda bulunacaklardır.

Konferansın toplanması nedeniyle Fransız Başbakanı ve Mahallî İdareler Avrupa Konferansı eski Başkanı M. Jacques Chaban - Delmas tarafından bir mesaj sunulacaktır.

29 Ekim 1970 Perşembe günü saat 12.15 te 1969 ve 1970 komün müsabıklarına Avrupa Ödülleri merasimle verilecektir. Bu ödüller Avrupa Konseyi İstişari Meclis Başkanı M. Olivier Reverdin tarafından verilecektir.

27 Ekim 1970 Salı günü tamamen komisyon toplantılarına hasredilecek ve bu toplantılar kapalı olarak cereyan edecektir.

Avrupa Konseyinin radyo-fonik stüdyolar, ancak, olağan oturumlar esnasında gazetecilerin hizmetinde olacaktır. Görüşmelerin Fransızca, İngilizce, Almanca ve İtalyanca tercümeleri aynı zamanda yapılacaktır.

30 Ekim 1970 Cuma günü Konferans tarafından gerekli karar alınacaktır.

Telefon ve teleksler gazetecilerin hizmetine konacaktır. Genel rapor, teferruatlı program ve konferansa katılanların listesi görüşlere amade bulundurulacaktır.

Ayrıca, konferansa katılacak yahut genel raporun gönderilmesini şimdiden arzulayan gazetecilerden kendilerine gönderilen formülerin doldurulup mümkün olan en çabuk zamanda iadesi istenmiştir.

Sözü geçen konferansa katılmak üzere Ülkemizden de İçişleri Bakanlığı ve Türk Belediyecilik Derneği temsilcileri 25 Ekim 1970 Pazar günü uçakla Strasbourg'a hareket etmişlerdir.

Bu amaçla gidenler : İçişleri Bakanlığı Mahallî idareler Genel Müdürü Sedat Erdoğan, İzmir Valisi Namık Kemal Şentürk, Mahallî İdareler Avrupa Konfe-

ransı İlişkiler Bürosu Başkanı M'. Abdüllatif Ömer Evrensel, Türk Belediyecilik Derneği Yönetim Kurulu Üyesi', ve Genel Sekreteri, Manisa Senatörü Oral Karaosmanoğlu, Türk Belediyecilik Derneği Sorumlu Müdürü ve Polis Enstitüsü Öğretmenlerinden Nuri Tortop, Ankara Belediye Başkanı Ekrem Barlas, İzmir Belediye Başkanı Osman Kibar Zile Belediye Başkanı Osman Çetin, Karacasu Belediye Başkanı Nadir Ünlü'dür. İstanbul Belediye Başkanı Fahri Atabey Kolera salgını nedeniyle gide-memiştir.

• **Komiser Muavini Yetiştirmek Üzere Açılacak Orta K İçin İmtihan Yapıldı.**

Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından komiser muavini yetiştirmek üzere açılacak Orta K için 4 Ekimde imtihan yapılmıştır.

Ankara, İstanbul, İzmir, Diyarbakır, Bursa, Adana, Konya, Samsun, Erzurum, Kayseri ve Trabzon illerinde yapılan bu sınava Polis Enstitüsü ile Polis Okulları Tüzüğü'nün 9. cu maddesindeki şartları haiz olanlar katılabilmişlerdir. Bu maddeye göre, Orta K için sınava gireceklerin imtihan yapılacağı yılın Kasım ayı itibarıyla 40 yaşından gün almamış olmaları, 30 lira aslı maaşı fiilen almış olmaları, Polis Enstitüsü ilk kısmı

ile Polis Okulu tahsilini görmüş olmaları, lise mezunu olmamaları (zira lise mezunları doğrudan doğruya Polis Enstitüsüne alınarak komiser muavini olabilmektedirler.), sağlık durumlarının meslekte fiili hizmet etmeğe elverişli olduğunun sağlık raporları ve Emniyet Genel Müdürlüğü Baştabipliğince tesbit edilmiş olması, komiser sınıfına geçmeğe layık olduklarının I. ci ve II. ci derece teziye amirlerinin mütalâaları ve mevcut sicillerine göre İmtihap Encümenince kabul edilmiş olması gerekmektedir. Ancak bu şartları haiz olarak imtihana girenler kazandıkları taktirde Orta K Kursuna alınmaktadırlar.

Yapılan bu sınavda başarı kazananlar, Polis Enstitüsünün Komiser yetiştirmeye mahsus orta tahsil kısmına yani (Orta K) ya çağrılarak burada, 6 veya 9 aylık bir öğretime tabi tutulmaktadırlar. Genel olarak uygulama ,bu kursların 6 ay süreli olarak yapılması yolundadır.

Bu yıl yapılan sınava yetkililerin verdikleri bilgiye göre, 3391 polis memuru girmek için başvurmuş, ancak gerekli şartları haiz olmayanlar elendikten sonra 2805 polis memuru sınava katılabilmek hakkını İmtihan Encümeni kararıyla elde edebilmiş ve bunlardan 175 polis memuru sınava girmemiştir.

Bu sınavda 50 ve daha yukarı puan alanlar sözü geçen kursa çağrılacaklardır.

İmtihan evrakları Polis Enstitüsünde ilgili ders Öğretmenlerinden teşekkül eden bir heyet marifetiyle tetkik edilmektedir.

Bir haksızlık ve adaletsizliğe meydan vermemek için imtihan kâğıtlarının hüviyet kısmı kapalı olup sual cevap kısmı ile aynı numarayı almaktadır. Soru cevap kısmı değerlendirilmek üzere ilgili ders öğretmenlerine verilirken kesilen kapalı hüviyet kısmı ise mühürlü bir torba içinde Genel Müdürlüğe verilmektedir.

Değerlendirme sonucunda soru cevap kâğıtlarındaki puanlar büyükten küçüğe doğru bu kâğıtlardaki numaraların karşısına yazılacak ve böylece bir liste yapılacaktır. 50 puan dahil daha yukarı puan alanlar sınavı kazanmış sayılacaklar ve kimlerin kazandığının anlaşılması soru cevap kâğıtları ile hüviyet kısımlarının birleştirilmesi sonucunda mümkün olabilecektir. Hangi kâğıdın kime ait olduğu hüviyet kısmı açılmadan bilinemiyecektir.

Kursun devam ettiği sürece, kursa katılanlara, meslekle ilgili temel konular, hukukî ve teknik bilgiler verilecek hizmetin icaplarına ve günün şartlarına

göre yetiştirilmeleri sağlanacaktır. Bu arada tatbiki bilgilere de özellikle yer verilecektir.

Öğretim sonunda ciddi bir sınav yapılacak, başarı gösterenler komiser muavini olarak amir sınıfına intisap edecekler. Başarı gösteremiyenler yine polis memuru olarak kalacaklar.

Yetkililerin verdikleri bilgiye göre bu sınavlar Genel Müdürlüğün kadro amir ihtiyacı göz önüne alınarak muhtelif yıllarda açılmaktadır.

Daha önce bu kurs 1960-1961 yıllarında açılmış ve ondan sonra 1967 yılına kadar bir daha açılmamıştır. 1967 yılında açılan kursta 651 komiser muavini kadroya kazandırılmıştır. Bu şekilde kurstan geçerek komiser muavini olanların meslekte daha çok başarılı oldukları görülmüştür.

Öğretim özellikle İzmir ve İstanbulda yapılmaktadır. Kursa Katılanların, kursta yetmiş ve tecrübeli öğretmen ve hukukçular tarafından yetiştirildikleri için başarılı oldukları yetkililerce ifade edilmiştir. •

• Türk İdareciler Derneği Çalışmaları Ayvalık Sarımsaklı Dinlenme Tesisleri İnşaatı

Türk idareciler Derneği tarafından geçen sene inşasına başlanmış bulunan Ayvalık ilçesi

Sarımsaklı mevkiindeki dinlenme tesislerinin inşaatının bitirildiği bildirilmektedir.

İdareci arkadaşların büyük çapta katkıda bulunmaları sonucu bitirilerek istifade edilir hale getirilen deniz dinlenme tesisleri malzeme ve para sıkıntısına rağmen Yönetim Kurulu Üyelerinin ve diğer meslekdaşlarımızın gayret ve fedakârcı çalışmalarıyla bugünkü hale getirilmiştir.

İstifade edilir ve müstakil bir tesis haline gelen bu yapılarda bir gazino-lokanta ve 30 adet lojman bulunmaktadır.

İlgililerin verdiği bilgilere göre, tesislere dahil gazino 650 kişilik olup, yemek yemek ve servis yapmağa elverişli büyüklüktedir. Lokanta ve gazino binasının üstü de amerikan bar ve soğuk mutfak gibi kısımları ihtiva etmektedir.

Tesislere dahil bulunan lojmanların herbiri iki odalı ve dört yataklı olup icabında odalara daha fazla yatak ilâvesinin mümkün olduğu, bu suretle kalabalık ailesi olanların da kalma imkânlarının sağlandığı, gelir olanakları artırıldığı takdirde gelecek sezon için 20 lojman daha yaptırılacağı, böylece bir devrede 50 aileyi tesiste barındırmak ve 4 - 5 devre yapıldığı hallerde bir deniz mevsiminde 200 - 250

aileyi denizden istifade ettirmenin kabil olacağı ve bunlara deniz sahilinin gerektirdiği her türlü konfor ve rahatlığın sağlanabileceği ilgililerce belirtilmiştir.

Halen tesislerde soğuk hava deposu ve birkaç ufak noksanların bulunduğu ve bunların da Mart ayından itibaren ikmaline başlanarak gelecek yaz mevsimine tam manasiyle istifade edilir hale getirileceği keza ifade edilmiştir.

Bina olarak bitirilen tesislerin döşenmesi işinin epeyce masraflı olduğu, bunun için 200 - 250 bin liraya ihtiyaç bulunduğu, bu para ile yatak, somya, masa ve sandalyeler, mutfak takımları, buzdolapları ve ses cihazlarının alınacağı, meslekdaşların satmağa çalıştıkları biletler ve dağıttıkları bağış makbuzları ile valilerin il bütçelerinden yapacakları yardımlarla diğer bağışların bu masrafları karşılayacağını ümit edildiği açıklanmıştır.

Bu suretle ikmali düşünülen tesislerden meslek mensuplarının önümüzdeki sezondan itibaren istifade edebilecekleri bilhassa kendilerinin de katkıları bulunduğu için hiç bir çekingenlik ve sıkıntı duymadan kendi öz malları ve evleri imiş gibi gelip yerleşeceklerine ve dinleneceklerine şüphe yoktur. Artık biz idareciler de başkalarının ve bilhassa bölge

teşkilâtlarının vücuda getirdikleri dinlenme tesislerine birer sığıntı olmaktan kurtulmanın ferahlığını bu sayede duyacak eş ve çocuklarımız ve meslekdaşlarımızla beraber eğlenmenin ve bir arada olmanın büyük ve doyulmaz tadını alabileceğiz. Senelerden beri özlemini duyduğumuz da bu beraberlik değil midir ?

Tesislerin bitirilişi sebebiyle Türk İdareciler Derneği Genel Sekreteri Sadrettin Sübehan ve ilgili yerlerden temin edilen mühendisler 15 Ekim 1970 tarihinde Ayvalığa giderek 4 gün kalmış ve tesislerin geçici kabulünü yapmış ve Ankara'ya dönmüşlerdir.

Türk İdareciler Derneği ayrıca İdarecinin Sesi Gazetesinde yayınladığı bir yazıda bağış makbuzları ile ilgili bazı açıklamalarda bulunmuştur. Yapılan tesislerin maliyeti ve ilerde yapılacak harcamaların gerekliliği hususunda kapsadığı bilgiler ve idareci arkadaşlarımızın bağış konusundaki davranışlarını belirtmesi bakımından bu yazıyı aynen alıyoruz.

«Türk İdarecilerinin lâyık oldukları resmî pozisyon,' sosyal hak ve menfaatleri, bizzat yine kendilerinin çabalarıyla temin edecekleri, son Personel Kanunu

mücadelesinden sonra, bir kere daha anlaşılmıştır.

Hizmet ve itibarlarını en iyi durum ve şartlara çıkarmanın çabaları sürdürülürken, diğer yönden meslekdaşlarımızın sosyal huzurlarını sağlayıcı tesislerin yapımı için de bir süreden beri çalışıldığı ve Ayvalıkta deniz dinlenme tesisleri yapıldığı malumlarıdır. Tesislerimizin ilk bölümü bitmiş otuz adet lojman, bir Gazino - Lokanta hizmete hazır hale getirilmiştir. Tesisin döşeme ve mobilyası, gelecek sezona yetiyecek şekilde çalışılmaktadır. Bu cümleden olarak BAĞIŞ MAKBUZLARI sizlere gönderilmiştir. Modern, konforabl, ihtiyaç ve zevklerinize uygun bu tesisin, döşenmesi için ÜÇYÜZ BİN lira paraya ihtiyaç vardır. Tesis için bugüne kadar BİR MİLYON lira harcanmış, aynı yardımlarla beraber yapılan yatırım BİR MİLYON SEKİZYÜZ BİN lirayı bulmuştur.

.İşte bağış makbuzlarının sizlere gönderilmesi ve sizlerin bunu satmak mecburiyetiniz veya satmaktan başka hiç bir hal suretinin bulunmaması sebebini böylece açıklamış oluyoruz.

Ancak bazı meslekdaşlarımız bağış makbuzlarını iade etmişlerdir. Böyle iftihar edilecek tesislerimiz büyük bir heybetle ortada dururken, bazı meslekdaşlarımızın (prensip meselesi,

bölgenin fakirliği, satış imkânsızlığı) gibi çok affetsinler, sudan sebeplerle iadede bulunmaları, büyük bir üzüntüyü mucip olmuştur. Bu arkadaşlarımıza sitemde bulunmuyoruz. Ama bu muhteremler de, müsaade buyursunlar, mesleğin içinde bulunduğu, meslekdaşların içinde bulunduğu sosyal şartları takdir buyursunlar. Başarıya ulaşmış veya ulaşır görünmüş çalışmaları can ve gönül ile desteklesinler, dayanışma göstersinler. Ümit ederiz ve rica ederiz ki, bu arkadaşlarımız başış makbuzlarını geri istesin ve yalnız manevi ortamda değil, maddi anlamda da bina edilen eserlerde katkıları bulunsun.»

Yukarıda da değerine değindiğimiz böylesine faydalı ve yararlı tesislerin meydana gelmesinde katkısı bulunmanın zevkinden bir idarecinin kendisini mahrum etmesi hakikaten düşündürücü ve yazıda belirtildiği gibi üzücüdür. Yurdun her köşesinde unutulmaz eserler meydana getiren idareci kendi davalarında böylesine bir biganelik ve aldırılmazlık içinde bulunamaz. Diğer meslek mensuplarının kendi sorunları ve kendi menfaatları söz konusu olduğu zaman nasıl gayret ve çaba gösterdikleri meydanda iken idarecinin kendi sorunlarının çözülmesi yolunda çaba sarfeden

kendi derneğinin çalışma şevkini kırııcı davranışları nasıl affedilebilir.

Bu arada yüksek yardımlarile Derneğin malî gücünü ve çalışma şevkini artıran bazı idarecilerin örnek davranışlarını zikretmek diğer meslek mensuplarına örnek olması bakımından yararlı görülmektedir.

Zonguldak eski valisi ve halen müsteşar muavini bulunan Ethem Boysan Elli bin lira, Eskişehir Valisi Mustafa Karaer 10 bin lira, Diyarbakır Valisi Mehmet Karasarlıoğlu Beş bin lira ve Erzurum Valisi Necmettin Karaduman beş bin lira il bütçelerinden Demeğe yardım yapmışlardır. Bu arada Ethem Boysan 1970 yılı içinde ve daha önce de yedi bin lira yardım yapmış olduğundan bir yıl içinde yaptığı toplam yardım miktarı, bilet ve bağış makbuzları dışında elli yedi bin lirayı bulmuştur.

Büyük çaptaki yardımlarile Derneğin malî olanaklarını geliştiren ve diğer meslekdaşlar için iyi birer örnek olan bu idarecilere biz de şükranlarımızı ifade eder, diğer büyük ve imkânları müsait il valilerinin de bu örnek çalışmalara katkıda bulunmalarını dileriz.

Bilindiği üzere Dernekçe Deniz Dinlenme Tesisleri inşaatına başlandığı sıralarda meslekdaş-

lardan bağış talebinde bulunulmuştu. Dernek yetkililerinin verdikleri bilgiye göre bugüne kadar idarecilerden alınmış olan bağışın toplamı 27.500 liradır.

1970 yılında muhtelif vilayet valileri tarafından özel idare bütçelerinden yapılan yardımların toplamı ise 110.000 liraya çıkmaktadır.

Yine bu yıl içinde değerli meslek mensupları tarafından dağıtılan bağış makbuzları karşılığı toplanan meblağ ise 26.200 liradır.

Her üç kalemde toplamlarını verdiğimiz bu yardım ve bağışlar devam etmektedir. Bütün idareci arkadaşlarımızın bu konularda Derneğe ve kendi teşekküllerine yardımcı, destek ve teşvikçi olmaları en büyük dileğimiz ve arzumuzdur.

Bu arada Dernekçe başka bir takım çalışmalar da yapılmaktadır. Örneğin Devlet Memurları Kanununun Mensuplarımız arasında yarattığı kırıgınlık ve üzüntü göz önünde bulundurularak diğer mesleki kuruluşlarla müşterek bir çabanın içine girilmiştir. Bu meyanda parlamenterlerle temaslar yapılarak onların haklı davamıza karşı olumlu davranışları sağlanmıştır. Bunun neticesi olarak Kasımda idarecilerin durumunu düzeltici

bir kanun teklifinin bazı parlamenterlerin imzasıyla meclise intikali ve bilâhare hükümetin de yardımları sağlanacaktır, idarecinin Sesi Gazetesinde verilen bilgiye göre Demek yetkilileri bu gazetenin sonraki sayılarınca gerekli açıklamayı yaparak yapılması düşünülen kanun teklifi hakkında açıklamalarda bulunacaklardır.

Gazetenin bu konuda verdiği haberin son kısımları Derneğin çabalarını yansıtmaları bakımından ilginç görülerek aynen nakledilmiştir :

«...Kanun teklifimizi Bakanlığımız da destekler, öncelik ve ivedilik hakkında da karar alınırsa, öyle ümit ediyoruz ki, kısa zamanda kanunlaşmaması hiç bir sebep kalmıyacaktır. Hazırlanan teklif hakkında gelecek sayımızda, daha ayrıntılı bilgiler vereceğiz. Bütün meslekdaşlarımızın, gerekli her türlü teşebbüslerde bulunacağımızdan, Derneklerinin hiçbir suretle davanın peşini bırakmayıp her gün yeni hamlelerle, meselenin gerçekleşmesine çaba sarfedeceğinden emin ve mütmain bulunmalarını ve her türlü teşebbüslerimizde bizleri desteklemeleri ve kendi bölgelerindeki faaliyetlerine devam etmelerini rica ederiz. »

Derneğimizin yararımız için

çalıştığına inanarak her bakımdan desteklemek durumundayız.

• Türk Belediyecilik Derneği Tarafından Tertiplenen Gezi ve İnceleme Programı Sona erdi.

Türk Belediyecilik Derneği tarafından Amerikaya gönderilen bu dernek mensuplarından bazılarınin gezi ve incelemeleri sona erdiğinden yurda dönmüşlerdir.

Türk Belediyecilik Derneği Sorumlu Müdürü Nuri Tortop Başkanlığında yapılan bu inceleme gezisine Isparta Belediye Başkanı Yüksek Mühendis H. Fuat Uyar, Muğla Belediye Başkanı Haluk Özsoy, Diyarbakır Belediye Başkanı Nejat Cemiloğlu, Bitlis Belediye Başkanı Mehmet Kumaşçıoğlu katılmışlardır.

Newyork, Syracuse, Buffalo, San Diego, Los Angeles, San Fransisko ve Washington gibi Amerikanın belli başlı şehirlerinde yapılan 45 günlük bu inceleme esnasında, ilgililer incelemede bulunanlara belediyecilikle ilgili konularda açıklamalarda bulunmuşlar, şehircilik, itfaiye, ve şehir temizliği gibi konularda tatbiki bilgiler vererek ve yerinde uygulamalar yapmak suretiyle bu bilgilerden istifadeyi daha çok verimli hale getirmişlerdir.

Yukarıda sayılan şehirlerin tertipledikleri konferanslara katılan incelemeciler belediyeçilik konularında istifadeli bilgiler edinme imkânlarını elde etmişlerdir.

• **Türk Belediyeçilik Derneği Tarafından Belediye Kâtipleri için Bir Kurs Programı Hazırlanmıştır.**

Türk Belediyeçilik Derneği Belediye kâtipleri için hazırladığı bir kurs programını 3 Kasım 1970 tarihinden itibaren tatbik edecektir.

Çeşitli İl, ilçe ve kasaba belediye kâtiplerinin katılacağı kurs 20 Kasım 1970 Cuma günü saat 15.00 te sona erecektir.

Hazırlanan programa göre kayıt işleri ve açılıştan sonra Türk Belediyeçilik Derneği Sorumlu Müdürü Nuri Tortop tarafından Türk Belediyeçilik Derneğinin ve kursun amaçları ve kursun programı açıklanacaktır.

Daha sonra İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü 2. Daire Başkanı Mustafa Arıkan tarafından Belediye Kanunu ve uygulaması İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdür Muavini Zekâi Gümüşdiş tarafından Belediye gelirleri, Devlet Personel Dairesi Danışmanı Hayrettin Kalkandelen tarafından belediye personel mevzuatı, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel

Müdür Muavini Fethi Aytaç tarafından belediye gelirleri, İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Üyesi Arslan Başarır tarafından Planlama ile belediyelerin ilişkileri ve resmî yazışmalar gibi konular konferanslar şeklinde açıklanacaktır.

Ayrıca kurs esnasında, Muhassebe defterleri ve aylık hesaplar, İçişleri Bakanlığı mülkiye . müfettişi Sadullah Verel tarafından, İdarî vesayet, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürü Sedat Erdoğan tarafından, Belediye meclis ve encümen toplantıları ve zabıtları, Ankara Belediyesi Zabıt, Muamelât Müdürü İbrahim Şentürk tarafından, İtfaiye (Yangın söndürme hizmetleri) Ankara Belediyesi İtfaiye Müdür Muavini Vecihi Birler tarafından, Trafik fonu ve belediyelere yardım yönetmeliği, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdür Muavini Sadri Turan tarafından yine konferanslar şeklinde açıklanacak ve kursiyerlerin bu konular üzerindeki tereddütlerinin izalesine çalışılacaktır.

Kursun bundan sonraki kısmında, belediye sorunları üzerinde açıklamalar ve evlendirme işleri konusunda Emekli Vali Muzaffer Akalın tarafından,

belediye zabıta hizmetleri konusunda, Ankara Belediyesi Zabıta Müdürlüğünde Başkomiser Mehmet Üvez tarafından gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra bu konularla ilgili Ankara Belediyesinin çeşitli tesisleri gezilerek uygulama yönü kursiyerlere gösterilecektir.

Daha sonra, İçişleri Bakanlığı Mülkiye Müfettişi Cezmi Kartay tarafından, belediyelerin alım satım ve kiralama işleri, İller Bankası Yönetim Kurulu Üyesi Naci Ünver tarafından, İller Bankasının belediyelerle ilişkisi, Ankara Belediyesi Teknik İşler Reis Muavini Yüksek Mühendis Atasagun Baykal tarafından belediye imar işleri, yapı ruhsatları, yapı ruhsat haremın hesaplanması, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Genel Müdür Muavini Kenan Sürgit tarafından, Organizasyon metot, dosya ve evrak işleri, Ankara Belediyesi' Sağlık İşleri Müdür Muavini Doktor Ali Esena tarafından, belediye sağlık hizmetleri, Türk Belediyecilik Derneği Sorumlu Müdürü Dr. Nuri Tortop tarafından belediyelerin halkla ilişkileri gibi konularda yine konferanslar şeklinde açıklamalar yapılacak ve kursiyerlerin nazari bilgilerinin geliştirilmesi sağlanacaktır.

. Kursun bitiminde yapılacak bir törenle kursa katılanlara sertifikaları dağıtılacaktır.

Türk Belediyecilik Derneği tarafından bir kaç seneden beri devam ettirilmekte bulunan bu kabil kurslar, gerek belediye başkanları ve gerekse belediyede çalışan diğer personel için, topluluğun yeni gelişmeleri yönünden ilgilileri uyarma ve yetiştirmesi düşünüldürse, olumlu ve yerinde bir çalışma olduğu kanısına varılabilir.

Türk Belediyecilik Derneğinin bilhassa yeni seçilmiş ve belediye işlerinin uzağında bulunan belediye başkanları üze-rinde eğitim olanaklarını geliştirme yönünden durması hiç şüphesiz geri kalmış bölgelerimizin şehir-cilik konusunda kalkınmasını sağlayacak ve buraların yetenekli ve olgun ellerde gelişmesine vesile olacaktır. Bu bakımdan Türk Belediyecilik Derneğinin bu kabil çalışmaları övgüye ve teşvike değer görülmektedir.

Keza, Türk Belediyecilik Derneğinin çeşitli il, ilçe ve kasabaların Belediye başkanlarını dış ülkelere göndererek belediye konularında inceleme ve geziler yaptırması da, kalkınmış ülkelerdeki uygulamaları yerinde görmeyi ve incelemeyi temin etmesi bakımından, çok yerinde bir çalışmadır. Bilhassa bu kabil dış gezi ve incelemelerin büyük şehirlerimiz belediyeleri için ne kadar faydalı olacağı şüphe götürmez bir gerçektir.

• **Kitaplığımıza Gelen Kitaplar Açıklamalı Devlet Memurları Kanunu**

Halen İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Üyesi ve Devlet Personel Dairesi eski Genel Sekreteri Hikmet Baloğlu tarafından yazılan bu eser 657 sayılı Kanunla bu kanunu değiştiren ve 31 Temmuz 1970 tarih ve 1327 sayılı Kanunu tek metin halinde birleştirilmiş şekliyle, Katsayı Kanunu ve Genel Kadro Kanunu içine almaktadır.

Sözü geçen eserin Devlet Memurları Kanununun hazırlanışı safhasında Devlet Personel Dairesi Genel Sekreteri bulunan ve kanun ve değişikliklerinin Meclislerdeki görüşme safhalarını yakından izlemiş olan bir kişi tarafından yazılmış olması kıymetini ve önemini yararlanma yönünden artırmaktadır.

Kitap kanunun ek ve değişiklikleri yanında uygulama örnekleri, şemalar ve eleştirmeler de ihtiva etmekte olduğundan ilgili ve tatbikatçılar için kolaylıkla anlaşılabilir ve uygulanacak niteliktedir.

296 sayfa ile ibaret bulunan kitap konuları dokuz kısım halinde açıklamaktadır.

Birinci' Kısım Genel Hükümler başlığını taşımakta ve burada 4 Bölüm halinde, konular işlenmektedir. Bu arada Birinci

Bölüm; kapsama, amaç,

temel ilkeler, istihdam şekilleri, v.s. gibi konulara ayrılmıştır.

İkinci Bölüm, ödevler ve sorumluluklar başlığını taşımaktadır.

Üçüncü Bölüm, Genel haklar başlığını taşımakta ve burada, uygulamayı isteme, güvenlik, emeklilik, çekilme, şikâyet, ve dava, sendika kurma, izin kovuşturma ve yargılama, isnat ve iftiralara karşı korunma gibi konular yer almaktadır.

Dördüncü Bölüm, yasaklar başlığını taşımakta ve birlikte çekilme, grev ticaret, hediye ve menfaat, denetimindeki teşebbüsler menfaat sağlama ve gizli bilgileri açıklama gibi konuları kapsamaktadır.

İkinci Kısım Sınıflandırmaya ayrılmıştır. Burada, sınıf, kadroların tesbiti, kadroların hazırlanması, kadro cetvelleri, tesis edilen sınıflar, kademe, sınıf dışında kadro, memuriyete girişte yaş, sınıflandırma öğrenim, göstergeler, gösterge tablosu, memurun başka görevde çalıştırılmıyacağı gibi konular yer almaktadır.

Üçüncü Kısım, Devlet memurluğuna alınma başlığını taşımakta ve Birinci Bölümü memurluğa alınmanın usullerine ikinci Bölümü şartlarına, Üçüncü Bölümü Adaylık gibi konulara ayrılmıştır.

Dördüncü Kısım, Hizmet Şartları ve Şekilleri Başlığını taşımakta ve Birinci Bölümü; Atama, İkinci Bölümü; Devlet Memurluğunda İlerleme ve Yükselmelere, Üçüncü Bölümü; Yer Değiştirmelere, Dördüncü Bölümü; Memurluğun Sona Ermesine, Beşinci Bölümü; Çalışma Saatleri ve İzinlere, Altıncı Bölümü; Sicillere, Yedinci Bölümü; Disipline, Sekizinci Bölümü ise Görevden uzaklaştırma konularına hasredilmiştir.

Beşinci Kısım, Mali Hükümlere ayrılmış bulunmaktadır. Burada, kapsam, deyimler, kademe aylığı, derece aylığı, sıvıfların başlangıç aylık dereceleri, katsayı, memurlara ödenecek aylık miktarı, yurt dışında aylıklar, dış memleketlerde aylık katsayısı, adayların, asaleti tasdik edilen memurların aylıkları, kademe ve derece yükselmelerinde verilecek aylıklar, vekâlet aylıkları, ders ve konferans ücretleri, yolluk ve gündelikler, yurt dışında bulunan memurların aylıkları, hazarda ve seferde silah altına alınanların aylıkları gibi konular açıklanmaktadır.

Altıncı Kısım Sosyal Haklar ve Yardımlar başlığını taşımakta ve burada, emeklilik hakları, hastalık ve analık sigortası, yeniden işe alıştırma, ek sosyal sigorta ve yardımlaşma, Devlet

Memurları Yardımlaşma Kurumu kurulması, Devlet memurları için konut, bazı Devlet memurlarına konut tahsisi, mahrumiyet yeri ödeneği, doğum yardımı ödeneği, ölüm yardımı ödeneği, tedavi yardımı, cenaze masrafları, giyecek, yiyecek ve yakacak yardımları gibi konular açıklanmakta ve ayrıca ek maddedeki iş güçlülüğü, ve iş riski söz konusu edilmektedir.

Yedinci Kısım, Devlet Memurlarının Yetiştirilmeleri başlığını taşımakta ve tamamen memurların hizmet içinde yetiştirilmesi ve eğitimi konularını ihtiva etmektedir. Burada, Kuruluların memurların hizmet içinde yetiştirme yükümlülüğü, eğitim birimleri, eğitim merkezleri, eğitim genel planı, yurt dışında yetiştirme, rapor verme, eğitim koordinasyon ve denetlenmesi, Devlete eleman yetiştirilmesi, okutulacak öğrencilerin seçme usulü, öğrenci okutma şartlarını düzenleyen yönetmelikler, mecburî hizmet, mecburî hizmetlilerin kumrularına başvuruları gibi konular açıklığa kavuşturulmaktadır.

Sekizinci Kısım, Çeşitli Hükümlere ayrılmış bulunmaktadır. Burada, danışma ve görüşme kurulları, Kamu Personeli Yüksek Kurulu, Kamu Personeli Yüksek Kumlunun karar usulü, Devlet Memurları Yük-

sek Kurulu, Diğer personel için kurulacak kurullar, görüşme ve danışma kurulları tüzük ve yönetmelikleri gibi konulara yer verilmiş bulunmaktadır. Ayrıca aynı kısım içinde, Türk Silahlı Kuvvetleri Sivil personeline uygulanmıyacak hükümlerle uygulanmasına devam olunacak hükümlerden ve İktisadî Ticarî İlimler Akademileri Üyelerine uygulanmıyacak hükümlerden, T.B.-M.M. üyelerinin aylıklarına dair I sayılı Kanunun I inci maddesinin değiştirilmesine ait hükümlerden söz edilmekte ve ek maddelerle gösterilen geçici süreli görevlendirme, geçici görevlendirme şartları, bu kanunda yapılacak değişiklikler gibi konular işlenmektedir.

Kitabın Dokuzuncu ve son kısmı Geçici Hükümler Başlığını taşımakta ve burada intibak işlemlerinin nasıl ve hangi mercilerce yapılacağını gösteren geçici maddelerle, 31 Temmuz 1970 tarih ve 1327 sayılı Kanunla eklenen ve yine kısmen intibak ve diğer çeşitli hükümlerle yürürlük maddelerine yer veren Ek Geçici maddeler açıklanmaktadır.

Kitabın sonuna 31 Temmuz 1970 tarih ve 1328 sayılı Katsayı Kanunu ile 31 Temmuz 1970 tarih ve 1322 sayılı Genel Kadro Kanunu da konmuş bulunmaktadır.

Eserin Yazarı giriş kısmında

Devlet Memurları Kanununun çıkarılışından ve uzun müddet uygulanamayışından, bütün kamu personelinin bu kanunun tatbikatına geçilmesini sabırsızlıkla beklediklerinden, memurların hizmet şartları ve aylıkları ile ilgili kanunların bu kanun çıktığı tarihe kadarki gelişme safhalarından söz ederek hayat şartlarının gösterdiği büyük değişme ve gelişmeler karşısında yapılan ayarlama ve düzeltmeleri, adaletsizlik ve eşitsizliklerin ortadan kaldırılması yolunda yapılan çabaları, bozuk personel sisteminin bazı önemli noktaları özetle açıklamış ve bugünkü düzene nasıl gelindiğinin kısa bir tarihçesini yapmıştır.

Kitapta her maddenin ayrı ayrı açıklaması yapılmış ve ayrıca yazarın şahsî görüşünü yansıtan eleştirmeler ilgili maddenin açıklamasından sonra yer almıştır.

Uygulama örneklerinin ve şemaların kitapta bulunması yukarıda da belirtildiği gibi maddelerin anlaşılmasını ve tatbikini kolaylaştırmış bulunmaktadır. Bu bakımdan eser her yönü ile bütün kamu personeli için başvurulacak nitelikte ve değerlidir.

Eserden edinmek isteyenler 25 lira mukabilinde, Hikmet Baloğlu - Bilezik Sokak 3/14 Küçükesat - Ankara adresinden temin edebilirler.

İzmit Tarihi

Nicomedia

Avni Öztüre tarafından yazılan İzmit Tarihi (Nicomedia) adlı eser belge, fotoğraf ve resimlerle İzmir tarihini anlatmaktadır.

Eserde yazar, İzmitle olan ilişkisini, izlenimlerini kitabın önsözünde belirterek eserin nasıl meydana getirildiğini açıklamaktadır.

228 sayfa büyüklüğünde olan kitap 8 bölümde konuları incelemektedir.

Birinci Bölüm, Yunan Dönemi başlığını taşımakta ve burada Arkaik - Klâsik Çağ ile Helenistik Çağ ayrı ayrı incelenmekte ve bu çağlarla ilgili para, heykel, tapmak resimleriyle bir takım gravürler menşee gösterilerek yayınlanmaktadır.

İkinci Bölüm, Greko - Trak Dönemi başlığını almakta ve İzmit'te kurulan Bitinya Kralığından söz edilmektedir.

Üçüncü Bölüm, Roma Dönemi başlığını taşımakta ve burada, cumhuriyet ve imparatorluk devreleri ayrı ayrı anlatılmaktadır.

Dördüncü Bölüm, Bizans Dönemine ayrılmış olup, burada Bithynie-il merkezi Nicomedia - Bitinya iline bağlı önemli kentler - Constantinople'nin bir ilçesi Nikometya - Selçuklu Türkleri

Nikometya'da - Latinler ve Bizans'ın son dönemi gibi konular yer almaktadır.

Kitabın Beşinci Bölümü, Türk Dönemine ayrılmıştır. Burada, Kayı Boyu, Osmanlı Devleti, İzmit Mutasarrıflığı ve Cumhuriyet devirleri ayrı ayrı söz konusu edilmektedir.

Altıncı Bölüm, Ulusal Kurtuluş Savaşında İzmit konusuna ayrılmıştır. Burada, Kurtuluş Savaşı sıralarında İzmit'teki karı-şıklık döneminin nedenleri, çeteler dönemi, Yunan işgali, işgalin son günleri, İzmit katliamı, İzmit Geçici Hükümeti gibi konular açıklanmaktadır.

Yedinci Bölümde, İzmit'i onurlandıranlardan söz edilmektedir.

Sekizinci Bölüm. İzmit'te Korunması gereken yapıtlar konusuna ayrılmış ve burada, antik dönem, Türk dönemi, ayrı ayrı anlatılarak bu yapıtların resim ve planları kitaba konmuştur.

Kitabın sonuna bibliyografya ve İzmit şehir planı konmuştur. Bu şehir planı 1/5000 ölçekli olup turistik ve arkeolojik özelliklere göre hazırlanmıştır.

Yazar özel koleksiyonundaki belgelerin katkısı ile 148 adedi dünyada ilk kez basılan 266 siyah beyaz, 12 ofset renkli resimle kitabını daha da yararlı

hale getirmiş ve 12 harita eklemek suretiyle İzmit Tarihini okuyuculara daha iyi tanıtmaya imkânları sağlamıştır.

Güzel bir cilt içinde 80 lira

bedelle satışa çıkarılan kitap ilgililer için yararlı görülmüştür. Edinmek isteyenlerin Avni Öztüre - Uzun Hafız Sokak No: 84. Kat : 1 Kadıköy/İstanbul adresine yazıp istemeleri gerekmektedir.